M. P. KAREVA

A SZOVJETUNIÓ ALKOTMÁNYA

SZIKRA

N. P. KAREVA

A SZOVJETUNIÓ ALKOTMÁNYA

(TANKÖNYV)

SZIKRA KIADÁS BUDAPEST 1949

AZ OROSZ EREDETI CÍME:

КОНСТИТУЦИЯ СССР

FORDÍTOTTA

NÁNÁSI GYÖRGY

Felelős kiadó : Dr. Símó Jenő

50.809 — Egyetemi Nyomda NV., Budapest. (F.: Tirai Richárd.)

És én
mint tavaszát az emberiségnek,
mely munkában
s harcban született,
zengem
énekét hazámnak,
koztársaságomnak.

(V. Majakovszkij)

BEVEZETÉS

1. A Szovjetunió — nagy és erős hatalom

Hazánk történelmének tanulmányozása közben az a büszke tudat tölt el, hogy népei, az évszázados kizsákmányoló társadalmi rendeken keresztül, meg tudták őrizni szabadságra irányuló törekvésüket.

Büszkék lehetünk, hogy hazánk dolgozói, hosszú és szívós harcok eredményeképen, elsőkként valósították meg az emberiség dolgozóinak évszázados álmát az igazságos társadalmi rendről.

A Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége népeinek történelme e népek hihetetlenül gazdag szellemi erejéről tesz tanúságot. Hazánk a tudomány, a kultúra, a hadászat, a forradalmi harc terén sok kiválóságot adott a világnak. Ő adott a világnak olyan lángeszű embereket, mint Lenin és Sztálin.

Hazánk földrajzának tanulmányozása közben tudatára ébredünk, milyen óriási méretei vannak. A Szovjetunió területe meghaladja a 22 millió négyzetkilométert s a földgömb szárazföldjének egyhatod részét foglalja el. A szárazföldön a Szovjetunió 12 állammal határos.

A Szovjetunió azonban nemcsak nagy szárazföldi, hanem nagy tengeri hatalom is.

Hazánk a Honvédő Háború előtt 193 millió lakost számlált. A Szovjetunió lakosainak száma sokkal nagyobb, mint Európa, vagy Amerika bármely legnagyobb államáé.

Hazánk természeti kincsei felmérhetetlenek. Ami a nyersolaj-, tőzeg-, vasérc-, mangánérc-készleteket, a kőszéntartalékokat illeti, a Szovjetunió megelőzi a világ összes országát.

A Szovjetunió a hatalmas ipar és a kolhózok szocialista birodalma. A Szovjetunió ipara és mezőgazdasága korszerű műszaki felszereléssel rendelkezik.

2. *A Szovjetunió — az az ország, amely az európai civilizációt a fasiszta hódítóktól megmentette*

A Szovjetunió ereje és hatalma főleg a Nagy Honvédő Háború éveiben mutatkozott meg. A fasiszta Németország, 1941-ben, megszegve a Szovjetunióval kötött és aláírt megnemtámadási szerződést, hirtelen, áruló módjára hazánkra tört. A Szovjetunió a hosszú párharcban nemcsak megállotta helyét az erős ellenséggel szemben, hanem győzedelmeskedett felette.

A szovjet nép nem csupán a saját szabadságát, becsületét és függetlenségét védte meg. Kiszabadította a fasiszta szolgaságból a velünk szomszédos népeket s elhárította az összes többi országról is azt a fenyegető veszélyt, hogy a fasizmus igája alá kerüljön. A fasiszták az egész világot uralmuk alá akarták vetni. A Szovjetunió erejének köszönhető, hogy hódító terveik összeomlottak. A haladó emberiség a Szovjetunióban látja a fasiszta barbárság

alól való felszabadítóját, a népek közti béke támaszát s az újabb háborúra uszítók terveinek állhatatos, megbízható ellenfelét.

3. *A Szovjetunió erejének forrása — a szovjet szocialista rend*

Miért győzedelmeskedtünk egy olyan rettenetes ellenség felett, mint a fasiszta Németország? Miben rejlik a Szovjetúnió erejének forrása?

A burzsoá országokban gyakran nyilvánítják azt a véleményt, hogy a Szovjetunió csak azért aratott győzelmet, mert óriási területtel, nagyszámú lakossággal és bőséges természeti kincsekkel bír.

Ezek a körülmények természetesen mind közrejátszottak, de nem döntötték el a háború kimenetelét, hiszen a cári Oroszország, óriási kiterjedése és nagyszámú lakossága ellenére mind a Japánnal vívott háborúban 1904—1905-ben, mind az első világháborúban, 1914—1918-ban, vereséget szenvedett. Következésképen, győzelmünk forrásai az 1941—1945. évi háborúban nem a terület és a lakosság nagyságában vagy a természeti kincsekben és egyéb földrajzi feltételekben keresendők.

Győzelmünk forrása *a Lenin, Sztálin és a Bolsevik Párt vezetése alatt alapított szovjet szocialista rend. Ez az, ami nagy és legyőzhetetlen erőt ad népünknek.*

Földünk a cárizmus alatt is nagy és gazdag volt, de kincseit rosszul tárták fel és nem használták ki kellőképen. A tőkéseket és a földbirtokosokat nem az ország fejlesztése érdekelte, hanem az, hogy jövedelmüket a dolgozók kizsákmányolása révén fokozzák. A kizsákmányoló rend elnyomta a népi te-

hetségeket s nem engedte, hogy fejlődjenek. Hazánk, természeti adottságainál fogva, már azelőtt is a világ egyik leggazdagabb országa volt, de a néptömegek nyomorban és sötétségben éltek. Nem hiába jajdult fel keserűen a nagy orosz költő-polgár, Nyekraszov:

Szánalmas is vagy,
Bőséges is vagy,
Hatalmas is vagy,
Erőtlen is vagy,
Oroszföld, anyánk!

A Szovjetunió alkotmányát tanulmányozva, jobban megértjük, miért változott át egy olyan sok tekintetben elmaradt ország, mint amilyen a forradalom előtti Oroszország volt, oly rövid idő alatt magasfokúan fejlett iparral s a világ legélenjáróbb mezőgazdaságával rendelkező szocialista birodalommá, nagyműveltségű országgá, az ellenség számára bevehetetlen erőddé. A szovjet hatalom és Lenin és Sztálin pártja saját országa gazdájává tette meg, harcra és alkotó munkára lelkesítette népünket. A szovjet kormány és a Bolsevik Párt teremtette meg a feltételeit annak, hogy országunkban az élenjáró tudomány és a műveltség felvirágozzék. Utat nyitott a népből jövő tehetségeknek, s létrehozta élenjáró emberek kádereit, akik új utat törtek az élet minden ágában.

A szovjet rend magasra emelte az emberi méltóságot. A szovjet birodalom alkotmányát tanulmányozva, még világosabb képet kapunk a szovjet szocialista rend nagy fölényéről. Még jobban tudatára ébredünk, milyen, más országokban sohasem látott jogokat és szabadságokat élveznek a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének polgárai, és ho-

gyan gondoskodik az emberről a szovjet állam és a Kommunista Párt.

Nagy szerencséje van annak a népnek, amely, mint a szovjet nép, olyan ország polgára lehet, mint amilyen a Szovjetunió. „Hol találtok ilyen népet és ilyen országot, mint nálunk? Hol találtok olyan nagyszerű emberi tulajdonságokat, mint amilyeneket a mi szovjet népünk a Nagy Honvédő Háború alatt mutatott s amilyeneket a békés fejlődés s a gazdasági és kulturális újjáépítés útjára térve, munkájában mindennap felmutat? Minden nap magasabbra és magasabbra emeli népünket". (A. A. Zsdánov.)

4. Minden szovjet polgárnak ismernie kell a Szovjetunió Alkotmányát

Ennek a tankönyvnek az a feladata, hogy segítségére legyen azoknak, akik hazánk alkotmányát tanulmányozva, tanulni akarnak.

Mi az alkotmány? Ha kezünkbe vesszük azt a könyvecskét, amelynek címe: „A Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének Alkotmánya", azt látjuk, hogy „alkotmány" szócska alatt idézőjelben ezek a szavak állanak: „Alaptörvény". Ez tehát az alkotmány rövid meghatározása. Az alkotmány az állam alapvető, legfontosabb törvénye. Lerögzíti az ország társadalmi és állami építményének alapjait, a hatalmi szervek megalakítását és tevékenységét s a polgárok legfőbb jogait és kötelességeit. Hazánk egész törvényhozása az alkotmányon alapul. Senki sem lehet öntudatos polgár, saját hazája állami, gazdasági és társadalmi életének tevékeny résztvevője a nélkül, hogy hazájának alaptörvényét ne ismerje.

Diákjaink, a legközelebbi években, a középiskola elvégeztével, azok sorába lépnek, akik fejlesz-

tik a gazdaságot, előreviszik a tudományt és a közműveltséget, megerősítik a hon védelmét, állami ügyeket intéznek, vagyis a Szovjetunió felnőtt polgáraivá lesznek. A Szovjetunió alkotmányának tanulmányozása segítségükre lesz abban, hogy a Szovjetunió polgárára háruló kötelességeknek eleget tehessenek.

Közeleg a nap, mikor azok, akik most hozzákezdenek az iskolában a Szovjetunió alkotmányának tanulmányozásához, nagykorúak lesznek s életükben először lesznek hivatottak arra, hogy olyan fontos közügyekben vegyenek részt, mint amilyen a szovjet hatalmi szervek képviselőinek megválasztása. A választási rendszernek, hazánk hatalmi szervei felépítésének és tevékenységének ismerete mindenkinek módot nyújt arra, hogy tudatában legyen a választások jelentőségének, becsülettel teljesítse állampolgári kötelességét s gyakorolja azt a fontos jogát, hogy részese lehet az állam építésének.

A mi szocialista hazánk minden egyes szovjet polgár számára széles utat nyit a fényes jövőbe s biztosítja azt, hogy erejét a tetszése szerinti életpályán fejtse ki. A szovjet polgárok ifjú nemzedékétől függ majd az ország gazdaságának és erejének további növekedése, a nép jólétének emelkedése, a gyorsabb előrehaladás a kommunizmus felé.

A lángeszű orosz költő, Alexandr Szergejevics Puskin, a multban előrelátván hazája ragyogó jövőjét, így kiáltott fel:

Hazánknak szenteljük
Szívünk legszebb indulatait.

Hadd visszhangozzék ez a kiáltás mindegyikünk szívében s emlékeztessen nagy hazánk szolgálatára!

Sok törvényt ismertem életemben,
E törvények alatt görnyedeztünk.
— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —
E törvények szerint vették el gyermekeinket,
E törvények szerint öltek meg embereket,
Adták el, mint jószágot, lányainkat.

(Dzsambul)

I. FEJEZET

AZ ÁLLAM ÉS A JOG ALAPVETŐ FOGALMA

1. Az állam és a jog jelentősége

Az alkotmány az állam alaptörvénye. S vajjon mi az állam, mi az alaptörvény? Állandóan halljuk körülöttünk s magunk is gyakran használjuk ezeket a szavakat.

Korunk emberének élete az állam keretein belül folyik le és sokban függ attól, mit is képvisel ez az állam, milyenek az általa megszabott törvények s az általa pártolt szokások, vagy más szavakkal, milyen az illető állam jogrendszere. Valóban, kísérelj ük meg, hogy gondolatban a mai burzsoá államba, vagy a letűnt cári Oroszországba képzeljük magunkat, összehasonlítván az akkori társadalmi rendet a miénkkel. Igy még szembeötlőbb, milyen sok függ az ember életében annak az államnak a berendezésétől, amelyben él. Sok minden, amit a szovjet államban bűnnek tekintenek és szigorú törvénnyel büntetnek, mint például a faji, vagy nemzetiségi elnyomás, a cári Oroszországban és a mai burzsoá államokban rendes, megszokott és a tör-

vény által alátámasztott jelenséget alkotott, illetve alkot. A szovjet államban az embernek ember által való kizsákmányolása nem áll fenn, míg a burzsoá államokban (úgyszintén a feudális-burzsoá cári Oroszországban) az embernek ember által való kizsákmányolása alkotta, illetve alkotja a társadalmi rend törvények által védett alapját. Azt, amit a mi államunkban nemcsak megengednek, de támogatnak is, mint pl. a dolgozóknak a társadalmi szervezetekben — Kommunista Párt, kommunista ifjúsági szövetség, szakszervezetek, stb., — való tevékeny részvételét, sok burzsoá államban bűntettként üldözik. Azokban a burzsoá államokban pedig, ahol a törvény ezt névlegesen megengedi, a dolgozók annyi akadállyal és korlátozással találkoznak, hogy gyakran nem gyakorolhatják ténylegesen azt a jogukat, hogy társadalmi szervezetekben egyesüljenek.

Mind a történelem, mind a mai élet megmutatja, milyen fontos szerepet játszik az állam a népek életében és kölcsönös viszonyaiban. A történelem megmutatja, hogyan hoztak egyes államok felmérhetetlen nyomorúságot nem csupán a saját népükre, hanem sok másra is. Elegendő a fasiszta német államra emlékeztetni, amely a második világháború előidézője volt s végeredményben belepusztult.

Másrészt ugyanez a történelmi tapasztalat azt is mutatja, milyen jótékony erőnek bizonyult a szovjet szocialista állam a saját népe s az emberiség számára a történelmében.

Az állam óriási jelentősége a társadalom életében megmagyarázza, miért került minden forradalomban legelsősorban is az a kérdés előtérbe, hogy kinek a kezében lesz az államhatalom.

2. *A marxista-leninista tan az állam és a jog lényegéről*

Miben áll az állam és a jog lényege? Ez a kérdés már a távoli ókor óta foglalkoztatja az emberiséget. Valóban rengeteg, felbecsülhetetlen számú könyvet írtak erről a kérdésről s különbözőképen válaszoltak reá. A burzsoá, valamint a burzsoázia előtti tudomány azonban az uralkodó kizsákmányoló osztály érdekeit szolgálta és szolgálja. Ezért az állam és a jog kérdésében sem ad helyes választ. Az állam és a jog kérdése csak Marx és Engels, majd Lenin és Sztálin munkáinak megjelenése óta jutott helyes, valóban tudományos magyarázatához.

A marxizmus-leninizmus megalapítói kimutatták, hogy az állam nem örök idők óta létezik. Az emberi történelem meghatározott fejlődési fokán keletkezett, éppen azon a fokon, mikor a társadalomban egymással ellentétes kiengesztelhetetlen érdekekkel bíró osztályok jelentek meg. Az állam elhal a társadalomnak azon a fejlődési fokán, mikor az osztályokra való tagozódás mindenütt eltűnik.

Mik a társadalmi osztályok?

„Osztályoknak nevezik az emberek nagyobb csoportjait, amelyek abban különböznek egymástól, hogy milyen helyet foglalnak el a társadalmi termelésnek valamely történelmileg meghatározott rendszerében, milyen (legtöbbször a törvények által megerősített és szentesített) viszonyban állanak a termelő eszközökhöz, milyen a szerepük a munka társadalmi szervezetében, következésképpen abban, hogy milyen módon és mily mértékben jutnak a társadalmi vagyon ama részéhez, amellyel rendelkeznek. Az osztályok olyan embercsoportok, amelyeknek egyike, hála a társadalmi gazdaság megha-

tározott alakulatában elfoglalt különböző helyüknek, a másik munkáját magának tulajdoníthatja el."*

A magántulajdonra alapított társadalomban az egyik osztály, amely a termelő eszközökkel és berendezésekkel rendelkezik, elkerülhetetlenül eltulajdonítja a maga részére a többi osztály munkájának gyümölcsét, vagyis a többi osztály kizsákmányolása révén él. Ez az osztály, arra törekedvén, hogy helyzetét megtartsa és megszilárdítsa, megteremti a saját hatalmi gépezetét, hogy a többi osztályt, amely uralmára tör, elnyomja és leigázza.

„Az állam, — írja Lenin, — nem egyéb, mint gépezet egyik osztály uralmának a többiek felett való alátámasztására." Az állam által megszabott törvények s az általa pártolt szokások alkotják együttesen a jogot, amely az illető államban az uralkodó osztály részére előnyös és tetszetős társadalmi rend megszilárdítására fennáll. Ez az állam és a jog lényege bármely társadalomban, amelyben kiengesztelhetetlen érdekekkel bíró, egymással ellentétes osztályok léteznek.

3. *Az állam fennállását megelőző társadalmi rend legfontosabb sajátságai*

Volt idő, mikor még sem állam, sem jog nem létezett. Már a távoli ókorban találkozunk az állam fennállását megelőző társadalmi rendre vonatkozó feljegyzésekkel, de ezek általában mondák és legendák jellegét hordják magukon. A tudomány viszont a kétségkívül megállapított tényekre támaszkodik.

---

* Lenin: Marx, Engels, Marxizmus. Szikra, Bp. 1948. 369. oldal.

Az az óriási ténybeli anyag, amelyet a tudomány az egyes népek életéről összegyűjtött, megmutatja, hogy fejlődésük folyamán mindannyian ugyanazokon a szakaszokon mentek keresztül. A társadalmi fejlődésükben visszamaradt, ma is létező népek életét megfigyelve, könnyebben bírálhatjuk el más, fejlődésükben előrehaladott népek multját. Jobban megérthetjük az ókori történészeknek és íróknak a különböző népek fejlődéséről szóló tanúbizonyságait. Így Louis Henry Morgannak, a híres amerikai tudósnak, a XIX-ik század első felében alkalma nyílt rá, hogy hosszú éveken át tanulmányozza az irokéz indiánok életét, akik abban az időben még megőrizték az államelőtti őskommunizmus egész életmódját. Az indiánok még örökbe is fogadták Morgant s felvették az egyik irokéz törzs, a szenekák, tagjai közé. A szenekák törzsének és más irokéz törzseknek életét ismertető leírásai felvilágosítanak az őskommunizmus társadalmi rendje felől, amelyben nem volt sem állam, sem jog. Engels „A család, a magántulajdon és az állam eredete" című híres munkájában rámutatott arra, hogy Morgan művének nagy jelentősége volt az ókori görögök, rómaiak és germánok történelmében felmerült legfontosabb rejtélyek megmagyarázásában.

Melyek ennek az őskommunizmusnak jellegzetes vonásai?

Ez a társadalmi rend még nem ismeri a termelő eszközöknél a magántulajdont, hiszen azt a néhány termelő eszközt, amelyek egyidejűleg a vadállatok elleni védekezés célját is szolgálják, személyes tulajdonnak kell tekintenünk. A kőből készült fegyverek (fejszék, lándzsahegyek, stb.), később az íj és a nyíl, nem menthették volna meg az embereket az éhhaláltól, a szomszéd törzsek támadásaitól, vagy

attól, hogy a vadállatok szét ne marcangolják őket, ha egyesével dolgoztak volna. Az emberek még közösen dolgoztak.

Akkoriban, a történelem hajnalán, éppen ez a közös, társas munka mentette meg az emberiséget, lehetővé téve, hogy a természeti erőkkel folytatott harcban megállhassa a helyét. A közös munka volt az előfeltétele a termelő eszközök és a munkatermékek társadalmi tulajdonának. Éppen a termelő eszközök társadalmi tulajdona alkotja az őskommunizmus alapját. Itt ilyenformán nem áll fenn az embernek ember által való kizsákmányolása, a társadalom nem oszlik gazdagokra és szegényekre, elnyomókra és elnyomottakra.

Az emberek akkoriban nemzetségekben, vagyis rokoni kötelékek által egymáshoz fűződő nagyobb csoportokban éltek. A közös ősökkel, közös nyelvvel és közös területtel bíró nemzetségi csoportok alkották a törzset. A törzsek egymás közt állandóan ellenségeskedtek, de a törzsön és a nemzetségen belül érdekközösség uralkodott. Az összességnek a termelő eszközökhöz való egyforma viszonya, a munkában való egyforma részvétele volt az előfeltétele annak, hogy a nemzetségnek minden egyes felnőtt tagja egyformán vette ki részét a közös ügyek intézéséből. A nemzetségben a nemzetség tanácsa, azaz a nemzetség összes felnőtt, mind férfi, mind nőtagjának közös gyülekezete volt a legfelsőbb hatalmi szerv. A nemzetség tanácsa választotta meg a nemzetség főnökét és hadvezérét s döntött minden felmerülő kérdésben. A főnököt és a hadvezért bármikor leválthatták s ezek nem rendelkeztek semilyen erőszak-szervezettel. Hatalmuk kizárólag személyes tekintélyükön s azon a tiszteleten alapult, amelyet

a nemzetség többi tagja tapasztaltságukkal szemben tanúsított.

A törzs élén a törzs tanácsa állott, amely az ugyanazon törzshöz tartozó valamennyi nemzetség főnökeiből és hadvezéreiből tevődött össze. A törzs tanácsa tárgyalta meg, a törzs összes tagjának jelenlétében, az egész törzset érintő kérdéseket. Mindenkinek lehetősége nyílt rá, hogy véleményét nyilvánítsa.

Az ügyek intézésének itt ismertetett szervezete nem működött minden törzsnél pontosan ugyanígy. Valamennyi törzsnél azonban közös az, hogy a különleges elnyomó apparátus hiányzik, hogy a nemzetség összes tagja egyformán vesz részt a nemzetség ügyeinek intézésében s hogy a főnököket és hadvezéreket választják.

Azokat az évszázados szokásokat, amelyek minden nemzetségben és törzsben nemzedékről nemzedékre szállottak és előírták az emberek magatartásának meghatározott szabályait, a nemzetség és a törzs tagjai minden kényszer nélkül szentül betartották. Semmi szükség sem volt kényszerre, minthogy ezek a szokások tökéletesen megfeleltek e társadalom tagjai nézeteinek és meggyőződéseinek.

Ilyenformán az őskommunizmusban az állam, a jog és az osztályok még csírájukban sincsenek meg.

4. Az állam és a jog eredete

Az állam és a jog nem olyasvalami, amit kívülről erőszakoltak rá a társadalomra. Mindkettő a társadalom fejlődésének eredménye. Ugyanazok az okok, amelyek az őskommunizmus összeomlásához vezettek, idézték elő az állam és a jog megjelenését, amelyeket ez a társadalmi rend nem ismert.

A munkaeszközök és a munkakészség még az őskommunizmus idejében állandóan tökéletesedtek. A munkát is mind szélesebb körben alkalmazták. Az emberek megtanulták, hogyan szelídítsék meg a részükre hasznos vadállatokat, tenyészteni kezdték a háziállatokat, kezdetleges földműveléssel és kézművességgel kezdtek foglalkozni. Azelőtt viszont a létfenntartáshoz szükséges eszközöket főleg vadászattal, halászattal s a vadon termő növények és gyümölcsök begyűjtésével szerezték meg.

Végbement a munkának első, nagyobb társadalmi megoszlása — az állattenyésztéssel foglalkozó pásztortörzsek kiválása. Ez idézte elő a munka termelékenységének jelentékeny megnövekedését, valamint a törzsek közti rendszeres cserét. A munka termelékenységének megnövekedése azt jelentette, az ember képesnek bizonyult rá, hogy nagyobb mennyiségű terményt termeljen, mint amennyi a saját élete fenntartásához kellett. Ez tette előnyössé, hogy a hadifoglyokat, a helyett, hogy megölték vagy a saját nemzetség tagjaivá avatták volna, rabszolgákká változtassák át. Így a munkának első nagyobb társadalmi megoszlása az embernek ember által való kizsákmányolását s a társadalomnak első nagyobb, két osztályra — tudniillik a rabszolgákra és a rabszolgatartókra, kizsákmányoltakra és kizsákmányolókra — való szakadását vonta maga után. Az idegen munka kizsákmányolása viszont a termelő eszközök társadalmi tulajdonának fokozatos háttérbeszorításához s a magántulajdonnal való felcserélődéséhez vezetett. A rabszolgaság keletkezése és kifejlődése ilyenformán megingatta az őskommunizmus alapját. A rabszolgaság különösen a munkának második nagyobb társadalmi megosztódása — nevezetesen a kézművességnek a földmíveléstől való különvá-

lása — eredményeképen indult virágzásnak. Ez a különválás a munka termelékenységének még további, hirtelen növekedését idézte elő s ezzel rendkívül kiélezte a szabadok közt már régebben kifejlődő vagyoni különbséget s a társadalomnak gazdagokra és szegényekre való szakadásához vezetett.

Amilyen mértékben omlott össze az őskommunizmus minden támasza, ugyanúgy a közös ügyek intézésének régi rendje is mind kevésbbé felelt meg az új feltételeknek. A rabszolgák számának megnövekedése szükségessé tette, hogy a rabszolgatartóknak olyan erőszak-szervezetük legyen, amely elnyomás alatt tarthatta a rabszolgákat. Maguk a szabadok közt meglévő vagyoni különbség is szükségessé tette egy ilyen erőszak-szervezet fennállását. Máskülönben a gazdagok nem tudták volna megőrizni vagyonukat a számbelileg fölöttük álló szegények elől, akik nyomorban szenvedtek s még a legszükségesebbtől is meg voltak fosztva. Szükség volt új magatartási szabályokra is, amelyek különböznek az egyenlőtlenséget és elnyomást nem ismerő őskommunizmus évszázados szokásaitól.

Az osztályelnyomásnak ezt a gépezetét az állam formájában teremtették meg. Az állam pedig hozzálátott új, mindenkire nézve kötelező magatartási szabályok megállapításához, amelyek fokozatosan az őskommunizmus szokásainak helyére léptek. Az állam és a jog keletkezése tehát ilyenformán az osztályellentétek kiengesztelhetetlenségének következménye.

Az állam és a jog kialakulásának folyamata nagyon hosszú volt. Sokáig a már meglévő államszervezet mellett az őskommunizmus számos maradványa továbbra is megőrződött. Így például továbbra is megőrződött sok, a nemzetségben fennállott volt

szokás, amely — az uralkodó osztály hatására —, fokozatosan az új feltételekhez alkalmazkodott s ezáltal lényegét el is vesztette. Így a Szovjetunióban, a Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelme idejéig a fejlődésükben visszamaradt népek egész soránál, a megerősödött magántulajdon s az embernek ember által való kizsákmányolása mellett, megőrződtek a nemzetségi életmód maradványai.

5. *Az állam ismertetőjelei és rendeltetése*

Az államnak, az őskommunizmus szervezetével összehasonlítva, sok megkülönböztető ismertetőjele van. Ezek közül a legfontosabbak a következők:

1. Az államban a lakosság nem nemzetségek, hanem területi hovatartozás szerint oszlik meg. Ez azzal függ össze, hogy a különböző nemzetségek tagjai az új gazdasági feltételek közepette összekeveredtek s a régi nemzetségi kapcsolatok fokozatosan elveszítették jelentőségüket.

Az őskommunizmusban minden közös ügyben a nemzetség összes tagjának közös gyülekezete, vagyis más szóval az egész lakosság döntött. Az állam megjelenésével viszont megszűnt az, hogy a társadalmat közvetlenül a lakosság irányítsa. Külön gépezet tűnik fel, amely olyan emberekből áll, akik különlegesen csak a vezetéssel foglalkoznak s képesek mindenkit arra kényszeríteni, hogy az uralkodó osztály intézkedéseinek eleget tegyen. Az uralkodó osztálynak külön, a néptől elválasztott fegyveres erőre volt szüksége, amely őrt áll, hogy érdekeit a vagyontalan és kizsákmányolt többségtől megóvja. Így keletkeztek a hivatalnoki kar, a rendőrség, a börtönök és a hadsereg, amelyek elszakadtak a nép többségének, azaz a dolgozóknak érdekeitől, a dol-

gozók ellenségeit és a kizsákmányoló osztályt szolgálták. „Az államhatalom fegyverei — mondja Sztálin elvtárs —, legfőképpen a hadseregben, a büntetőszervekben, a kémszolgálatban s a börtönökben összpontosultak."

Az államhatalom gépezetének fenntartásához be kellett vezetni a lakosság megadóztatását. Az őskommunizmus rendje ezt sem ismerte.

Ugyanilyen mélyrehatóan különbözik a jog is az őskommunizmus szokásaitól. A szokások az egész, osztályokat és osztályellentéteket nem ismerő társadalom nézeteit és meggyőződéseit fejezték ki. A jog azonban a magatartási szabályoknak olyan összességét jelentette, amely a társadalom csupán egy, nevezetesen az uralkodó részének akaratát fejezi ki. A jog éppen e miatt ellenkezett az elnyomott osztályok nézeteivel és érdekeivel. Az őskommunizmus szokásait a társadalom bármely tagja, minden külső kényszer nélkül, mint szabályt szentül betartotta. A jog követelményeinél azonban nem lehetett arra számítani, hogy mindenki önként teljesíti őket. Teljesítésük állami kényszeren alapult. Lenin kimutatta, hogy a jog mitsem jelent olyan állami gépezet nélkül, amely képes rá, hogy erővel kényszerítsen a jog előírásainak teljesítésére. Az állam a maga nevében állítja fel azokat a magatartási szabályokat, amelyek összességükben a jogot alkotják. E közben az állam büntetéssel sújtja mindazokat, akik ezeket a szabályokat megszegik, vagy teljesítésüket megtagadják.

2. Az állam a társadalomnak ellenséges osztályokra való szakadása eredményeként jött létre. Arra volt hivatva, hogy két alapvető rendeltetésnek, két legfőbb működésnek tegyen eleget.

A kizsákmányoló állam első és legfőbb rendeltetése belső jellegű: engedelmességben tartani a ki-

zsákmányolt többséget. A kizsákmányoló állam második, külső (nem legfőbb) rendeltetése abban áll, hogy saját uralkodó osztályának területét a többi állam rovására megnagyobbítsa s a más államok részéről jövő támadások ellen megvédje.

A kizsákmányoló állam minden fejlődési fokán a jog fegyverként szolgált az állam kezében és segített neki, hogy az imént említett legfőbb rendeltetéseinek eleget tegyen.

Azoknak az évezredeknek a folyamán, amelyek az állam és a jog keletkezése óta elteltek, a történelem rengeteg, legkülönbözőbb típusú államot és jellegzetesen velejáró jogrendszert látott. A Nagy Októberi Szocialista Forradalomig bezárólag mindezek az államok a kizsákmányoló kisebbségnek a kizsákmányolt többség feletti uralmát képviselték. Az ezekre az államokra jellemző jogrendek pedig biztosították azokat a társadalmi rendszereket, amelyek a hatalmon levő kizsákmányoló kisebbség számára előnyösek és kedvezőek voltak.

6. A kizsákmányoló állam és jog történelmi típusai

A sok, fennállott és fennálló kizsákmányoló állam mindegyikének megvan a maga sajátossága, amely a többi államtól megkülönbözteti. Minden eltérésük dacára azonban valamennyi a kizsákmányoló állam három típusához sorolható. Ez a három típus abban különbözik egymástól, hogy a történelemben ismert három kizsákmányoló osztály közül melyik tartja kezében az államhatalmat.

Nem véletlen dolga, hogy a hatalom minden adott államban az egyik vagy a másik osztályé. Ennek előfeltétele, hogy a legfontosabb termelő eszkö-

zök az illető osztály kezében vannak. Ez érthető is. Ahhoz, hogy a társadalom fennállhasson és fejlődhessék, elegendő mennyiségű anyagi javakat — élelmet, ruhát, lakást, termelő eszközöket, stb. — kell termelnie. Ezeket a javakat nem lehet puszta kézzel előteremteni. Termelő eszközök kellenek, mint a föld, a munkaszerszámok, a háziállatok, a különféle szállítmányozási eszközök, gépek, stb.

Amióta a társadalom ellenséges osztályokra szakadt, a legfőbb termelő eszközök csupán egy osztály magántulajdonát alkották. Ilyenformán azok az osztályok, amelyeket a termelési eszközöktől megfosztottak, vagy amelyek csak igen jelentéktelen mennyiségben rendelkeztek velük, gazdaságilag függő helyzetbe kerültek attól az osztálytól, amely az összes legfőbb termelő eszközök birtokában van. Ez az osztály, hogy gazdasági uralmát és kiváltságait megtartsa, gazdagságát és befolyását arra használja, hogy az államhatalmat a saját kezében tartsa. Az uralkodó osztály az állam segítségével aláveti hatalmának a társadalom összes többi osztályát és megtöri ellenállásukat.

Az állam típusát ilyenformán azok a viszonyok határozzák meg, amelyek az emberek között a termelés folyamatában jönnek létre. Ezek az úgynevezett termelési viszonyok. A szerint, hogy milyenek a termelési viszonyok (vagy más szóval: hogy melyik osztály birtokában vannak a termelő eszközök) alakul ki az állam típusa is. Hiszen mindig az az osztály van hatalmon, amely a termelő eszközökkel rendelkezik. Az őskommunizmusban nem volt szükség az állam és a jog kialakulására. Az ott fennállott termelési viszonyok a termelő eszközök társadalmi tulajdonán, a társadalom minden tagjának a ter-

melő eszközöklhöz való egyenlő viszonyán alapultak. Éppen e miatt hiányoztak ott az osztályok is.

Amióta a társadalom egymással ellentétes osztályokra, a kizsákmányolók és a kizsákmányoltak osztályára szakadt, a kizsákmányoló termelési viszonyoknak következő három rendje váltotta fel egymást: a rabszolgaság, a hűbériség és a kapitalizmus. Ennek megfelelően a kizsákmányoló államnak három típusát különböztetik meg: a rabszolgatartó államot, a hűbéri államot és a burzsoá (kapitalista) államot. Ennek a három államtípusnak felel meg a jog három típusa is.

7. *A rabszolgatartó állam és jog*

Időbeli sorrendben a rabszolgatartó állam volt az első a történelemben. Itt a rabszolgatartók és a rabszolgák alkották a legfontosabb osztályokat. Ennek az államnak a gazdasági alapját a rabszolga gazdasági rendszer és a rabszolgatartónak a termelő eszközökre, valamint magára a termelő munkásra, a rabszolgára szóló magántulajdona képezte. A rabszolgatartó a rabszolgát nem tekintette emberi személynek, hanem „beszélő eszköznek". A rabszolga a rabszolgatartó teljes tulajdona volt, aki azt tehette vele, amit akart, — eladhatta, elcserélhette, megcsonkíthatta, megölhette. A rabszolgaság gazdasági rendje azon épült fel, hogy a rabszolgatartók rengeteg rabszolgát zsákmányoltak ki.

A rabszolgatartó állam volt az a gépezet, amely a rabszolgatartók uralmát a rabszolgák felett biztosította. Gazdáikkal szemben engedelmességben tartotta a rabszolgákat és háborúk révén új rabszolgákat szerzett a rabszolgatartóknak. A rabszolgáknak,

akik a rabszolgatartók társadalma részére az összes anyagi javat termelték, semilyen joguk sem volt.

A rabszolgatartó jog, amely a rabszolgatartók akaratát fejezi ki, dologszámba vette a rabszolgákat s csupán a szabadoknak, vagyis a rabszolgatartó osztály tagjainak biztosított minden jogot. A jog kezdetben íratlan szokások alakjában állott fenn, fokozatosan azonban — törvények és az államhatalmi szervek határozatainak formájában — megkezdődött az írott jog kialakulása. A rabszolgatartó állam és jog nemcsak a rabszolgák, hanem a társadalom szabad tagjainak ama része ellen is irányult, amely — szegénysége vagy nem-előkelő származása folytán — nem volt ugyanabban a helyzetben, nem élvezte ugyanazokat a jogokat, mint az előkelőek és a gazdagok, s ezért elégedetlenségét nyilvánította a fennálló renddel szemben.

Igy az ókori Rómában, — a legnagyobb rabszolgatartó államban, — nemcsak rabszolgák és rabszolgatartók között, hanem úgyszintén a rabszolgatartók osztályának különböző részei, a patriciusok (nemesek) és plebejusok között is állott a harc.

A rabszolgatartó államok évszázadokon át a rabszolgák megszámlálhatatlan tömegének legkegyetlenebb kizsákmányolása révén állottak fenn. A rabszolgamunka azonban egy bizonyos fokon fékké változott, amely a társadalom további fejlődését akadályozta.

A társadalom szükségletei megnőttek, de a rabszolgamunka, alacsony termelékenységénél fogva, nem volt képes kielégíteni mindezeket a növekedő szükségleteket. A rabszolgák nem voltak s nem is lehettek érdekelve a munka termelékenységének fokozásában. Bármennyit dolgozott is a rabszolga, bármilyen gazdaggá tette gazdáját, csakúgy mint

eddig, megmaradt az igás jószág állapotában. Semilyen emberi joggal nem ruházták fel, munkájának semilyen előnyét sem élvezte. Az embertelen kizsákmányolás, a rabszolgatartók kegyetlen bánásmódja rabszolgalázadásokat idézett elő. Ezek a lázadások is aláásták a rabszolgatartó állam alapjait. Sorvadni kezdett, képtelennek bizonyult arra, hogy a sok külső ellenséggel szemben helytálljon s egyik országban a másik után letűnt a porondról.

Ilyenformán a rabszolgatartó állam addig állott fenn, addig fejlődött, amíg a rabszolgák munkáján és a rabszolgatartók magántulajdonán alapuló gazdasági rend az anyagi javak termelésének gyarapodását biztosította. Attól az időtől kezdve azonban, mikor ez a gazdasági rendszer képtelennek bizonyult a társadalom további fejlődésének biztosítására, a rabszolgatartó társadalmi rend sorsa megpecsételődött, a rabszolgák lázadásai pedig még csak meggyorsították a végét. A rabszolgatartó rend összeomlása a rabszolgatartó állam összeomlásához is vezetett. A rabszolgatartó rendet a hűbéri rend váltotta fel. A hűbéri állam lépett a rabszolgatartó állam helyébe.

8. A hűbéri állam és jog.

A hűbéri államban a hűbérurak (a földbirtokos várurak) és a parasztok alkotják a legfőbb osztályokat. Ennek a társadalomnak gazdasági alapja a feudális gazdasági rendszer s a hűbérurak magántulajdona a legfőbb termelési eszközökre, valamint a hűbérurak részleges tulajdona a termelő munkásra, a jobbágyra. A hűbérúrnak a törvény szerint nem állt jogában a parasztot megölni, de megvehette s eladhatta. A hűbéri jog a parasztot személyes függő

viszonyban tartotta a hűbérúrtól, de ez a függőség, a rabszolga helyzetével összehasonlítva, lazább volt. A jobbágynak, a rabszolgától eltérően, volt néhány termelő eszköze, munkán alapuló egyéni gazdálkodást folytatott. A paraszt mégis a hűbérúr tulajdonát képező földhöz volt kötve, s köteles volt idejének nagyobb részét azzal tölteni, hogy a hűbérúrnak ingyen dolgozzék. Ebből kitűnik, mi a különbség a paraszt és a rabszolga helyzete között. A paraszt, annak ellenére, hogy a hűbérúr kegyetlenül kizsákmányolta, mégis érdekelve volt a munka termelékenységének növelésében, minthogy ideje egyrészét a saját maga munkájára fordíthatta. Azáltal, hogy fokozta munkájának termelékenységét, némileg javíthatott a saját anyagi helyzetén. Ezért volt a termelés hűbéri (feudális) módja haladóbb, élenjáróbb, mint a rabszolgaság. Ezért a hűbériséget kísérő hűbéri állam és jog, bizonyos mértékben, a rabszolgatartó államhoz és joghoz hasonlítva, aránylag ugyancsak haladó volt, mert elősegítette a társadalom fejlődését. A közvetlenül termelő dolgozók kizsákmányolása azonban itt is majdnem ugyanolyan kegyetlen volt, mint a rabszolgatartó államban. Az osztályharc a kizsákmányolt jobbágyok és a földbirtokos hűbérurak között mindjobban kiéleződött. Éppen a hűbérurak ellen vívott parasztháborúk, a parasztlázadások voltak azok, amelyek aláásták a hűbéri (feudális) állam alapjait s megkönnyítették a burzsoázia — a hűbéri társadalomban született és kifejlődő új osztály — uralomrajutását.

Amilyen mértékben fejlődtek a városok, a kézművesség, a kereskedelem, úgy alakult ki a hűbérurak és a jobbágyok mellett a burzsoá osztály. (Burzsoá: a „Burg", azaz vár szóból származik.) A burzsoázia (a polgári osztály), amely nem rendel-

kezett a jobbágyság ingyenes munkaerejével, bérelt munkaerőt használt. Az ipar kiterjesztéséhez sok munkáskéz kellett, ez azonban kezdett hiányozni, mivel a dolgozó lakosság zöme, mint jobbágy a hűbéruraktól függött. A hűbéri rend gátolta az új, nevezetesen a kapitalista (tőkés) termelési rend fejlődését. A hűbéri jog nemcsak az általa közvetlenül sujtott parasztság, hanem a szabad munkáskezekben hiányt szenvedő burzsoázia részéről is óriási elégedetlenséget váltott ki.

A burzsoázia érdekeinek nem egyedül a jobbágyi jog, hanem egészben véve a hűbérurak akaratát kifejező hűbéri jog sem felelt meg. A hűbéri jog a társadalomban uralkodó szerepet és különböző kiváltságokat biztosított a nemességnek és a papságnak, amelyek együtt a hűbérurak osztályát alkották. Így például a hűbéri jog mentesítette a nemességet és a papságot mindennemű adó és illeték fizetése alól s különböző adókat és járulékokat vetett ki, nem csupán az egész állam, hanem az uralkodó rendek javára is. Ezeket a járulékokat és illetékeket azonban a parasztságnak és a burzsoáziának kellett megfizetnie. A hűbéri jog, amely a hűbérurak magántulajdonát mindenképpen oltalmazta, alig védelmezte a burzsoá magántulajdont (a parasztokéról nem is szólva!) a hűbérurak önkényes túlkapásai ellen.

A hűbéri állam kizárta a burzsoáziát a társadalom irányításában való részvételből. Ezzel megfosztotta attól a lehetőségtől, hogy az államhatalmat a bérmunkán alapuló termelés fejlődésének útjában álló számos akadály kiküszöbölésére használhassa fel.

Mindez arra késztette a burzsoáziát, hogy — a paraszttömegnek a hűbériség ellen táplált gyűlöletét

kihasználva — a hűbéri állam ellen indított harc élére álljon.

A burzsoázia a parasztság, valamint a hűbéri állam igája alatt hasonlóképen szenvedő kézművesek s az egész dolgozó lakosság segítségével kiragadta a hűbérurak kezéből a hatalmat s a saját maga államát, azaz a burzsoá (kapitalista) államot állította a hűbéri állam helyébe.

A hűbéri állam kiküszöbölése nem mindenütt történt így. Számos országban a burzsoázia, a kizsákmányolandó tömegtől való félelmében, szívesebben megalkudott a földbirtokosok uralkodó osztályával s megelégedett az utóbbiak részéről részleges engedményekkel. A társadalmi fejlődés folyamán a földbirtokosok, mint például Angliában, mindinkább elpolgáriasodtak.

A hűbéri állam, s vele együtt a hűbéri jog azért volt kénytelen helyét a burzsoá államnak és jognak átengedni, mert a hűbéri termelési rend, a hűbéri magántulajdon a fejlődés bizonyos fokán a társadalom további haladásának kerékkötőjévé lett.

9. A polgári (burzsoá) állam és jog

A burzsoá államban a kapitalista vagy tőkésosztály (burzsoázia) és a munkásosztály (proletariátus) a legfontosabb osztályok. A kapitalista országokban a munkásosztályt azért hívják proletariátusnak, mert ott ennek az osztálynak nincsenek termelő eszközei és berendezései s ennek következtében kénytelen a saját munkaerejét áruba bocsátani.

A proletariátus, a rabszolgától és a jobbágyoktól eltérően, személyükben szabad emberek osztályát jelenti, azaz olyanokét, akik nincsenek sem rabszolgai, sem jobbágyi függőségben. A tőkésnek a tör-

vény szerint nem áll jogában, hogy a munkást megölje, vagy eladja. A munkásokat úgynevezett „szabad megállapodás" alapján veszi bérbe.

Valójában azonban a munkások kénytelenek eladni a saját munkaerejüket, minthogy semilyen termelő eszközzel nem rendelkeznek, s ezért máskülönben éhen pusztulnának. A kapitalista államban a legfontosabb termelő eszközök a tőkésekéi, akik a munkásosztály kizsákmányolása révén élnek és gazdagodnak meg. Éppen a tőkés gazdálkodási rend, a termelő eszközök kapitalista tulajdona alkotja a burzsoá állam alapját.

A burzsoá állam a tőkések uralmának fegyvere a munkásosztály és a többi dolgozó felett, a burzsoá jog pedig szentesíti azokat a berendezéseket, amelyek a burzsoázia számára hasznosak és kellemesek. Szentnek és sérthetetlennek nyilvánítja a tőkések magántulajdonát. Védi a tőkések és munkások közötti „szabad megállapodást", amely valójában a tőkések szabadságát jelenti, hogy a számukra lehető legkedvezőbb feltételek között zsákmányolhassák ki a munkásokat. A burzsoá jog, a rabszolgatartójogtól s a hűbéri jogtól eltérően, egész sor elemi polgárjogot hirdet ki, s különösen azt, hogy a törvény előtt mindenki egyenlő. Ezek a jogok, ez a törvény előtti egyenlőség azonban a tőkés gazdasági rend feltételei közepette pusztán névleges. Hozzájárul, hogy nem is mindegyik burzsoá országban, hanem csupán az úgynevezett demokratikus burzsoá országokban hirdetik ki. Ezek a jogok azonban még ott is mindenféle módon megrövidülnek.

A burzsoá államban a tőkések osztályán s a munkásosztályon kívül még más osztályok is vannak. Így például a jobbágysági megkötöttség alól felszabadított parasztok és iparosok, akiknek, akárcsak

a parasztoknak, joguk van a kisebb termelő eszközök magántulajdonára. A parasztokat és a kézműves iparosokat a burzsoá államban a tőkések részéről ugyancsak kegyetlen kizsákmányolásnak vetik alá. A proletariátus, mint élharcos a kapitalizmus ellen, a parasztsággal való szövetségre törekszik s élére áll az összes dolgozó harcának, a dolgozók közös ellensége, a tőkésosztály ellen.

A proletariátusnak jutott nevezetesen az a történelmi szerep, hogy a kapitalizmus sírásója, valamennyi dolgozónak a tőkés rabság alól való felszabaditója s az új kommunista társadalom megteremtője legyen.

A burzsoá állam mindaddig haladó volt, amíg a tőkés társadalmi rend, a hűbériséghez viszonyítva, haladó volt. A burzsoázia rendkívül kifejlesztette a termelést, közreműködött a technika és a tudomány fejlődésében. Ennek az ideje azonban elmúlt.

A kapitalizmus, a mult évszázad vége óta, monopolisztikus kapitalizmussá változván át, végső szakaszába lépett. Ez azt jelenti, hogy minden burzsoá országban a legfontosabb termelő eszközök a nagytőkések számszerint kicsiny klikkjének kezeiben összpontosulnak (koncentrálódnak), amely klikk egyeduralmat (monopóliumot) teremt magának az ipar és a kereskedelem megfelelő ágaiban, miközben a bankok befolyása rendkívül megnövekedik. A tőkés monopóliumok, nemcsak a saját országaikban, hanem azoknak határain túl is, őrjöngő harcot vívnak egymással (konkurrencia). Nemzetközi tőkés monopóliumok alakulnak, amelyek egymás ellen küzdenek a világ újrafelosztásáért. A tőkés monopóliumok, annak a hajszának a során, amelyet a világ különböző részein az árutermelésük elhelyezéséhez nélkülözhetetlen újabb és újabb pia-

cokért folytatnak, romboló háborúkba sodorják államaikat, hogy új „befolyási körök"-ért, a gyengébb népek leigázásáért, külföldi versenytársaiknak — az illető országok katonai leigázása révén való — kiküszöböléséért harcoljanak. A kapitalizmusnak ezt az utolsó szakaszát imperializmusnak nevezik. Az imperializmus nem egyéb, mint haldokló, korát túlélt kapitalizmus, az a korszak, amelyben a kapitalizmus belső ellentmondásai rendkívül kiéleződnek s megkezdődik a tőkés társadalmi rend általános válsága. Az imperializmus korszakában a burzsoázia már nem képes biztosítani, hanem ellenkezőleg, gátolja a társadalom fejlődését. A kapitalizmus az emberi haladás kerékkötőjévé vált.

Ezen a fokon a burzsoá állam, amely mindig a burzsoázia uralmi szerve, fegyver a burzsoázia legreakciósabb részének, nevezetesen a legnagyobb tőkés monopóliumoknak a kezében. Szolgai módon hajtja végre ezeknek a tőkés monopóliumoknak a terveit, amennyiben befelé támadást indít a dolgozók minden demokratikus vívmánya ellen s fokozza kizsákmányolásukat, míg kifelé új háborúkat előidéző rabló külpolitikát folytat. Ilyenformán az imperializmus még jobban kiélezi a néptömegek nehéz helyzetét, rettenetes nyomort, pusztulást, véres imperialista háborúkat hoz s éppen ezáltal hajtja a dolgozókat a forradalom útjára.

Ugyanakkor az imperialista burzsoázia, a gyarmatokból s a félgyarmati országokból kipréselt óriási profitja segítségével, megvesztegeti és lezülleszti országaiban a munkásosztály felsőbb rétegét, (az úgynevezett munkás-arisztokráciát), hogy a munkásosztályt megbomlassza és gyengítse s erőinek tömörülését és egyesülését megakadályozza. Ebben minden erejükkel segítségére vannak a kü-

lönféle álszocialista pártok, amelyek vezetőik személyét illetően, a tőkések közvetlen ügynökségei a munkásmozgalomban. (Ilyenek például Angliában a Labour Party, Franciaországban, Olaszországban, Ausztriában és egyebütt a jobboldali szocialisták.) A munkásosztálynak megvan azonban a tőkés országokban is a maga kommunista pártja, amely valódi megtestesülése a munkásosztály érdekeinek. A kommunista pártok befolyása a tőkés országokban a második világháború után különösen megerősödött.

A kommunista pártok minden tőkés országban a munkásosztály egységéért, a dolgozóknak a párt körül való tömörüléséért, a szocializmusért és a demokráciáért küzdenek. Lerántják a leplet az álszocialistákról és újabb és újabb sikereket érnek el az imperialista reakció és az új háború előkészítői ellen.

A kommunista pártok eme harcában, a világ valamennyi országában a nagy tan: a marxizmus-leninizmus jelzi a helyes utat. A világ összes dolgozója lelkesedik a Szovjetunió példáján, ahol a Bolsevik Párt által a marxizmus-leninizmus zászlaja alatt vezetett munkásosztály véget vetett a tőkés rabságnak s felépítette a szocialista társadalmat.

10. A kizsákmányoló államformák

A jelenlegi burzsoá államok alakjukat illetőleg rendkívül különbözők. Még inkább szembeötlenek ezek a különböző államformák, ha a történelemben ismert valamennyi államot vesszük figyelembe. Az államok mindenekelőtt a felsőbb kormányzati szervek felépítése, vagyis a kormányzati forma tekintetében térnek el egymástól. A kormányzati for-

mák tarka tömegében két alapvető alakot jelölhetünk meg, amelyek már a legrégibb ókor óta ismertek: a monarchiát és a köztársaságot. A monarchia olyan kormányzati forma, amelyben az állam feje *egy* leválthatatlan személy (király, császár, cár, stb.), aki általában örökösödés útján adja tovább a hatalmat. A monarchiától eltérően, a köztársaság felsőbb kormányzatában nincsenek nem-választott és leválthatatlan szervek. Itt megállapított rend szerint, meghatározott időre választott szerv áll az állam élén.

Mind a monarchiának, mind a köztársaságnak megvannak a maga változatai. Már a rabszolgatartó államban megjelennek az olyan változatok, mint például az arisztokratikus és a demokratikus köztársaság. Az arisztokratikus köztársaságban csupán az arisztokraták, azaz az előkelő családok tagjai vehetnek részt az államvezetésben. Igy például az ókori Rómában, — a köztársaság idejében, — a plebejusok, bármilyen gazdagok voltak is, nem kerülhettek be a szenátusba, amelyben csak a patriciusok, azaz előkelő rómaiak üléseztek.

Az ókori demokratikus köztársaságban, az arisztokratikustól eltérően, a törvény szerint minden szabad ember előtt, — azaz mindazok előtt, akik a rabszolgatartók osztályába tartoztak, — nyitva állott az út az állam vezetéséhez. Tényleg azonban a vezetés nem mindenkinek, hanem csupán a gazdag rabszolgatartóknak a kezében volt. Minthogy az ókori Görögországban „nép" (démosz) alatt nem az állam egész lakosságát, hanem csak a teljesjogú, a rabszolgatartók osztályába tartozó polgárokat értették, ezt a kormányzati formát demokráciának, azaz népuralomnak nevezték el. Az athéni államban a „nép" gyülekezete volt a legfőbb

szerv, ahol bármely szabad athéni polgár megjelenhetett, hogy szavazatát erre vagy arra a határozatra leadja.

A hűbéri államban csak nagyritkán találkozunk köztársasággal. Tipikus kormányzati formája a monarchia. A hűbériség különböző fokain, az osztályerők kölcsönös viszonyának változásai szerint, a monarchia is különböző alakot öltött.

A hűbéri állam végső korszakára jellemző az abszolut monarchia, amelyben az uralkodó hatalma korlátlan. Személyesen, egyedül és ellenőrzés nélkül döntött minden kérdésben, egyedül hozta és hatálytalanította a törvényeket, vetett ki adókat, határozott a háború és a béke kérdésében, nevezett ki minden közhivatalnokot. Az ilyen abszolut monarchiára például szolgálhat a XVIII-ik század francia királysága, Oroszországban pedig a cári önkényuralom.

Természetesen az abszolutisztikus uralkodó korlátlan jogait nem szabad betű szerint értelmeznünk. Mint minden kizsákmányoló állam, a hűbéri állam is a kizsákmányoló kisebbségnek a kizsákmányolandó többség feletti uralmát jelentette. A hűbérurak (földbirtokosok) uralkodó osztálya nem tűrt volna el olyan uralkodót, aki nem számolt volna ennek az osztálynak az érdekeivel. Maga az uralkodó volt a legnagyobb hűbérúr (földesúr), érdekei tehát nem térhettek el a többi hűbérúr érdekeitől. Azokban az esetekben, mikor az uralkodó valamilyen okból az uralkodó osztály számára kényelmetlenné vált, gyilkosság vagy palotaforradalom útján eltették láb alól. (Például Pál császár meggyilkolása Oroszországban.) Az abszolut monarchia története a különböző országokban megmutatja, hogy az uralkodó teljhatalma korántsem je-

lentette azt, mintha tényleg független lett volna a hűbérurak és a földbirtokosok osztályától, amelynek ő volt a legfőbb képviselője.

A burzsoá államban is a monarchia és a köztársaság a legfontosabb kormányzati formák. Ezek azonban, szervezeti alkatukat tekintve, mégis élesen különböznek a rabszolgatartó s a hűbéri állam monarchiáitól és köztársaságaitól. A monarchia a burzsoá államban úgynevezett „alkotmányos" monarchia. Az uralkodó már nem hozhat egyedül törvényeket. Tevékenységét egy legmagasabb, választott kormányzati szerv, a parlament ellenőrzi. A köztársaságok a burzsoá államban abban különböznek a rabszolgatartó és a hűbéri állam köztársaságaitól, hogy formailag elismerik minden egyes polgárnak a törvény előtti egyenlőségét, s hogy névlegesen politikai jogokban részesítik nem csupán az uralkodó osztály tagjait, hanem a (noha csak *egy*, tudniillik az uralkodó) nemzet minden polgárát is.

Jellemző a burzsoá államra — mégpedig mind a monarchiára, mind a köztársaságra — a parlamentáris rendszer bevezetése. Más szóval, jellemző a burzsoá államra, hogy a felsőbb hatalmi szervek között egy közösségi (kollektív) szerv is működik, a parlament, amelyet az úgynevezett általános választójog, (amely valójában távolról sem általános) vagy legalább is a virilista választójog alapján választanak, miközben az utóbbi a lakosság egyes rétegeit, legfőképen a dolgozókat, nyíltan kirekeszti a választásokból.

A parlamentet ruházzák fel azzal a joggal, hogy törvényeket hozzon s a kormány tevékenységét ellenőrizze.

A köztársaság feje az elnök, aki az alkotmányban megállapított rend szerint meghatározott időre

választandó. A monarchiákban az uralkodó, úgy mint eddig, megmarad államfőnek, de immár megrövidített jogokkal s a parlament ellenőrzése alatt. A parlamenti rendszer fennállása mind a monarchiákban, mind a köztársaságokban, csökkentette a különbséget e között a két kormányforma között. Egyes köztársaságokban, mint például az USA-ban, az elnök hatalma, hatáskörét tekintve, nagyobb az angol király hatalmánál. Noha az alkotmányos monarchia mindmáig továbbra is sok burzsoá állam kormányzati formája marad, a burzsoá állam tipikus kormányzati formája mégis a köztársaság. A monarchia ott marad meg, ahol a burzsoázia, bizonyos okokból, nem határozza el magát arra, hogy egy olyan hűbéri csökevényt, mint a monarchia, sutba dobjon, hanem a hűbériségnek eme maradványát inkább a saját céljaira teszi alkalmassá.

Azokat a burzsoá köztársaságokat, amelyekben az általános választójogot formálisan elismerik s a polgárok legelemibb demokratikus jogait az alkotmányban kihirdetik, demokratikus köztársaságoknak hívják. A demokratikus köztársaság, a parlament, az általános választójog, — mindez, amint azt Marx, Engels, Lenin és Sztálin állandóan hangoztatták, jelentékeny haladás volt a hűbéri rendhez képest. Ez tette lehetővé a proletariátus számára, hogy elérhesse azt a tömörülést, azt a szervezettséget, amelyek nélkül a tőkés rend ellen harcolni lehetetlenség. A polgári demokratikus köztársaság azonban, csakúgy, mint az összes többi burzsoá államforma, arra szolgál eszközül, hogy a tőkések hatalmát biztosítsa. Lenin az USA-t, a legrégibb polgári demokratikus köztársaságot jellemezve, ezeket írja: „Seholsem úgy, mint ebben az ország-

ban..., seholsem nyilatkozik meg olyan durván, olyan nyílt vesztegetéssel a tőkéseknek, a milliárdosok maroknyi csoportjának hatalma az egész társadalom felett, mint Amerikában. A tőke, ha egyszer életre kap, uralkodik az egész társadalom felett és semilyen demokratikus köztársaság, semilyen választójog sem változtat a dolog lényegén."

A dolgozók számára nem közömbös, hogy milyen a kizsákmányoló állam formája. Míg az úgynevezett polgári demokratikus köztársaságban néhány elemi demokratikus jogot élveznek s létrehozzák szervezeteiket, addig a fasiszta államokban olyan elnyomás alatt tengődnek, amely rosszabb a középkor legsötétebb korszakának hűbéri elnyomásánál. A fasiszta államokban (mint amilyenek például a második világháború folyamán elpusztított hitleri Németország és Olaszország voltak), a dolgozók, s a társadalom valamennyi haladó rétege, a legkérlelhetetlenebb terror feltételei között éltek s nem volt semilyen elemi joguk és szabadságuk. Ennek ellenére, mind a fasiszta állam, mind a polgári demokratikus köztársaság, noha formáját tekintve különbözik is egymástól, mégis a kizsákmányoló burzsoá állam történelmi típusának változatait jelenti.

A fasiszta diktatúra ugyanazoknak a legreakciósabb, legimperialisztikusabb tőkés köröknek leplezetlen terrorista diktatúrája, amelyek a polgári demokratikus köztársaságban is bitorolják a hatalmat. A fasiszta állam élén az uralkodó fasiszta banda vezére áll (a „Führer"), aki minden ellenőrzésen és felelősségen kívül álló diktátor, minthogy fasiszta államban nincsenek olyan állami szervek, amelyeknek jogukban állana a „vezér" döntéseit

megváltoztatni, vagy ellenőrizni. Ez a diktátor azonban valójában nemcsak, hogy a tőkés monopóliumok révén jutott hatalomra, hanem igazi kiszolgálója, végrehajtója volt akaratuknak.

Nem véletlen, hogy a fasiszta államforma éppen az imperializmus korában jelenik meg, vagyis akkor, mikor a kapitalizmus haldokló, rothadó kapitalizmussá változott át. A burzsoázia ezek között a feltételek között már nem érez szilárd talajt a lába alatt. A számbelileg megnövekedett munkásosztály azonban, amely megtanulta védelmezni a saját és valamennyi dolgozó érdekét, kihasználja a burzsoá állam vérszegény névleges demokráciáját, hogy a tőkéseknek a munkások ellen indított támadásai s az imperializmus ellen küzdjön. Ezen a fokon a burzsoázia az egész vonalon élesen a reakció felé hajlik. A fasizmus bevezetése nem egyéb, mint a tőkések legleplezetlenebb elfordulása a demokráciától.

A polgári demokráciától való eltérés azonban nem minden országban történik olyan nyíltan, mint a fasiszta államokban. A háborút követő korszakban az USA példáján is látható, hogy lényegében ugyanez a demokráciáról való lemondás másképen, burkoltabb alakban megy végbe. A tőkés monopóliumok az USA-ban is támadják a dolgozók demokratikus vívmányait s felhasználják az államot, hogy imperialista külpolitikát kövessen.

Ezt a reakciós politikát azonban a „demokrácia védelmé"-nek álszenteskedő jelszava alatt űzik s a demokratikus „elvhűségről" szóló pompás szólamokkal álcázzák.

A történelmi tapasztalat s a mai események megmutatják, a kizsákmányoló államforma kérdé-

sét nem szabad arra visszavezetni, hogy milyenek a magasabb hatalmi szervek, azaz hogy milyen kormányzati formája van az államnak. Okvetlenül számba kell venni az uralkodó politikai rendszert is, vagyis azt, hogy milyen módszerekkel valósítja meg az uralkodó osztály a társadalom állami irányítását. Ha az erőszak, az elnyomás módszerei lépnek előtérbe (a haladó, elsősorban a munkásszervezetek megsemmisítése, a munkásosztály és az összes dolgozók demokratikus vívmányainak megtámadása, a legelemibb demokratikus jogok megrövidítése vagy teljes megvonása), ez annyit jelent, hogy az illető politikai rendszer reakciós. A reakciós rendszerek legrosszabb fajtája a fasiszta uralom. Bármely reakciós kormányzati rendszer azonban, még a burzsoá állam demokratikus formájának keretében is, a fasiszta rezsim vonásait veszi fel. A fasiszta rezsimet mind a monarchikus (Olaszország a fasizmus uralma idején), mind a köztársasági államformában bevezethetik (Portugália).

A kormányzati formák és a politikai rendszerek csaknem valamennyi burzsoá állam történelme folyamán nem egyszer változtak meg. A hatalom azonban, bárhogyan is, a burzsoázia kezében maradt s azt uralmának biztosítására használta fel.

A marxizmus-leninizmus azt tanítja, hogy az embernek ember által való kizsákmányolása csakis a kizsákmányoló osztályok uralmának erőszakos megdöntésével s azáltal szüntethető meg, hogy a társadalom állami irányítása a munkásosztály kezébe megy át. Éppen ezt valósítottuk meg, először a történelemben, a mi hazánkban a Bolsevik Párt vezetése alatt.

11. A kapitalizmus évszázada végéhez közeledik

1917-ben, a Nagy Októberi Szocialista Forradalom a földteke egyhatod részében megdöntötte a tőkések és földbirtokosok hatalmát. Felnyitotta minden nép szemét, megmutatta, hogy a kapitalizmus évszázada végéhez közeledik. A szocialista szovjet államnak hazánkban végbement megalakítása pusztító csapást jelentett az egész világon a kapitalista rendszerre.

A más országbeli népek egész sora tanulmányozza s bizonyos mértékben már fel is használja hazánk tapasztalatát. A második világháború eredményeként számos, a Vörös Hadsereg által a fasiszta rablóktól felszabadított országban, nevezetesen Lengyelországban, Romániában, Bulgáriában, Csehszlovákiában, Magyarországon (amelyekben lehetővé vált, hogy államrendjükről szabadon dönthessenek), új típusú államot: népi köztársaságot alapítottak. Népi köztársaság lett Albánia is. Ezeknek az országoknak a népei visszavették a nagybirtokosoktól s a parasztnak juttatták a földet, államosították, vagyis a tulajdonosok — a tőkések — kezéből az állam kezébe adták a nagyipart, a bankokat, a közlekedést.

Ezekben az országokban a népé a hatalom A mozgató erő ezekben az államokban a dolgozó osztályok szövetsége, élén a munkásosztállyal. Ezek ugyan még nem szocialista, de már nem is burzsoá államok. Ezek a népi demokrácia államai, saját, különleges, önálló, a szocializmushoz vezető utakkal.

A népi köztársaság biztosítja a dolgozók részvételét az állam tényleges vezetésében. Biztosítja az

állampolgárok tényleges, nem pedig csupán névleges politikai jogait és szabadságait.

A népi demokratikus államok megalapítása új csapást mért a tőkés rendszerre. Új erővel tanúskodik a mellett, hogy a kapitalista rendszer az elkerülhetetlen pusztulás felé halad. A jövő a szocializmusé és az igazi demokráciáé!

Igy tehát, ha az 1917 előtt fennállott minden állam kizsákmányoló állam volt, manapság ez a helyzet alapjában megváltozott. A kapitalizmus mindig gyengébb lesz, a szocializmus és a demokrácia erői viszont az egész világon mindjobban erősbödnek és gyarapodnak.

Az USA imperialista körei, melyek világuralmuk felállítására törekednek, egy új világháború előharcosaiként és bujtogatóiként lépnek fel a Szovjetunió és a népi demokratikus országok ellen, amelyek az imperialista rablópolitika megvalósításának útján a legfőbb akadályt alkotják. Az európai és a többi burzsoá államokban a reakciós erők (a fasizmus maradványait is beleértve) az amerikai imperializmus körül tömörülnek. Valamennyi burzsoá állam lakosságának haladó része azonban küzd az imperialista tervek ellen s a Szovjetunióhoz és az új demokratikus országokhoz húz. Ilyenformán két, egymással szembenálló tábor alakult ki. Az egyik, az USA-val és Angliával az élén, demokráciaellenes és imperialista. A másik a demokratikus és imperialista-ellenes tábor, amelynek élén a Szovjetunió és a népi demokratikus országok állanak.

A demokrácia és a szocializmus erői felülmúlják az ellenséges tábor erejét és minden nap gyarapodnak.

Kérdések az I. fejezet ismétléséhez

1. Mi az állam? Mi a jog?
2. Melyek az államot megelőző őskommunizmus társadalmi rendjének megkülönböztető vonásai?
3. Mely okok voltak az előfeltételei az állam és a jog keletkezésének?
4. Melyek a kizsákmányoló állam történelmi típusai?
5. Melyek a rabszolgatartó állam jellegzetes vonásai?
6. Miben különbözik a hűbéri állam a rabszolgatartó államtól?
7. Melyek a burzsoá állam megkülönböztető vonásai?

Erősítsd a mi szovjet hazánkat,
Ujjongj a szabad földön, ember!
Leninnek — dicsőség, Sztálinnak — dicsőség,
Dicsőség a pártnak mindörökké!

(V. Ljebegyev-Kumacs)

II. FEJEZET

A SZOVJET ÁLLAM — ÚJ, MAGASABBRENDŰ ÁLLAM

1. A szovjet állam a Nagy Októberi Szocialista Forradalom eredménye

A szovjet állam az első olyan állam a világon, amelyben a város és a falu dolgozóié a hatalom, s ahol a dolgozók az ország minden kincsének teljesjogú gazdái. A Szovjetországban nem áll fenn többé az embernek ember által való kizsákmányolása, nincsenek jogfosztott és elnyomott népek. Az állam, először a történelemben, az embernek ember által való kizsákmányolását biztosító eszközből olyan eszközzé lett, amely kiküszöböli mind magát a kizsákmányolást, mind az ezt előidéző okokat.

Olyan állam, mint a miénk, még nem volt a világon. Ez az egészen új, a szocialista állam.

Igaz, a történelem ismer olyan állami szervezetet, amely csírájában magában hordta a szocialista államot. A Párizsi Kommün volt ez, amelyet 1871-ben a francia főváros felkelő munkásosztálya szervezett. Ez azonban mindössze 72 napig állott fenn; az ellenforradalom és a burzsoázia leverte, még mielőtt megerősödhetett s ennek az államformának a fölényét bebizonyíthatta volna.

A szovjet állam 1917-ben, a Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelmének eredményeképen jött létre, amely megdöntötte hazánkban a tőkések és földbirtokosok uralmát. A történelem sok forradalmat tart számon. A multban azonban egyik győzelmes forradalom sem hozta meg a dolgozóknak az igazi szabadságot. Az egyik levert kizsákmányoló osztály helyébe egy másik kizsákmányoló osztály lépett. „Csak a mi szovjet forradalmunk, csak a mi Októberi Forradalmunk vetette úgy fel a kérdést, hogy ne váltsa fel az egyik kizsákmányolót egy másikkal, a kizsákmányolás egyik formáját egy másik formával, — hanem hogy mindenfajta kizsákmányolást, valamennyi és mindenféle kizsákmányolót, valamennyi és mindenféle, régi és új pénzszomjast és elnyomót gyökerestől tépjen ki" (Sztálin).

A Bolsevik Párt vezetésével, amely évtizedeken át a föld alatt harcolt a cárizmus és a burzsoázia ellen, 1917 október 25-én (európai naptár szerint november 7-én) Petrográdban, a mai Leningrádban győzött a munkások, katonák és matrózok fegyveres felkelése. A forradalmi Petrográdot az egész ország dolgozói testvériesen támogatták. A burzsoá-földbirtokos állam megszünt. Új, szovjet szocialista államot alapítottak. A régi állami gépezet összetört. A hatalom mindenütt a munkás-, katona- és parasztküldöttek tanácsainak, a szovjeteknek kezébe ment át. (Szovjet: oroszul tanács.) Az államhatalom legfőbb szerve a „Tanácsok Összoroszországi Kongresszusa", a kongresszusok közti időre pedig a Tanácsok Kongresszusa által megválasztott „Tanácsok Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottsága" lett. Az ország ügyeinek intézésére munkás-

parasztkormányt — Népbiztosok Tanácsát — alakítottak, amelynek élén Lenin állott.

A régi kizsákmányoló állami gépezettel együtt a régi burzsoá-földbirtokos jog is megszűnt. A cári törvényeket, amelyeknek legnagyobb részét a burzsoá Ideiglenes Kormány még átvette, hatályon kívül helyezték. A szovjet állam már az első napoktól kezdve hozzáfogott, hogy új törvényeket hozzon a földbirtokosok és a tőkések uralmát biztosító, hatályon kívül helyezett törvények helyébe. Ezek az új törvények a munkásosztály és a vezetése alatt menetelő dolgozó parasztság akaratát fejezték ki. Ezekkel a törvényekkel biztosították a szocialista forradalom vívmányait s az új, a dolgozóknak előnyös és megfelelő társadalmi rendet.

2. *Lenin és Sztálin — a szocialista állam nagy megalapítói és vezetői*

Hazánk Leninnek és Sztálinnak, az ő lángeszű vezetésüknek köszönheti az Októberi Szocialista Forradalom győzelmét és a szovjet szocialista állam létrejöttét. Lenin, még az Októberi Szocialista Forradalom előtt, nevezetesen az 1871-i Párizsi Kommün tapasztalatából, az 1905-i burzsoá demokratikus forradalom s az 1917-i Februári Forradalom idején a tömegek forradalmi alkotóereje által létrehozott Tanácsak tapasztalatából kiindulva, életrehívta a szovjet kormányzatot, mint a proletariátus diktatúrájának politikai formáját. Lenin volt a szovjet állam keletkezésétől kezdve egészen élete végéig a Szovnarkom (oroszul: rövidítve a Népbiztosok Tanácsa) elnöke, azaz a munkás-parasztkormány feje. A halál 1924, január 21-én vetett

véget kiváló életének, amelyet teljesen a dolgozók boldogulásáért vívott küzdelemnek szentelt. Leninnek, aki az újjáépítés időszakának elején hagyott itt bennünket, nem adatott meg, hogy maga irányítsa s vigye véghez a kibontakozó szocialista építőmunkát, s hogy megvalósítsa azt a lángeszű tervet, amelyet a szocializmus felépítésére hazánkban kijelölt. Azt azonban, amit Leninnek nem sikerült megcsinálnia, megtette az ő nagy tanítványa és fegyvertársa, Sztálin elvtárs.

Sztálin elvtárs nevéhez fűződik elválaszthatatlanul a szovjet állam egész története. Sztálin elvtárs, Leninnel együtt, már az Októberi Forradalom győzelmét követő legelső napokban a munkás-parasztkormány tagja lett, s akkoriban az egyik legfelelősségteljesebb munkakört, a Nemzetiségi Ügyek Népbiztosságának vezetését látta el. Ennek a Népbiztosságnak óriási szerepe volt a szovjet hatalom nemzetiségi politikájának gyakorlati megvalósításában. A Nemzetiségi Ügyek Népbiztossága sokat tett azért, hogy birodalmunk népei között a kölcsönös bizalom megerősödjék, a baráti viszony megszilárduljon, s ezzel megteremtette az előfeltételeit annak, hogy ezek a népek először az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaságban, majd a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségében (a Szovjetunióban) szorosan egyesüljenek.

Leninnel együtt Sztálin elvtárs szervezte meg és erősítette a Vörös Hadsereget, ő vezette a Szovjetország védelmét. Lenin és a párt őt küldték ki a polgárháborúnak a forradalmi harc szempontjából legdöntőbb jelentőségű frontjaira s az ő irányítása biztosította a győzelmet az ellenségek felett.

Lenin halála után Sztálin elvtárs állott az élre, hogy irányításával valósággá váljanak az ugyancsak általa kidolgozott lenini tervek, amelyek az elmaradt, a multban tönkretett országot élenjáró, hatalmas szocialista birodalommá változtatták át. Sztálin elvtárs vezetésével és az ő lángeszű tervei szerint hajtották végre a Szovjetunióban az ország iparosítását és a mezőgazdaság társadalmasítását.

Sztálin elvtársnak köszönheti népünk leggonoszabb ellenségeinek: a trockistáknak, zinovjevistáknak és bucharinistáknak a leleplezését és ártalmatlanná tételét, akik ügyesen álcázva, gátolták a szocialista építőmunkát és aknamunkát folytattak a külföldi kémszervezetek céljainak szolgálatában.

Sztálin elvtárs bölcs vezetésének köszönhetjük a szocializmus győzelmét és azt, hogy hazánkból a külső ellenség számára hozzáférhetetlen erődöt épített.

Népünk, ugyancsak Sztálin elvtárs közvetlen vezetése alatt, megvédelmezte államát, megmentette szabadságát, becsületét és függetlenségét, minden nagy vívmányát és porrá zúzta a hazánkra tört alattomos ellenségnek, a fasiszta Németországnak és szövetségeseinek embergyűlölő terveit.

Lenin és Sztálin, ez a két lángeszű tudós, tudományos alapokra fektette a tömegek megszervezésére, a szovjet állam megalapítására és vezetésére irányuló egész gyakorlati tevékenységét. Államunk ereje, hatalma abban leli magyarázatát, hogy mind szervezeti formáinak, mind egész politikájának alapja Marx—Engels—Lenin és Sztálin egyedül igaz és győzedelmes tanítása.

3. *A társadalom állami irányítása a szocialista államban*

Marx és Engels, a tudományos szocializmus nagy megalapítói, megcáfolhatatlanul kimutatták, hogy éppen a tőkések által elnyomott és kizsákmányolt proletariátus az az osztály, amely arra hivatott, hogy a kapitalizmus sírásója és a szocialista társadalom megteremtője legyen. A munkásosztályt, Marx és Engels tanítása szerint, a kapitalizmus ellen vívott harcának egész története készíti elő erre a szerepre. A munkásosztály a legszervezettebb, a legnagyobb forradalmi tapasztalattal bíró osztály. Ez az egyetlen osztály, amely maga körül egyesíthet és magával ragadhat minden dolgozót. Ebből kiindulva, Marx és Engels megalkották a proletárforradalom és a proletárdiktatúra elméletét. Ez a tan az államhatalomnak a proletariátus által való átvételére, a kizsákmányoló állami gépezet összezúzására s egy új, a szocializmus, majd a kommunizmus felépítését biztosító állam megteremtésére vonatkozik.

Marx és Engels művének lángeszű folytatói, Lenin és Sztálin, akik Marx és Engels tanait a proletariátus osztályharcának új feltételei között tovább fejlesztették és gyarapították, már jóval az Októberi Forradalom előtt hozzákezdtek, hogy az orosz munkásosztályt a földbirtokos-burzsoá állam megdöntésére s a hatalomnak a proletariátus által való megragadására előkészítsék.

Minden állam nem egyéb, mint eszköz, amelynek révén egy bizonyos osztály a társadalmat irányítja, azaz saját diktatúráját megvalósítja. A proletariátus diktatúrája annak megvalósítása, hogy a társadalom irányítása a legélenjáróbb osztály,

valamennyi dolgozó természetes barátja és szövetségese, — a munkásosztály által történjék. A proletárdiktatúra nélkülözhetetlen a megdöntött kizsákmányolók ellenállásának letöréséhez, az ember ember által való kizsákmányolásának megszüntetéséhez, a szocialista társadalom felépítéséhez s a kommunizmusra történő fokozatos áttéréshez. Nélkülözhetetlen ahhoz is, hogy a győzelmes munkásokat és parasztokat az ellenséges tőkés környezet részéről jövő támadások ellen megvédje.

A munkásosztály diktatúrájának legfontosabb alapelve, amint Lenin és Sztálin tanítják, a munkásosztály és a parasztság szövetsége. Ebben a szövetségben a munkásosztályé a vezetőszerep. Hazánk parasztsága, a Bolsevik Párt vezette munkásosztály irányításával és segítségével, megszabadult a kizsákmányolás minden fajtájától s rátért a szocialista mezőgazdaság útjára. A munkásosztály és a parasztság szövetsége a szovjet állam egyik leghatalmasabb erőforrása. Ennek a szövetségnek az ereje és megbonthatatlansága teljes egészében a Nagy Honvédő Háború éveiben igazolódott be. Hazánk két testvéri osztályának ilyen szoros szövetsége mellett államunknak nincs mitől félnie.

Megerősítette államunk egységét és hatalmát hazánk nagyszámú népeinek szilárd szövetsége is. A munkásosztály, amely mindenféle elnyomásnak ellensége, uralomrajutásának első napjától kezdve végetvetett a cári Oroszország és a burzsoá Ideiglenes Kormány által gyakorolt nemzetiségi politikának, amely a nemzetiségek jogfosztottságán és elnyomásán alapult. Hazánk népeinek a szovjet uralom éveiben kialakult és megerősödött testvérisége egyike a szovjet állam legnagyobb vívmányainak.

4. A szovjet állam a legdemokratikusabb a világon

Államunk a legdemokratikusabb állam az egész világon. A munkásosztály a társadalom állami irányítását (a diktatúrát) megvalósítva, uralomra jutásának első napjától a dolgozók legszélesebb tömegeit vonja be az állam kormányzásába. A munkásosztály diktatúrájának államformája a Tanácsköztársaság (Szovjet köztársaság), amely az összes helyi tanácsnak egy rendezett, közös állami szervezetben való egyesítését jelenti. A tanácsok végeredményben tömegszervezetek, amelyek valamennyi dolgozót egyesítik s biztosítják a néptömegek bizonyos részvételét az állam ügyeinek intézésében. A szovjet hatalom megszilárdítása új, magasabb típusú demokrácia, nevezetesen a szovjet szocialista demokrácia létrejöttét jelentette. Ennek a demokráciának az a sajátsága, hogy — először a világon — éppen a dolgozókat vonja be az államvezetésben való állandó és döntő részvételbe.

A burzsoáziának egyáltalán nem áll érdekében, hogy a széles tömegeket ilyen módon az ország kormányzásában való részvételbe bevonja. Ez érthető is. A kisebbség diktatúrája nem biztosítható, ha a lakosság kizsákmányolt többségének döntő szerepet juttatnak az államügyekben. Ezért a burzsoá demokrácia csak formálisan, azaz szavakban hirdeti valamennyi állampolgár jogegyenlőségét, de valójában nem biztosítja azt, hogy a dolgozók ezekkel a jogokkal élhessenek is. A burzsoá államokban szó sem lehet a nép valamilyen teljhatalmáról, mivel a burzsoá demokrácia a valóságban a burzsoázia teljhatalmának megszilárdításához vezet. Ott a nép minden részvétele az államügyekben lényegében csupán arra szorítkozik, hogy párévenkint, a vélasz-

tások alkalmával jogában áll szavazatát leadni. E közben lépten-nyomon előfordul, hogy a dolgozók nem állíthatják fel a burzsoá képviselőjelölttel szemben a saját jelöltjüket, s kénytelenek vagy a szavazástól tartózkodni, vagy a burzsoá jelöltek valamelyikére szavazni.

Ehhez még hozzájárul, hogy a burzsoá demokrácia nemcsak formális, hanem korlátozott is. Egész sor olyan megszorítást és kikötést foglal magában, amelyek a dolgozók jelentékeny részét, sőt többségét leplezetlenül megfosztják a választásokon való részvételtől. A szovjet szocialista demokrácia elvi különbsége, a burzsoá demokráciával szembeni fölénye éppen abban áll, hogy nem szavakkal, hanem valójában biztosítja a dolgozó tömegeknek az államügyekben való döntő részvételét.

Népünk szabadon választja meg képviselőit a felsőbb s a helyi kormányzati szervekbe, de igazgatja is az országot, mert az államban minden hatalom, a dolgozók küldöttei Tanácsának (Szovjetjének) képében, éppen a város és a falu dolgozóié (a Szovjetunió Alkotmányának 3-ik szakasza).

Az elvi különbség a szovjet és a burzsoá demokrácia között abban áll, hogy a szovjet demokrácia tényleges, vagyis nem szavakban, hanem tettekben megnyilvánuló demokrácia. A szovjet demokrácia biztosítja az országunkban kihirdetett polgárjogok megvalósítását és a dolgozó nép valódi teljhatalmát; minden, az állam kezében levő anyagi eszközzel biztosítja a dolgozóknak azt, hogy jogaikat gyakorolhassák. Éppen ebben mutatkozik meg a szovjet demokrácia szocialista jellege. A szovjet demokrácia a legfejlettebb és legkövetkezetesebb demokrácia.

5. *Sztálin tana a szocialista állam fő fázisairól, rendeltetéséről és formáiról*

A szovjet állam bonyolult úton fejlődött. Sztálin elvtárs kimutatta, hogy a szocialista állam fejlődésében két fázist (mozzanatot), két alapvető időszakot kell szükségszerűen megkülönböztetnünk.

Az első fázis, — az Októberi Szocialista Forradalomtól a kizsákmányoló osztályok felszámolásáig terjedő időszak. Államunk alapvető feladata akkoriban az volt, hogy a megdöntött kizsákmányoló osztályok ellenállását letörje, az ország védelmét az intervencionisták (külföldi fegyveres beavatkozók) támadásai ellen megszervezze, az ipart és a mezőgazdaságot helyreállítsa s a tőkés elemek felszámolásához szükséges feltételeket előkészítse. Éppen ezek a körülmények határozták meg akkoriban az állam két alapvető funkcióját (az állam funkciója: működésének meghatározott iránya).

Ennek az időszaknak két legfontosabb állami funkciója közül az első az volt, hogy a megdöntött kizsákmányoló osztályokat az ország belsejében elnyomják. E nélkül lehetetlen lett volna megoldani a szocialista építés feladatait. A második legfontosabb funkció az volt, hogy az országot a külső támadások ellen megvédjék. Államunk eme két alapvető funkciója a fejlődés első fázisában némileg, noha csak külsőleg, emlékeztet a burzsoá állam alapvető rendeltetésére. Lényegében azonban mélyrehatóan, elvileg különböző. A burzsoá állam ugyanis azzal az elvi különbözőséggel végzi az engedetlenek elnyomásának funkcióját, hogy ott a lakosság többségét alkotó dolgozó osztályok jelentik az engedetleneket, s elnyomásuk azt a célt szolgálja, hogy a kizsákmányoló rend fennmaradását

és a kizsákmányolók, azaz a lakosság kisebbségének uralmát biztosítsa. A mi államunk viszont a dolgozó többség nevében nyomta el a kizsákmányoló kisebbséget. Ugyanígy különbözik lényegében az államunk által gyakorolt honvédelmi funkció is a burzsoá államok külső rendeltetésétől. A kizsákmányoló állam, mikor országának fegyveres védelmét megvalósítja, az uralkodó kisebbség vagyonát és kiváltságait védelmezi. A szovjet állam viszont a dolgozó többség érdekeit védi meg a kívülről jövő támadások ellen. Közben emlékeztetnünk kell arra is, hogy a burzsoá állam külső funkciója nem csupán és nem is annyira abban áll, hogy országát a külső támadások ellen megvédje, mint inkább abban, hogy területét más országok rovására gyarapítsa. A szovjet államtól azonban távol állanak az ilyen törekvések, s nemcsak, hogy maga nem törekszik ilyen rablásra, hanem következetesen harcol a nemzetközi politika porondján a népek leigázásának mindennemű imperialista terve ellen s a világbéke és a népek szabad fejlődése mellett száll síkra.

Első fejlődési fázisában volt a mi államunknak még egy harmadik funkciója is, nevezetesen állami szerveink gazdaságszervező és kulturális nevelőmunkája. Ez azonban akkor még nem juthatott nagyobb kifejlődéshez, minthogy a legégetőbb feladat a megdöntött osztályok elnyomása és felszámolása, valamint az ország védelme volt.

Államunk második fejlődési fázisa a városi és falusi tőkés elemek felszámolásától a szocialista gazdasági rendszer teljes győzelméig és az új alkotmány elfogadásáig terjedő időszakot öleli fel. Ennek az időszaknak alapvető feladatai: a szocialista gazdaság megszervezése az egész országban, a tőkés

elemek utolsó maradványainak felszámolása, a kultúrforradalom megszervezése, minden tekintetben korszerű hadsereg megszervezése a birodalom védelmére.

A szocializmus győzelme, az első fejlődési fázissal összehasonlítva, változásokat idézett elő az állam legfontosabb funkcióiban is. Az országon belül megszűnt, elhalt a fegyveres elnyomás funkciója, mivel kizsákmányolók már nincsenek s így nincsen kit elnyomni. Az elnyomás funkciója helyett jelentkezik az államnak ama rendeltetése, hogy a társadalmi tulajdont a tolvajoktól és a népvagyon fosztogatóitól megóvja. A honvédelem funkciója a külső támadásokkal szemben változatlanul megmaradt. Ez annyit jelent, hogy megmaradt a mi dicső Szovjet Hadseregünk, a haditengerészeti és a légi flotta, valamint büntetőszerveink és a hírszerzés, amelyek nélkülözhetetlenek a burzsoá államok kémközpontjai által országunkba küldött kémek, gyilkosok és szabotőrök ártalmatlanná tételéhez. Megmaradt és teljes fejlődésnek indult a gazdaságszervezési funkció és az állami szervek kulturális nevelőmunkája. A második fázisban, a birodalmon belül, államunk legfontosabb feladata a békés gazdaságszervező és kulturális nevelőmunka. Ami pedig hadseregünket, a büntető szerveket és a hírszerzést illeti, ezek, a fenti feltételek közepette, amint ezt Sztálin elvtárs is kimutatja, „élüket már nem a birodalom belseje felé, hanem kifelé, a külső ellenségek ellen fordítják".

1941—45-ben, a fasiszta Németország alattomos támadásával kapcsolatban, a honvédelem funkciója lépett előtérbe. A honvédelem feladatainak rendelték alá az egész gazdaságszervező és kulturális nevelőmunkát. Az ellenség leverése lehetővé tette,

hogy birodalmunk újból a békés munka felé forduljon. Az országon belül ismét a békés gazdaságszervező és kulturális nevelőmunka lett az állam alapvető feladata. Egyidejűleg, minél sikeresebben halad előre ez a munka, annál jobban erősbödik az ország védelmi képessége is és könnyebbé válik a másik alapvető funkció — tudniillik a honvédelem a kívülről jövő támadásokkal szemben — teljesítése.

A szovjet állam fejlődése meghatározta szervezeti formáinak fejlődését és változásait is. Amint a továbbiak során kimutatjuk, államunk második fázisának szovjet köztársasága jelentékenyen különbözik az első fejlődési fázis szocialista államától.

A szovjet államot fejlődésének második fázisában a szocialista demokrácia még hatalmasabb kibontakozása jellemzi. Régebben, mikor hazánkban még megvoltak a kizsákmányoló osztályok, a szovjet állam kénytelen volt a lakosság bizonyos részét, tudniillik a szovjet kormányzat ellen tovább küzdő kizsákmányolókat, politikai jogaiktól megfosztani. A fejlődés második fázisában azonban ez a jogkorlátozás feleslegessé lett és megszűnt. Hazánk minden polgára egyenlő alapokon ugyanazokkal az alapvető jogokkal bír s egyformák az állammal szemben fennálló legfontosabb kötelességei is.

Azokban a fiatal szovjet köztársaságokban (Litvánia, Lettország, Észtország), amelyek csak nemrégen léptek be a Szovjetunióba, kisszámban még megmaradtak a tőkés elemek maradványai. Mivel azonban egészben véve, a Szovjetunióban a tőkés elemeket már felszámolták, ezeknek az osztályoknak a maradványai a kisebb, új szovjetköztársaságokban sem teszik szükségessé azt, hogy e kisszámú elemek politikai jogainak korlátozását

fenntartsák. A szocialista társadalom győzedelmes népe, mely a szovjetek képében a hatalmat az egész birodalomban kezében tartja, eléggé öntudatos, hogy a kormányzati szervekbe történő választásoknál idegen elemek megválasztását megakadályozza. Másrészt, államunk gazdaságszervező és kulturális nevelőmunkája a közeljövőben ezekben a Szovjetunió kötelékébe csak nemrég lépett szovjet köztársaságokban is a tőkés elemek maradványainak kiküszöbölésével fog vezetni.

A szovjet állam ilyenformán nem egyéb, mint új, a történelemben eddig még soha nem látott szocialista állam, amely, alakját és funkcióit illetőleg, az első fázis szocialista államától lényegesen különbözik.

A fejlődés azonban, amint Sztálin elvtárs is tanítja, nem állhat meg itt. Birodalmunk további fejlődéséhez és a külső körülmények változásaihoz mérten változások lesznek majd államunk formáiban is.

„Tovább megyünk előre, a kommunizmus felé, — mondja Sztálin elvtárs. — Megmarad vajjon nálunk az állam a kommunizmus időszakában is?"

Erre a kérdésre Sztálin elvtárs a következőképen válaszol:

„Igenis, megmarad, ha a tőkés környezet nem számoltatik fel, ha nem szűnik meg a kívülről jövő támadások veszélye, miközben érthető, hogy államunk formái, a belső és külső körülmények változásainak megfelelően, újból változni fognak."

„Nem, nem marad meg, és elhal, ha a tőkés környezetet felszámolják, ha szocialista környezet váltja azt fel."

6. A szovjet jog a szovjet nép akaratának kifejezője

A szovjet szocialista jog, amint fentebb már mondottuk volt, a Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelmének eredményeképen keletkezett. A szovjet kormány hirdette ki, az általa hatályon kívül helyezett kizsákmányoló jog helyébe. A szovjet jog, amely kezdettől fogva a nép többségének akaratát fejezi ki és a szocialista forradalom vívmányait biztosítja, óriási szerepet játszott államunk feladatának megoldásában, nevezetesen a kizsákmányoló osztályok ellenállásának elnyomásában, a nemzetgazdaság helyreállításában és a szocializmus építésében.

A szocializmus győzelme óta, amióta ellentétes, egymással ellenséges osztályok nem állottak fenn többé birodalmunkban, jogrendszerünk az egész nép akaratának kifejezőjévé változott át. Biztosítja államunk gazdasági és politikai alapjait s az állami szervek békés gazdaságszervező és kulturális nevelőmunkájának, a honvédelemnek és a szocialista tulajdon tékozlói elleni küzdelemnek a céljait szolgálja. A szovjet jog biztosítja a szocializmus elvének megvalósítását: mindenkitől a képességei szerint, mindenkinek a munkája szerint! A mi jogunk harcot hirdet azok ellen, akik lelkiismeretlenül végzik munkájukat, de ösztönzi a becsületes, fáradhatatlanul dolgozó embereket, dicsőséggel és megbecsüléssel övezi a kezdeményező, szakavatott dolgozókat, akik munkájuk révén különös hasznot hajtanak az államnak és a társadalomnak. A szovjet jog minden tekintetben védelmezi a Szovjetunió polgárainak jogait, biztosítja, hogy kötelességeiket az állammal és a társadalommal szemben teljesítsék s erőteljesen közreműködik abban a küzdelemben, ame-

lyet az emberek életmódjában és tudatában a kapitalizmus csökevényei ellen, az emberiség kommunista neveléséért folytatunk.

A szovjet jog harcol a dolgozók számára előnyös és kedvező társadalmi szabályok megszegői ellen. Az egész nép hathatós támogatására támaszkodva, kényszerintézkedéseket alkalmaz a kisebbséggel szemben.

Sok burzsoá állam (köztük az USA) jogrendszere a halálbüntetést, mint a rendes büntető intézkedések egyikét, írja elő. A szovjet jog azonban a halálbüntetést mindig csupán kivételes, átmenetileg alkalmazott büntető intézkedésnek tekintette olyan legsúlyosabb bűntettekért, amelyek a szovjet hatalmat és a szovjet rendet fenyegetik. Egy 1947 június 27-én kelt rendelet a halálbüntetést nálunk a béke idejére hatályon kívül helyezi. A tartós béke biztosítása, amely az elmult háború győzelmes befejezésének eredménye, valamint a birodalom belső helyzete, amelyet a Szovjetunió egész lakosságának a szovjet hazával és a szovjet kormánnyal szemben tanúsított kivételes odaadása jellemez, okozta, hogy a Szovjetunióban a halálbüntetést a béke idejére eltörölték.

A szovjet jog kérlelhetetlen harcot folytat a bűnözés ellen, de egyidejűleg arra törekszik, hogy a bűntetteket elkövető egyéneket átnevelje, mégpedig olyan büntető intézkedések alkalmazásával, amelyek minden szigoruk mellett segítik a bűnözőt, hogy a helyes, becsületes életmódhoz visszatérhessen.

Társadalmunk fejlett demokráciája, a polgárok egyenjogúsága, a nemmel, fajjal, nemzetiséggel, származással, stb. összefüggő kiváltságok és korlá-

tok megszüntetése, — mindez a szovjet jogban élénk kifejezésre jut.

Egész jogrendszerünket az emberről, az ember szükségleteiről, érdekeiről, képességeinek kifejlesztéséről való sztálini gondoskodás hatja át. A szovjet jog abból indul ki, hogy birodalmunkban az ember alkotja a legnagyobb értéket. Megóvja a szovjet embereket a kizsákmányolástól, megvédi az általuk kiharcolt ama jogokat, hogy mind önmaguknak, mind a társadalom egészének szabadon alkothassanak. Biztosítja minden egyes ember számára képességei teljes kifejlesztésének feltételeit, segítséget nyujt a betegeknek, mindazoknak, akik munkaképtelenek lesznek, az árváknak, hadviseltek családjainak, a polgári- és hadirokkantaknak.

A szovjet jog új, a történelemben eddig még sohasem látott, magasabbrendű jog, amely tökéletesen megfelel a dolgozó nép érdekeinek és az igazságosságról alkotott fogalmainak. Jogunk, a szocialista állam kezében, a tömegek nevelésének s a kommunizmusért vívott harcra való megszervezésének egyik legfontosabb fegyvere.

7. *Lenin—Sztálin pártjának vezetőszerepe a szovjet államban*

Egyik legfontosabb forrása államunk hatalmának és sikereinek, hogy olyan vezető és irányító ereje van, mint a Lenin és Sztálin által még a szocialista forradalom előtt alapított Kommunista (bolsevik) Párt. A marxista-leninista elmélettel felfegyverezve, nagy vezetők irányításával a Bolsevik Párt szervezte meg és tömörítette maga köré a munkásosztályt s a dolgozók minden élenjáró

rétegét és biztosította az Októberi Forradalom győzelmét.

Már a szovjet állam megalapításának első napjaitól fogva a Bolsevik Párt volt a magva hazánk valamennyi állami és társadalmi szervezetének, ő volt a tömegek megszervezője. Ő vezeti és irányítja mindezeknek a szervezeteknek, az egész népnek a tevékenységét, hogy az ország előtt álló feladatokat megoldják s a kommunizmus felépítését megvalósítsák.

A párt, a dolgozók boldogulásáért kifejtett önfeláldozó munkájával, helyes politikájával, amellyel hazánkban minden nagyobb kezdeményezés sikerét megalapozta, az egész szovjet nép mélységes szeretetét és határtalan bizalmát vívta ki magának. Lenin és Sztálin pártja mind a békés alkotó munkában, mind a nép valamennyi ellenségével vívott harcban, hogy hazánkat a kapitalista államok támadásaitól megvédje, a tömegek lelkesítő és kipróbált vezetője. A párt a maga vezetésével mindig és mindenhol biztosítja az élet által kitűzött feladatok ragyogó teljesítését. A legnehezebb szakaszokon mindig a bolsevikok állanak az élen, példát mutatva a nép érdekeinek határt nem ismerő szolgálatában.

A nép körében élvezett tekintélyét a párt a szocializmus győzelméért folytatott küzdelemben kifejtett egész működésével érdemelte ki. Lenin és Sztálin pártja szervezte meg a nép felkelését, hogy a cárizmust megsemmisítse, a burzsoá-földbirtokos uralmat megdöntse, a szocialista forradalom útjára lépjen, s megmentette Oroszországot attól a fenyegető sorstól, hogy a külföldi imperialisták jogfosztott gyarmata legyen. Népünk, Lenin és Sztálin

pártjának vezetésével, a polgárháború éveiben szétverte a fehérgárdisták ellenforradalmát s az idegen intervenciós hadseregeket s helyreállította az ország elpusztított népgazdaságát. A sztálini ötéves tervek éveiben a Szovjetunió dolgozói, Lenin és Sztálin pártjának vezetésével, megváltoztatták hazánk képét és felépítették a szocializmust.

A párt szervező és irányító szerepe új erővel mutatkozott meg szovjet hazánk életének és fejlődésének második időszakában: a Nagy Honvédő Háború idején. A párt összpontosította a nép minden erőfeszítését és arra irányította, hogy az ellenséget megsemmisítse, kivívja a győzelmet, — s a nép ezt a győzelmet ki is vívta.

Most, a harmadik időszak, a háborút követő újjáépítés időszakának legelején (ez a mondat 1947-re vonatkozik — a fordító megjegyzése) a Bolsevik Párt arra irányítja a szovjet nép minden erőfeszítését, hogy a Szovjetunió gazdaságát és kultúráját tovább fejlessze, a haza üdvére lelkes munkára serkenti a szovjet embereket és Sztálin vezetése alatt sikeresen viszi előre az országot a kommunizmus felépítése felé.

Semmi sem tiszteletreméltóbb a szovjet nép szemében, mint a bolsevik név, a kommunista név. A Kommunista (bolsevik) Párt a munkásosztály és a dolgozók többi rétegének legöntudatosabb, legélenjáróbb és legtevékenyebb polgárait választja soraiba. Csak azok az emberek, akiknek tiszta a lelkiismeretük, akik mindvégig odaadással szolgálják a dolgozó népet s minden erejüket és tehetségüket a kommunizmus ügyének szentelik, akik életüket sem haboznak feláldozni, ha ezt a nép érdeke úgy kí-

ványa, méltók arra, hogy Lenin és Sztálin pártjában helyet foglalhassanak.

Lenin és Sztálin pártjában testesül meg „korunk értelme, becsülete és lelkiismerete" (Lenin).

8. A szovjet állam a szocializmus felépítésének és betetőzésének, valamint a kommunizmushoz való átmenetnek legfőbb fegyvere

A szocializmus győzelme a szovjet szocialista állam megalapítása és megerősödése nélkül elképzelhetetlen lett volna. A szovjet állam, a külföldi fegyveres beavatkozókkal és a belső ellenforradalommal vívott harcban megvédte az Októberi Forradalom vívmányait. Ezzel, Lenin és Sztálin pártjának vezetése alatt, biztosította először is a népgazdaság helyreállítását, majd később — Lenin és Sztálin által kidolgozott terv szerint —, a szocialista társadalom felépítését. A szocializmus azonban csupán az első fázisa a kommunizmusnak. Pártunk és államunk célja a kommunista társadalom felépítése, melyben a gazdaság és a kultúra fejlődési szintje olyan magas lesz, hogy megvalósítható majd ez az elv: „mindenkitől képességei szerint, mindenkinek szükségletei szerint!" Nélkülözhetetlen ehhez a termelés és a technika hatalmas fejlesztése, hogy a termelvények bőségét biztosítsák, de ugyanolyan mértékben nélkülözhetetlen az emberek kommunista nevelése is.

A szocializmusban a gazdasági szint még nem eléggé magas ahhoz, hogy a kommunizmus fentebb megjelölt elvét megvalósítsák. A kapitalizmus maradványai és csökevényei az emberek életmódjában és tudatában ugyancsak meggátolják, hogy ez az elv a szocializmusban megvalósuljon. A szocializmus

éppen ezért megköveteli, hogy a munkatermékeket a következő elvnek megfelelően osszák fel: „mindenkitől a képességei szerint, mindenkinek a munkája szerint!" A kapitalizmussal összehasonlítva, ennek, a Szovjetunió alkotmányában lefektetett elvnek (12-ik cikkely) a megvalósítása hazánkban óriási haladást jelent. A kapitalizmusban éppen azok, akik nem dolgoznak, az idegen munka kizsákmányolásának rovására élnek s bőségesen sajátítják ki maguknak a társadalmi munka termékeit. Ugyanakkor azok, akik dolgoznak, minden javak közvetlen termelői, a munkások és a parasztok, csak szánalmas morzsákat kapnak, amelyek állandó nyomorra kárhoztatják őket. A szocializmusban az, aki jobban és többet dolgozik, többet is kap a társadalomtól. Az egyéni érdek ilyenformán egybekapcsolódik a társadalom érdekeivel. Hozzájárul ehhez, hogy az állam mindenkinek lehetőséget nyújt, hogy termelő szaktudását növelje és következésképen, nagyobb hasznára legyen a társadalomnak. Ez az egész társadalomnak és külön-külön minden egyes tagjának egyformán érdeke.

Államunk képesnek bizonyult rá, hogy a társadalom gyökeres átalakítását szocialista alapokon biztosítsa, mert a hatalom benne a dolgozóké és mert rendelkezésére állanak mindazok a termelő eszközök, amelyek a kizsákmányoló államokban a tőkések tulajdonát alkotják.

A szovjet állam, amely az összes termelő eszközzel rendelkezik, biztosítja minden gazdasági ág tervszerű fejlesztését, s a termelésnek a szocialista társadalmi rend megerősítése alapján történő rohamos növekedését. Biztosítja a szocialista felhalmozás (akkumuláció) szakadatlan folyamatát, a népgazdaság gyarapodását és a fogyasztás állandó emelkedé-

sét. A szovjet állam az egyetlen állam, amely nem ismer gazdasági válságokat s amelynek minden lehetősége megvan ahhoz, hogy a termelő erőket a népgazdaság tervszerű irányítása révén szakadatlanul fejlessze. A szovjet állam a kommunizmus építésének hatalmas fegyvere.

Gazdaságunk felemelkedésének mozgató ereje a Bolsevik Párt, a Lenin és Sztálin pártja által vezetett szovjet szocialista állam és a Szovjetunió népeinek hősies munkája.

* * *

A fent elmondottakból következik, hogy a Szovjetunió erejének legfontosabb forrásai a következők:

1. szovjet társadalmi rendünk, a maga szocialista gazdasági rendszerével s a termelő eszközök és berendezések szocialista tulajdonával: olyan rend, amely a nép teljhatalmán, a munkások, parasztok és értelmiségiek szoros és törhetetlen szövetségén alapszik és jobb társadalomszervezeti formának bizonyul, mint bármely más, nem-szovjet társadalmi rend;

2. szovjet államrendszerünk, amely a Szovjetunió egyenjogú és szabad népeinek szoros szövetségén és testvéri barátságán épül fel s a világ legszilárdabb és legéletképesebb államrendszere;

3. Lenin és Sztálin pártjának vezető szerepe, amely élcsapat a dolgozóknak a kommunizmusért vívott harcában és a szovjet államnak az ellenségtől való megvédésében.

Mindezek a vívmányok, amelyek hatalmas erőt adnak birodalmunknak és biztosítják társadalmunk

erkölcsi és politikai egységét, megingathatatlan alapjai a Szovjetunió Alkotmányának s a vele összhangban hozott törvényeknek.

Kérdések a II. fejezet ismétléséhez

1. Miben áll a legfontosabb különbség a mi államunk és a burzsoá államok között?
2. Mikor, milyen módon keletkezett a mi államunk?
3. Mi Lenin és Sztálin szerepe államunk megalapításában?
4. Melyik osztályra és miért éppen erre az osztályra tartozik a Szovjetunióban a társadalom állami irányítása?
5. Mi a legfőbb elve a proletariátus diktatúrájának?
6. Miért a mi államunk a legdemokratikusabb az egész világon?
7. Miben áll Sztálin elvtárs tanítása a szocialista állam fejlődésének legfőbb fázisáról, funkcióiról és formáiról?
8. Miben különbözik a szovjet jog a burzsoá jogtól?
9. Mi a Kommunista Párt szerepe a Szovjetunióban?

Dicsőítem a Nagy Szovjet Törvényt,
A Törvényt, amely örömöt fakaszt,
Amely kertté varázsolja a sivatagokat.

A Törvényt, mely szerint mind egyenlők vagyunk
A birodalom csillagképének testvéri köztársaságaiban.
Dalolj, regős, hadd szálljon tova a dal!
Dalolj a Sztálini Alkotmányról!

(Dzsambul)

III. FEJEZET

A SZOVJET ALKOTMÁNY SAJÁTSÁGAI, TÖRTÉNETE ÉS FEJLŐDÉSE

1. A Szovjetunió Alkotmánya — alaptörvény

Az egyes országokban fennálló osztályok kölcsönös viszonya, a társadalom osztálytagozódása határoz meg és biztosít minden alkotmányt. A Szovjetunió Alkotmánya a munkás- és parasztosztály szoros testvéri szövetségének és a kizsákmányoló osztályok hiányának kifejezése és biztosítéka. A Szovjetunió Alkotmányában a szovjet nép összességének pontos akarata jutott kifejezésre.

A Szovjet Alkotmány a szocialista állam alaptörvénye, amely a birodalom társadalmi és állami felépítését, a szovjet nép teljhatalmát, az államhatalmi szervek rendszerét, felépítését és megalakításának rendjét, a népnek az államhatalmi szervek megalakításában és működésében való részvételét, valamint a polgárok legfontosabb jogait és kötelességeit biztosítja.

Az alaptörvényt a Szovjetunió legfelsőbb hatalmi szerve hozza. Minthogy ennek a törvénynek óriási jelentősége van a birodalom életében, elfogadásához olyan rendet állapítanak meg, amely eltér

a közönséges törvények elfogadásának rendjétől. A Szovjetunió Alkotmányának 146-ik cikkelye kimondja, hogy a Szovjetunió Alkotmányának megváltoztatása a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának döntésére történhetik, amelyet mindegyik kamara legalább 2/3 szótöbbséggel fogad el. Ugyanakkor a közönséges törvények megváltoztatásához az egyszerű szótöbbség is elegendő.

Az állam által hozott valamennyi törvénynek összhangban kell lennie az alkotmánnyal. Azoknak a törvényeknek az összessége, amelyeket az állam elfogad és amelyek a magatartási szabályokat foglalják magukban, kötelező a Szovjetunió összes állampolgárára, minden állami szerv és hivatalos személy részére s ez alkotja a birodalmunkban érvényben levő jogot. Ebből is látható, milyen jelentősége van az alkotmánynak, amely az egész törvényhozás alapja.

A Szovjetunió Alkotmánya, amely, mint minden alkotmány, az őt megelőző osztályharcok eredménye, mintha megvonta volna ezeknek a harcoknak a mérlegét. Megrögzítette azt a tényt, hogy birodalmunkban, a szocializmus győzelmének eredményeképpen, a kizsákmányoló osztályok felszámoltattak és az osztályok kölcsönös viszonya gyökeresen megváltozott, és megrögzítette a szovjet nép erkölcsi és politikai egységét.

2. A burzsoá alkotmányok

A burzsoá államokban is van alkotmány. Ahhoz, hogy a mi alkotmányunk és a burzsoá országokban fennálló alkotmányok közti mély különbséget jobban megértsük, tudnunk kell, mit is képviselnek tulajdonképpen a burzsoá alkotmányok.

A történelem folyamán az első burzsoá alkotmányok: az USA alkotmánya, amelyet 1787-ben az amerikai nép Anglia ellen viselt győzelmes függetlenségi háborújának eredményeképpen hoztak, valamint az 1791-ben, az 1789. évi győzelmes burzsoá forradalom eredményeképpen megszavazott francia alkotmány. Azonban sem az amerikai, sem a francia nép nem kapta meg az alkotmányban mindazokat a jogokat, amelyekért harcba szállott, s amelyeket a feudalizmus elleni küzdelem élére álló burzsoázia neki megígért.

Az amerikai alkotmányt a nép háta mögött, a gazdag embereknek egy kisded csoportja, nevezetesen 55 nagybirtokos, kereskedő és kupec fogalmazta meg. Ennek az alkotmánynak az volt a legfontosabb feladata, hogy a tőkéseknek a termelő eszközökre vonatkozó magántulajdonát biztosítsa s az ő kezükben összpontosítsa az egész államhatalmat. Ez az alkotmány nemcsak megtartotta a négereknek az országban addig is fennállott rabszolgaságát, hanem még a fehér állampolgárok jogait illetően is hallgatásba burkolózott s legnagyobb részüket kizárta a hatalmi szervek választásában való részvételből. Csak a nép szívós harcának eredményeként vettek fel az alkotmányba úgynevezett „kiigazítás"-okat, amelyekben a fehér állampolgárok bizonyos jogait és szabadságait hirdették ki. A négerek rabszolgaságát 1865-ig bezárólag megtartották. A nőknek csupán 1920-ban adtak választójogot. Annak ellenére, hogy a rabszolgaságot az 1861—1865 évi polgárháború eredményeként eltörölték és az alkotmányt „kiigazították", a négerek 13 milliós tömegének helyzete az USA-ban mindmáig a rabszolgaságra emlékeztet. A nők és általában a vagyon-

talan polgárok jogainak különböző korlátozásai továbbra is fennállanak.

Az 1791-es francia alkotmány, egyenesen ellentmondva mindannak, amit a burzsoázia a hatalomért folytatott küzdelmei során ígért, ugyancsak kizárja a választásokon való részvételből a dolgozó szegényeket, a nőket, s a gyarmatok bennszülött lakosságát. Így járt el a burzsoázia, annak ellenére, hogy 1789-ben, a forradalom győzelme után, megszavazta „Az emberi és polgári jogok deklarációját", amelyben ünnepélyesen kinyilatkoztatták, hogy a törvény előtt minden polgár egyenlő. A francia nép hosszas és nehéz küzdelmet folytatott, hogy egyik vagy másik jogát törvényekben biztosítsa. Minden egyes ilyen törvény az uralkodó osztály részéről kikényszerített engedményt jelentett, miközben az nemritkán, ha a körülmények megengedték, vissza is vonta ezeket az engedményeket. A nőknek Franciaországban, egészen a második világháború végéig és az új alkotmány elfogadásáig, nem voltak politikai jogaik. A francia gyarmati lakosság túlnyomó részének még ma sincsenek politikai jogai.

A XVIII. század végén fogalmazott amerikai és francia alkotmány jellemző az összes többi burzsoá alkotmányra, amelyet később, az előbbiek mintájára hoztak. Valamennyi burzsoá alkotmány a burzsoázia uralmát biztosítja, biztosítja a tőkés gazdasági rendszert és a tőkések magántulajdonát a termelő eszközökre, valamint azt a társadalmi rendet, amely ennek a kizsákmányoló osztálynak előnyös és kívánatos. Akkor is azonban, mikor a burzsoázia a tömegek, és legelsősorban a munkásosztály nyomásának engedve, kénytelen az alkotmányba bizonyos demokratikus polgárjogokat felvenni, ezeket a leggyakrabban olyan fenntartások és korlátozá-

sok kísérik, hogy kitűnik, a dolgozók számára mindezek a jogok és szabadságok csak nehezen hozzáférhetők. Hozzájárul még, hogy a burzsoá állam semilyen biztosítékot sem nyújt a dolgozóknak az alkotmányban hirdetett jogok tényleges gyakorlására.

A burzsoá alkotmányok egyben a nemzeti elnyomás alkotmányai. Nem biztosítanak egyenjogúságot az illető országban a nemzetiségeknek, megerősítik egyes nemzetek uralkodó helyzetét a többi, elnyomott nemzet felett.

Ezek a vonások minden burzsoá alkotmányra jellemzők.

Nem minden burzsoá államnak van írott alkotmánya. Így például Angliában mindmáig nincsen olyan egységes törvény, amelyet alkotmánynak hívnak, noha az angol állam — formája szerint — az úgynevezett alkotmányos monarchiákhoz tartozik. Ezért nevezik Angliát az íratlan alkotmányok országának.

3. *Az alkotmányért vívott harc a cári Oroszországban*

A cári Oroszországban már régen megindult a harc az alkotmányért. Már a dekabristák is kidolgoztak alkotmánytervezeteket, és felkészültek rá, hogy az általuk tervezett felkelés győzelme esetén elfogadják őket. A XIX-ik század második felétől kezdve a burzsoázia élenjáró körei is igyekeztek Oroszországban alkotmányt létesíteni. Az orosz burzsoázia azonban, a munkásosztály és a parasztság forradalmi mozgalmának kiterjedésétől való félelmében, nem határozta el magát a cárizmus elleni forradalmi harcra. A burzsoázia a megegyezésre, a

cárizmussal való megalkuvásra és arra számított, hogy a cár majd „önként" ajándékoz alkotmányt.

A Bolsevik Párt, amely megalakulása óta a tömegek megszervezéséért és politikai felvilágosításáért küzdött, hogy előkészítse őket a forradalomra, megmagyarázta a munkásoknak és a parasztoknak, hogy politikai szabadságjogokat csak az önkényuralom megdöntése révén érhetnek el. Az 1905-ös forradalom tökéletesen igazolta a bolsevikok álláspontját. A cár, a forradalom lendületétől való félelmében kiáltványában megígérte az alkotmány bevezetését. Ez az ígéret azonban csak egyszerű sakkhúzás volt, azzal a számítással, hogy a forradalom kifejlődését megállítsa, majd később — ily módon időt nyerve — a forradalmat elnyomja. A burzsoázia, a proletariátustól való félelmében, a valóságban megalkudott a cárizmussal és segített neki elnyomni a forradalmat. A megalakított Állami Duma (így nevezték a régi Oroszországban a választott képviselői szervet) a cárizmus erőtlen toldalékának, spanyolfalnak bizonyult, amelynek a cárizmus fekélyeit kellett eltakarnia.

Az alkotmányt azonban még azután sem fogadták el, miután a nép 1917 februárjában megdöntötte az önkényuralmat, s a burzsoázia — a nép győzelmét kihasználva — uralomra jutott. A burzsoázia első dolga az volt, hogy igyekezett a dolgozó népet kordában tartani, hogy a forradalom tovább ne fejlődhessék. Sőt, a burzsoázia szívesen visszaállította volna a monarchiát is, ha a munkásosztályban nem talált volna ellenállásra.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelme után, amely megdöntötte a földbirtokosok és a tőkések uralmát, a burzsoázia minden módon a cárizmus visszaállítására törekedő reakciós fehér-

gárdát támogatta. Az orosz forradalom példáján látható, hogy a burzsoázia csak abban az esetben száll síkra az alkotmány, a demokrácia mellett, ha ez a dolgozó nép feletti uralmát biztosítja, a saját fölényét és a kizsákmányoló rendet megóvja.

4. Az első Szovjet Alkotmány

Az első Szovjet Alkotmány az OSzFSzK-nak (az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaságok) a Tanácsok V-ik Összoroszországi Kongresszusa által 1918 július 10-én elfogadott Alkotmánya. Ez az Alkotmány volt úgyszólván a mérlege a tömegek alkotó tevékenységének, amelyet Lenin és Sztálin pártjának vezetésével az új állam megalapításáért kifejtettek. A szovjet hatalom első hónapjaiban elfogadott rendeletek (dekrétumok) előkészítették az Alkotmány létrejöttét. Ezek a rendeletek új gazdasági és jogi viszonyokat állítottak fel az emberek között és megvalósították a dolgozók évszázados álmait.

A földről szóló törvényrendelettel, amelyet a Tanács II. Kongresszusa 1917 október 26-án (európai naptár szerint november 8-án) fogadott el, elvették a földbirtokosoktól és a dolgozó népnek adták a földet, a föld magántulajdonát megszüntették. A törvényrendeletek egész sorával elvették a burzsoáziától a bankokat, nacionalizálták (államosították) a külkereskedelmet, a közlekedést, sok gyárat, üzemet, bányát, stb. Mindez, a szocialista állam képében, az egész nép, az egész társadalom tulajdona lett.

A szovjet hatalom törvényrendeleteivel valósították meg a munkásosztály régi követelését, a nyolcórás munkanap bevezetését, továbbá az évenkinti fizetett szabadságot s a társadalombiztosítást, amely

munkanélküliség, betegség, és munkaképesség elvesztése esetén gondoskodik a munkásokról. Felszámolták a régi, a nép által gyűlölt bíróságokat és új bíróságot állítottak fel, amely a dolgozók jogainak és szabadságának védelmére szolgál. Végetvetettek a nők és a férfiak közt fennálló jogegyenlőtlenségnek, és a nők felszabadítására, jogaiknak a családban és a társadalmi élet minden ágazatában való megóvására irányuló intézkedéseket hoztak.

A szovjet hatalom törvényrendeleteivel végetvetettek a nemzetiségi jogegyenlőtlenségnek, a birodalmunkat benépesítő nagyszámú nemzetiség régebbi elnyomásának is. Eltöröltek minden kiváltságot, amely csak az uralkodó nemzetet illette meg, és — nemzetiségre való tekintet nélkül — egyenjogúságot teremtettek minden állampolgár részére.

A szovjet állam megerősödése és fejlődése, valamint a Tanácsok első kongresszusának előkészítése szempontjából a legnagyobb jelentőségű volt a Sztálin elvtárs által megszövegezett és Lenin és Sztálin által aláírt „Oroszország népei jogainak deklarációja" című törvényrendelet, amelyet 1917 november 2-án (15-én) fogadtak el, úgyszintén a Lenin által, Sztálin részvételével megszövegezett „A dolgozó és kizsákmányolt nép jogainak deklarációja" című törvényrendelet, amelyet a Tanácsok III. Összoroszországi Kongresszusa 1918 januárban szavazott meg.

Az „Oroszország népei jogainak kihirdetése (deklarációja)" című törvényrendeletben tették közzé a lenini-sztálini nemzetiségi politika alapelveit.

Itt mutatkozott meg, hogy a szovjet kormányzat végetvet az erőszak és az elnyomás ósdi politikájának és annak, hogy a népeket egymás ellen

uszítsák, és hogy ezt a szégyenletes politikát nyílt és becsületes politikával váltja fel, amely a nemzetek egyenjogúságán és önrendelkezési jogán alapszik, még az Oroszországtól való elszakadást is beleértve.

„A dolgozó és kizsákmányolt nép jogainak kihirdetése" című törvényrendelet megerősítette és még részletesebben fejezte ki a lenini-sztálini nemzetiségi politika alapelveit. Ebben a nagyfontosságu állami okmányban fejtették ki a szovjet állam szervezetének alapelveit. Ez a deklaráció nyilvánította Oroszországot a munkás-, katona- és parasztküldöttek Tanácsainak (szovjeteinek) köztársaságává. Ebben a deklarációban határozták meg pontosan a szovjet állam alapvető feladatát: az ember ember által való mindennemű kizsákmányolásának megszüntetését, a kizsákmányolók kérlelhetetlen elnyomását, s a társadalom szocialista szervezetének felállítását.

A deklaráció a legfőbb kormányzati szerv nevében szentesítette mindazokat az alapvető törvényrendeleteket, amelyeket az Októberi Forradalom győzelmének napja óta hoztak. A Tanácsok III. Összoroszországi Kongresszusa lefektette a szovjetköztársaságok föderációjának (egyesülésének) legfontosabb alapjait és megerősítette ebben a deklarációban minden egyes nemzetiség munkásainak és parasztjainak azt a jogát, hogy a saját teljhatalmú kongresszusukon önállóan döntsenek a felől, kívánnak-e résztvenni — és mely alapokon — a szövetségi kormányban és a többi szövetségi szovjet intézményben.

Az első szovjet Alkotmány szövegének kidolgozásánál „A dolgozó és kizsákmányolt nép jogainak kihirdetése" című törvényrendeletet bevezető rész-

ként teljes egészében bevették az Alkotmányba. Lenin és Sztálin személyesen, döntő módon vettek részt az Alkotmány kidolgozásában, s az alkotmányozó bizottság az ő vezetésük alatt végezte munkáját.

Amint Lenin kimutatta, az első szovjet Alkotmány nem valamilyen „terv" szerint íródott, nem titkos kamarillákban állították össze, nem a burzsoázia jogászai varrták a dolgozók nyakába. Ez az Alkotmány, amint Lenin mondotta, az osztályharc kifejlődése folyamán, az osztályellentmondások megérésének mérve szerint nőtt ki. Benne összegeződött maguknak a tömegeknek a teremtő készsége, benne öltött alakot a törvényhozás rendjében mindaz, amit a tömegek, a forradalmi alkotómunka folyamán, a munkásosztály és a Bolsevik Párt vezetésével megalkottak. Az Alkotmány, amely írásba foglalta a dolgozók immár megvalósított nagy jogait s e jogoknak a szovjet állam nyújtotta anyagi biztosítékait, a szovjet demokrácia kiterjedtségét és következetességét, mint a dolgozók demokráciája tükrözte vissza. Lerögzítette a szovjet állam alapelveit és természetes célját, biztosította a szovjet hatalom alapjait és szerveinek rendszerét. Bebizonyult, hogy az Alkotmány a további építés és a szovjet állam fejlődésének törvényhozói alapja, amely meghatározta a Szovjetbirodalom további fejlődésének általános kilátásait a szocializmushoz vezető úton.

Az első Szovjet Alkotmánynak igen nagy volt a jelentősége. Zászlóvá lett az államunk függetlenségéért és a szocializmus győzelméért folytatott harcban. A többi szovjet köztársaság, amely a belföldi ellenforradalom és a külföldi fegyveres beavatkozás ellen vívott sikeres harcok során alakult

meg, az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság Alkotmányának mintájára szövegezte meg a maga alkotmányát.

5. *A Szovjetunió 1924 évi Alkotmánya*

A lenini-sztálini nemzetiségi politika sikeres végrehajtása, a nemzetek felszabadítása, az, hogy a népeknek lehetőséget nyujtottak a saját nemzeti államuk felépítésére, az orosz nép testvéri segítsége birodálmunk összes többi népének, mindez már 1922-ben meghozta a maga gyümölcsét. A közös ellenség — az ellenforradalmi fehérgárdista hadseregek és a külföldi fegyveres beavatkozók — elleni közös harcban megerősödtek a népek testvéri kötelékei. Azok a független Szovjetköztársaságok, amelyek az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság nyomán alakultak meg, az Oroszországi Köztársaság által nekik nyujtott segítséget értékelve, arra törekedtek, hogy mind az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársasággal, mind pedig egymással szorosabban egyesüljenek. 1922 decemberben, az akkortájt fennállott független szovjetköztársaságok, nevezetesen: az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság, az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság, a Bjelorussz (Fehérorosz) Szovjet Szocialista Köztársaság és a Transzkaukázusi Szövetség, (amely a Grúz, az Azerbajdzsán és az Örmény Köztársaságot egyesítette magában), kívánságára összehívták mind e négy Köztársaság Tanácsainak kongresszusát. A kongresszuson egyhangúlag kimondották a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének, (a Szovjetuniónak) rövidítve: Sz. Sz. K. Sz.-nek a megalakítását. Az egyenjogú köztársaságok eme önkéntes egyesülésének

az volt a célja, hogy az ellenséges tőkés világgal szemben a testvérnépek minden erejét a birodalom védelmének megerősítésére egyesítse, valamennyi nemzetiség fejlődését minden irányban biztosítsa, a népek baráti kapcsolatait megszilárdítsa, s megteremtse a legkedvezőbb feltételeket a szocializmus építéséhez.

A Szovjetunió létrejötte természetesen megkövetelte közös szövetségi alkotmány megfogalmazását, amely meghatározza a Szovjetunió állami felépítését s államhatalmi szerveinek rendszerét, valamint az egész Uniónak és köztársaságainak illetékessége alá eső jogokat. 1924 januárjában, a Szovjetunió Tanácsainak II. Kongresszusán, meg is fogalmazták az Összszövetségi Alkotmányt, amelynek kidolgozásában Sztálin elvtárs volt a döntő szerep. Az Alkotmány megerősítette valamennyi szövetségi Köztársaság egyesülésének önkéntességét és egyenjogúságát, meghatározta az összszövetségi szervek felépítését és kötelességeit, s biztosította minden szövetségi köztársaság önálló (szuverén) jogainak megóvását.

A Szovjetunió Alkotmányát megszövegező II. Kongresszus ülésezésének napjaiban ragadta ki a halál sorainkból a szovjet állam lángeszű megalapítóját, — Lenint. Lenin halálának híre határtalan fájdalmat váltott ki az egész birodalomban. Ezen a szomorú napon is Sztálin elvtárs fejezte ki az egész nép gondolatát, mikor a kongresszuson felszólalt, hogy felesküdjék Lenin örökének teljesítésére. Sztálin elvtárs többek között a következőket mondotta esküjében:

„... Lenin elvtárs fáradhatatlanul annak a szükségességét tárta elénk, hogy birodalmunk népei önként szövetkezzenek, annak a szükségességét, hogy

a Köztársaságok Szövetségének keretében testvériesen együttműködjenek.

Lenin elvtárs, elhagyva bennünket, ránk hagyta, hogy a Köztársaságok Szövetségét erősítsük és kiterjesszük. Esküszünk néked, Lenin elvtárs, hogy becsülettel teszünk eleget eme rendelkezésednek!"

Azt, hogy hogyan tettek eleget a sztálini vezetés alatt Lenin örökének a Szovjetunió kiterjesztését és erősítését illetőleg, bizonyítja az a tény is, hogy a Szovjetunió ma már 16 szövetségi köztársaságot foglal magában.

A Szovjetunió Alkotmányának elfogadása szükségessé tette, hogy mindegyik szövetségi köztársaság alkotmányában változásokat eszközöljenek.

Birodalmunk dolgozói, Lenin és Sztálin pártjával élükön, a Szovjetunió első Alkotmányának zászlaja alatt sikeresen végezték el a népgazdaság helyreállítását és szocialista átépítését s biztosították a szocializmus győzelmét.

6. A sztálini Alkotmány előkészítése és elfogadása

1935-ben, mikor a Tanácsok VII. Összoroszországi Kongresszusa összeült, a szocializmus már a népgazdaság minden ágában győzedelmeskedett. Ez a birodalom gazdaságában és az osztályerők kölcsönös viszonyában, az egész társadalmi építményben óriási változást jelentett.

A Szovjetunió 1924-ben elfogadott Alkotmánya, amely a szovjet hatalom első éveinek mérlegét tükrözte vissza, egyébként sem felelt meg már az új, a szocializmus győzelmének eredményeképen bonyolultabb feltételeknek. A Szovjetunió Tanácsainak VII. Kongresszusa ezért, Molotov elvtárs beszámolója nyomán, határozatot fogadott el az Al-

kotmány megváltoztatására. Ennek a határozatnak megfelelően a Szovjetunió Központi Végrehajtó Bizottsága, Sztálin elvtárs elnöklete alatt működő bizottságot választott az új Alkotmány kidolgozására. A Szovjetunió új alkotmánytervezetét 1936 júniusban közölték a sajtóban, hogy az egész nép megvitathassa. A sokmilliós tömeg, a Szovjetunió minden sarkában néhány hónapon át részletesen megvitatta ezt a tervezetet. Tudományos pontossággal tükröződött vissza benne a birodalom társadalmi és állami szervezete, s előírta államunk szervezeti formáinak az új feltételek közepette nélkülözhetetlen megváltoztatását. A dolgozók helyesbítéseikkel, kívánságaikkal működtek közre s gyűléseiken határozatokat fogadtak el, amelyekben kifejezték az alkotmánytervezetről alkotott véleményüket. A Szovjetunió Tanácsai VIII. rendkívüli Kongresszusának, amelyet 1936 novemberében a tervezet megvitatása és elfogadása végett hívtak össze, kimerítő adatok álltak rendelkezésére a népnek az alkotmánytervezethez való viszonyáról és egyhangú helyesléséről.

A kongresszuson az alkotmánytervezet megalkotója, Sztálin elvtárs tartott beszámolót. Ez a beszámoló, mély tartalmát, a birodalomban végbemenő és az új Alkotmány nélkülözhetetlenségét előidéző változások finom és világos elemzését, s az új Alkotmány sajátságainak éles és pontos jellemzését tekintve, igen nagy jelentőségű tudományos és politikai okmány.

Az Összoroszországi Tanácsok VIII. rendkívüli Kongresszusa 1936 december 5-én egyhangúlag elfogadta a Szovjetunió új Alkotmányát, a győzelmes szocializmus Alkotmányát. Az Alkotmányt kezdeményezője, megalkotója és életrehívója nevéről sztálini Alkotmánynak nevezte el a nép és elfogadásá-

nak napját nemzeti ünneppé nyilvánította. A Szovjetunió népei minden évben kiemelik ezt a napot, amelyet új eredmények, a szocialista építés új sikereinek jegyében fogadnak.

7. *A sztálini Alkotmány sajátságai*

A sztálini Alkotmány a megtett út, a Bolsevik Párt vezetése alatt immár elért vívmányok mérlegét tárja elénk. Nem más ez, mint a győzelmes szocializmus Alkotmánya. A burzsoá alkotmányok a kapitalizmus alapelveit, alapvető pilléreit biztosítják, mint amilyen a föld, az erdő, a gyárak, az üzemek, a bányák magántulajdona, s az embernek ember által való kizsákmányolása. A sztálini Alkotmány birodalmunkban a kapitalizmus valamennyi pillérének és alapelvének megszüntetését s a szocialista társadalmi rend győzelmét biztosítja.

A burzsoá alkotmányok a burzsoázia uralmát, diktatúráját, a társadalomnak egymással ellentétes, azaz ellenséges osztályokra való megoszlását biztosítják. A sztálini Alkotmány a kizsákmányoló osztályok megszüntetését, s csupán testvérosztályok, a munkások és parasztok osztályainak fennállását, a munkásosztály diktatúráját biztosítja.

A sztálini Alkotmány, eltérően a burzsoá alkotmányoktól, amelyek a nemzetek jogegyenlőtlenségét, uralkodó és elnyomott nemzetek fennállását rögzítik le, nemzetközi jellegű. A társadalom gazdasági, közösségi, állami és kulturális életének minden ágazatában a nemzetek és a fajok egyenjogúságának alapelvéből indul ki, függetlenül attól, hogy erősek, vagy gyengék-e?

A sztálini Alkotmány, ellentétben a burzsoá alkotmányok megrövidített és hamis demokráciájá-

val, (sőt: a demokratikus jogok és szabadságok egyenes megvonásával), mindvégig következetes demokratizmusa által tűnik ki, amely nem ismer megalkuvást és korlátozásokat. A sztálini Alkotmány demokratizmusa korántsem a „szokásos" burzsoá demokratizmus, hanem szocialista demokratizmus. Ténylegesen biztosítja, hogy a polgárok élhessenek is minden jogukkal és szabadságukkal, mégpedig azáltal, hogy e jogok és szabadságok gyakorlását minden irányban, nem csupán törvényekkel, hanem a gyakorlásukhoz nélkülözhetetlen anyagi eszközökkel is garantálja.

8. A Szovjetunió Alkotmányának nemzetközi jelentősége

A sztálini Alkotmány elfogadása óta eltelt évek minden tekintetben próbára tették alapelveit és pilléreit, s megmutatták, mennyire életrevalók és milyen erősek.

A szovjet emberek a sztálini Alkotmány zászlaja alatt építik a kommunizmust. Ez alatt a zászló alatt indultak harcba a katonák, hogy az Alkotmányba beírt vívmányokat megvédjék.

A szovjet emberek, mikor visszatekintenek a megtett útra, mikor visszaemlékeznek 1941—1945-re, a Nagy Honvédő Háború fenyegető éveire, felemelő érzéssel gondolnak a nagy Sztálin szavaira, amelyeket 1936-ban, a Szovjetunió Alkotmányának elfogadásakor mondott: „Megelégedéssel és örömmel tölt el, hogy tudjuk, miért is harcoltak embereink és hogyan értek el világraszóló, történelmi jelentőségű győzelmeket. Megelégedéssel és örömmel tölt el, hogy tudjuk, hogy az a vér, amelyet honfitársaink oly bőségesen ontottak, nem volt hiábavaló,

mert meghozta a maga eredményeit. Ez szellemileg felfegyverzi munkásosztályunkat, parasztságunkat, dolgozó értelmiségünket. Előre hajt s a jogos büszkeség érzését váltja ki. Megszilárdítja az erőnkbe vetett hitet s új harcra mozgósít a kommunizmus újabb győzelmeinek kivívásáért."

Sztálin elvtárs 1936-ban, a Szovjetunió új alkotmánytervezetéről tartott beszámolójában, ezeket mondotta:

„Olyan okmány lesz ez, amely tanúskodik róla, hogy mindaz, amiről a tőkés országokban a becsületes emberek milliói álmodtak és továbbra is álmodnak, a Szovjetunióban immár megvalósult.

Olyan okmány lesz ez, amely tanúskodik róla, hogy mindaz, ami a Szovjetunióban megvalósult, a többi országban is teljesen megvalósítható.

Ebből azonban az következik, hogy a Szovjetunió új Alkotmányának nemzetközi jelentőségét aligha lehet túlbecsülni.

Most, mikor a fasizmus zavaros hulláma a sárba rántja a munkásosztály szocialista mozgalmát és piszkot szór a civilizált világ legjobbjainak demokratikus törekvéseire, a Szovjetunió új Alkotmánya vádirat lesz a fasizmus ellen, szócsöve lesz a szocializmus és a demokrácia legyőzhetetlenségének. A Szovjetunió új Alkotmánya erkölcsi segítséget és igazi támaszt nyujt mindazoknak, akik ma a fasiszta barbárság ellen küzdenek."

Azóta, hogy ezek a felemelő szavak elhangzottak, sok minden megváltozott a világon. Elegendő a világ jelenlegi politikai térképét összehasonlitani azzal, amilyen 1936-ban és 1941-ben volt, hogy megértsük, milyen mélyrehatóak ezek a változások. Németországban és Olaszországban már nincs fasiszta állam. A szörnyszülött hitleri „Harmadik biroda-

lom", amely az európai államok népeinek és területének legnagyobb részét maga alá taposta s az összes többi burzsoá országban a fasizmus erőinek támaszul szolgált, őrült Führerjével együtt dicstelenül rombadőlt.

Európa térképén, Kelet- és Délkelet-Európa országaiban, új típusú államok, népi köztársaságok tűntek fel, amelyek letértek a kapitalizmus útjáról, és az új utat, a szocializmushoz vezető utat választották.

A sztálini Alkotmány zászlaja alatt menetelve, éppen a mi birodalmunk volt az, amely megtörte a fasiszta bestia gerincét.

Éppen az a birodalom, amely a sztálini Alkotmány zászlaja alatt menetel, szabadította fel Kelet- és Délkelet-Európa számos, a fasizmus igája alatt nyögő országát, s lehetőséget biztosított számára, hogy szabadon, a nélkül, hogy az imperialista államok parancsszavának alávetné magát, határozza meg a saját fejlődésének útját, a saját állami rendjét.

Ma a többi országban a reakciós erők viszont azon kísérleteznek, hogy a fasizmus maradványait felélesszék s imperialista céljaikért új világháborút idézzenek elő. A reakciós, imperialista erők ellen harcoló népek viszont az egész világon a Szovjetunióban látják a béke támaszát.

A történelmi események igazolták a Szovjetunió Alkotmányának nemzetközi jelentőségére vonatkozó sztálini megállapításokat. Ma is, csak úgy, mint azelőtt, erkölcsi segítség és igazi támasz mindazoknak, akik a demokráciáért, s a reakció erői ellen küzdenek. S ma még inkább, mint azelőtt, a Szovjetunió Alkotmánya vádirat a reakció minden fajtája ellen, tanúság a szocializmus és a demokrácia legyőzhetetlensége mellett.

Ezekben a háborút követő években már új alkotmányok jöttek létre, amelyek arról tanúskodnak, hogy a sztálini Alkotmány éltető alapelvei a külföldi népek kincsévé lesznek. A népi demokratikus országok alkotmányaira gondolunk, amelyek államunk tapasztalatából sikeresen veszik át mindazt, amit ezeknek az országoknak (melyek még csupán az első lépéseket tették meg a szocializmus felé) különleges életfeltételei közepette megtestesíthetnek.

A sztálini Alkotmány fénye elhatol manapság a földgolyó legtávolabbi zugáig, a dolgozókat mindenütt az imperializmus, az új háborús gyújtogatók elleni harcra lelkesíti, s az egész világon megszilárdítja a néptömegeknek a szocializmus és a demokrácia győzelmébe vetett hitét.

Kérdések a III-ik fejezet ismétléséhez

1. Miért alaptörvény az Alkotmány? Miben különbözik a közönséges törvényektől?
2. Hol és mikor fogadták el az első burzsoá alkotmányokat?
3. Melyek a burzsoá alkotmány megkülönböztető vonásai?
4. Volt-e Oroszországban alkotmány az Októberi Forradalom előtt?
5. Nevezzük meg a szovjet hatalom legfontosabb törvényrendeleteit, amelyeket közvetlenül az Októberi Forradalom győzelme után hozott.
6. Mikor fogadták el a Szovjet Alkotmányt, az elsőt a világon, mit tartalmaz s melyek a sajátságai?
7. Mikor fogadták el a Szovjetunió első Alkotmányát s miben áll a jelentősége?
8. Mely okok tették nélkülözhetetlenné a Szovjetunió új Alkotmányának elfogadását 1936-ban?

9. Miben állnak a sztálini Alkotmány sajátságai?

10. Milyen jelentősége van a sztálini Alkotmánynak a Szovjetunió népei számára?

11. Miben áll a sztálini Alkotmány nemzetközi jelentősége?

Éltess, szovjet szülőföldem,
Ki Lenin örökéhez hű vagy,
Éltess, szocializmus hona,
Sztálini törekvések hazája!

(M. Iszakovszkij)

IV. FEJEZET

A SZOVJETUNIÓ TÁRSADALMI FELÉPÍTÉSE

(A Szovjetunió Alkotmányának I. fejezete)

1. A Szovjetunió gazdasági alapja

Sztálin elvtárs, 1936 november 25-én, a Tanácsok VIII. rendkívüli Kongresszusán felszólalva, ezeket mondotta: „Szovjet társadalmunk már elérte azt, hogy megvalósította alapjában a szocializmust, létrehozta a szocialista rendet, vagyis megvalósította azt, amit a marxisták másszóval a kommunizmus első, vagy alsó fokának neveznek."* Ez azt jelenti, megsemmisítettük birodalmunkban a tőkés gazdasági rendszert s az embernek ember által való kizsákmányolását. Ez azt jelenti, hogy a szocialista gazdasági rendszer és a termelő eszközök szocialista tulajdona a népgazdaság minden ágában meghonosodott s társadalmunk megingathatatlan gazdasági alapjává lett. Ezt rögzítette le a sztálini Alkotmány 4. cikkelye is, amelyben ez áll: „A Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének gazdasági alapját a gazdaság szocialista rendszere és a munka- és termelési eszközök szocialista tulajdona alkotják, amelyek annak eredményeképpen szilárdultak meg,

* Sztálin: A leninizmus kérdései. Szikra, 1945. 563. oldal.

hogy a gazdaság kapitalista rendszerét felszámolták, a munka- és termelési eszközök magántulajdonát megszüntették és az embernek ember által való kizsákmányolását megsemmisítették."

Azok, akik ma 14—15 évesek, vagy még fiatalabbak, nehezen képzelik el, hogy ez nem mindig volt így birodalmunkban, sőt, hogy társadalmunkban, még sok évvel az Októberi Forradalom győzelme után is megvoltak a kizsákmányoló osztályok, mégpedig a városi burzsoázia (az úgynevezett „nepman"-ok, spekulánsok), és a falusi burzsoázia (a kulákok). Még nehezebb elképzelnie a mi, szovjet feltételek között nevelkedett ifjúságunknak a tőkés rendet, abban a formájában, amelyben a forradalom előtti Oroszországban fennállott s a külföldi országokban még manapság is fennáll.

Lenin mondotta egyik, 1919-ben tartott beszédében: „Unokáink úgy tekintenek majd a tőkés rend korszakának okmányaira és emlékeire, mint furcsaságokra. Nehezen értik majd meg, hogyan lehetett magánkézben a legfontosabb közszükségleti cikkek kereskedelme, hogyan lehettek a gyárak és az üzemek egyes személyek birtokában, hogyan zsákmányolhatta ki az egyik ember a másikat, hogyan élhettek olyan emberek, akik nem foglalkoztak munkával."

Lássuk, mit mondanak ezek a Lenin által említett okmányok és adatok országunk közeli multjáról. Oroszországban, a forradalom előtt, *egy* földbirtokosnak annyi földje volt, mint 300 paraszti portának együttvéve. 30.000 nagybirtokosnak 70 millió djeszjatijn földje volt, azaz majdnem annyi, mint 10 és ½ millió paraszti portának együttvéve. (1 djeszjatijn: 10.925 hektár.)

E mellett a paraszti vetések felét valójában a kulákság, vagyis a falusi burzsoázia birtokolta, amely szolgaságban tartotta a dolgozó parasztságot. Minden jobb, többé-kevésbbé termékeny föld a földbirtokosoké, vagy a kulákságé volt. Sok parasztnak egyáltalán nem volt bevethető földje s kénytelen volt béresnek elmenni vagy szolgai feltételek mellett földet bérelni.

S hogyan álltak vajjon a dolgok az iparban? 1908-ban 20.000 gyárat és üzemet számiáltak Oroszországban. Valamennyi orosz és külföldi tőkések magántulajdona volt. A tőkések minden évvel gazdagabbak lettek, de a munkásosztály embertelen feltételek között élt, amelyek abban a mérvben, melyben a tőkések gazdagodtak, mind rosszabbak és rosszabbak lettek.

Ez érthető is, hiszen a tőkések jövedelmének forrása a munkások kizsákmányolása. Azok, akik a javakat közvetlenül megteremtették, nyomorban éltek, de kizsákmányolásuk révén egy maroknyi tőkés és földbirtokos tejben-vajban fürdött.

Az Októberi Szocialista Forradalom a nép, az egész társadalom rendelkezésére bocsátotta a földet, a gyárakat, az üzemeket, a bányákat, a bankokat, a vasutakat. Véget vetett az addigi társadalmi rendnek, de nem küszöbölte ki egyszerre és teljesen az egész tőkés gazdasági rendszert s az utóbbi által előidézett kizsákmányolást. Az ipar kisebb része még az Októberi Forradalom győzelme után is, évek során át a tőkéseké volt.

Sokkalta erősebb volt a tőkés szektor a mezőgazdaságban. A földbirtokosok osztályát, a polgárháború győzelmes befejezésének eredményeként, felszámolták. Hála az Októberi Szocialista Forradalomnak, a parasztság több, mint 150 millió djeszja-

tjina új földet kapott a szovjet hatalom kezéből s megszabadult attól, hogy a földbirtokosoknak minden évben mintegy 500 millió aranyrubel összegű földbérletet fizessen. A kulákok osztályát azonban nem lehetett egyszerre felszámolni, s még évek során át komoly erőt képviselt, kezében tartotta a birodalom részére szükséges kenyérgabona tekintélyes részét.

Mikor a Szovjetunió első Alkotmányát megfogalmazták, — tehát 1924-ben, — a mezőgazdaság terén, Sztálin elvtárs szavai szerint, az apró, elmaradt középkori technikát felmutató egyéni parasztgazdaságok mérhetetlen óceánjával rendelkeztünk a kulák túlerejével szemben. Amíg a kolhózok és szovhózok kisszámúak és gyengék voltak, a szocialista ipar pedig még nem volt abban a helyzetben, hogy a parasztságot új technikával — traktorokkal, kombájnokkal, stb. — ellássa, addig nem lehetett hozzáfogni a kulákság felszámolásához. Ezen a fokon tehát nem a kulákság felszámolásának, hanem korlátozásának politikáját követték. A szovjet hatalom törvényeivel korlátozta a kulákság fejlődését, de a kulákságnak, mint osztálynak, a gazdasági alapjait még nem semmisítette, és akkor még nem is semmisíthette meg.

1924-ben az áruforgalom tekintélyes része még üzérek, spekulánsok és egyéb magántulajdonosok kezében volt. A szocialista ipar fokozatos növekedése, a szovjet kereskedelem megerősödése és fejlődése a tőkés elemeknek a kereskedelemből való kiszorításához vezetett.

A Bolsevik Párt, harcolva a trockisták, a zinovjevisták és a bucharinisták ellen, követte a birodalom szocialista iparosítására és a mezőgazdaság társadalmasítására irányuló politikáját. A Pártnak és a népnek ezek az ellenségei alkották a külföldi kémiro-

dák ügynökségét. Arra törekedtek, hogy visszaállítsák birodalmunkban a kapitalizmust, s mindenképpen azon voltak, hogy a szocializmus építését a Szovjetunióban meghiúsítsák. A Párt eltiporta ezeket az árulókat és kémeket s a szovjet népet tántoríthatatlanul vezette azon az úton, amelyet Lenin és Sztálin jelölt ki.

A birodalom szocialista iparosítása, hatalmas nehézipart teremtve, készítette elő azokat a feltételeket, amelyek lehetővé tették, hogy a kibontakozó szocialista támadás a mezőgazdaság terén is meginduljon. A szovjet állam korszerű technikát nyujthatott az akkor még elmaradt mezőgazdaságnak, gépekkel láthatta el és segíthetett a parasztságnak, hogy megtalálja a jobb élethez vezető utat s felszabaduljon a kulákok igája alól.

Abban, hogy a paraszttömegek, a Párt és a szovjet állam felhívására, az egyedüli helyes útra, — tudniillik az apró, egyéni gazdaságok kolhózokba való egyesülésének útjára — léptek, nagy szerepe volt a szovjet állam által 1929-ben megszervezett nagyszámú gép- és traktorállomásnak is. A parasztok meggyőződtek róla, milyen előnyt jelent a korszerű gépi technikán alapuló nagytáblás mezőgazdaság, és mindenütt, egész falvakkal, járásokkal, megyékkel kezdtek belépni a kolhózokba. A parasztok kezdték elűzni a kulákokat a földekről, megindult a kuláktalanítás, elvették a kulákok jószágait és gépeit s követelték, hogy a szovjet kormányzat a kulákokat, mint a kolhózok ellen aknamunkát folytató egyéneket börtönbe vesse és száműzze. Az 1929-es év nagy fordulópontként íródott be birodalmunk történetébe.

A szovjet hatalom, a kolhózok és szovhózok növekedésével kapcsolatban, áttért a kulákság korlá-

tozásának politikájáról arra, hogy a kulákságot, mint osztályt felszámolja. Ennek eredményeként megszüntették a kulákságot, mint osztályt, s a birtokában lévő termelőeszközöket átadták a szövetkezett parasztok, azaz a kolhózok kezébe.

Így valósult meg Sztálin elvtárs vezetésével, Lenin öröke a parasztok szövetkezéséről. A parasztság tömeges társadalmasítása, amely a mezőgazdaság terén is a szocializmus győzelméhez vezetett, mélyreható forradalmi átalakulást jelentett a falvakban, amely, következményeit tekintve, ugyanolyan jelentőségű, mint az 1917 évi októberi forradalmi átalakulás. „Ennek a forradalomnak a sajátsága az volt, hogy felülről, az államhatalom kezdeményezésére, de a kulák szolgaság ellen, a szabad kolhózéletért harcoló milliós paraszttömegek *alulról* jövő támogatása mellett ment végbe." (A SzK(b)P története.)

Ilyenformán a szocialista gazdasági rendszer és a szocialista tulajdon megerősödése és győzelme a Bolsevik Párt és a szovjet állam vezette szovjet nép tervszerű, céltudatos küzdelmének eredménye.

2. *A szocialista tulajdon két formája*

A sztálini Alkotmány 5. cikkelye visszatükrözi a szocialista tulajdonnak nálunk előforduló két formáját, nevezetesen: az állami tulajdont, vagy az egész nép tulajdonát, és a szövetkezeti, kolhóz tulajdont.

A föld, a föld méhe, a folyóvizek, erdők, üzemek, gyárak, kohók, bányák, a vasúti és a vízi közlekedés eszközei, a bankok, a posta, a távíró és a telefon, az állam által szervezett mezőgazdasági nagyüzemek (szovhózok, gép- és traktorállomások,

stb.). valamint a községi üzemek, s a városok ingatlan alapja állami tulajdont alkotnak. Más szóval, mindez egészében a népé, az össznépesség birtoka. A szövetkezeti-kolhóz tulajdon alkotó elemei a kolhózokban és szövetkezetekben meglévő üzemek, az egész élő és holt felszereléssel, a kolhózok közhasználati épületei, s a kolhózok és a szövetkezetek termése.

A kolhózok által elfoglalt föld, mint fentebb mondottuk, állami tulajdont alkot. Az állam biztosítja a kolhóznak, hogy ezt a földet ingyen és lejárati idő nélkül, azaz örökre használhassa. Ez annyit jelent, hogy az állam több, mint 400 millió hektár földet engedett át a kolhózok örökös használatára.

Mind az állami, mind a szövetkezeti kolhóztulajdon megegyezik abban, hogy a szocialista tulajdon formáit képezi, amely kizárja az embernek ember által való kizsákmányolását. Az embernek ember által való kizsákmányolása lehetetlen mind az állami, mind a szövetkezeti kolhóz üzemekben. Egyik is, másik is nem más, mint szocialista vállalat.

Különbség is van azonban a szocialista tulajdon eme két formája között. Az állami tulajdon az egész nép birtokát alkotja, s a nép érdekeinek és akaratának megfelelően, a szocialista állam rendelkezik vele.

A szövetkezeti kolhóz-tulajdon, az állam tulajdontól eltérően, nem az egész nép, hanem egyes szövetkezeti szervezetek és kolhózok birtokát alkotja, s ezek rendelkeznek is vele. A kolhóz, az állam segítsége és irányítása mellett, maguknak a parasztoknak az erejével és eszközeivel épül fel. A kolhózgazdaság minden vagyona és a tagjai által el-

ért egész termelés a kolhózt megszervező parasztok közös tulajdona. A föld azonban, amelyen a kolhóz él és dolgozik, állami tulajdont alkot, amelyet örökös ingyenes használatra engedtek át a kolhózoknak.

A gyárak, ipartelepek, szovhózok, és egyéb állami üzemek kitermelt javai nem az ő saját, hanem az állam, vagyis az egész nép tulajdonát képezik, amelyet az állam oszt szét. A kolhózok által elért termés azonban ennek a kolhóznak a tulajdonát alkotja. A kolhóz, miután az állammal szemben fennálló kötelezettségének eleget tett, kifizette a gép- és traktorállomást a részére végzett munkáért s teljesítette szerződésileg vállalt kötelezettségeit, maga dönt arról, hogy az alapszabályoknak és a taggyűlés határozatainak megfelelően, miképen osztassék fel a kolhóz termése és pénzbeli jövedelme. Az utóbbiak egy részét az egész kolhóz gazdasági, valamint szociális és kulturális szükségleteire fordítják, (ilyenek például: a vetőmag-, takarmány- és biztosító alap feltöltése, a kolhóz feloszthatatlan vagyonalapjának kiegészítése, jószág, mezőgazdasági felszerelés, stb. beszerzése, a kolhóz folyó termelési szükségleteinek kielégítése, az árvák, munkaképtelen öregek, a hadviseltek, az elesett frontharcosok szükölködő családjai s a rokkantak segélyalapja, bölcsődék létesítése, brigádvezetők kiképzése, stb. stb.). A terményeknek és pénzbeli jövedelemnek többi fennmaradó részét a kolhóztagok között — az általuk végzett munkanapok arányában — osztják fel.

Mind az állami, mind a szövetkezeti kolhóz vállalatok a szocialista tulajdonon és egymás közt egyenjogú, mindennemű kizsákmányolástól megszabadított emberek közös munkáján alapulnak. Az

állami üzemek alkotják azonban a szocialista gazdaság magasabbrendű formáját. Ezek kizárólag az egész nép, az állam tulajdonán épülnek fel s az államnak, vagyis az egész népnek adják egész termelésüket. Az emberek, akik ezekben a vállalatokban dolgoznak, a szocialista termelésre fordítják egész munkaidejüket, s az államtól kapott munkabérből élnek.

A kolhóztagok nem munkabért, hanem jövedelmet kapnak, amely a kolhóz által évenkint termelt termelvények összmennyiségétől függ, s amelyet munkanapok szerint osztanak el. Ez a jövedelem nem az egyetlen forrása a kolhóztagok megélhetési eszközeinek. Az Alkotmány értelmében minden egyes kolhózportának a közös kolhózgazdálkodásból származó alapjövedelmen kívül, egyéni használatra kisebb, a portához tartozó földje is van. A mezőgazdasági termelő szövetkezetek alapszabályainak megfelelően, a portához tartozó földön üzött mellékes gazdálkodás, a lakóház, a fejős jószág, a baromfi, s a kisebb mezőgazdasági felszerelés a kolhóztag magántulajdona. A pótgazdaság mellékjövedelmet is hajt a kolhóztagoknak, mely a kolhózporta magántulajdonához tartozik.

3. *A mezőgazdasági termelő szövetkezetek alapszabályai*

1935-ben, mikor a kolhózok már megerősödtek, a kolhózista élmunkások II. Kongresszusa, Sztálin elvtárs személyes részvételével elfogadta a mezőgazdasági termelő szövetkezetek alapszabályainak mintáját. Az addig érvényben volt alapszabályminta, amelyet a tömeges kolhózépítés kezdeti fokán, 1930 elején fogadtak volt el, már elavult. Az új alapsza-

bály, amelyet Sztálin közvetlen vezetése alatt dolgoztak ki, s amely a kolhóz-élet sztálini alapszabálya nevet kapta, közkinccsé tehette már a kolhózok által felhalmozott gazdag tapasztalatokat.

Ez az alapszabály lett a kolhóz-élet törvénye, amely a kolhózok szervezetét és működését meghatározza. Egyben programja is a kolhózrendszer további megerősítésének, s a sokmilliós kolhózparasztság kulturális és anyagi jóléte megszervezésének.

„A kolhózok útja, — mondja az alapszabályminta első pontja, — a szocializmus útja, az egyedüli helyes út a dolgozó parasztok számára. A termelő szövetkezet tagjai kötelezik magukat, hogy termelő szövetkezetüket erősítik, becsületesen dolgoznak, munkájuk szerint osztják el a kolhóz jövedelmét, megóvják a társadalmi tulajdont, kímélik a kolhóz javait, a traktorokat és a gépeket, jól gondozzák a lovakat, teljesítik a munkás-paraszt államuk által kitűzött feladatokat, — és ilyenformán bolsevik módra vezetik kolhózukat s jólétet hoznak valamennyi kolhóztagnak."

Az alapszabályminta hangsúlyozza a kolhózokban való egyesülés önkéntességét s a kolhózok abbeli feladatait, hogy a kolhóztagok jólétét és kulturális életét biztosítsák, a kolhóz tagjait kommunista szellemben neveljék, s hogy a gazdaságban, valamint a kolhóztagok életmódjában és tudatában a kapitalizmus összes csökevényét legyőzzék. Az alapszabályminta lefekteti azokat az alapelveket, amelyek arra irányulnak, hogy a kolhóztagok egyéni érdekeit a kolhóz társadalmi érdekeivel helyesen összeegyeztessék. *A kolhóztagok egyéni érdekeinek a kolhóz társadalmi érdekeivel való összeegyeztetése, íme ez a kulcsa a kolhózok megerő-*

ződésének, — mondotta Sztálin elvtárs a mezőgazdasági termelő szövetkezetek alapszabálymintáját kidolgozó bizottság előtt. Ez az alapelv határozza meg, többek közt, a jövedelmek elosztását: minél több munkanapot (napszámot) végez a kolhóztag, annál többet kap. Az egyéni és a társadalmi érdekek összeegyeztetésének eme alapelve határozza meg azt is, hogy a kolhóztagoknak a mellékes gazdálkodás céljára csak annyi portamenti földet juttatnak, amennyinek a megművelése nem rabol el túlságosan sok időt a kolhóz-munka kárára.

A mezőgazdasági termelő szövetkezetek alapszabálymintája kiemeli azt is, hogy a kolhóz első rendeltetése: lelkiismeretesen teljesíteni kötelezettségeit az állammal szemben (a mezőgazdasági termények beszolgáltatása). Az alapszabály őrködik mind az állam (földek), mind a kolhóz szocialista tulajdona felett. Szigorú harcot ír elő a kolhóznak átengedett föld mindennemű elherdálása és az ellen, hogy a kolhóz vagyonát és termelt javait törvénytelenül, a kolhóztagok érdekeinek kárára használják fel.

Az alapszabályoknak megfelelően, a kolhóz egész munkájának széles, demokratikus alapokon kell felépülnie. A kolhóztagok termelőszövetkezetük gazdái. A kolhózban a legfelsőbb szerv a kolhóztagok közös gyűlése, mely a termelési tevékenység minden kérdésében és a kolhóz termelésének elosztásában határoz. A kolhóz vezetőségét a kolhóztagok közös gyűlésén választják, s a vezetőség egész munkájáért a gyűlésnek felelős. A kolhózba való felvételről, illetve a kizárásról csak a közös gyűlés dönthet.

A Párt és a kormány éberen őrködnek, hogy a mezőgazdasági termelőszövetkezetek alapszabá-

lyait senki meg ne szegje. Kérlelhetetlen harcot folytatnak a kolhóz-elet eme alapvető, a parasztság anyagi és kulturális életszínvonalának állandó emelkedését biztosító törvénye megszegői ellen.

1939-ben a Párt Központi Bizottsága és a Szovjetunió Népbiztosainak Tanácsa külön rendeletet adtak ki „A kolhózok közös földjeinek fosztogatásoktól való megóvására vonatkozó intézkedések" címmel. A Párt és a kormány rendelete előírja azoknak a személyeknek büntetőjogi felelősségrevonását, akik bűnösök a közös kolhózföldek vétkes fosztogatásában. A rendelet harcot követelt az álkolhózisták ellen, akik egyáltalán nem, vagy csak a látszat kedvéért dolgoznak a kolhózokban, s az egyéni mellékes gazdálkodás, az egyéni haszon felduzzasztására használják fel a kolhóztagoknak nyujtott kedvezményeket. Az ilyen kolhózisták kárt okoznak minden becsületes kolhóztagnak, mert mesterségesen munkaerőhiányt idéznek elő a kolhózokban, s akadályozzák a kolhóz jövedelmének gyarapodását.

1946 szeptemberben, mikor sok vidéken a kolhózok alapszabályzata újabb, komoly megszegésének tényeire bukkantak, a Szovjetunió miniszertanácsa és a Kommunista (bolsevik) Párt Központi Bizottsága kiadták „A mezőgazdasági termelőszövetkezetek alapszabályai megsértésének felszámolására vonatkozó intézkedések a kolhózokban" című rendeletet. Ez a rendelet megerősíti 1939-ben elfogadott elődjét és elrendeli, hogy az alapszabályok megszegését sürgősen szüntessék be, s a kolhózokat a kolhózvagyon elleni merényletektől óvják meg. A rendelet kötelezte mindazokat, akik törvényellenesen egy és más, kolhózhoz tartozó vagyontárgyat használtak, hogy azt a kolhózoknak

szolgáltassák vissza. Azokat a személyeket, akik bűnösök a kolhózvagyonnal, a társadalmasított földdel és pénzeszközökkel való visszaélésben, a rendelet értelmében el kell távolítani a helyükről és bíróság elé kell állítani. A rendelet kiemelte az alapszabályok által előírt kolhózdemokrácia megsértésének tűrhetetlenségét. Különösen pedig megtiltotta, hogy a kolhózok elnökeit a kolhóztagok közös gyülésének megkerülésével nevezzék ki, vagy váltsák le.

A Párt és a kormány határozatával megalakították a Szovjetunió Miniszterei Tanácsa mellett a Kolhózügyek Tanácsát, amely a kolhózi építőmunka legtekintélyesebb szakembereiből áll. A Tanács feladatai közé tartozik, hogy a mezőgazdasági termelőszövetkezetek alapszabálymintájának betartására szigorú ellenőrzést gyakoroljon, a kolhózokat az alapszabályok megsértésének mindennemű kísérletétől megóvja, úgyszintén, hogy a kolhózbeli építőmunka kérdéseiben határozzon.

Ezek a rendeletek élénk tanúbizonyságai annak, hogyan gondoskodik a Párt és a kormány a kolhózok felvirágoztatásáról, s a kolhózparasztság érdekeiről és szükségleteiről.

A szocialista gazdasági rendszer és a szocialista tulajdon mindkét formája átalakították a falu képét, gyökeresen megváltoztatták a parasztság életét, s rendkívül emelték a szovjet falu kultúráját és anyagi jólétét.

4. A kis magángazdaság a Szovjetunióban

A kolhózokban és szövetkezetekben való tömörülés szigorúan az önkéntesség elvén alapszik. A Szovjetunió Alkotmányában, amely ezt az elvet

tükrözi vissza, meg van írva az is (9. cikkely), hogy a törvény, a szocialista gazdasági rendszer mellett, megengedi a kis magángazdaság fennállását, amely személyes munkán alapszik és kizárja az idegen munka kizsákmányolását. A Szovjetunióban a parasztok túlnyomó többsége már régóta kolhózokban tömörült. Azoknak a parasztoknak a száma, akik továbbra is egyéni gazdálkodást folytatnak, a szovjetköztársaságok túlnyomó többségében rendkívül csekély. Csupán az új, a Szovjetunió kötelékébe nemrégen lépett szovjetköztársaságokban — mint Lettország, Litvánia, Észtország —, ahol a parasztságnak még nem volt ideje meggyőződni a nagygazdaság fölényéről, volt az egyéni munkán alapuló kis magángazdaság kezdetben a földmívelés alapvető formája. Ma már ott is terjed a kolhózmozgalom.

Az egyéni mezőgazdaság formái, amelyek országos viszonylatban már ma is csak nagyon kis helyet foglalnak el, a szocialista építés betetőzésének folyamatában, mint a parasztok számára hátrányosak, fokozatosan kiküszöbölődnek s — a parasztság önkéntes kezdeményezésére — az említett új köztársaságokban is a mezőgazdaság szocialista formái váltják fel őket.

5. *Az állampolgárok személyes tulajdona a Szovjetunióban*

Különbséget kell tennünk a személyes tulajdon és a termelési eszközök s munkaeszközök magántulajdona között.

Személyes tulajdont alkotó tárgyak a Szovjetunióban a munkából származó jövedelmek és megtakarítások, a lakóház és a mellékfoglalkozásként üzött házi gazdálkodás, a házi gazdálkodáshoz és

a háztartáshoz tartozó tárgyak, valamint a személyes használatra és kényelemre szolgáló tárgyak.

A szocialista tulajdon és a szocialista gazdasági rendszer útját állja a termelőeszközök magántulajdonának. Mindkettő éppen annak az eredményeként jön létre és szilárdul meg, hogy a kapitalizmussal együtt megszünteti a termelőeszközök magántulajdonát is, amely elkerülhetetlenül az embernek ember által való kizsákmányolását hordja magában.

Ami az állampolgárok személyes tulajdonát illeti, éppen a szocializmus győzelme teremtette meg azokat a feltételeket, amelyek gyarapodásának és megerősödésének a legjobban kedveznek. Nálunk megszüntették az embernek ember által való kizsákmányolását s a dolgozó tömegek ezzel kapcsolatos nyomorát, nálunk nincsenek és nem is lehetnek gazdasági válságok és munkanélküliség.

A szocializmus feltételei közepette biztosítva van a dolgozó tömegek jólétének szakadatlan emelkedése és munkából származó jövedelmük és megtakarításaik gyarapodása. Aki jobban dolgozik, többet is kap, következésképen lehetőséget kap arra, hogy munkajövedelme révén nagyobb mennyiséget szerezhessen be mindabból, ami személyes használatára és családjának szükséges.

A szocializmus kiküszöbölte az élősködő, idegen munka kizsákmányolásából élő osztályokat s mindenkinek jogot biztosított a munkára. Ezzel megteremtette az állampolgárok személyes tulajdonának szilárd anyagi biztosítékait. Birodalmunk tapasztalata szemléltetően megmutatja, hogyan erősödik és gyarapodik a dolgozó tömegek személyes tulajdona abban a mértékben, amelyben a szocialista gazdasági rendszer fejlődik s a termelőeszközök és berendezések szocialista tulajdona növekedik.

A Szovjetunió Alkotmányának 10. cikkelye a törvény oltalma alá helyezi az állampolgárok személyes tulajdonát és örökölhetőségének jogát. A Szovjetunióban, a mezőgazdasági termelőszövetkezetek alapszabálymintájának értelmében, a személyes tulajdon egyik válfaja, a kolhózportának a hozzátartozó parcellán folytatott mellékes gazdálkodásra, a lakóházra, a fejős jószágra, a baromfira, valamint a kisebb mezőgazdasági felszerelésre vonatkozó tulajdona. Ez annyiban tér el az egyes állampolgárok személyes tulajdonától, hogy a felsorolt tárgyak tulajdonosa itt együttesen az egész kolhózporta, vagyis a kolhóztag egész családja. Ami azonban azokat a terményeket és pénzösszegeket illeti, amelyeket a kolhózporta mindegyik tagja az általa végzett munkanapok fejében a kolhózban megkeresett, ezek az illető kolhóztag személyes tulajdonát alkotják, tehát nem tartoznak az egész kolhózportára.

A törvényhozás, a Szovjetunió Alkotmányának 7. és 10. cikkelyéből kiindulva, szigorúan védelmezi a Szovjetunió polgárainak személyes tulajdonát (valamint a kolhózporták személyes tulajdonát) bármely oldalról jövő, törvénytelen beavatkozás ellen. A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének 1947 június 4-én kelt rendelete még jobban megerősítette a személyes tulajdon védelmét.

Ehhez a rendelethez híven, a bíróság a lopást 5-től 6 évig terjedhető, az ismételt, vagy tolvajbandában elkövetett lopást pedig 6-tól 10 évig terjedhető kényszermunkával bünteti. Az erőszakkal, vagy ennek fenyegetésével elkövetett lopás büntetése még szigorúbb (10-től 20 évig terjedő elzárás a kényszermunkatáborban és vagyonelkobzás).

6. A népgazdaság tervezése a Szovjetunióban

A tőkés társadalom elemi módon fejlődik. A legtöbb termelőeszközök magántulajdonosok birtokában vannak, akik egymással versenyeznek s önkényesen határozzák meg, hogy üzemükben mit és milyen mennyiségben termeljenek. E közben az egyes tőkés nem az egész ország gazdasági érdekeiből indul ki, hanem csak a saját előnyének, hasznának növelésére törekszik.

Ez az anarchia a társadalom számára nélkülözhetetlen anyagi javak termelésében rendszeres, időszakonkint megismétlődő gazdasági válságokhoz vezet.

Ezek a válságok eredményezik nagyszámú üzem, gyár, bánya, stb. bezárását, a többi üzemben dolgozók számának csökkentését, s az ország gazdasági életének általános pangását. Ezek a válságok valóságos gyötrelmet jelentenek a munkásosztálynak és valamennyi dolgozónak. A munkanélküliség további növekedése, a tömegek még nagyobb elszegényedése és éhség jár a nyomukban.

A Szovjetunióban, a tőkés országoktól eltérően, az egész népgazdaságot egységes állami terv szerint vezetik. Az ipar, a bankok, a vasutak, a vízi közlekedés az állam kezében vannak. Falun is a szocialista gazdasági rendszer uralkodik. Népgazdaságunk egyes ágai szorosan egymáshoz kapcsolódnak és egységes szocialista gazdaságot alkotnak. Az állam határozza meg, mit milyen mennyiségben kell termelni, hogy az ország szükségleteit kielégítsék. Az állami népgazdasági terv célja, hogy a társadalmi vagyont gyarapítsa, a dolgozók anyagi és kulturális színvonalát szakadatlanul emelje, a Szovjetunió függetlenségét erősítse és védelmi

képességét fokozza. A népgazdaság fejlesztésének terveit nálunk öt évre állítják fel s e mellett az ötéves terv mindegyik évére kijelölik a tervfeladatokat. A népgazdaság minden ágának állami tervezése elénk tárja a szocialista gazdasági rendszer óriási fölényét. Az Alkotmány 11. cikkelye biztosítja a Szovjetunió gazdasági élete tervezésének alapelvét. A sztálini ötéves tervek (a Szovjetunió népgazdasága fejlesztésének ötéves tervei) átalakították birodalmunkat, amelyet élenjáró, korszerű technikával felszerelt szocialista hatalommá változtattak át. A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa által elfogadott törvény, a „Népgazdaság újjáépítéséről és fejlesztéséről az 1946—50-es években", biztosítja országunk gazdasági erejének további növekedését, valamint anyagi és kulturális jólétének újabb felvirágzását. E terv alapvető feladata abban áll, hogy a birodalomnak a német megszállás alatt kárt szenvedett vidékeit újjáépítsék, visszaállítsák az ipar és a mezőgazdaság háború előtti szintjét, s hogy később, a terv keretében ezt a szintet jelentékeny mértékben meghaladják. Azok a sebek, amelyeket az ellenség 1941—45-ben ejtett, súlyosak. A háború sok mindentől megfosztott bennünket, amit a nép oly sok munkával és szeretettel alkotott volt meg. A német-fasiszta szörnyetegek 1710 várost, több, mint 70.000 falut, több, mint 6 millió épületet teljesen, vagy részben elpusztítottak vagy felgyujtottak, s így mintegy 25 millió ember maradt hajlék nélkül. A németek 31.850 iparvállalatot romboltak le vagy rongáltak meg, 98.000 kolhózt raboltak ki vagy pusztítottak el.

Ilyen rombolások után a világ egyik állama sem térhetett volna magához pár évtizednél rövidebb idő alatt.

A Szovjetunióban a szocialista gazdasági rendszer s ennek tervszerű irányítása már a háború utolsó éveiben lehetővé tette, hogy az ellenségtől felszabadított területeken sikeresen hozzáláthassanak a gazdaság helyreállításához. Az ötéves tervről szóló törvény 1950-re nem csupán a gazdaság teljes helyreállítását, hanem további jelentékeny fejlődését is biztosítja. Az új sztálini ötéves terv teljesítésének és túlteljesítésének záloga a Szovjetunió munkásainak, parasztjainak és értelmiségének önfeláldozó és hősies munkája, a szocialista gazdasági rendszer óriási fölénye és Sztálin elvtárssal élén, a Párt bölcs vezetése.

A falu és város szorgalmas szovjet dolgozóinak tevékenysége és a munkában mutatott hősiessége mellett tanúskodik, hogy a tervfeladatokat a háborút követő első években sikerrel teljesítették, s hogy a leningrádi munkások felhívása nyomán az egész birodalomban terjed az a mozgalom, amelynek célja az ötéves tervnek négy év alatt való teljesítése.

A Szovjetunió példája nyomán a népi demokrácia országaiban is, amelyekben a földbirtokosok földjét felosztották, a legnagyobb üzemeket, a bankokat és a vasutakat államosították, sikerrel kezd megvalósulni a tervgazdálkodás.

Ilyenformán birodalmunk tapasztalata segíti a népi demokráciának a szocializmus felé haladó országait, hogy gazdaságaikat sikeresen új alapokra fektessék.

7. *A szocializmus legfontosabb alapelvei*

A Szovjetunióban megvalósul a szocializmus alapelve: „Mindenkitől a képességei szerint, mindenkinek a munkája szerint." Ez azt jelenti, hogy a Szovjetunióban mindenkinek lehetőséget biztosíta-

nak arra, hogy a társadalomban a képességeinek és egyéni munkájának megfelelő helyet elfoglalhassa. A burzsoá államokban az egyén helyzetét a társadalomban vagyona határozza meg. Óriási jelentősége van a származásnak, az összeköttetéseknek, a nemzeti hovatartozásnak és a nemnek is. A mi birodalmunkban ellenkezőleg, Sztálin elvtárs szavaival élve, „nem a vagyoni helyzet, nem a nemzeti leszármazás, nem a nemi hovatartozás, nem a szolgálati rang, hanem az egyéni képességek és az egyéni munka határozzák meg minden egyes polgár helyzetét a társadalomban." Annak az alapelvnek a nyomán, hogy „aki nem dolgozik, az ne is egyék", a Szovjetunióban a munka minden munkaképes polgár kötelessége és becsületbeli dolga.

Ez egyben a szocializmus második vezérelve. A sztálini Alkotmány mindkét alapelvet (12. cikkely) lerögzíti.

A Szovjetunió társadalmi szervezete kizárja az élősdi osztályok fennállásának lehetőségét, amelyek az idegen munka kizsákmányolása révén élnek és dúskálnak minden jóban. A munka a mi birodalmunkban nem más, mint munka önmagunk s az egész társadalom javára. A becsületes, kezdeményező munkát nagy tisztességgel övezik birodalmunkban. Nálunk a termelés és a tudomány élmunkásai a legtekintélyesebb emberek, azok, akik munkájukkal tűnnek ki.

A társadalmi munka termékeinek elosztása nálunk úgy történik, hogy szigorúan megfelel minden egyes ember munkája mennyiségének és minőségének. Az üzemekben és a hivatalokban fizetett bérre s a kolhózok jövedelmének elosztására vonatkozó törvényhozás a szocializmus alapelvén épül fel: „Mindenkitől a képességei szerint, mindenkinek

a munkája szerint". Aki többet termel, jobban, lelkiismeretesebben és termelékenyebben dolgozik a társadalomnak, az többet is kap.

A szovjet törvényhozás szigorúan bánik a lustákkal, a henyékkel, a lelkiismeretlen munkásokkal, ezzel szemben minden módon ösztönzi a becsületes munkásokat s pótlékokat, jutalmakat, kitüntetéseket ír elő azok számára, akik a megállapított normákat túlteljesítik. A legkiválóbbakat a szovjet kormány, a nép elismerésének kifejezése mellett, rendjelekkel és ermekkel, a „Szocialista Munka Hőse" címmel, a Lenin rendjellel és a „Sarló és Kalapács" aranyéremmel tünteti ki. Különben a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének 1947 márciusban hozott rendelete előírja, hogy a nagy termést elérő kolhóztagok is megkapják a „Szocialista Munka Hőse" címet. Ezzel a címmel már sok kolhóztagot tüntettek ki.

Arról, hogy a szovjet emberek a munkát a becsület, a dicsőség, a bátorság és a hősiesség ügyének tekintik, mindennél szebben beszélnek azok a burzsoá államokban ismeretlen jelenségek, mint például a szocialista munkaverseny és a sztachanovista mozgalom. Mind a városban, mind falun, a Szovjetunió polgárainak óriási tömegei vesznek részt ezekben. A munkások és alkalmazottak már a szovjet hatalom első éveiben hozzákezdtek az úgynevezett „szombatozás" megszervezéséhez, s ezeken a szombatokon, a munkanap befejeztével, önkéntesen, a társadalmi munka módjára, különböző munkálatokat végeztek el. Lenin már akkor rámutatott, hogy ezekben a szombatozásokban kell látni a munkához való új, kommunista viszony csíráját, amely a munkát nem szégyenletes és kellemetlen tehernek, hanem megtisztelő dolognak

tekinti. Hazánkban ez az új beállítottság a munkával szemben széles körben berögződött. Minden öntudatos szovjet polgár nemcsak lelkiismeretesen teljesíti munkáját, hanem igyekszik, hogy feladatát túlteljesítse, tökéletesítéseket vigyen a termelésbe, ezeket közkinccsé tegye és segítse a munkában elmaradó társait. Ez érthető is, mert a mi birodalmunkban az ember nem a tőkéseknek, hanem önmagának, az egész társadalomnak, a saját szocialista államának dolgozik. A munkához való beállítottságban különösen szemléltetően mutatkozik meg a szovjet emberek magasabbrendű szellemiségének képe.

A szocialista munkaverseny, a sztachanovista mozgalom óriási mértékben meggyorsítja a kommunizmus felé való előrehaladásunkat.

8. A háború igazolta a Szovjetunió gazdasági alapjainak fölényét

Lenin rámutatott arra, hogy a háború a legkomolyabb próbakő minden hadviselő állam számára, s hogy társadalmi szervezetét, különösen pedig gazdaságát minden irányban kemény próbára teszi.

A jelenkor háborúi, új hadi technikájukkal s a hadműveletekbe belevont óriási emberállományukkal különösen magas követelményeket támasztanak a gazdasággal szemben.

A szovjet népnek a hitleri Németország ellen lefolyt Nagy Honvédő Háborúja megcáfolhatatlan bizonyítéka a Szovjetunió gazdasági alapjai — a szocialista gazdasági rendszer és a szocialista tulajdon — fölényének. A világ egyetlen más országa sem bírta volna ki azokat a hatalmas erejű csapásokat, amelyek a háború kezdeti szakaszában a mi

birodalmunknak jutottak osztályrészül. A miénken kívül a világnak egyetlen állama sem állhatta volna meg a helyét olyan feltételek között, mint amilyenek óriási, és gazdasági viszonylatban nagyon fontos területeknek az ellenség által való ideiglenes megszállása s az ellenség elleni második front hosszantartó hiánya.

A Szovjetunió nemcsak ellenállt, hanem lényegében egyedül harcolva a rettenetes ellenség ellen, éppen ezek között a körülmények között készítette elő azt a példátlan támadást, amely a háború kimenetelét eldöntötte.

A szocialista gazdasági rendszer és a szocialista tulajdon lehetővé tette az államnak, hogy a legnehezebb körülmények között, amelyeket az ellenség váratlan támadása és kezdeti sikerei idéztek elő, a birodalom egész gazdaságát a legrövidebb időn belül hadi állapotba helyezze. Át tudtuk vinni iparunkat a front mögötti területre, ott hallatlanul rövid idő alatt hatalmas, új, a hadviseléshez nélkülözhetetlen termelést tudtunk kifejleszteni, biztosítani tudtuk a hadsereg és a front mögötti terület ellátását.

A Szovjetunió gazdasági alapja összehasonlíthatatlanul életképesebbnek bizonyult, mint az ellenséges államok gazdasága, annak ellenére, hogy az utóbbiak hosszú időn át készültek az általuk kitervelt háborúra. Sztálin elvtárs még a háború idején, 1944 november 6-án tartott beszámolójában, teljes joggal jelenthette ki: „A szocialista rend, amely az Októberi Forradalom szülötte, adott nagy és leküzdhetetlen erőt népünknek és hadseregünknek."

A háborút követő évek tapasztalata még egyszer igazolta a Szovjetunió gazdasági alapjainak nagy fölényét. A szovjet szocialista állam már 1947

negyedik évnegyedében elérte az ipari termelés háború előtti negyedévi átlagának szintjét. Iparunk ma bizalommal halad előre ennek a szintnek az emelése felé.* Ugyancsak elértük a háború előtti szintet a gabonatermelésben is. 1947 végén nagy sikerrel hajtották végre a pénzreformot és — az árak egyidejű csökkentésével — az ipari és élelmezési áruk jegyrendszerének eltörlését. S mindezt csupán egy évvel később vitték véghez, egy olyan elemi csapás után, mint amilyen az 1946. évi szárazság volt. Ilyen a szocialista gazdaság ereje! Ugyanakkor, mikor a burzsoá államok azon tünődnek, hogyan találhatnának kiutat a közeledő gazdasági válságból, s a dolgozó tömegek helyzete ezekben az országokban mindinkább rosszabbodik a szovjet állam, amely nem ismeri a válságokat és a munkanélküliséget, a gazdaság és a kultúra folytonos emelkedésének, a néptömegek jóléte szakadatlan fokozásának útján viszi előre a birodalmat.

9. A Szovjetunió a munkások és a parasztok szocialista állama

a) A társadalom osztályösszetétele a szocialista állam fejlődésének első fázisában

Az Októberi Szocialista Forradalom győzelme, véget vetve országunkban a tőkések politikai és gazdasági uralmának, mélyrehatóan megváltoztatta az osztályok egymásközti viszonyát s a társadalom osztályösszetételét.

---

* Ez a mondat 1947 elejére vonatkozik. Azóta a szovjet ipar termelése messze túlhaladta a háborúelőtti szintet. *(A ford.)*

Államunk fennállásának első fázisában azonban, a dolgozó tömegekkel egysorban, maradtak még kizsákmányoló osztályok is. A városi burzsoázia, ha el is vesztette vezető szerepét a gazdaságban, megmaradt, s a szovjet törvények által megszabott kereteken belül továbbra is résztvett az iparban és a kereskedelemben. Megmaradt, egészen a mezőgazdaság teljes társadalmasításáig, a falusi burzsoázia, — a kulákság is.

Ezek a kizsákmányoló osztályok arra törekedtek, hogy a régi társadalmi rendet visszaállítsák és elkeseredetten küzdöttek a szovjet kormányzat ellen. Miután azok a kísérletek, hogy a burzsoá államrendet külföldi fegyveres beavatkozás segítségével állítsák vissza, meghiúsultak, az osztályharc egyéb formáihoz, főképen pedig a kártevés, a szabotálás különböző fajtáihoz kezdtek folyamodni. A nép álcázott ellenségei, akik a kizsákmányoló osztályok érdekeit képviselték, a szovjet hatalom, a dolgozó nép vívmányai ellen folytatott harcukban összefogtak a külföldi kémirodák ügynökeivel és segítették őket, hogy kémkedjenek, ellentéteket szítsanak, s a gazdaság különböző ágaiban szabotázst szervezzenek. Ők voltak a külföldi kémkedés, főképen a fasiszta kémkedés ügynöksége és támasza.

Minél sikeresebben haladt előre a szocialista építés, annál elkeseredettebb lett a közeli végüket érző kizsákmányoló osztályok küzdelme. Tudva azt, hogy a szocialista tulajdon alkotja a szovjet rend alapját és a szovjet nép boldogulásának forrását, a kizsákmányoló osztályok mind gyakrabban folyamodtak a kártevéshez, kezdték megszervezni a szocialista tulajdon tömeges fosztogatását. Ezeket a kárhozatra ítélt osztályokat azonban semmi sem menthette meg a pusztulástól. A kizsákmányoló

osztályokat — a szocializmus győzelmes támadásának eredményeképen — felszámolták, az érdekeiket védő trockistákat és bucharinistákat, a nép eme ellenségeit pedig az államvédelmi szervek, a dolgozó nép segítségével, leleplezték és ártalmatlanná tették.

b) A kizsákmányoló osztályok felszámolása

A szocialista iparosítás és a szocialista kereskedelem megerősödése nyomán, a kizsákmányoló elemeket először is az iparból és a kereskedelemből szorították ki. 1929-től pedig, a teljes társadalmasítás alapján, hozzáfogtak birodalmunk legnagyobb és legutolsó kizsákmányoló osztályának, a kulákságnak a felszámolásához. A szocializmus győzelme az összes kizsákmányoló osztályok létalapjának, az ember ember által való kizsákmányolásának kiküszöbölését jelentette.

Ilyenformán, a szocializmus győzelmének eredményeként, az első és alapvető változás birodalmunk osztályösszetételében a kizsákmányoló osztályok megszüntetése. Ma már egész társadalmunk dolgozókból áll. Az Alkotmány, ennek a helyzetnek lerögzítésére ezt mondja: „A Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége a munkások és parasztok szocialista állama" (1. cikkely).

c) A munkásosztály és a parasztság a szocialista állam második fázisában

Ilyenformán a kizsákmányoló osztályok felszámolása birodalmunkban nem jelenti azt, hogy ezzel már megszűnt a társadalomnak osztályokra

való tagozódása. Az osztályok nálunk még megmaradtak. Ezek azonban nem ellenséges, hanem testvéri osztályok, nevezetesen a munkások és a parasztok osztálya. A vezető osztály a szovjet társadalomban a munkásosztály. A munkások és a parasztok érdekei minden alapvető kérdésben azonosak. A célok mind a munkásoknál, mind a parasztoknál ugyanazok, tudniillik megerősíteni a szovjet államot, mindjobban kifejleszteni birodalmunkban a szocialista társadalmat, testvériesen és együttesen dolgozni, hogy hazánk mind gazdagabb és erősebb legyen. A munkásosztály és a dolgozó parasztság szövetsége volt — a munkásosztály vezető szerepe mellett — államunk keletkezésének kezdetétől fogva a proletariátus diktatúrájának legfőbb elve. Ez a szövetség, a szocializmus győzelmének feltételei között, még szilárdabb lett.

A győzelmes szocializmus feltételei közepette ez a két osztály, összehasonlítva azzal, hogy mik voltak országunkban a forradalom előtt és milyenek mindmáig a külföldön, teljesen új osztályokat képvisel. A Szovjetunió munkásosztálya olyan osztály, amely mentes minden kizsákmányolástól, az egész néppel együtt birtokosa a termelőeszközöknek s megvalósítja társadalmunk állami irányítását. A tőkés országokban viszont megfosztották a munkásosztályt a termelőeszközöktől s alávetették a tőkések kizsákmányolásának. A választásokon való részvételének jogát számos, úgynevezett „cenzus" alakjába bujtatott akadály korlátozza. A hatalom ténylegesen a kizsákmányoló osztályok kezében van.

Birodalmunk parasztsága is ugyanilyen mélyrehatóan különbözik a tőkés országok, valamint a cári Oroszország parasztságától. Már az Októberi

Szocialista Forradalom győzelme, amely felszabadította a parasztságot a földesurak kizsákmányolása alól s bevonta az állam vezetésébe, komoly változásokat idézett elő a parasztság helyzetében. Egészen a szocializmus győzelméig azonban a parasztság kistermelői osztály maradt. A szocializmus győzelme a mezőgazdaságban a parasztság mélyreható megváltozását s egészen új, a történelemben ismeretlen s államunk első fázisának parasztságától alapvetően különböző osztállyá való átváltoztatását jelentette, — olyan osztállyá, amely nemcsak minden kizsákmányolástól mentes, hanem gazdaságát egészen új alapokon vezeti. A' jelenlegi szovjet parasztság túlnyomó többsége kolhózparaszt. Gazdaságát nem az egyéni munka s az elmaradt technika, hanem a társadalmi munka s a korszerű, élenjáró technika alapján vezeti. A kolhózparasztság alapja már nem a magántulajdon, hanem a társadalmi munkából fakadó társadalmi, szocialista tulajdon.

d) A szovjet értelmiség

A munkásosztályon és parasztságon kívül még értelmiség is van birodalmunkban. Az értelmiség nem osztály, hanem társadalmi csoport, amely különböző osztályok tagjaiból alakul. A szovjet értelmiség mélyrehatóan különbözik a burzsoá államok értelmiségétől. Különbözik attól is, amilyen a szovjet állam első fázisának időszakában volt.

A burzsoá államokban az értelmiség túlnyomó többsége a burzsoáziát, nem pedig a dolgozó népet szolgálja és sorait legfőképen a burzsoázia köreiből tölti fel, minthogy egyedül a burzsoázia képes saját gyermekeinek a kellő képzettséget megadni.

Államunk fejlődésének kezdeti szakaszában értelmiségünk többsége még a régi értelmiséghez tartozott, amelyet egyéni érdekei a megdöntött osztályokhoz fűztek. A szovjet állam csak fokozatosan teremtette meg az új értelmiségi káderekét.

A jelenlegi értelmiség már egészen új értelmiség, amely 80—90%-ban a munkásosztály és a parasztság soraiból került ki s minden gyökerével ezekhez az osztályokhoz kapcsolódik. Korlátlanul szolgálja a dolgozó népet.

e) A szovjet társadalom erkölcsi és politikai egysége

Mindezek, a szocializmus győzelmének eredményeként birodalmunk osztályösszetételében bekövetkezett változások azt jelentik, hogy a határok a munkásosztály és a parasztosztály, valamint e kettő és az értelmiség között elmosódnak. A kizsákmányoló osztályoknak a mi feltételeink közepette, nincsen talajuk, amint nincsen talaja a munkásosztály és a parasztság közötti, s ez utóbbiak és az értelmiség közötti harcnak sem. A nemzetiségi ellentéteknek sincsen talajuk.

A Szovjetbirodalom minden nemzetiségű munkásainak, parasztjainak és értelmiségének érdekközössége és azonos végcéljai vezettek az egész szovjet társadalom erkölcsi és politikai egységének megteremtéséhez. Ez az egység birodalmunk egyik legnagyobb vívmánya, társadalmunk egyik legfontosabb mozgató ereje. A birodalmunkra támadt ellenség önmagán tapasztalta ennek az erkölcsi és politikai egységnek az erejét. Az az egyetértés, amellyel egész népünk az ellenség visszaverésére felkelt, mindennél ékesszólóbban bizonyítja, milyen óriási

erő a nép erkölcsi és politikai egysége, azaz nézeteinek, meggyőződéseinek, feladatainak, céljainak közös volta, s Lenin és Sztálin pártja — vezetője és törekvéseinek igazi megtestesítője — körül való szoros tömörülése.

A szovjet társadalom erkölcsi és politikai egysége egyik legfontosabb forrása a Szovjetunió hatalmának és erejének.

10. A Szovjetunió politikai alapja

a) A szovjetek (tanácsok) az államszervezet új, magasabbrendű típusa

Államunkat azért hívják szovjetnek, mert politikai alapja a dolgozók küldötteinek Tanácsai (a sztálini Alkotmány előtt: a munkások, parasztok és vörös katonák küldötteinek Tanácsai). A szovjetek új, magasabb típusú állami szervezetet képviselnek, amely a történelemben ismert állami szervezeteket sokkal felülmúlja. A szovjetek képében teremtették meg először a világon az államhatalomnak olyan politikai formáját, amely teljes egészében megfelel a dolgozóknak a kizsákmányolás alól való felszabadításával s a kommunizmus építésével összefüggő feladatoknak.

A szovjetek, mint a cárizmus elleni forradalmi tömegfelkelés, a forradalmi kormányzat kezdetleges szervei, elsőízben már az 1905. évi forradalomban születtek meg. Az 1905. évi forradalom veresége és a szovjetek rövid ideig tartó fennállása azonban — tekintettel kezdetleges állapotukra — nem szolgáltatott lehetőséget arra, hogy a politikai szervezet eme új formájának minden sajátságát feltárják. Az 1917. évi februári forradalom idején már

nemcsak — amint az 1905-ben történt — az ipari központokban, hanem az egész országban megalakultak a szovjetek. Az 1905. évi forradalomban legfőképen csak a munkás küldöttek szovjetjei alakultak meg, a februári forradalom idején viszont a munkás- és katonaküldöttek szovjetjeivel egysorban, széles méretekben megalakultak a parasztküldöttek szovjetjei is.

Lenin, az 1871. évi Párizsi Kommün és az 1905. és 1917. évi oroszországi szovjetek tapasztalatait tanulmányozva, megállapította, hogy a forradalmi tömegek a szovjetek képében olyan új szerveket hoztak létre, amelyek az államhatalom rájuk történő átruházásának feltételei között a munkásosztály történelmi feladatainak megvalósítását biztosítják. Ezért adta ki Lenin 1917 áprilisában a jelszót, amellyel harcot hirdetett, hogy a hatalomnak a szovjetek kezébe való átadását megszervezzék, s a Szovjet Köztársaságokat megalakítsák. Lenin mutatta ki a Szovjet Köztársaság mérhetetlen fölényét a burzsoá országokban ismeretes parlamentáris köztársasággal szemben, mert a szovjetek — nemre, nemzetiségre, fajra, műveltségre, vallásra, stb. való tekintet nélkül — valamennyi dolgozót egyesítik, s állandó kapcsolatot biztosítanak a dolgozók minden rétegével, minden egyes szakmával. Lenin kiemelte, hogy a szovjetek biztosítják a dolgozó tömegeknek az államvezetésbe való döntő s állandó bevonását s olyan legdemokratikusabb szervezetet alkotnak, amelyet a dolgozók a saját körükből választanak, s amely egész munkájáról a dolgozók előtt ad számot. A népnek az ország irányításában való döntő részvételét semilyen parlamentáris köztársaság nem biztosíthatja.

Minden egyes városban, minden telepen, községben, faluban, minden egyes kerületben, körzetben, területen vannak szovjetek. Ezek irányítják a gazdasági és a kultúrális építőmunkát, megvédik területükön az államrendet, biztosítják a szovjet állam törvényeinek betartását, s őrködnek a polgárok alkotmányadta jogai felett. Amint Sztálin elvtárs kimutatja, a szovjet hatalom tulajdonképen a helyi szovjeteknek egyetlenegy közös állami szervezetben, a Szovjet Köztársaságban történt egyesülése és törvényesítése.

Lenin megmagyarázta, hogyha nem alakítottak volna szovjeteket, akkor a szocializmus győzelme birodalmunkban lehetetlen lett volna, mert a régi állami gépezettel a munkásosztály nem tarthatta volna meg kezében a hatalmat, viszont gyorsan új gépezetet teremteni a régi helyett, lehetetlen.

A szovjet állam egész története igazolta, hogy a szovjetek az az államforma, mely a legalkalmasabb a szocializmus építésének feladataira.

b) A Szovjetek a szocialista állam második fejlődési fázisában

A sztálini Alkotmány, amely hű tükre a társadalmunk osztályösszetételében végbement mélyreható változásoknak s népünk erkölcsi és politikai egysége létrejöttének, a dolgozók küldötteinek szovjetjeivé alakította át a munkások, parasztok és vörös katonák küldöttjeinek szovjetjeit. A szovjetek új elnevezése kiemeli, hogy ma már, nemcsak mint eddig, a nép többségét, hanem az egész népet egyesítik magukban, minthogy a Szovjetunióban kizsákmányoló osztályok már nincsenek.

„A Szovjetunióban, a dolgozók küldöttei Tanácsainak képében, a város és a falu dolgozóié minden hatalom", — írja a sztálini Alkotmány 3. cikkelye. Ezek a szavak visszatükrözik a nép igazi teljhatalmát államunkban.

A dolgozók küldötteinek Tanácsait az összes, 18-ik életévét betöltött polgár választja meg.

A tanácsrendszer a magasabb államhatalmi szervekből és a helyi államhatalmi szervekből áll. (Magasabb államhatalmi szervek: a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa, valamint a szövetségi önálló köztársaságok Legfelsőbb Tanácsai. Helyi államhatalmi szervek: a dolgozók küldötteinek falusi, városi, körzeti, területi és tájéki Tanácsai). A Tanácsok küldöttei a nép szolgái, akik minden tevékenységükről kötelesek választóiknak számotadni. A választók a bizalmuknak meg nem felelő küldötteket bármikor visszahívhatják. Másfél milliónál több küldött dolgozik a Szovjetunió különböző pontjain. Amint Mihajl Ivanovics Kalinin helyesen kimutatta, „az egész Szovjetunióban, Moszkvától a legtávolabbi zugocskáig szétszórt küldöttek száma már magábanvéve megmutatja, hogy a szovjet hatalom a küldötteken keresztül nagyszabású intézkedéseket hajthat és hajt is valóban végre, mert ez az aktíva lényegében átfogja birodalmunk egész lakosságát."

„S végülis, kiapadhatatlan forrása új államférfiak képzésének. A küldötteket választó lakosság közvetlen kapcsolatot tart fenn velük. Ez a kapcsolat szakadatlan láncban megy alulról felfelé s ez teszi a szovjet hatalmat a lakosság vérbeli kormányzatává."

A szovjet hatalom a maga felépítésével biztosítja a tömegeknek az államügyekben való tényleges részvételét. A szovjet hatalom évei alatt a kiváló

államférfiak s az állami élet különböző ágaiban működő vezetők számos kádere került ki a nép köréből.

A szovjet társadalmi rend fölénye annyira vitathatatlan, hogy ma már a Szovjetunió ellenségei sem mernek a szovjet rend életképtelenségéről beszélni. A háború tapasztalata nemcsak azt bizonyította be, hogy a nép öléből fakadó szovjet társadalmi rend életképes és tartós formája a társadalom megszervezésének. A háború tapasztalata, amint ezt Sztálin elvtárs a választók előtt, 1946 február 9-én elmondott beszédében hangsúlyozta, „bebizonyította, hogy a szovjet társadalmi rend jobb formája a társadalom megszervezésének, mint bármely nem-szovjet társadalmi rend."

A Szovjetunió Alkotmánya, a Tanácsok tapasztalatát és jelentőségét számbavéve, 2. cikkelyében feljegyezte: „A Szovjetunió politikai alapját a dolgozók küldötteinek Tanácsai alkotják, amelyek a földbirtokosok és a tőkések uralma megdöntésének és a proletárdiktatúra kivívásának eredményeképpen fejlődtek ki és szilárdultak meg."

Kérdések a IV-ik fejezet ismétléséhez

1. Mi alkotja a Szovjetunió gazdasági alapját?
2. Milyen a szocialista tulajdon két formája a Szovjetunióban s miben különböznek egymástól?
3. Mikor fogadták el a mezőgazdasági termelőszövetkezetek sztálini alapszabályzatát s mi ennek a jelentősége?
4. Milyen alapokon engedélyezi a törvény a Szovjetunióban a kis magángazdaságot?
5. Milyen célt követ az állami népgazdasági terv?

6. Milyen alapvető feladatot tűz ki a népgazdaság 1946—1950-re szóló helyreállítása és fejlesztése ötéves tervének törvénye?

7. Melyek a szocializmusnak birodalmunkban megvalósított alapelvei?

8. Miben áll birodalmunkban a változás a munkával szembeni beállítottságban?

9. Mi a szocialista munkaverseny, a sztachanovista mozgalom jelentősége?

10. Milyen változások történtek társadalmunk osztályösszetételében a szocializmus győzelmének eredményeként?

11. Mi a Szovjetunió politikai alapja?

12. Mikor és hol keletkeztek először a Tanácsok?

13. Miért bizonyulnak a Tanácsok az állami szervezet új, magasabbrendű típusának?

14. Miben áll a Tanácsoknak a szocializmus győzelmével kapcsolatos átalakítása?

Testvér-köztársaságok, van-e köztetek akár egy is,
Amely a szovjetek uralma alatt, mint azelőtt,
szegény lenne?
Mindegyiket a szocializmus napja melegíti!
Mindegyik, akár a mesében, dús, virágzó kert!

(Jalmari Virtanyen)

V. FEJEZET

A SZOVJETUNIÓ ÁLLAMSZERVEZETE

1. A Szovjetunió — nagy, soknemzetiségű állam

A Szovjetunió kötelékében mintegy 60 nagyobb nemzetet, nemzetiségi csoportot és nemzetiséget számlálnak. A cárizmus alatt mindezek a népek nemzeti elnyomás alatt szenvedtek. Míg az orosz nép — a munkások és a parasztok — jogfosztott volt s az orosz tőkések és földesurak kegyetlen elnyomása alatt tengődött, addig valamennyi többi nemzetiség dolgozói kettős iga alatt szenvedtek. Elnyomták őket mind a saját „hazai" kizsákmányolóik, mind a cárizmus a maga hivatalnokaival, akik az uralkodó nemzet földbirtokosainak és tőkéseinek érdekében gyarmati politikát folytattak.

Amint Lenin kimutatta, a cári Oroszország a népek börtöne volt. A különböző nemzetiségű elnyomott népek gyakran próbáltak kibújni a cárizmus igája alól, de felkelésüket minden alkalommal kegyetlenül elnyomták. A cárizmusnak segítségére voltak ebben maguk az elnyomott nemzeteknek a kizsákmányoló osztályai is. Ezek jobban féltek a saját népüktől, mint a cárizmustól, amely különböző alamizsnákat vetett oda nekik.

A februári burzsoá demokratikus forradalom sem hozta meg a népek felszabadulását. Oroszország elnyomott népei csak az Októberi Szocialista Forradalom győzelmének eredményeként és azért szabadultak fel a nemzeti elnyomás alól, mert a társadalom állami irányítása a munkásosztály kezébe ment át.

2. A lenini-sztálini nemzetiségi politika alapelvei

Már jóval az Októberi Forradalom győzelme előtt Lenin és Sztálin, s az általuk vezetett Bolsevik Párt álltak birodalmunkban a nemzetiségi elnyomás ellen folytatott harc élén. A Párt megmagyarázta a tömegeknek, hogy a cárizmus elnyomta és egymás ellen uszította a népeket, nemzeti viszályt szított, pogromokat rendezett, megfosztotta minden joguktól a nem-orosz nemzetiségű dolgozókat azért, hogy fenntartsa Oroszország népei felett a kizsákmányoló osztályok uralmát. A cárizmus ezzel a politikával próbálta megóvni az uralkodó osztályok részére előnyös társadalmi rendet s meggátolni, hogy a különböző nemzetiségű dolgozók a cárizmus és a kizsákmányoló rend elleni küzdelemben egyesüljenek. A Párt megmagyarázta a különböző nemzetek dolgozóinak, hogy érdekeik egyek, közösek, s hogy egyesülniök kell a kizsákmányolók és a kizsákmányoló osztályok érdekein őrködő cárizmus elleni küzdelemben.

Lenin és Sztálin fegyverezték fel a munkásosztályt a nemzetiségi kérdés tanával. Ennek a tannak az alapját a következő alapelvek alkotják: a proletár nemzetköziség, valamennyi nemzet egyenjogúsága, minden egyes nemzet önrendelkezési joga, beleértve az elszakadást és önálló állam megalakítását is, vé-

gül a népek testvéri, kölcsönös segítsége. Lenin a saját munkáiban, Sztálin elvtárs pedig az 1913-ban először közölt „A marxizmus és a nemzetiségi kérdés" című munkájában és az ezt követő sztálini munkákban részletesen kidolgozta és ragyogóan kifejtette ezt a tanítást. A Bolsevik Párt segítette megértetni a munkásosztállyal, hogy eme üdvös, a nemzetiségi elnyomás végét jelentő alapelvek megvalósításának, valamennyi nemzet tömörülésének és a nemzetiségi viszályok megszüntetésének nélkülözhetetlen előfeltétele a kizsákmányoló osztályok megdöntése.

Lenin és Sztálin pártja már az Októberi Forradalom előtt is sokat tett annak érdekében, hogy a kölcsönös bizalom és testvériség valamennyi nemzet dolgozói között megszilárduljon. A Bolsevik Párt, amely birodalmunk különböző nemzeteinek legjobb fiait foglalja magában, kivívta valamennyi nemzetiség széles dolgozó tömegeinek a bizalmát. Ez világosan megmutatkozott abban a testvéri támogatásban is, amelyben birodalmunk sokféle népe az orosz munkásosztálynak 1917 októberében a kizsákmányoló állam ellen megindított döntő támadását részesítette.

3. *Az Októberi Szocialista Forradalom és a nemzetek felszabadítása*

A Szovjetunió történetét tárgyaló fejezetben már rámutattunk arra, hogyan szentesítette a törvényhozás már a Nagy Október legelső törvényrendeleteivel a lenini-sztálini nemzetiségi politika alapelveit. A többi szovjet köztársaságok később keletkeztek, mint az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság. Érthető tehát, hogy — miután

elsőnek fogott hozzá a lenini-sztálini nemzetiségi politika tervszerű és következetes megvalósításához — ezzel a többi köztársaságnak is megmutatta az igazi utat a nemzetiségi kérdés megoldásához.

Már „A dolgozó és kizsákmányolt nép jogainak deklarációja" című törvényrendelet leszögezte azt, hogy az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság, mint a nemzeti Szovjet Köztársaságok szövetsége (föderációja), szabad nemzetek szabad szövetségén épül fel. Ez a deklaráció lehetőséget nyujtott minden egyes nemzet munkásainak és parasztjainak arra, hogy a saját teljhatalmú szovjetkongresszusukon önállóan határozzanak, kívánnak-e és milyen alapokon a szövetségi kormányban és a többi szövetségi szovjet intézményben résztvenni. Az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság azon vidékeire, amelyek különleges nemzetiségi állományukkal és életmódjukkal tűnnek ki, autonómiát, vagyis nemzeti önkormányzatot irtak elő, mégpedig szovjet alapon, mert csak a szovjetek biztosíthatják azt, hogy az illető nemzeteknél ne a felső, hanem az alsó néprétegeknek, vagyis a lakosság többségének, a dolgozóknak jusson a hatalom. A szovjet önkormányzat megengedte az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság területén élő különböző nemzetiségeknek, hogy saját, szovjet nemzetiségi államiságot alakítanak, azaz, hogy saját bíróságuk, helyi közigazgatásuk legyen, valamint, hogy saját kormányzati szerveik, saját iskoláik, saját művelődési szervezeteik legyenek. Az önkormányzat minden egyes nemzetiségnek teljes jogot biztosított arra is, hogy a lakosság anyanyelvét az állam, társadalmi, politikai és kultúrális élet valamennyi ágában használhassa. A szovjet önkormányzat bevonta az addig elnyomott és jogtalan

nemzetiségek széles tömegeit az állami, gazdasági, társadalmi és kultúrális tevékenységbe. Mindez, az orosz nép testvéri segítségével, rövid időn belül lehetővé tette, hogy felszámolják annak a sokféle népnek az elmaradottságát, amelynek fejlődését a cárizmus mesterségesen hátráltatta.

Az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság mintájára a többi, később megalakult szovjetköztársaság is önkormányzatot adott a területén élő nemzetiségeknek. Valamennyi szovjetköztársaságban, nyomban megalakulásuk után, eltöröltek minden nemzeti korlátozást és kiváltságot, s jogegyenlőséget biztosítottak valamennyi nemzetnek. Minden szovjetköztársaságban valamennyi ott élő nemzet a szovjetek alakjában jogot kapott a saját államiságára.

A szovjet kormányzat megtalálta a nemzetiségi kérdés megoldásának kulcsát.

4. A független Szovjet Köztársaságok megalakulása

A februári forradalom idején a határvidékek nemzetiségi burzsoáziája nem törekedett önállóságra a burzsoá Ideiglenes Kormánnyal szemben. Az Októberi Forradalom győzelme után a nemzetiségi burzsoázia minden erővel harcolni kezdett azért, hogy a nemzetiségi határvidékeket Oroszországtól elszakítsa, hatalmát ezeken a határvidékeken megtartsa, s ezzel elhárítsa ott a szovjet kormányzat bevezetését. A külföldi imperialista tőkésekkel szövetkezve, számos nemzetiségi határvidéken — Ukrajnában, Transzkaukáziában, Bjelorussziában — elérték a szovjet rend bevezetésének ideiglenes elhalasztását. A nemzetiségi burzsoázia inkább azt választotta, hogy alázatos eszköz legyen a német, tö-

rök, vagy angol imperialisták kezében, csakhogy a szovjet kormányzat győzelmét megakadályozza. Transzkaukázia, Ukrajna és Bjelorusszia dolgozói azonban, az orosz nép segítségével, tovább harcoltak a szovjet rendért s harcukat siker koronázta.

Ukrajnában 1918 végén visszaállították a szovjet kormányzatot. (Itt először még 1917 decemberében kiáltották ki, de akkor az ellenséges erők nyomása alatt nem bírt megerősödni.) 1919 februárjában az első bjelorussziai szovjetkongresszus kihirdette a Bjelorussz Szovjet Szocialista Köztársaság megalakulását. 1920 áprilisában, annak eredményeképen, hogy az azerbajdzsáni dolgozó tömegek megdöntötték a burzsoá kormányt, alakult meg az Azerbajdzsán Szovjet Szocialista Köztársaság. 1920 novemberében és 1921 februárjában jöttek létre az Örmény és Grúz Szovjet Szocialista Köztársaságok, végetvetve ezekben az országokban is a burzsoá rend fennállásának.

Mindegyik újonnan keletkezett független szovjetköztársaság a saját, teljhatalmú kongresszusán nyomban kifejezte azt a kívánságát, hogy az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársasággal szoros, baráti kapcsolatokat létesítsen. E köztársaságok az első naptól kezdve széles mederben felhasználták az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaságnak az államszervezés és a törvényhozás területén gyüjtött gazdag tapasztalatát, hogy a dolgozókat a leggyorsabban felszabadítsa s a megdöntött kizsákmányoló osztályok ellenállását letörje. A polgárháború is megkövetelte e szovjetköztársaságok és az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság egységfrontját, minthogy mindezek a fiatal köztársaságok magukra hagyva, Szovjetoroszország segítsége nélkül, nem állhattak

volna ellen. A polgárháború tüzében acélosodott meg a népek barátsága és együttműködése, ez készítette elő a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének, a nagy Szovjetuniónak megalakulását.

Az egyesülés kezdetben azon az alapon történt, hogy külön-külön mindegyik köztársaság katonai és katonai-gazdasági egyezményt kötött Szovjetoroszországgal.

1922-ben az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaságot számos egyezmény és szerződés révén szoros kötelékek fűzték az akkoriban fennálló független szovjetköztársaságokhoz.

A független nemzetiségi szovjetköztársaságok, elismerve, hogy közös érdekeik és céljaik vannak Szovjetoroszországgal, amelynek kezéből kapták függetlenségüket és szabadságukat, jól megértették, hogy e szabadságnak s ezeknek a szent jogoknak a megőrzésére valamennyi szovjetköztársaságnak egyesülnie kell. Megértették, hogy csak ezzel a feltétellel állhatnak továbbra is sikeresen ellen a burzsoá államok rabló próbálkozásainak, állíthatják helyre a háború éveiben elpusztított gazdaságukat, biztosíthatják a szocializmus felépítését. Már 1922 elején, a három transzkaukázusi köztársaság küldötteinek tanácskozásán, lerakták a transzkaukázusi köztársaságok föderatív szövetségének alapjait, amelyet 1922 végén a Transzkaukázusi Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségévé alakítottak át. A független testvéri köztársaságoknak az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársasággal kötött egyezményei s Transzkaukázia népeinek egyesülése rendkívül megkönnyítették a szovjet népek további, egymáshoz való közeledését.

Az élet ilyenformán igazolta Sztálin elvtárs jóslatát, aki még az Októberi Forradalom előtt kije-

lentette, hogy a cárizmus megdöntése után, a nemzetiségek kilenc tizedrésze, mikor megkapja az önrendelkezési jogot és egyenjogúságát elismerik, nem akar majd elszakadni a forradalmi Oroszországtól.

5. *A Szovjetunió megalapítása*

A következő fontos lépés valamennyi testvéri szovjetköztársaság tömörüléséhez 1922 decemberében a szövetséges állam megalapítása, vagyis valamennyi független szovjetköztársaságnak a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségében való egyesülése volt. Lenin és Sztálin voltak a szovjetköztársaságok egyetlen szövetséges államban való egyesülésének alkotómesterei és szervezői. Igen sok fontos ok diktálta a Szovjetuniónak, mint szorosabb egyesülési formának a megalapítását. Nélkülözhetetlen volt ez az ellenséges tőkés környezetbe beékelt szovjetköztársaságok védelmi képességének megerősítésére is. Szükségessé tette az is, hogy az összes népi erő a szocializmus építésére tömörüljön s hogy birodalmunk valamennyi nemzetiségének fejlődése minden irányban biztosíttassék. Következménye volt ez azonban magának a szovjet hatalom fennállásának is, amely lényegében nemzetközi s a közös célok elérésében valamennyi nemzet dolgozói erejének egyesítésére törekszik.

A Szovjetunió megalapításáról szóló határozatot mindegyik független szovjetköztársaság a köztársaságok Tanácsainak 1922 folyamán megtartott kongresszusain fogadta el. Sztálin elvtárs az Oroszországi Tanácsok X. kongresszusán tartott beszámolójában kimerítő teljességgel fejtette ki azokat a körülményeket, amelyek célszerűvé és szükségessé teszik a független köztársaságoknak egyetlen szövet-

séges államban való egyesülését. Sztálin elvtárs kiemelte az egyesülés önkéntes voltát, valamennyi egyesülő köztársaság egyenjogúságát s össz-szövetségi szervek létesítésének szükségességét, ami lehetővé tenné valamennyi nemzeti köztársaság szükségleteinek pontos számbavételét és idejében való kielégítését.

1922 december 30-án ült össze a Tanácsok I. Össz-szövetségi Kongresszusa, amely új fejezetet nyitott meg birodalmunk történetében. A kongresszus szerződést fogadott el a Szovjetunió megalapításáról és egy nyilatkozatban kifejtette a független szovjetköztársaságok egyetlen szövetséges államba való egyesülésének okait és jelentőségét.

Sztálin elvtárs, a kongresszusi kiküldöttekhez szólva rámutatott, hogy a Szovjetunió megalapítása „diadalnapja az új Oroszországnak, amely széttörte a nemzetiségi elnyomás láncait, megszervezte a győzelmet a tőkések felett, megteremtette a proletariátus diktatúráját, öntudatra kelti a Kelet népeit, lelkesíti a Nyugat munkásait, pártzászlóból birodalmi zászlóvá változtatta át a vörös lobogót, s e körül a zászló körül tömöríti a szovjetköztársaságok népeit, azért, hogy *egy* államban, a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségében egyesítse őket, amely az egész világ eljövendő Szovjet Szocialista Köztársaságának mintaképe."

6. A Szovjetunió megalapításáról szóló nyilatkozat és szerződés

A kongresszus által elfogadott, a Szovjetunió megalapításáról szóló nyilatkozat rámutat arra, hogy a világ államai a szovjetköztársaságok meg-

alakulása óta két táborra oszlottak: a kapitalizmus és a szocializmus táborára.

„Ott, a kapitalizmus táborában, nemzetiségi gyűlölet és egyenlőtlenség, gyarmati rabság és sovinizmus, nemzetiségi elnyomatás és pogromok, imperialista állatiasság és háborúk uralkodnak.

Itt pedig, a szocializmus táborában, kölcsönös bizalom és béke, nemzeti szabadság és egyenlőség, a népek békés együttélése és testvéri együttműködése."

A nyilatkozat hangsúlyozta, hogy csak a szovjet hatalom volt képes megsemmisíteni a nemzeti elnyomást és lerakni a népek testvéri együttműködésének alapjait. Rámutatva azokra az új feladatokra, amelyek a polgárháború befejezése nyomán a szovjetköztársaságok előtt felmerülnek, a nyilatkozat megjelölte, hogy a népgazdaság helyreállítása a szovjetköztársaságok elkülönült fennállása mellett lehetetlen. A nyilatkozat arra is rámutatott, hogy a tőkés országok részéről jövő újabb támadások veszélye is megköveteli a szovjetköztársaságok egységfrontját a tőkés bekerítéssel szemben. A szovjet hatalom szervezete, amely osztályjellege szerint nemzetkozi, önmagában is arra a törekvésre ösztönzi a szovjetköztársaságok dolgozó tömegeit, hogy *egy* szocialista családban egyesüljenek. S a nyilatkozat a következő következtetésre jut: „Mindezek a körülmények parancsolóan megkövetelik a szovjetköztársaságoknak egy olyan államszövetségben való egyesülését, amely egyformán képes biztosítani a külső veszélyek elleni védettséget, a belső gazdasági jólétet, s a népek nemzeti fejlődésének szabadságát."

A Szovjetunió megalapításáról szóló szerződésben az egyesülő köztársaságok a Szovjetunió jogait, legmagasabb állami szerveit s ezen köztársa-

ságok kormányzati szerveivel való kölcsönös viszonyát határozták meg. Legfőbb hatalmi szervnek a Szovjetunió Tanácsainak kongresszusát, a kongresszusok közötti időszakra pedig a kongresszus által választott Központi Végrehajtó Bizottságot nyilvánították. A Szovjetunió Központi Végrehajtó Bizottsága saját keretén belül megválasztotta a KVB Elnökségét, s ez volt az ülésszakok közti időben a legfőbb hatalmi szerv. A Szovjetunió Központi Végrehajtó Bizottsága alakította meg a Szovjetunió kormányát, vagyis a Szovjetunió Népbiztosainak Tanácsát. A szerződés meghatározta, milyen népbiztosságokat kell alakítani, úgyszintén előírta a Szovjetunió Legfelsőbb Törvényszékének megalakítását s egységes szövetségi állampolgárság bevezetését is.

A Kongresszus által megválasztott Alkotmányozó bizottság a Szovjetunió megalapításáról szóló nyilatkozat és szerződés alapján össz-szövetségi alkotmányt dolgozott ki, amelyet, mint már említettük, 1924 januárban a Szovjetunió Tanácsainak II. Kongresszusa fogadott el.

7. *A Szovjetunió államszervezetének megkülönböztető vonásai és fölénye*

A Szovjetunió, államszervezetét tekintve, gyökeresen különbözik a burzsoá országoktól.

A burzsoá országokban az államszervezet alapvető formái az egységes (unitárius) állam és az államszövetség (föderáció).

Egységesnek nevezik a központosított (centralizált) államot, amely nem oszlik valamilyen fajta önálló részekre. Ilyen a külföldi államok többsége, beleértve azokat is, amelyekben sok a nemzetiség. Ilyenek például Anglia, Franciaország, Olaszország,

stb. Az államszervezetnek ez a formája egészen természetes és célszerű az egynemzetiségű államoknál. Teljesen alkalmatlan azonban a soknemzetiségű államnál, amelyben különböző nemzetek élnek, melyeket annakidején erőszakkal vontak be ennek az államnak a kötelékébe.

Amint a történelmi tapasztalat mutatja, a kizsákmányoló, sok nemzetiségű államok rendszerint korántsem a nemzetek önkéntes egyesülése révén keletkeztek, s bennük a nemzetiségek függetlenségi törekvéseit erőszakosan nyomták el. Az egységes államban ilyen feltételek között a nemzetiségi ellentétek még inkább kiéleződnek. Ez azért van így, mert az uralkodó nemzet vezető osztálya, hogy uralmát az állam kötelékébe tartozó különböző nemzetek felett megkönnyítse, mesterségesen támogatja és szítja a nemzetiségi villongást. A nemzetiségi viszály gyengíti a nemzet függetlenségi harcát s egyidejűleg eltereli minden egyes nemzetiség kizsákmányolt osztályának figyelmét az ugyanazon nemzetiséghez tartozó kizsákmányoló osztály elleni harcról. Így volt ez a cári Oroszországban is, ahol a cárizmus pogromokat rendezett s nemzetiségi viszályt szított az egyes népek között. Így volt ez a régi osztrák-magyar monarchiában is. Így folyik ez például mindmáig Indiában is, ahol Anglia, abban a törekvésében, hogy India népeinek küzdelmét az igazi és teljes függetlenségért elgáncsolja, a hinduk és a muzulmánok között táplál és szít nemzetiségi ellentéteket.

Az államszövetség (föderáció), az egységes államtól eltérően, sok államnak egy szövetséges, azaz föderatív államban való egyesülését jelenti. Az összszövetségi államhatalmi és államigazgatási szervek mellett mindegyik egyesülő állam megtartja a maga

felsőbb államhatalmi és államigazgatási szerveit. A jelenkori burzsoá államszövetségek, a nagy központosítás folytán, már régóta alig különböznek az egységes államoktól. Az alaki különbségek azonban még ma is fennállanak. Így például az USA-ban mindegyik államnak megvan a maga államhatalmi és államigazgatási szerve, megvan a maga alkotmánya és saját hatáskörén belül a maga törvényhozása.

A burzsoá államszövetség azonban ugyanúgy képtelen megoldani a nemzetiségi kérdést, mint az egységes burzsoá állam. A nemzetiségi elnyomás itt ugyanolyan nagy. Még azokban az esetekben is, mikor kihirdetik, hogy a polgárok — nemzetiségi hovatartozásra való tekintet nélkül — egyenjogúak, ezt nem léptetik életbe. Elég arra emlékeztetnünk, hogy például az Északamerikai Egyesült Államokban, 170 éves fennállásuk óta, a négereket illetően nem szűnt meg a faji megkülönböztetés. Az USA-ban közel 13 milliónyi néger lakosságnak nemhogy semilyen önkormányzati joga nincsen, hanem olyan feltételek között tengődik, hogy helyzetét még a burzsoá tudósok is a rabszolgákéhoz hasonlítják.

A burzsoá államszövetségek nem a nemzeti sajátságokon épülnek fel, nem biztosítják a nemzetek szabad önrendelkezését és nemzeti államiságát.

A Szovjetunió föderatív, azaz szövetségi állam. A szovjet föderáció azonban, ez a különleges típusú államszövetség, mélyrehatóan különbözik a burzsoá államszövetségektől. A szovjet államszövetség szocialista állam, amely a nemzetek önkéntes egyesülésének és önrendelkezésének, egyenjogúságának elvén s az önrendelkezési jog elvének egészén az elszakadásig menő elismerésén alapszik.

A szovjet föderatív, szövetségi állam megszilárdította birodalmunkban a népek barátságát s eddig nem látott szintre emelte minden egyes nép gazdaságát és kultúráját.

Sztálin elvtárs már 1923-ban, a XII. pártkongresszuson rámutatott, hogy a nemzetek jogegyenlőségének bevezetését — beleértve ebbe a nemzeti államiságra való jogot is —, a nemzetek tényleges egyenlőségének megvalósítására irányuló munkával kell kiegészíteni. Ezért segíteni kell nekik gazdaságuk és kultúrájuk fejlesztésében. S éppen ez valósul meg sikeresen az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság testvéri segítségével, s ez alkotja a népek barátságának egyik alapját.

Birodalmunk bármely népének példáján kimutatható, hogyan változott meg és javult meg sorsa szinte a felismerhetetlenségig a szocialista forradalom győzelme után. Azokban a körzetekben, ahol a cárizmus alatt egyetlenegy iparvállalat sem volt, most hatalmas gyárak, kohók, bányák létesültek. Az azelőtt úttalan területeken korszerű vasúti és autóközlekedést létesítettek. A kolhózrendszer győzelme valamennyi nemzeti köztársaságban és önálló területen biztosította a mezőgazdaság felvirágzását. Sok köztársaságnak, amelyben a multban az egész lakosság írástudatlan volt, ma saját tudományos akadémiái és főiskolái, tudósokból, tanítókból, orvosokból és agronómusokból álló saját, népes, nemzeti káderei vannak. Sok kisebb nép, amely a cárizmus alatt a kegyetlen kizsákmányolás és a járványok következtében kihalófélben volt, szószerint újjászületett és bekapcsolódott a kultúrába és a civilizációba. Saját irodalomhoz jutottak, amely azelőtt nem volt meg náluk, iskolákat, anyanyelvükön

1 Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság

2 Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság

3 Bjelorussz Szovjet Szocialista Köztársaság

7 Azerbajdzsán Szovjet Szocialista Köztársaság

Nachicseván Autonóm SzSzK

Nagoruv-Karabachi autonóm terület

8 Litván Szovjet Szocialista Köztársaság

9 Moldva Szovjet Szocialista Köztársaság

12 Tadzsik Szovjet Szocialista Köztársaság

13 Örmény Szovjet Szocialista Köztársaság

Baranovicsi
Bobrujszk
Breszt
Vityebszk
Gomel
Grodno
Minszk
Mogiljov
Molodecsno
Pinszk
Poleszje
Polock

területek

Dzsalat-Abad
Isszyk-Kul
Os
Talasz
Tien-Sán
Frunze

területek

Garm
Kuljab
Leninabad
Sztálinabad

területek

Vinnica
Volhynia
Vorosilovgrád
Dnyepropetrovszk
Drohobics
Zsitomir
Kárpátontúli
Zaporozsje
Izmail
Kamenyec-Podolszk
Kiev
Kirovográd
Loov
Nikolajev
Odessza
Poltava
Rovno
Sztálino
Sztanisziláv
Szumy
Ternopol
Charkov
Cherszon
Csernyigov
Csernovic

területek

4 Üzbég Szovjet Szocialista Köztársaság

5 Kazách Szovjet Szocialista Köztársaság

6 Gruz Szovjet Szocialista Köztársaság

Abehaz Autonóm SzSzK

Adzsar Autonóm SzSzK

Dél-Oszét autonom terület

10 Lett Szovjet Szocialista Köztársaság

11 Kirgiz Szovjet Szocialista Köztársaság

14 Turkmen Szovjet Szocialista Köztársaság

15 Észt Szovjet Szocialista Köztársaság

16 Karél-Finn Szovjet Szocialista Köztársaság

Gorno-Badachsan

nóm
ület

Aschabad
Mary
Tasanz
Csardzsan

területek

Akmolinszk
Aktyubinszk
Alma-Ata
Kelet-Kazáchsztán
Gurjev
Dzsambul
Nyugat-Kazáchsztán
Karaganda
Kzyl-Orda
Kokcsetav
Kusztanai
Pavlodar
Észak-Kazáchsztán
Szemipalatinszk
Taldy-Kurgan
Dél-Kazáchsztán

területek

Andizsán
Buchara
Kaska-Darja
Namangan
Szamarkand
Szurchan-Darja
Taskent
Fergana
Chorezm
Kara-Kalpak Autonóm SzSzK

területek

írott könyveket, kórházakat kaptak, s a nagy orosz nép segítségével sikeresen fejlesztik területeik és tájaik gazdaságát.

A Szovjetunió államszervezetének fölénye különösen ragyogóan nyilvánult meg a Nagy Honvédő Háború idején.

Amint ismeretes, a hitleristák arra számítottak, hogy a Szovjetunió már hadseregeik első lökésére szétesik, hogy a Szovjetunió népei között megkezdődik a széthúzás s ez majd megkönnyíti birodalmunk meghódítását. Az élet kinevette ezeket a számításokat. Nem a mi államunk, hanem a hitleri állam esett szét.

A népek barátságának és testvériségének birodalmunkban uralkodó ideológiája erősebbnek bizonyult a faji gyűlölet ellenséges ideológiájánál. A népek barátsága, a háborús megpróbáltatások során, még jobban egybekovácsolódott birodalmunkban. A Szovjetunió még jobban megerősödve került ki a háborúból.

„Most, — mondotta Sztálin elvtárs 1946 február 9-én, Moszkva Sztálinról elnevezett választókerületének választói előtt tartott beszédében —, most arról van szó, hogy a szovjet államrend a soknemzetiségű állam mintaképének bizonyult, hogy a szovjet államrend olyan államszervezeti rendszert jelent, amelyben a nemzetiségi kérdést és a nemzetek együttműködésének problémáját jobban oldották meg, mint bármely más soknemzetiségű államban."

Így bizonyosodott be a soknemzetiségű szovjet állam hatalmas ereje s a szovjet államszervezet fölénye.

8. *A Szovjetunió nem egyéb, mint egyenjogú Szovjet Szocialista Köztársaságok önkéntes szövetsége*

A Szovjetunió megalakításának alapjaképpen lerögzített nagy elvek biztosították a Szovjetunió erejét és hatalmát, a népek barátságának megerősödését s azt, hogy a valamennyi köztársaság számára közös feladatot, tudniillik a szocializmus felépítését birodalmunkban, sikeresen megoldják. A szovjet állam formái 1922 óta ugyan sokban megváltoztak, de a Szovjetunió államszervezetének alapelvei változatlanok maradtak. Ilyenek például a nemzetek egyenjogúsága, valamennyi szövetségi köztársaság teljes jogegyenlősége, a szövetség kötelékébe való belépés önkéntessége, a szövetségi köztársaságok elvitathatatlan jogainak megóvása, valamint a Szovjetunió népeinek kölcsönös testvéri segítsége.

A Szovjetunió 1936-ban elfogadott Alkotmánya mint a Szovjetunió államszervezetének alapját alkotó elveket rögzítette le a köztársaságok egyesülésének önkéntességét és egyenjogúságukat. „A Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége szövetségi állam, amely egyenjogú Szovjet Szocialista Köztársaságok önkéntes egyesülésének alapján alakult", mondja az Alkotmány 13. cikkelye.

Az egyesülés önkéntességének az Alkotmányba következetesen felvetett alapelvét nemcsak kihirdették, hanem minden irányban biztosítják is. A 17. cikkely mindegyik szövetségi köztársaságnak biztosítja a Szovjetunióból való szabad kiválás jogát. Azokra a beérkezett indítványokra vonatkozóan, amelyek ennek a szakasznak az Alkotmányból való kihagyása mellett foglaltak állást, Sztálin elvtárs a VIII. Rendkívüli Összoroszországi Kongresszuson

mondott beszámolójában megjegyezte, hogy ezek az indítványok helytelenek. Noha nincsenek olyan köztársaságok, amelyek ki akarnának válni a Szovjetunióból, „a Szovjetunióból való szabad kiválás jogára vonatkozó cikkelynek az Alkotmányból való kihagyása e szövetség önkéntes jellegének megsértését jelentené".

9. A Szovjetunió összetétele

1922-ben az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság, a Bjelorussz Szovjet Szocialista Köztársaság, az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság és a Transzkaukázusi Szövetség tartoztak az Összoroszországi Unió kötelékébe. A Sztálini Alkotmány elfogadásának idején már lényegesen kibővült az Összoroszországi Unió állománya, mert 11 köztársaság tartozott ide. Ma, (1940 óta), már 16 szövetségi köztársaság tartozik a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének kötelékébe, nevezetesen: az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság, az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság, a Bjelorussz Szovjet Szocialista Köztársaság, az Üzbég Szovjet Szocialista Köztársaság, a Kazach Szovjet Szocialista Köztársaság, a Grúz Szovjet Szocialista Köztársaság, az Azerbajdzsán Szovjet Szocialista Köztársaság, a Litván Szovjet Szocialista Köztársaság, a Moldva Szovjet Szocialista Köztársaság, a Lett Szovjet Szocialista Köztársaság, a Kirgiz Szovjet Szocialista Köztársaság, a Tadzsik Szovjet Szocialista Köztársaság, az Örmény Szovjet Szocialista Köztársaság, a Turkmén Szovjet Szocialista Köztársaság, az Észt Szovjet Szocialista Köztársaság és a Karél-Finn Szovjet Szocialista Köztársaság.

A testvéri szocialista szovjetköztársaságok családjának ez a megnövekedése már magában is bizonyítja a lenini-sztálini nemzetiségi politika következetes alkalmazását, amely a birodalmunkban élő, valamennyi nép fejlesztésére és felvirágoztatására irányul.

10. Az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság, mint első az egyenlők között

A szovjetköztársaságok testvéries csillagképében az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaságot megérdemelten nevezik elsőnek az egyenlők között. Államunk egész történetéből kitűnik, milyen vezető szerepe volt ennek a szövetségi köztársaságnak s a nagy orosz népnek birodalmunk nemzeteinek felszabadításában és egyesítésében, valamint gazdasági és kultúrális felemelésében.

Az orosz nép vezető szerepe, a Szovjetunió többi népeihez hasonlítva, nem alapszik valamilyen kiváltságon. Nálunk egyetlen nép javára sem állhatnak fenn ilyen kiváltságok, mivel birodalmunkban minden nép egyenjogú.

Az orosz nép vezetőszerepe a birodalom körül szerzett óriási érdemein, s a nagy Októberi Forradalom győzelméért és a szocializmusért vívott harcban elért sikereinek döntő jelentőségén alapszik. Az orosz nép vezető szerepe a birodalmunk többi népének nyujtott testvéri segítségén épül fel, amelylyel a régebben gyenge és elmaradt nemzetek gazdaságának és kultúrájának felvirágoztatását biztosítja.

Az orosz népnek döntő szerepe volt egész birodalmunknak a fasiszta iga alól való megmentésében, a hitleri Németország felett aratott ragyogó győze-

lemben, s abban, hogy nemcsak birodalmunkat, hanem az egész világ népeit megmentette a német fasiszta rablóktól. A Honvédő Háború szörnyű éveiben az orosz nép bizalma és kormányunknak nyujtott támogatása volt az a döntő erő, amely a fasizmus szétzúzását biztosította. „Hála legyen az orosz népnek ezért a bizalomért!" — mondotta Sztálin elvtárs. Soknemzetiségű birodalmunkban számszerint is az orosz nép a legnagyobb: a Szovjetunió lakosságának több, mint a fele orosz. Az orosz nép túlnyomó többsége az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság területén él.

Az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság, megalapításának időpontját tekintve az első szovjetköztársaság. Szovjet típusú államot adott mintaképül birodalmunk minden népének s az állami, a gazdasági és a kultúrális építés minden ágában utat tört előre. Saját tapasztalatával gazdagította a többi köztársaságot és segített a nehézségeket legyőzni s a szocializmust sikeresen építeni.

Amint már az előző fejezetekből látható, az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság volt az a mag, amely körül a Szovjetunió összes többi népe testvériesen családba tömörült. Vezetőszerepét a Szovjetunió megalapításában, a népek nagy, testvéri barátságának megszilárdításában a nemzeti himnusz szavai fejezik ki: „Szabaddá tett népek örök szövetsége, a nagy Oroszország nagy műve e frigy..."

108·8 millió ember él az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság területén. Az oroszokon kívül, akik a lakosságnak háromnegyed részét teszik ki, sokféle különböző nép él a köztársaságban. Ez a Szövetségi Köztársaság, amely kezdettől fogva következetesen valósította meg a lenini-

sztálini nemzetiségi politika alapelveit, kiterjedt önkormányzatot (autonómiát) ad a határain belül élő nem orosz népeknek. Az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság Alkotmánya lerögzíti, hogy 12 önálló köztársaság, 6 önálló terület és 10 nemzetiségi körlet tartozik a köztársaság kötelékébe.

11. A többi szövetségi köztársaság

Az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság után, megalakulásuk ideje szerint, az ukrán, a bjelorussz, a grúz, az örmény és az azerbajdzsán szovjet szocialista köztársaságok a legidősebbek. Grúzia, Örményország és Azerbajdzsán 1936-ig a Transzkaukázusi szövetségben egyesültek s nem közvetlenül, hanem ezen a szövetségen keresztül tartoztak a Szovjetunió kötelékébe. A Transzkaukázusi Szovjet Szocialista Szövetségi Köztársaságot, amely a transzkaukázusi népek egymáshoz való közeledésében szerepét immár betöltötte, 1936-ban megszüntették. Az ezen szövetség kötelékébe tartozott három köztársaság, mint szövetségi köztársaság, közvetlenül belépett a Szovjetunióba.

Közép-Ázsia köztársaságai: az üzbég, a tadzsik és a turkmén köztársaság az 1920-as években alakultak meg s léptek be a Szovjetunióba. Ezeknek a köztársaságoknak megalakulásáig Közép-Ázsiában az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság kötelékébe tartozó Turkesztán Autonom Szocialista Szovjetköztársaság, valamint két szovjet népi köztársaság, Chorezm és Buchara állottak fenn. A Chorezm népi köztársaság 1923 őszén, Buchara pedig 1924 őszén alakult át szocialista köztársasággá. Minthogy a Szovjetunió megalakulásának

időpontjában ez a két köztársaság még nem volt szocialista, ezért nem léphettek a Szovjetunió kötelékébe. Miután később szocialista köztársaságokká alakultak át, nyomban felmerült a Szovjetunióba való belépésüknek kérdése is.

Mielőtt azonban eme köztársaságok népeinek óhaját teljesítették volna, teljesíteni kellett Közép-Ázsia népeinek még egy másik kívánságát is, tudniillik a cárizmus alatt egyes részekre szakított nemzetiségek újból való egyesítését. Ennek végső eredményeként 1924-ben, a fentemlített három középázsiai köztársaság területén megalapították az Üzbég Szovjet Szocialista Köztársaságot és a Turkmén Szovjet Szocialista Köztársaságot s a Szovjetunió Tanácsainak Kongresszusa 1925-ben ezeket a köztársaságokat felvette a Szovjetunió kötelékébe. Az Üzbég szövetségi köztársaságon belül, megalapításakor, Tadzsik Autonom Köztársaságot alakítottak. Ezt az utóbbit 1929-ben alakították át szövetségi köztársasággá. 1936-ban szövetségi köztársasággá alakították át a Kazach és a Kirgíz Köztársaságokat is, amelyek azelőtt az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság kötelékébe tartoztak.

A legfiatalabb szövetségi köztársaságok a Szovjetunió kötelékében a Karél-Finn, a Moldva, a Litván, a Lett és az Észt Köztársaság. Ezek mind 1940-ben alakultak meg.

A Moldva és a Karél-Finn Szövetségi Köztársaságokat a régebben fennálló autonóm köztársaságokból alakították át: az elsőt az Ukrán Szovjetköztársaság kötelékébe tartozó Autonóm Moldován Köztársaságból, a másodikat az Orosz Szovjetköztársasághoz tartozó Autonóm Karél Köztársaságból. Átalakulásuk e köztársaságok területi gyarapodásának és a lakosság megnövekedésének volt a következ-

ménye. A Moldován Köztársaság lakossága azáltal szaporodott meg, hogy Besszarábia moldován népe, amelyet Románia több, mint 20 évvel ezelőtt erőszakkal szakított el birodalmunktól, újból egyesült a Moldován Köztársaság lakosságával. A Karél-Finn Szovjetköztársaság az Autonóm Karél Köztársaságból és a Finnországgal kötött békeszerződés értelmében a Szovjetunióhoz tartozó új területekből alakult meg, amelyek az Autonóm Karél Köztársaság határaival szomszédosak, s amelyeket rokon karél lakosság népesít be.

Még ezt megelőzően, nevezetesen 1939-ben, Nyugat-Ukrajna és Nyugat-Bjelorusszia, amelyek bevezették a szovjet kormányzatot s különváltak Lengyelországtól, amelybe régebben erőszakkal kebelezték be őket, csatlakoztak az Ukrán, illetve a Bjelorussz Szovjetköztársasághoz. Ukrajna, Bjelorusszia és Moldova népeinek ez az újból történt egyesülése a lenini-sztálini nemzetiségi politika egyik hatalmas győzelme.

Ennek a lenini-sztalini nemzetiségi politikának újabb diadalát jelentette a Balti Köztársaságok belépése a Szovjetunióba. A Litván, a Lett és az Észt Szocialista Köztársaságok 1940-ben alakultak meg, annak eredményeként, hogy a tőkések uralma ott is összeomlott s hogy a népakarat ezekben az országokban világosan a szovjet kormányzat bevezetése mellett foglalt állást. A szovjet kormányzat bevezetésével egyidejűen ezek a népek, meghatalmazott szerveik útján kifejezték azt a kívánságukat, hogy szövetségi köztársaságként a Szovjetunióhoz csatlakozhassanak. 1940-ben, a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának ülésén, ezeket a köztársaságokat felvették a Szovjetunió kötelékébe.

12. A Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének hatásköre

A köztársaságoknak a Szovjetunióban történt egyesülése azt jelentette, hogy egységes szövetségi államot alapítanak s hogy az egyesülő köztársaságok az állami tevékenység számos ágában önmaguk, önként korlátozzák jogaikat a Szövetség javára.

Ezt az önkéntes lemondást azért valósították meg, hogy a szovjet szövetségi állam és valamennyi beléje tartozó köztársaság erejét és függetlenségét ezáltal is megszilárdítsák.

A Szovjetunió szuverénitása (azaz függetlensége és teljhatalma) nem csupán valamilyen nemzetnek, vagy a Szovjetunióban egyesült köztársaságok egyikének, hanem az egész szovjet népnek a szuverénitása. A Szovjetunió szuverénitásának megalapozásához felsőbb hatalmi szerveinek és államigazgatásának széleskörű hatáskörre van szükségük. (Hatáskör: a teljhatalom mértéke, a jogok összessége.) A Szovjetunió Alkotmányának 14. cikkelye szerint a Szovjetunió hatáskörébe tartozik:

a) a Szövetség képviselete nemzetközi kérdésekben, a Szovjetunió és a többi államok közötti szerződések megkötése, becikkelyezése és felmondása, közös rend megállapítása a szövetségi köztársaságok és a külföldi államok kölcsönös viszonyaiban;

b) a háború és a béke kérdése;

c) új köztársaságok felvétele a Szovjetunió kötelékébe;

d) a Szovjetunió Alkotmánya betartásának ellenőrzése s biztosítása annak, hogy a szövetségi köztársaságok alkotmányai a Szovjetunió Alkotmányával egyezzenek;

e) a szövetségi köztársaságok közötti határmegváltoztatások jóváhagyása, a szövetségi köztársaságok katonai alakulatainak megszervezésére mérvadó alapelvek megállapítása;

f) jóváhagyása annak, hogy a szövetségi köztársaságok kötelékében új területek és tájékok, valamint új önkormányzatú (autonóm) köztársaságok és új önkormányzatú területek alakuljanak;

g) a Szovjetunió védelmének megszervezése s a Szovjetunió egész fegyveres erejének vezetése;

h) az állami monopóliumon alapuló külkereskedelem;

i) az állam biztonságának megóvása;

j) a Szovjetunió népgazdasági terveinek felállítása;

k) a Szovjetunió egységes állami költségvetésének, úgyszintén az ennek s a köztársasági és helyi költségvetéseknek keretében befolyó adók és jövedelmek s a felhasználásukról szóló számadások jóváhagyása;

l) az össz-szövetségi jelentőségű bankok, ipari és mezőgazdasági intézmények és üzemek, úgyszintén kereskedelmi vállalatok igazgatása;

m) a közlekedés és a posta igazgatása;

n) a pénz- és hitelrendszer irányítása;

o) az állami biztosítás megszervezése;

p) kölcsönök felvétele és nyújtása;

r) a föld használatára, valamint a föld méhének, az erdőknek s a vizeknek használatára vonatkozó szövetségi alapelvek megállapítása;

s) alapelvek megállapítása a művelődés és az egészségügy körében;

t) egységes nyilvántartási rendszer megszervezése a népgazdaságban;

u) a munkaügyi törvényhozás alapelveinek megállapítása;

v) az igazságügyi rendszerre és az igazságügyi eljárásokra vonatkozó törvényhozás; a büntetőjogi és a polgári törvénykönyv;

x) a szövetségi állampolgárságra s a külföldiek jogaira vonatkozó törvényhozás;

y) a házasságra s a családra vonatkozó törvényhozás alapelveinek megállapítása;

z) a közkegyelemre vonatkozó általános szövetségi törvények kihirdetése.

A Szövetség által hozott törvények valamennyi köztársaság területén egyformán érvényesek. Abban az esetben, ha a Szovjetunió törvénye és a szövetségi törvény között eltérés mutatkoznék, az összszövetségi törvény a mérvadó.

13. A szövetségi köztársaságok szuverén jogai

A Szovjetunió Alkotmánya tiszteletben tartja mindegyik szövetségi köztársaság szuverén, azaz felségjogait. Szuverénitásuk csak azoknak a jogoknak a tekintetében korlátozott, amelyeket mindannyian önként ruháztak át a Szovjetunióra s amelyek a Szovjetunió Alkotmányának 14. cikkelyében pontosan felsoroltatnak. Ezen a kereten kívül minden szövetségi köztársaság önállóan gyakorolja az államhatalmat. A szövetségi köztársaságok szuverénitásának kiterjedtsége már abból is látható, hogy mindegyiknek jogában áll a Szovjetunióból kilépni. Amint már rámutattunk, annak ellenére, hogy nincsen olyan köztársaság, amely a Szövetségből kilépni szándékoznék, az Alkotmány mégis biztosítja a kilépés jogát.

„Úgy kell berendezkedni, — mondotta Sztálin elvtárs, — hogy ez a jog ne változzék át puszta, értelmetlen papírossá."

A szövetségi köztársaság területét nem lehet beleegyezése nélkül megváltoztatni (a Szovjetunió Alkotmányának 18. cikkelye). Mindegyik szövetségi köztársaságnak saját alkotmánya van, amely figyelembeveszi ennek a köztársaságnak a sajátságait s a Szovjetunió Alkotmányával való teljes megegyezésen alapul (a Szovjetunió Alkotmányának 16. cikkelye).

A szövetségi köztársaság hatáskörébe tartoznak, felsőbb államhatalmi szerveinek és államigazgatásának képében, a következők:

a) alkotmányának megállapítása;

b) ha autonóm szovjetköztársaságok is tartoznak kötelékébe, ezek alkotmányának jóváhagyása;

c) a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának jóváhagyásával saját területén új területek és tájékok, valamint új önkormányzati (autonóm) köztársaságok és új önkormányzatú területek megalakítása;

d) az önkormányzatú köztársaságok és önkormányzatú területek határainak és körzeti beosztásának jóváhagyása;

e) a területek és tájékok határainak és körzeti beosztásának megállapítása;

f) a szövetségi köztársaság törvényhozása;

g) az államrend és a polgárok megóvása;

gy) a köztársaság népgazdasági tervének jóváhagyása;

h) a köztársasági költségvetés jóváhagyása;

i) állami és helyi adók, illetékek és nem adóbeli jövedelmek megállapítása, a Szovjetunió törvényhozásával egyezően;

j) az önkormányzatú köztársaságok költségvetése s a területek és tájékok helyi költségvetései végrehajtásának irányítása;

k) a biztosító és takarékpénztári ügyek irányítása;

l) a köztársaság alá rendelt bankok, ipari, mezőgazdasági és kereskedelmi vállalatok és szervezetek igazgatása, úgyszintén a helyi ipar irányítása;

ly) a szövetségi jellegű üzemek karbantartásának és igazgatásának ellenőrzése;

m) a föld, a föld méhe, az erdők és a vizek használati rendjének megállapítása;

n) a lakás- és a községi gazdálkodás, a városrendezés, és a többi lakott hely rendezésének irányítása;

ny) az útépítés, a helyi közlekedés és postaszolgálat irányítása;

o) a munkaügyi törvényhozás;

p) az egészségvédelem irányítása;

r) a társadalombiztosítási ügyek irányítása;

s) az alsó-, közép- és felsőfokú oktatási ügyek irányítása;

sz) a köztársaság kulturális-művelődési és tudományos szervezeteinek és intézményeinek irányítása és igazgatása;

t) a testedzési és sportügyek irányítása és szervezése;

u) a köztársaság igazságügyi szerveinek megszervezése;

v) a köztársaság polgárjogának megadása;

x) a köztársaság bíróságai által elítélt polgároknak közkegyelemben (amnesztiában), vagy kegyelemben való részesítése.

Az utolsó évek során a szövetségi köztársaságok jogait még jobban kiterjesztették. A háború alatt a

Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának ülésszaka megadta a szövetségi köztársaságoknak azt a jogot, hogy a Szovjet Hadsereg állományába tartozó saját katonai alakulataik legyenek, úgyszintén, hogy a külföldi államokkal a közvetlen kapcsolatot felvehessék. Annakidején, a Szovjetunió megalakulásakor, a köztársaságok a Szovjetunióra ruházták át ezeket a jogokat. A szövetségi köztársaságoknak a Szovjetunió megalakulása óta bekövetkezett megerősödése és fejlődése lehetővé tette, hogy a szövetségi köztársaságok jogait az említett vonatkozásban is kiterjesszék.

A szövetségi köztársaságoknak tényleges és egyenjogú részvételt biztosítanak a Szovjetunió legmagasabb hatalmi szerveiben s erre a továbbiak során még részletesebben kitérünk. A Szovjetunió nemzetiségeinek különleges érdekeit biztosítja az, hogy a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsában egy külön kamara, a Nemzetiségi Tanács működik. Ebben minden egyes szövetségi köztársaság 25 képviselővel van képviselve. A szövetségi köztársaságoknak a Szövetség állami életében való tevékeny részvétele elősegíti mind a Szovjetunió, mind a szövetségi köztársaságok szuverénitásának megszilárdulását.

14. A szövetségi köztársaságok alkotmányai

A szövetségi köztársaságokban ezeknek a köztársaságoknak a legfelsőbb szervei fogalmazzák meg az alkotmányt. Noha felépítésük teljesen egyezik a Szovjetunió alkotmányával, azért egyúttal mégis visszatükrözik ezeknek a nemzeti köztársaságoknak bizonyos sajátságait. Így például az Üzbég Szovjet Szocialista Szövetségi Köztársaság alkotmányában, a társadalom szervezetéről szóló fejezet 2. cikkelyé-

TÁJÉKOK:

Altáj	Krasznodár	Kr

TERÜLETEK:

Archangelszk	Asztrachán	Brjanszk	
Groznij	Ivanovo	Irkutszk	
Kosztroma	Krim	Kujbysev	
Murmanszk	Novgorod	Novoszibirszk	
Rjazán	Szaratov	Szachalin	
Tula	Tyumen	Uljanovszk	

AUTONÓM SZOVJET SZOCIALISTA K

Baskir	Burját-Mongol	Dag
Mordvin	Észak-Oszét	T

AUTONÓM TERÜLETEK
(a tájékok kötelékébe tartoznak Tuvinszk kiv

Adige	Gorno-Altajszk	Z

NEMZETISÉGI KORLI

Korjaksz	Csukotszk	Tajmírszk	Evonkijszk	Mans

VJET FÖDERATIV SZOCIALISTA KÖZTÁRSASÁG
ERVEZETE (1948 ÁPRILIS 15-ÉN):
FŐVÁROS: MOSZKVA

sznojarszk	Tengermellék	Sztavropol	Chabarovszk

Velikije Luki	Vladimir	Vologda	Voronyezs	Gorkij
Kalinyingrád	Kalinyin	Kaluga	Kemerovó	Kirov
Kurgán	Kurszk	Leningrád	Molotov	Moszkva
Omszk	Arjol	Penza	Pszkov	Rosztov
Szverdlovszk	Szmolenszk	Sztálingrád	Tambov	Tomszk
Cseljabinszk	Csita	Cskalov	Jaroszlavl	

ÖZTÁRSASÁGOK:

észtán	Kabarda	Komi	Márí
atár	Udmurt	Csuvas	Jakut

ítelével, amely közvetlenül a OSzFSzK fennhatósága alá tartozik):

sidó	Tuvinszk	Chakasz	Cserkesz

ITEK (a tájékok és területek kötelékébe tartoznak):

utu-zijszk	Aginszk Burját-Mongol	Jamalo-Nyenyeck	Komi-Nepmjaok	Nyenyeck	Uszty-Orgyinszk Burját-Mongol

ben, visszatükröződnek azok a sajátságok, amelyek Üzbégisztánban a szovjet hatalom keletkezésének történetét jellemzik.

„Az Üzbég Szovjet Szocialista Szövetségi Köztársaság politikai alapját, — olvassuk ebben a 2. cikkelyben —, a dolgozók küldötteinek Tanácsai alkotják, amelyek a földbirtokosok és a tőkések, a bai-ok (kulákok), emírek és khánok uralma megdöntésének, a proletárdiktatúra vívmányainak, az elszakított üzbég néptörzsek munkás és dechkán (dolgozó paraszt) államban való újraegyesülésének, és annak eredményeként nőttek ki és erősödtek meg, hogy az üzbég nép felszabadult a cárizmus, az orosz imperialista burzsoázia nemzeti elnyomása alól és leverte a nemzeti ellenforradalmat." Hasonlítsuk össze ennek a 2. cikkelynek a szövegét a Szovjetunió Alkotmányának, vagy az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Szövetségi Köztársaság alkotmánya 2. cikkelyével. s nyomban kitűnik a különbség. Az Üzbég Szövetségi Köztársaság, valamint a Szovjet-Kelet többi köztársaságának alkotmánya pontosan visszatükrözi ezeknek a köztársaságoknak a sajátságait, amelyekben a lakosság a forradalomig kettős iga alatt, a saját nemzetiségű és az orosz kizsákmányolók igája alatt nyögött, akinek érdekeit a cárizmus védelmezte. A szovjet hatalom bevezetése és a külön Üzbég Szövetségi Köztársaság megalakítása itt kissé más feltételek között ment végbe, mint az Oroszországi Szövetségi Köztársaságban. Ez az osztályok és a társadalom szervezetének ama sajátságaiban leli magyarázatát, amelyek birodalmunk keleti határvidékein a multban fennállottak. A lakosság tőkés kizsákmányolása ott egybekapcsolódott a bai-ok és emírek gyakorolta feudális (hű-

béri) kizsákmányolással és megőrződött az ősi törzsi rend számos maradványa is.

A Szovjetunióba 1940-ben belépett új szövetségi köztársaságok alkotmányai visszatükrözik azt a körülményt, hogy ezek a köztársaságok gazdaságuk átépítésében nem tudták még utólérni a régebben megalakult szövetségi köztársaságokat. Ezekben az alkotmányokban például még nem kolhózokról, hanem kisparasztgazdaságokról, szövetkezeti tulajdonról beszélnek, a Szovjetunió Alkotmánya és a többi szövetségi köztársasag alkotmányai viszont szövetkezeti-kolhóz tulajdont emlegetnek. Az új szovjetköztársaságok alkotmányai a földet nem a kolhózok, hanem az egyéni munkán alapuló kisparasztgazdaságok részére biztosítják. Ugyanakkor, mikor a Szovjetunió és a többi szovjetköztársaság alkotmányában az ember ember által való kizsákmányolásának kiküszöbölése befejezett tényként tükröződik vissza, Litvánia, Lettország, és Észtország alkotmányai ezt célként említik meg, amelyet ott egyelőre még nem sikerült teljesen elérni. Noha ott is győzött a szocialista gazdasági rendszer, a magántulajdont teljesen még nem szorította ki. Ezekben a köztársaságokban a kisebb üzemek még magántulajdonban vannak. Az egyes alkotmányok, minden sajátságuk mellett, valamennyien a szocializmus győzelmét, a köztársaságok szocialista jellegét, államformáik azonosságát tükrözik vissza s teljesen egyeznek a Szovjetunió Alkotmányával.

15. A szövetségi köztársaságok területének közigazgatási beosztása

A végből, hogy megkönnyítsék az ország igazgatását, minden állam területét meghatározott közigazgatási-területi egységekre osztják fel. A Szovjet-

unióban a nép érdeke alkotja a szövetségi köztársaságok területi beosztásának alapját. Ennél a közigazgatási-területi beosztásnál mindegyik szövetségi köztársaság abból indul ki, hogy számbaveszi területe egyes részeinek gazdasági sajátságait és nemzetiségi összetételét. E közben szem előtt tartják, hogy a köztársaság közigazgatási-területi beosztása a népgazdaság fejlesztése közös tervének teljesítését, a köztársaságot benépesítő nemzetiségek szabad fejlődését, valamint a dolgozó osztályoknak az állam irányításában gyakorolt kezdeményezéseit és öntevékenységét elősegítse.

A nagyterületű és nagy népességű szövetségi köztársaságok oblaszty-okra (területekre) oszlanak (az Orosz Szovjetköztársaságokban még tájékokra is). Az oblasztyok körzetekre oszlanak. A kisebb területtel bíró szövetségi köztársaságoknak nincsen oblasztyok és tájékok szerinti beosztásuk, hanem csupán körzetekre oszlanak. A Balti Szovjetköztársaságok járásokra és megyékre oszlanak.

16. Az autonóm (önkormányzattal rendelkező) köztársaságok

Az autonóm köztársaságok nem egyebek, mint a szövetségi köztársaságokon belüli szovjet nemzetiségi állami alakulatok. Számos szövetségi köztársaság határain belül kisebb vagy nagyobb nemzetiségek is élnek (számszerint azonban kisebbek, mint az a nemzet, amelyikről az illető köztársaságot elnevezték!), amelyek a köztársasági terület bizonyos részét elfoglalják. Az önkormányzat lehetőséget nyújt nekik arra, hogy saját államiságuk legyen. A Szovjetunióban összesen 16 autonóm szovjetköztársaság van.

Az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság 12 autonóm köztársaságot foglal magában, tudniillik: a Tatár, a Baskir, a Dagesztáni, a Burját-Mongol, a Kabardinszki, a Komi, a Marijszkij, a Mordovszki, az Észak-Osztják, az Udmurtszki, a Csuvas és a Jakutszk Köztársaságot.

Az Üzbég Szövetségi Köztársaságban egy autonóm köztársaság van: Kara-Kalpak.

A Grúz Szövetségi Köztársaságban két autonóm köztársaság van: Abhazszk és Adzsarszk.

Az Azerbajdzsán Szövetségi Köztársaságban egy autonóm köztársaság van: Nachicsevánszk.

Minden egyes autonóm köztársaságnak saját alkotmánya van, amely felépítésében teljesen megegyezik a szövetségi köztársaság és a Szovjetunió alkotmányával, megvannak a saját felsőbb államhatalmi és államigazgatási szervei. Az autonóm köztársaság alkotmányát a saját Legfelsőbb Tanácsa fogalmazza meg s a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa hagyja jóvá.

A Szovjetunió és az illető szövetségi köztársaság törvényeinek az autonóm köztársaság területén is kötelező erejük van.

Az autonóm köztársaság hatáskörébe tartoznak, felsőbb hatalmi szerveinek képében:

e köztársaság népgazdasági terveinek és költségvetésének jóváhagyása;

a Szovjetunió és a szövetségi köztársaság törvényeinek megfelelő helyi jövedelmi adók megállapítása;

a köztársaság hatáskörébe tartozó ipari, mezőgazdasági és kereskedelmi vállalatok igazgatása, valamint a helyi ipar irányítása;

a Szovjetunió és a szövetségi köztársaság szerveinek alárendelt üzemek karbantartásának és igazgatásának ellenőrzése;

a föld, a föld méhe, az erdők és vizek használati rendjének irányítása és ellenőrzése, a Szovjetunió és a szövetségi köztársaság törvényeinek megfelelően;

az egészségvédelmi ügyek, a társadalombiztosítás, az iskolát megelőző nevelés, az alsó- és középfokú oktatás irányítása, a felsőfokú oktatás ellenőrzése és felügyelete;

az államrend és a polgárjogok megóvása.

Az Autonóm Szovjet Szocialista Köztársaság területét beleegyezése nélkül megváltoztatni nem lehet. Az autonóm köztársaság maga állapítja meg a saját területén a területi beosztást, valamint a körletek és a városok határait. Az autonóm köztársaságok felsőbb hatalmi szerveinek joguk van, e köztársaságok hatáskörén belül, törvényeket hozni. Abban az esetben, ha az autonóm köztársaság törvénye s a Szovjetunió és a szövetségi köztársaság törvényei között eltérés mutatkoznék, a Szovjetunió és a szövetségi köztársaság törvényei érvényesek. A Szovjetunió törvényei valamennyi szövetségi köztarsaság területén, így tehát az ezekbe tartozó autonóm köztársaságokban is egyformán érvényesek.

Azt, hogy a Szovjetunió törvényeinek meghozatalakor az autonóm köztársaságok nemzeti sajátságai és szükségletei számba vétessenek, úgyszintén, hogy e törvények meghozatalában részt vegyenek, biztosítja, hogy képviselve vannak a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának Nemzetiségi Tanácsában. Mindegyik autonóm köztársaságnak 11 képviselője van a Nemzetiségi Tanácsban. A szövetségi köztársaságokban általában az a szabály, hogy a Legfel-

sőbb Tanács Elnökségének elnökhelyettesi tisztjét az autonóm köztársaságok képviselői töltik be. Így például az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaságban az autonóm köztársaságok száma nyomán állapítják meg a Legfelsőbb Tanács Elnöksége elnökhelyetteseinek számát.

Egyes autonóm köztársaságok a szovjet kormányzat éveiben, növekedésükhöz és megerősödésükhöz képest, szövetségi köztársaságokká alakultak át (a Kazách, a Tadzsik, a Kirgiz, a Moldva és a Karél Köztársaság).

Nem minden autonóm köztársaság alakulhat át szövetségi köztársasággá. Ehhez az átalakuláshoz az autonóm köztársaságnak a következő három ismertető jellel kell bírnia. Elsősorban szükséges, hogy a köztársaság határvidék legyen, vagyis hogy ne vegye körül minden oldalon a Szovjetunió területe. Ez azért szükséges, mert a szövetségi köztársaságnak jogában áll kilépni a Szovjetunió kötelékéből. Abban az esetben, ha olyan autonóm köztársaságot alakítanának át szövetségi köztársasággá, amelyet minden oldalon a Szovjetunió területe vesz körül, kilépési joga pusztán névleges lenne, minthogy egyszerűen nem volna hová kilépnie.

Másodszor szükséges, hogy az a nemzetiség, amelytől a szövetségi köztársaság a nevét kapja, a köztársaságban a lakosság többségét alkossa. Éppen ezért azok az autonóm köztársaságok, amelyekben a köztársaságnak nevet adó nemzetiség, a köztársaság területén élő valamennyi többi nemzetiség összességéhez képest kisebbséget alkot, nem alakítható át szövetségi köztársasággá.

Harmadszor szükséges, hogy a köztársaság, népességét illetően, ne legyen kicsiny, hogy lakosainak száma körülbelül meghaladja az egymilliót. Ennek

az a magyarázata, hogy egy kis szovjetköztársaság, amelynek gyér lakossága és jelentéktelen hadserege van, a Szovjetunió kötelékéből való kilépése esetén nem számíthatna független nemzeti fennállásra. Az imperialista ragadozók egy-kettőre magukhoz kaparintanák.

17. Az autonóm területek és a nemzetiségi körletek

A szövetségi köztársaságok egész sorában olyan nemzetiségek is élnek, amelyek túl kicsinyek ahhoz, hogy önkormányzatú köztársaságban szervezkedjenek.

Birodalmunkban ezeknek a nemzetiségeknek autonóm területek alakjában biztosítanak önkormányzatot. Az autonóm területet az illető nemzetiség kinyilvánított akaratának megfelelően alakítják meg. Az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaságban csaknem valamennyi autonóm terület a megfelelő tájékok kötelékébe tartozik.

Az autonóm terület, a közönséges közigazgatási területektől eltérően, egész sor különleges, többletes joggal rendelkezik, amelyek ezeken a területeken a lakosság különleges nemzetiségi sajátságainak számbavételét biztosítják. Az autonóm területnek jogában áll megállapítani, milyen nyelvet használjanak az államigazgatásban és az iskolai oktatásban.

Az autonóm területet 5 képviselő képviseli a Nemzetiségi Tanácsban.

Mindegyik autonóm terület kidolgozza a saját területi rendjét, amelyet az illető szövetségi köztársaság Legfelsőbb Tanácsa hagy jóvá.

A Szovjetunióban összesen 9 autonóm terület van, melyből 6 tartozik az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság kötelékébe.

Az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaságban vannak a következő autonóm területek: az Ady-gejszki, a Gono-Altajszki, a Jevrejszki (zsidó autonóm terület), a Tuvinszki, a Hakasszki és a Cserkessz autonóm terület.

Az Azerbajdzsán Szövetségi Köztársaságban: a Nagorno-Karabachszki autonóm terület.

A Grúz Szövetségi Köztársaságban: a Dél-Oszját autonóm terület.

A Tadzsik Szövetségi Köztársaságban: a Gorno-Badachsánszki autonóm terület.

Az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaságban, az egész kicsiny néptörzsek részére, nemzetiségi körleteket alakítottak, amelyek önkormányzatot biztosítanak ezeknek a nemzetiségeknek. Az államhatalmi és államigazgatási szervek a nemzetiségi körletekben az illető nemzetiség nyelvén végzik munkájukat. Az iskolai oktatás is az anyanyelven történik. Az ilyen körletek államhatalmi és államigazgatási szervei figyelemmel vannak mindegyik nemzetiség igényeire és sajátságaira s egyformán gondoskodnak mindegyikről, elősegítve e néptörzsek anyagi és kulturális emelkedését. A Nemzetiségi Tanácsban képviselve vannak a nemzetiségi körletek is, melyeknek lakossága egy-egy képviselőt küld ki.

18. Az állampolgárság a Szovjetunióban és a szövetségi köztársaságokban

a) Az állampolgárság fogalma

Állampolgárságnak nevezik az egyénnek egy bizonyos államhoz való tartozását. Ennél a hozzátartozásánál fogva az egyénre kiterjesztetnek mindazok az illető államban érvényben levő törvények, ame-

lyek a benne fennálló társadalmi rendet biztosítják, s a polgárok jogait és kötelességeit, valamint a különböző életkörülmények között tanúsítandó magatartását meghatározzák.

Az egyik állam polgára, aki egy másik állam területére kerül, a sajat állama diplomáciai képviseletéhez tartozó szervek védelmét veszi igénybe.

b) Mit mondanak a Szovjetunió Alkotmánya és a szövetségi köztársaságok alkotmányai az állampolgárságról?

A Szovjetunió Alkotmánya, amely államunk szövetségi jellegének s a kötelékébe tartozó köztársaságok szuverén jogának tükörképe, 21. cikkelyében a következőket állapítja meg:

„A Szovjetunió állampolgárai számára egységes szövetségi állampolgárság állapíttatik meg.

A Szövetségi Köztársaság mindegyik polgára egyúttal a Szovjetunió polgára."

Ilyenformán az egységes szövetségi állampolgárság a Szovjetunióban tömörült köztársaságok polgárjogának megóvása mellett áll fenn. Másrészt mindegyik szövetségi köztársaság alkotmánya rámutat arra, hogy a köztársaság valamennyi polgára a Szovjetunió polgára. Így tehát a szövetségi köztársaság mindegyik polgára egyúttal a nagy, soknemzetiségű Szovjetállamnak is állampolgára.

c) A Szovjetunió állampolgársági törvénye

A Szovjetunió állampolgársági törvénye, amelyet a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa 1938 augusztusban fogadott el, megállapítja, ki a Szovjetunió állampolgára. Meghatározza a Szovjetunió állampol-

gári kötelékébe való felvétel, valamint a belőle való kilépés rendjét, s a Szovjetúnió állampolgári kötelékéből kilépett egyének gyermekei állampolgárságának megváltoztatására vonatkozó szabályokat. Megállapítja az állampolgárságtól való megfosztás rendjét is.

Ennek a törvénynek az értelmében a Szovjetunió állampolgárai mindazok, akik 1917 november 7-én a volt Orosz Császárság alattvalói voltak s a szovjet állampolgárságot el nem veszítették, valamint azok a személyek, akik a szovjet állampolgárságot a megállapított rendben felvették.

A Szovjetunió a legdemokratikusabb ország a világon. Ezért van annyi külföldi, aki szeretné megszerezni a szovjet állampolgárságot. Az állampolgársági törvény megállapítja, hogy a külföldieket, nemzetiségre és fajra való tekintet nélkül, saját kérelmükre a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának Elnöksége, vagy ama szövetségi köztársaság Legfelsőbb Tanácsának Elnöksége veszi fel a Szovjetunió állampolgári kötelékébe, amelynek területén laknak. Ez az eljárás minden egyes esetben lehetővé teszi annak a kérdésnek a helyes eldöntését, helyt adjanak-e egyik vagy másik külföldi kérelmének, hogy a Szovjetunió polgárai közé felvétessék.

A Szovjetunió állampolgárságát csakis annak adják meg, aki ezt a megtisztelő címet ki is érdemelte.

A Szovjetunió állampolgári kötelékéből való kilépésről, a törvény szerint, minden egyes esetben a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának Elnöksége dönt.

A Szovjetunió állampolgársági törvénye meghatározza a gyermekek állampolgárságának kérdését is, abban az esetben, ha szüleik állampolgársága megváltozott. A 14-ik életévüket be nem töltött gyer-

mekek a szülők állampolgárságát követik. Ha a szülők a Szovjetunió állampolgárai lesznek, vagy ellenkezőleg, a Szovjet állampolgári kötelékből kilépnek, akkor az illető változás maga után vonja a gyermekek állampolgárságának megváltozását is. A 14—18 éves gyermekeknél azonban az állampolgárságnak a fent megjelölt esetekben való megváltoztatása csakis beleegyezésükkel történhet meg. A saját választásuk szerint megmaradhatnak az előbbi állampolgárságban, avagy felvehetik szüleik állampolgárságát.

A Szovjetunió állampolgársági törvénye előírja az állampolgárságtól való megfosztást is. Ez a legsúlyosabb büntető intézkedés. A Szovjetunió állampolgára, a törvény által előírt esetekben, bírósági ítélettel, vagy a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének minden egyes esetben külön kiadott rendeletével foszthető meg állampolgárságától. Az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság büntetőtörvénykönyve előírja ennek a büntető intézkedésnek az alkalmazhatóságát azokkal a személyekkel szemben is, akik olyan büntettet követnek el, amely maga után vonja, hogy a nép ellenségeinek nyilvánítsák őket.

A Szovjetunió állampolgárságától való megfosztás az ezzel a büntetéssel sujtott személy számára a Szovjetunió területéről való örökös kitiltást és teljes vagyonelkobzást jelent.

19. A címer, a zászló, a főváros

(A Szovjetunió Alkotmányának XII. fejezete)

a) Mi a címer?

Címernek nevezik azokat a különleges megkülönböztető jelvényeket, amelyekkel az államokat,

területük egyes részeit, a városokat, s a hűbéri, vagy tőkés országokban az egyes előkelő nemesi vagy burzsoá családokat (nemzetségeket) felruházzák. Az államcímerek rendkívül különböznek egymástól. Mindegyik valamilyen eszmét fejez ki.

b) A külföldi államok címerei

A burzsoá országokban milyen eszmét igyekeznek kifejezni az államcímerekben? Leggyakrabban az állam erejének és nagy hatalmának eszméjét, mely az országon belül, az osztályellenség elnyomására s kifelé a rabló tervek megvalósítására szolgál. Jellemző, hogy a legtöbb címer ragadozó állatokat vagy madarakat ábrázol. Így például az angol címer hátsó lábain álló oroszlánt ábrázol, mely mintha ugrásra készülne. Ez a címer felvilágosít a felől, miért nevezik gyakran Angliát a brit oroszlánnak. Az USA címerében a feldühödt sas egyik lábának karmaiban olajfaágacskát, a másikban nyílköteget tart. A portugál címerben gonosz sárkány kígyózik, amelynek farkán, hogy félelmetesebb legyen, harciasan egy kopja látszik. Az olasz címer két ragadozót is mutat egyszerre: egy oroszlánt a párjával. A letűnt német állami címerben a sötéten néző sas, görcsösen szétterpesztett lábaival, mintha azon igyekeznék, hogy valamibe belekapaszkodjék. A cári Oroszország címere kétfejű, kiterjesztett szárnyú sast ábrázolt. Feje felett a cári korona látszott, míg lábai között a cári méltóság régi jelvényeit, a jogart és a marsallbotot szorongatta. Alul keresztbefektetett lándzsák. A szárnyakon a leigázott országok, népek és törzsek címerei. A sas mellén a legendabeli, győzelmet hozó Szent György lovon ülő alakja, aki lándzsájával szúrja le a sárkányt.

Az ilyen címereknek a szó szoros értelmében az a céljuk, hogy félelmet keltsenek, vérfürdő rémével fenyegessenek. Ilyenformán a kizsákmányoló államok bel- és külpolitikájának rabló jellegét még a címerük is magán hordja.

c) A Szovjetunió címere és a kötelékébe tartozó köztársaságok címerei

A Szovjetúnió állami címere és a kötelékébe tartozó köztársaságok címerei, a tőkés államok címereitől eltérően, nem ábrázolnak semilyen megfélemlítő képet. A Szovjetunió címere aranykalászokkal körülvett, egymást keresztező sarlóból és kalapácsból áll, hátterében a nap sugarai által megvilágított földgömbbel. A kalászokba befont szalagokon ez a felirat: „Világ proletárjai egyesüljetek!", mely a Szovjetunió valamennyi szövetségi köztársaságának nyelvén megismétlődik. A Szovjetunió címere jelképes kifejezése a munkásosztály és a parasztság szoros szövetségének, államunk békés jellegének, amely nem táplál semilyen hódító tervet, és annak, hogy a Szovjetunióban a dolgozóké a hatalom. Ez a címer kifejezi a szovjet állam nemzetköziségét, a népeknek benne megvalósult egyenjogúságát s a Szovjetunió kötelékébe tartozó valamennyi szövetségi köztársaság teljes egyenlőségét is.

Mindegyik szövetségi köztársaságnak is megvan a saját címere, amelyben, címerenkint különböző elrendezésben, a Szovjetunió címerének alapvető elemei — a sarló és a kalapács, a napsugár, az aranykalászok, a „Világ proletárjai egyesüljetek!" felirat ismétlődnek meg.

Az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság címerében, a Szovjetunió címerétől el-

térően, ez a felírás oroszul, a többi szövetségi köztársaság címerében pedig két nyelven, tudniillik az illető köztársaság nyelvén és orosz nyelven szerepel.

Sok szövetségi köztársaság címere magában foglalja bizonyos, az illető köztársaságra jellemző tárgyak ábráját is. Igy például a Bjelorussz Szovjet Szocialista Köztársaság címerében a rozskalászokat a címer egyik oldalán lóhere, a másikon len fonja át. Szovjet-Azerbajdzsán címerében egy nyersolaj-fúrótorony ábrája látható, míg Grúzia címere alul hóborította hegyláncot, jobboldalt aranykalászokat, baloldalt pedig szőllőfürtös aranyvenyigéket ábrázol. Az Örmény Szövetségi Köztársaság címerének közepén a Nagy- és a Kis-Ararát hegyek ábrája, a hegy lábánál pedig, búzakalászokkal együtt egy szőlőtőke rajza látható. A Turkmén Köztársaság címere kinyílt gyapotvirág és gyárépületek ábráit foglalja magában. A gyapot képe előfordul még az Üzbég, a Tadzsik és a Kirgiz Szövetségi Köztársaság címerében is.

A szövetségi köztársaságok címerrajzainak minden eltérése ellenére, közöttük és a Szovjetunió címere között mégis nagy a hasonlóság. Ez érthető is, minthogy valamennyi szovjetköztársaság szocialista állam lévén, saját címerében ugyanazokat az eszméket fejezi ki, mint amelyeket egész birodalmunk közös címere, a Szovjetunió állami címere is ábrázol.

d) A Szovjetunió zászlaja

Minden országnak van nemzeti zászlaja, amely, mint az állami címer, az állam megkülönböztető ismertetőjele s önállóságának és függetlenségének tükörképe. Mindegyik ország nemzeti zászlajának

megvan a saját jellegzetessége és nem hasonlít más államok zászlajára. Igy például az USA zászlajának kék hátterén fehér csillagok rajza látható (az USA-t alkotó államok számának megfelelően). A volt japán nemzeti zászló sárga alapon fehér napot ábrázol. Az Orosz császárságban a nemzeti zászló háromszínű volt (fehér, kék és piros sáv).

A Szovjetunió birodalmi zászlaja egészen vörös színű. Ez az a zászló, amely alatt a munkásosztály már a szovjet hatalom felállítása előtt is harcolt. A vörös anyag (szélessége úgy aránylik a hosszához, mint 1:2) felső sarkában, a zászlónyélnél, egymást keresztező sarló és kalapács, felettük pedig aranynyal szegélyezett, ötágú vörös csillag rajza látható.

Mindegyik szövetségi köztársaságnak is megvan a saját zászlaja. Mindegyik szövetségi köztársasági zászló vörös színű s baloldalt, fent, az illető köztársaság nevét viseli (Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Szövetségi Köztársaság, Bjelorussz Szovjet Szocialista Szövetségi Köztársaság, stb.). A legtöbb szövetségi köztársasági zászlón megvan ezenkívül a sarló és a kalapács is, a Bjelorussz Szöveségi Köztársaság zászlaján pedig (alul a sarlóval és a kalapáccsal) az aranysávval szegélyezett vörös csillag is.

A Szovjetuniónak, a nemzeti zászlón kívül haditengerészeti zászlaja is van. Haditengerészeti zászlaja van minden, hadiflottával rendelkező államnak. Annak a megjelölésére szolgál, hogy a hadihajók az illető állam fegyveres erejéhez tartoznak. A különböző államok haditengerészeti zászlóiban mutatkozó eltérések lehetővé teszik, hogy a hadihajó hovatartozását már messziről megállapítsák.

A tengerészeti lobogót a hajó farára tűzik ki. Ha a hadihajó csata közben zászlaját bevonja, ez

egyértelmű azzal, hogy megadja magát az ellenségnek. A haditengerészeti zászló ugyanazt jelenti a hadihajónak, mint a harci zászló az ezrednek.

Az 1904—1905. évi orosz-japán háborúban, mikor a cári kormány tehetetlensége következtében sok hadihajónk elpusztult, az orosz tengerészek a katasztrófa pillanatában nem vonták be a zászlót hadihajóikon. A hadihajók elsüllyedtek, de nem adták meg magukat az ellenségnek.

A Szovjetunióban a Vörös Zászló rendjel kicsinyített másával ékesített díszlobogót adnak annak a hadihajónak, amely különösen kitünteti magát. A Szovjetunió haditengerészeti zászlaja így fest: fehér alapon baloldalt vörös ötágú csillag, jobboldalt vörös színű, egymást keresztező sarló és kalapács, alul széles kék szalag, mely a zászló egész szélén végigvonul. A zászlót sárga rúdhoz erősítik.

e) A Szovjetunió fővárosa

A Szovjetunió fővárosa, birodalmunk szíve, Moszkva. Moszkvában működnek a Szovjetunió legmagasabb államhatalmi szervei. Moszkvában székel a hatalmas Bolsevik Párt vezérkara, az Orosz Kommunista (bolsevik) Párt Központi Bizottsága. Moszkvában, a Vörös-téren, márvány mauzóleumban nyugszik a szovjet állam nagy alapítója és alkotómestere, Lenin. Moszkvában él és alkot Lenin ügyének nagy továbbfejlesztője, Sztálin. Moszkva, — az új világ, a szocialista szovjet rend legyőzhetetlenségének jelképe. Moszkva, — hős város. Két hatalmas hadsereg összeomlása fűződik a nevéhez: 1812-ben az Oroszországba betört napóleoni hadseregé, s 1941-ben a fasiszta német hadseregé.

A német fasisztáknak, akik Moszkvát megközelítették, nem sikerült lábukat fővárosunk földjére tenniök. Itt, a Moszkvába vezető utakon hangzott fel a szovjet katonák hősies jelszava: „Oroszország nagy, de visszavonulni nincs hová, Moszkva van mögöttünk!" Itt mérték az első csapást a fasizmusra olyan erővel, hogy az kénytelen volt Moszkvától messzire visszamenekülni, miközben a havas mezőket katonái holttestével és cserbenhagyott hadianyagával szórta tele. Innen, a vén Kreml falai közül, irányította a nagy Sztálin a Jeges Óceán partjaitól a Fekete-tenger és a Csendes-Óceán partjáig húzódó hadseregeinket.

Moszkva 1947-ben volt 800 éves. Moszkva történetében tükörképként jelenik meg birodalmunk élete. A Vörös-tér és a Kreml viharvert falai látták a tatár khánok követeit, úgyszintén Rettenetes Iván testőr-udvaroncait s a moszkvai szegények számos lázadását, látták a strélitzek között rendezett vérfürdőt, a vasravert Razint és Pugacsovot, szemtanúi voltak a napoleoni hadseregek menekülésének. Sok dekabrista Moszkvában élt és itt tartotta titkos gyülekezeteit.

A moszkvai munkások, a szentpéterváriakkal egysorban, ragyogóan harcoltak az önkényuralom ellen. Itt keletkeztek 1905-ben a dolgozók új szervezkedési formái, a munkásküldöttek Tanácsai, amelyek a forradalom tetőpontján a város tényleges gazdái voltak. Moszkvában, 1905 decemberben terjedt el futótűzként a munkásoknak a cárizmus által kegyetlenül elnyomott fegyveres felkelése. 1917 októberében a moszkvai fegyveres felkelés győzelme könnyítette meg az Októberi Forradalom győzelmét s hiúsította meg az ellenforradalom tervét, amely Moszkvában akarta erőit összegyűjteni, hogy a for-

radalmi Petrográdot elszigetelje s a forradalmat megfojtsa. 1918 márciusában a szovjet kormány is, élén Leninnel, Moszkvába költözött, mely kezdetben csupán az Oroszországi Szovjet Föderatív Szociálista Köztársaság fővárosa volt, és a Szovjetunió megalakulása óta az össz-szövetség székhelye lett. Innen, Moszkvából irányította Lenin a polgárháborút s biztosította a fiatal munkás-paraszt Vörös Hadsereg győzelmét. Innen irányította Lenin, gigászi munkájában legközelebbi fegyvertársára, tanítványára és barátjára támaszkodva, a munkás-parasztkormány fejeként a birodalom életét. Itt, Moszkvában, gyűlt össze 1922 decemberében a Szovjetunió Tanácsainak I. Kongresszusa. Itt szövegezték meg 1936-ban a sztálini Alkotmányt. Itt dörögtek az üdvlövések annak a győzelemnek a tiszteletére, amelyet ragyogó hadseregünk az ellenség felett aratott.

A szovjet kormányzat éveiben a felismerhetetlenségig megváltozott a főváros képe. Lakosainak, iparvállalatainak és kultúrintézményeinek száma sokszorosan megnövekedett. Utcáit száz és száz új, óriási, pompás épület ékesíti, a gránitba bújtatott Moszkva folyót új, gyönyörű hidak ívelik át. A partokat és az utcákat aszfalt borítja. A földalatti vasút (a metro) pompás kocsijai a csodálatos földalatti palotákban és alagutakban naponta száz és százezer embert szállítanak a föld színe alatt. Autók és autóbuszok áradata rohan tova Moszkva utcáin. A Moszkva-Volga flotilla gőzösei, hála a szovjet kormányzat által épített Moszkva-csatornának, a Kreml falai alatt úsznak tova. A Volga vize folyik bőségesen a moszkvai vízvezeték csövein át.

Moszkva ipari termelése, 1913-mal összehasonlítva, 21-szeresére emelkedett s csaknem 15%-át teszi ki a birodalom egész termelésének.

Moszkva főiskolái évenkint ezer és ezer szakembert, pedagógusokat, mérnököket, orvosokat, agronómusokat, művészeket, könyvtárosokat. újságírókat, zenészeket, festőket, építészeket, stb. adnak a birodalomnak. Számos akadémia és tudományos intézet, köztuk a Szovjetunió Tudományos Akadémiája is, Moszkvában működik. Moszkva lett a szovjet hatalom éveiben a haladó világ kultúrális központja.

A főváros és a birodalom között élénk, mindennapos a kapcsolat, minthogy a birodalom és fővárosa egyforma eszméknek, egyiorma érdekeknek élnek.

Moszkva életét figyeli az egész emberiség.

Amint Sztálin elvtárs a 800 éves fennállás évfordulóján Moszkvához intézett üdvözletében kimutatta, Moszkva történelmi érdeme abban áll, hogy alapja és kezdeményezője volt és maradt az orosz központosított állam megalakításának. Moszkva, azt követően, hogy a nagy Lenin akarata szerint újból hazánk fővárosának nyilvánították, a szovjet korszak zászlóvivője lett. „Moszkva, — mondja Sztálin elvtárs, — most nemcsak az új szovjet szociális és gazdasági rendszerek építésének a lelke, amelyek a tőke uralmát a munka uralmával cserélik fel és visszautasítják az embernek ember által való kizsákmányolását: Moszkva egyben a tőkés rabság alól felszabadulni akaró dolgozó emberiség mozgalmának a hírnöke." Moszkva, — ez az egész világ összes dolgozó emberének, valamennyi elnyomott fajnak és nemzetnek harci zászlaja az imperializmus ellen vívott szabadságharcukban. Most Moszkva a kezdeményező, hogy a főváros nyomortól és szenvedéstől megszabadult dolgozóinak új életmódot teremtsen. Ebben a vonatkozásban egyben példa is a világ valamennyi fővárosa számára. Teljesen felszámolta a nyomortanyákat, az európai,

ázsiai és amerikai fővárosoknak ezt a legnagyobb fekélyét, s lehetővé tette a dolgozóknak, hogy pincékből és viskókból a burzsoá negyedekbe és házakba s a Szovjethatalom által felépített korszerű lakóházakba költözhessenek. Végül Moszkva érdeme az is, hogy hírnöke a tartós békének s a népek barátságának, hírnök az új háborús uszítók ellen vívott küzdelemben, s mindenkor a béke hatalmas támasza.

A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának Elnöksége Moszkvát, a főváros dolgozóinak a haza érdekében mutatott kiváló érdemeiért, 800 éves fennállásának évfordulóján a Lenin rendjellel tüntette ki.

f) A szövetségi köztársaságok fővárosai

Minden szövetségi köztársaságnak saját fővárosa van, mely az illető köztársaság legfelsőbb államhatalmi és államigazgatási szerveinek székhelye és politikai központja.

Az alábbiakban közöljük valamennyi szövetségi köztársaság fővárosának a névjegyzékét:

Oroszországi Szovjet Föderativ Szocialista Köztársaság: Moszkva;

Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság: Kiev;

Bjelorussz Szovjet Szocialista Köztársaság: Minszk;

Üzbég Szovjet Szocialista Köztársaság: Taskent;

Kazách Szovjet Szocialista Köztársaság: Alma-Ata;

Grúz Szovjet Szocialista Köztársaság: Tbiliszi (Tiflisz);

Azerbajdzsán Szovjet Szocialista Köztársaság: Baku;

Litván Szovjet Szocialista Köztársaság: Vilnusz (Vilna);

Moldva Szovjet Szocialista Köztársaság: Kisinyev;

Lett Szovjet Szocialista Köztársaság: Riga;

Kirgiz Szovjet Szocialista Köztársaság: Frunze;

Tadzsik Szovjet Szocialista Köztársaság: Sztálinabad;

Örmény Szovjet Szocialista Köztársaság: Eriván;

Turkmén Szovjet Szocialista Köztársaság: Ashabád;

Észt Szovjet Szocialista Köztársaság: Tallin;

Karél-Finn Szovjet Szocialista Köztársaság: Petrozavodszk.

g) Az autonóm köztársaságok fővárosai

Mindegyik autonóm szovjetköztársaságnak is megvan a saját fővárosa. A Tatár Autonóm Köztársaság székvárosa az ősi Kazán, a Baskir Autonóm Köztársaságé Ufa, Dagesztán Autonóm Köztársaságé Mahacs-Kala, a Burját-Mongol Autonóm Köztársaságé Ulan-Ude, a Kabardinszk Autonóm Köztársaságé Nalycsik, a Komi Autonóm Köztársaságé Szüvtüvkár, a Marijszk Autonóm Köztársaságé Joskár-Ola, a Mordovszk Autonóm Köztársaságé Szaránszk, az Észak-Osztják Autonóm Köztársaságé Dzaudzsikau, az Udmurtszk Autonóm Köztársaságé Izsevszk, a Csuvas Autonóm Köztársaságé Csebokszárü, a Jákutszk Autonóm Köztársaságé Jákutszk, a Nahicsevánszk Autonóm Köztársaságé Nahicsevány az Araksz mentén, az Abhazszk Autonóm Köztársaságé Szuhumi, az Adzsarszk Autonóm Köztársaságé Batumi, és a Kara-Kalpakszk Autonóm Köztársaságé Hukusz.

h) A Szovjetunió himnusza

Állami (nemzeti) himnuszoknak nevezik az állam tiszteletére, dal vagy hangszerelt zene formájában írt ünnepélyes zeneműveket. A himnuszok szövege rendesen világosan kifejezi azokat az eszméket, amelyek az illető állam uralkodó ideológiájára jellemzők.

A háborúelőtti Németország himnusza világosan kifejezésre juttatta azt a rabló és nacionalista ideológiát, amely az egész világ feletti uralomra törekedett s a német népet magasan a többi nemzet fölé helyezte. Ez a himnusz ezekkel a szavakkal kezdődött: „Németország, Németország mindenekfelett, mindenek felett a világon."

Az angol állam himnuszaiban visszatükröződik az uralkodó kizsákmányoló osztály ama törekvése, hogy más országok népeinek leigázása céljából uralkodjék a tengereken, valamint, hogy a monarchia megmaradjon és dicsőittessék ("God save the king"). A monarchia legszolgaibb hangon való dicsőitése jellemzi az első világháború után felbomlott Ausztria-Magyarország himnuszait, úgyszintén a cári Oroszország és számos más állam himnuszát, amelyekben a monarchikus rend megőrződött.

A Szovjetunióban 1943-ig az „Internacionále" volt az állami himnusz, amely már régen, az Októberi Forradalom előtt, a nemzetközi proletariátus himnusza volt. Ennek a himnusznak a szövegét az 1871. évi Párizsi Kommün egyik résztvevője, a szocialista Eugène Potier írta. Ezt a proletárhimnuszt, amely a burzsoá rend megdöntésére hívott fel, franciából lefordították a világ igen sok nyelvére.

Ez a himnusz még ma is harci himnusza a proletariátusnak a világ minden országában. Kifejezi a

tőkés országokban kizsákmányolt munkásosztály tömörülését és céljait, s a proletariátusnak, mint osztálynak történelmi hivatását, hogy a kizsákmányolók igája alól valamennyi dolgozót felszabadítsa. Az „Internacinále", amely az Októberi Forradalom győzelmének első napjaitól a Szovjetbirodalom állami himnusza lett, s amelyet már jóval előbb szereztek, nem tükrözte vissza azt a tényt, hogy birodalmunkban már kivívtuk a győzelmet a kizsákmányolók felett s hogy nálunk épült fel, először a világon, a szocialista állam. Nem tükrözte vissza ez a himnusz azt a tényt sem, hogy a Szovjetbirodalom egyenjogú népekből álló testvéri szövetséget, hatalmas erőt képvisel, amely képes elsöpörni minden, szocialista hazánk szabadságára és függetlenségére törő ellenséget. Éppen ezért, 1945-ben, a párt és a kormány felhívták költőinket, írjanak új himnuszt, amely kifejezi birodalmunk mindeme történelmi vívmányait.

Ilyen tehát a Szovjetunió himnusza, amelynek szövege Sz. Mihalkov és Elj-Regisztán költőktől származik. Ez a himnusz visszatükrözi a Szovjetunió államszervezetének sajátságait, s birodalmunk népeinek nagy barátságát, amelyeket a Nagy Oroszhon tömörített egyetlen testvéri családba. Ebben a himnuszban visszatükröződik a Bolsevik Párt lángeszű vezéreinek, Leninnek és Sztálinnak szerepe, s az a sok, jelentékeny siker, amely Oroszországot szocialista nagyhatalommá alakította át, visszatükröződik benne a Szovjet Hadsereg, az egész szovjet nép nemzedékek sorsát eldöntő szerepe, s a szovjet szocialista állam népi jellege is.

Az „Internacionále", az új állami himnusz bevezetése után, továbbra is megmaradt a Párt himnuszának.

A SZOVJETUNIÓ HIMNUSZA

Szabaddá lett népek örök szövetsége,
A nagy Oroszország nagy műve e frigy,
Hogy éljen a Szovjet hatalma, egysége:
A nép így akarta, s megalkotta így!
Szálljon szabad hazánk Dicsőség fénye rád,
Népek barátságát vívod ki Te!
Zászlód a Szovjetet, zászlód a népeket
Győzelemről győzelemre vigye!
Vészfelhőkön át a szabadság jelivelt,
Utunkat Lenin megmutatta nekünk,
S Sztálin úgy nevelt föl, hogy népünkhöz hívek
És munkán is, harcon is, hősök legyünk.
Szálljon szabad hazánk Dicsőség fénye rád,
Népek boldogságát vívod ki Te!
Zászlód a Szovjetet, zászlód a népeket
Győzelemről győzelemre vigye!
Ha harcunkban edzett hadunk vérit önti,
Elpusztul a rabló, ki földünkre lép,
Csatánk nemzedékek jövőjét eldönti,
Dicsőségre visszük a Szovjet ügyét.
Szálljon szabad hazánk Dicsőség fénye rád,
Népek dicsőségét vivod ki Te!
Zászlód a Szovjetet, zászlód a népeket
Győzelemről győzelemre vigye!

(Gábor Andor fordítása)

Kérdések az V. fejezet ismétléséhez

1. Milyen volt a nem-orosz nemzetek helyzete a cári Oroszországban?

2. Melyek a lenini-sztálini nemzetiségi politika alapelvei?

3. Melyek voltak a szovjet állam első intézkedései az addig elnyomott nemzetek felszabadítására?

4. Hogyan alakult a kölcsönös viszony az Oroszországi Szovjet Föderativ Szocialista Köztársaság és a többi független szovjetköztársaság között a Szovjetunió megalapításáig?

5. Mik voltak az előfeltételei a Szovjetunió megalapításának?

6. Mikor alakult meg a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége, s mikor fogadták el az első szövetségi Alkotmányt?

7. A Szovjetunió összetétele, megalakítása idején és jelenleg. Soroljuk fel valamennyi szövetségi köztársaságot.

8. Mi a szerepe az Oroszországi Szovjet Föderativ Szocialista Köztársaságnak a Szovjetunió megalapításában s birodalmunk népei testvéri barátságának további megszilárdulásában?

9. Hogyan határozza meg az Alkotmány a Szovjetunió hatáskörét?

10. Melyek a szövetségi köztársaságok szuverén jogai?

11. Milyen a szövetségi köztársaságok közigazgatási-területi beosztása?

12. Mely autonóm köztársaságok vannak birodalmunkban, s meddig terjed ki az autonóm köztársaság hatásköre?

13. Mely autonóm területek és nemzetiségi körletek vannak a Szovjetunióban?

Csatákban győztes polgár és katona,
Szabad tájékon vagyok erős és szabad.
Vezéremre adom le szavazatomat,
Őrá, a győzelem zászlóvivőjére szavazok,
A szabadságra, a testvériségre, a fényre szavazok.

(Szulejmán Rusztam)

VI. FEJEZET

A SZOVJETUNIÓ ÁLLAMHATALMI SZERVEI

1. A Szovjetunió államhatalmi szervei a burzsoá országok államhatalmi szerveitől megkülönböztető sajátságok

A Szovjetunióban az államhatalmi szervek nem egyebek, mint a nép által meghatalmazott intézmények és személyek, akik az állam nevében és a dolgozók érdekeiért ültetik át az életbe az államhatalmat, a kormányzást, vagy az igazságszolgáltatást.

Az államhatalmi szervek bármely kizsákmányoló államban úgy épülnek fel, hogy jobban biztosítsák a kizsákmányolók uralmát. A cári Oroszországban például az egész főhatalom a földbirtokos osztály képviselőjének, a cári „zsarnok"-nak a kezében összpontosult. A cári hatalmat semilyen szerv sem korlátozta s nem volt a nép ellenőrzésének alávetve. A cár hozta és hatálytalanította a törvényeket, nevezte ki s távolította el állásukból a minisztereket és a legfőbb hivatalnokokat, ő rendelkezett az állam pénzügyeivel, üzent hadat, stb. A cári uralom nemcsak egyeduralom volt, hanem öröklődött is. A cár halála után utóda foglalta el a trónt, noha semilyen, az államügyek intézéséhez

szükséges képessége sem volt. A néptől nem kérdezték meg, akar-e egyáltalán cárt, vagy akarja-e az illető cárt. Az 1905. évi forradalom után megalakított Állami Dumának sem volt komoly szerepe az ország életében, s pusztán tanácsadói szerv maradt.

A kormányzóságokban, a „guberniákban",* a cár által kinevezett kormányzók és helytartók voltak a teljhatalmú urak. A nagy orosz író, Szaltükov-Scsedrin, szatirikus műveiben egész sor portrét adott ezekről a „gubernátorok"-ról, akik kényükkedvük szerint basáskodtak kormányzóságukban. A „pompadúr" gúnynév, amellyel Szaltükov-Scsedrin ezeket a kormányzókat illette, úgy ment át a köztudatba, mint az önfejű bürokrata éles meghatározása, aki fittyet hány a törvényekre s csupán a saját vágyainak és izlésének él.

A hatalmi és államigazgatási szervek a burzsoá államokban különbözőképen épülnek fel. Mind szervezetüket, mind működésüket azonban együttvéve a burzsoá állam kizsákmányoló lényege határozza meg s ez idegeníti el az államhatalmi szerveket a dolgozó néptől. A burzsoá-demokratikus államokban, a korlátlan monarchiától eltérően, elismerik a felsőbb hatalmi szervek választhatóságának és ellenőrizhetőségének elvét. Ott azonban a felsőbb hatalmi szervek közül csupán a parlament, s mellette, számos burzsoá országban, az elnök választható. A kormányt viszont (tudniillik a minisztereket) a burzsoá köztársaságokban az elnök, azokban az országokban pedig, amelyek a monarchiát megtartották, a király nevezi ki.

A burzsoá parlamentek azonban maguk is, amint ezt már kimutattuk, olyan szervek, amelyek

---

* Gubernia: a cári Oroszország közigazgatási egysége.

az uralkodó osztály, nevezetesen a burzsoázia érdekeit testesítik meg és védelmezik. A burzsoá parlament soha sem volt és nem is lehet igazi népképviseleti szerv. A burzsoá országokban általában az a szabály, hogy a helyi hatalmat a kormány által kinevezett hivatalnokok gyakorolják. Ami pedig a sok úgynevezett „demokratikus" burzsoá országban fennálló, választható helyi szerveket illeti, ezek nem az államhatalom, hanem a községi „önkormányzat" szervei, melyek a kormány hivatalnokainak ellenőrzésével csupán szűkebbkörű, helyi jelentőségű kérdésekben illetékesek s erőtlen nyúlványai a bürokratikus állami gépezetnek. A dolgozók részvételét ezeknek az „önkormányzatok"-nak a választásában legtöbbször különböző megszorítások és korlátozások teszik úgyszólván lehetetlenné.

Ilyenformán a burzsoá országokban az államszervek rendszere és szervezési rendje eltávolítja a dolgozó tömegeket attól, hogy az államügyekben résztvegyenek.

Birodalmunkban egészen másképen épülnek fel az államhatalmi szervek. Az alapelv, amely a Szovjetunióban ezeknek a szerveknek a felépítését és működését meghatározza, abban áll, hogy biztosítja a tömegek állandó s e mellett döntő részvételét az állam igazgatásában s az államügyek intézésében. Nálunk valamennyi hatalmi szervet, a világ legdemokratikusabb választójoga alapján, csak a dolgozók közül maguk a dolgozók választják. Nálunk minden hatalmi szerv a választóknak felelős. A nép által a hatalmi szervekbe megválasztott küldöttek a nép szolgái, s neki felelősek tevékenységükért. A választók, a sztálini Alkotmány szerint, bármikor visszahívhatják küldöttüket, ha működése nem felel meg a nép bizalmának.

A Szovjetunió kormányát a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa, a szövetségi és az autonóm köztársaságok kormányait pedig a szövetségi és az autonóm köztársaságok Legfelsőbb Tanácsai alakítják meg s ezek egész működésükért nekik tartoznak felelősséggel.

A világ még soha nem ismerte a hatalmi szervek ilyen, valójában demokratikus rendszerét. Demokratikus alapokon épülnek fel nálunk azok a szervek is, amelyek, mint például a minisztériumok és a különböző hivatalok, az állami gépezet egyes ágait igazgatják. Mindezek a szervek a nép által választott felsőbb szervek képében a népnek felelősek s tevékenységüket az az elv irányítja, hogy a tömegeket az állam igazgatásába bevonják.

Az államhatalmi szervek a demokratikus centralizmus elvén épülnek fel birodalmunkban. Ez azt jelenti, hogy az állami feladatok teljesítésének biztosítására nélkülözhetetlen központi irányítás, amely megköveteli, hogy a helységek a központ utasításait szigorúan betartsák, a helyi hatalmi szervek választhatóságával, a helyi szervek és a lakosság széleskörű kezdeményezésével s mind a központi, mind a helyi államhatalmi szervek igazi demokratizmusával kapcsolódik egybe.

A burzsoá államokat viszont a bürokratikus centralizmus jellemzi, amely a helyi hatalmi szervek választhatóságát megtagadja, s széleskörű öntevékenységüket és kezdeményezésüket, úgyszintén a tömegek részvételét az állam munkájából kizárja.

Ezek az alapvető különbségek a Szovjetunió és a burzsoá országok államhatalmi szervei között.

A SZOVJET SZOCIALISTA KÖZTÁRSASÁGOK SZÖVETSÉGE

ÁLLAMHATALMI SZERVEI:

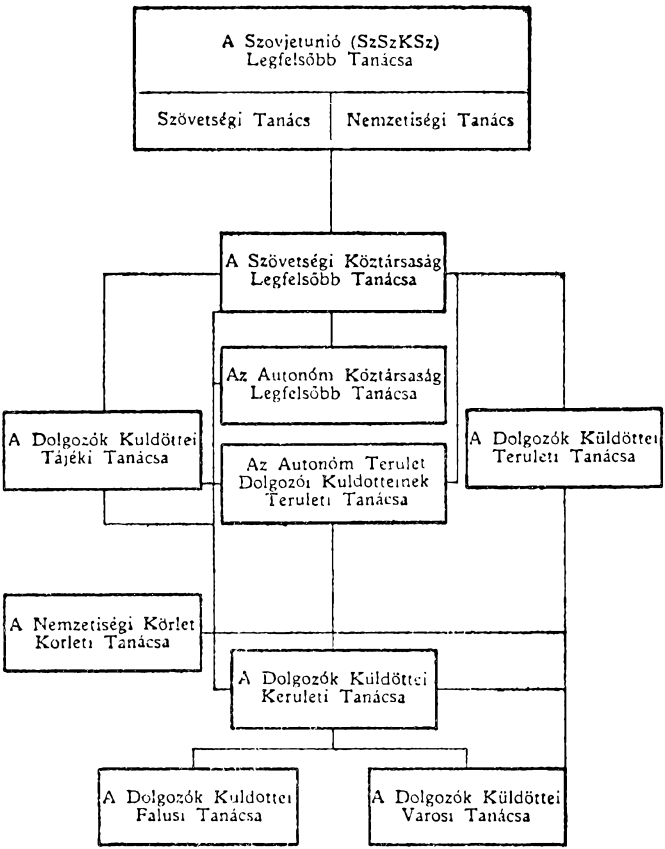

2. *A Szovjet választási rendszer*

(A Szovjetunió Alkotmányának XI. fejezete)

A választások, valamennyi hatalmi szervbe — a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsától a dolgozók küldötteinek falusi és városi Tanácsáig — általános, egyenlő és közvetlen választójog alapján, titkos szavazással történnek.

a) Az általános és egyenlő választójog

Általános választójognak nevezik az olyan választójogot, amely az ország minden, a törvény által megállapított életkort betöltött polgárának biztosítja a választásokban való részvételt.

A Szovjetunió minden polgárának, aki 18-ik életévét betöltötte, faji és nemzeti hovatartozásra, vallásra, műveltségi fokra, az egyhelybenlakás idejére, társadalmi származásra, vagyoni helyzetre és a multban folytatott tevékenységre való tekintet nélkül, joga van résztvenni a küldöttek választásában. A nőket a Szovjetunióban a férfiakkal egyenlően illeti meg a választás és választhatóság joga. A katonai szolgálatban levőket is valamennyi polgárral egyenlően illeti meg a választás és választhatóság joga. A felsőbb hatalmi szervekbe való választhatósághoz valamivel magasabb életkor szükséges. Ez azzal függ össze, hogy a felsőbb hatalmi szervek küldöttei felelősségteljes kötelességeinek teljesítéséhez nagyobb élettapasztalat kell, mint az, amellyel az emberek 18 éves korukban rendelkeznek. Ezért a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának választási szabályzata megállapítja, hogy itt a választhatósági joghoz a 23-ik életév betöltése szükséges.

Az autonóm és a szövetségi köztársaságok Legfelsőbb Tanácsainak választási szabályzata pedig ezekbe a szervekbe a 21-ik életévüket betöltött személyeknek nyujt választhatósági jogot. A helyi hatalmi szervekbe a 18-ik évüket betöltött polgárok választhatók. A választásokon való részvételből a Szovjetunió egyik polgára sem zárható ki, aki a törvényben megjelölt 18 éves kort betöltötte. Csupán az elmebetegek és azok a személyek, akiktől a bíróság ítélete a választójogot megvonta, nem választhatnak, sem nem választhatók.

Nálunk minden olyan kísérlet, amely arra irányul, hogy a Szovjetunió polgárát a neki nyujtott választójog gyakorlásában megakadályozza, büntettnek számít és büntetőjogi megtorlást von maga után.

Államunk fennállásának kezdeti időszakában nem volt még teljes általános választójogunk. Akkor még megvoltak a kizsákmányoló osztályok, amelyek elkeseredett harcot folytattak a szovjet hatalom ellen. A dolgozók érdekében állt tehát, hogy a lakósság elenyésző kisebbségétől, a kizsákmányolóktól és segítőtársaiktól a választójogot megvonják. Lenin és a Párt azonban már akkor rámutattak e korlátozás ideiglenes jellegére. A szocializmus győzelmével, amely a kizsákmányolás megszüntetését jelentette, megszűnt a Szovjetunióban a választójog régebben bevezetett korlátozásainak szükségessége. Ez államunk további demokratizálását, igazi, az egész népre kiterjedő választójog bevezetését jelentette. Az egyenlő választójog azt jelenti, hogy valamennyi választó egyenlő alapokon vesz részt a választásban: egyik választónak sincsen előnye a többivel szemben, s az illető hatalmi szervbe történő választásoknál mindegyik választó csak egy választási körzetben szavaz, vagy ahogyan mondani szo-

kás, csak egy szavazattal bír. A választásoknál a lakosság egyetlen rétege sincsen kiváltságos helyzetben. Egy és ugyanazon szervben nincsenek különböző képviseleti normák a lakosság különböző rétegei számára.

Államunk fejlődésének első időszakában volt még a választójogban bizonyos egyenlőtlenség. Ez a különbség a városi és a falusi lakosság különböző képviseleti arányában fejeződött ki. Az akkor fennálló arány bizonyos fölényt biztosított a munkásosztályának. Így például a Szovjetunió Tanácsainak Kongresszusán, az 1924. évi Alkotmány nyomán, a városi Tanácsoknak és a városi lakótelepek Tanácsainak küldötteinél 25.000 választóra, a kormányzósági, (később területi és tájéki) Tanácskongresszusok küldötteinél pedig 125.000 lakosra jutott egy küldött. Ez azt jelentette, hogy a városok lakosságát, (amelynek többsége, mint ismeretes, munkásokból áll), több küldött képviselte, mint egyes helységek ugyanolyan méretű falusi lakosságát. A sztálini Alkotmány, számbavéve, hogy a munkások és a parasztok baráti osztályai között fokozatosan elmosódnak a határok, egyenlő választásokat írt elő a multban nem egészen egyenlő választások helyébe. Ma már nincsen különböző képviseleti arányszám a városi és a falusi lakosság számára. Birodalmunkban a munkásosztály vezető szerepe, a szocializmus feltételei között, a parasztság és az értelmiség körében élvezett erkölcsi és politikai tekintélyre támaszkodik. Ezért nincsen szükség rá, hogy a választójogban valamilyen különös kiváltságokkal erősbítsék.

A választójog teljes egyenlősége és általánossága az egész lakosság számára, — ez választási rendszerünk jellegzetes vonása. A burzsoá országokban

a választójog általánosságát és egyenlőségét, még ott is, ahol névlegesen kihirdetik, mindenféle módon elgáncsolják.

A burzsoá országokban rengeteg olyan törvényszabta feltétel (cenzus) van, amely a választójog elnyeréséhez kötelező. A lakosság dolgozókból álló, széles rétegeit, úgyszintén az elnyomott nemzetiségeket kizárják a választásokban való részvételből.

A burzsoá törvényhozás rengeteg cenzust (korlátozást) állapít meg, mint például a vagyoni, képzettségi, faji, nemzeti, valamint a korhatárra s az egyhelybenlakás idejére vonatkozó megszorításokat.

A korhatárt a legtöbb burzsoá államban magasan állapítják meg. Ezáltal sok fiatalt zárnak ki a választásokból. Így például sok államban csak a 21—22 éves, némely országban csak a 25-ik évüket betöltött polgárokat engedik választani. Választhatósági joguk pedig csupán azoknak van, akik 25—30 évesnél, sőt némely helyütt 40 évesnél nem fiatalabbak. Ilyenformán a hatalmi szervekbe való választás és választhatóság jogát illetően a világon a legalacsonyabb korhatárt a Szovjetunióban állapították meg.

A szovjet jog határozottan elveti a burzsoá törvényhozás által megállapított korlátozásokat.

A vagyoni cenzus a burzsoá országokban azt jelenti, hogy a választói, vagy különösen a választhatósági jog elnyeréséhez a törvényben megállapított nagyságú vagyonnal vagy jövedelemmel kell rendelkezni. Mindazok a személyek viszont, akiknek nincs ekkora jövedelmük, azaz a szegények, a munkanélküliek, a rosszul fizetett munkások, nem kapnak választójogot. A dolgozók hosszú küzdelme az általános választójogért legelsősorban a vagyoni cenzus visszavonására irányult. A vagyoni cenzus azonban még ott is, ahol ennek a küzdelemnek eredmé-

nyeként az általános választójogot névlegesen bevezették, egyik vagy másik álcázott alakjában gyakran megmaradt, s csak alacsonyabban szabták meg annál, amilyen azelőtt volt.

Így például az USA alkotmánya nem írja elő a vagyoni cenzust. Az egyes államok törvényei azonban meghatározzák, hogy csak azok választhatnak, és választhatók, akik fejadagot fizetnek, vagy bizonyos vagyonnal rendelkeznek. A vagyoni cenzus egyik amerikai bírálója írta a következőket: „Tegyük fel, hogy egy olyan polgár él az állam területén, akinek minden vagyona a szamara. Minthogy a szamár értéke egyenlő azzal az összeggel, amelyet a törvény a választójoghoz megkövetel, ezt a polgárt felveszik a választói névjegyzékbe. Útközben azonban, abba a helységbe menet, ahol a szavazatokat leadták, a szamár az öregségtől és az éhségtől elpusztult. Ezt a polgárt végeredményben, mivel nem rendelkezett a megkövetelt vagyonnal, törölték a választók sorából." S a szerző gúnyosan kérdi, ilyen esetben kinek volt vajjon szavazati joga, — az embernek-e, vagy a szamárnak?

A szovjet polgárnak az ilyen kérdés vadul hangzik, de abban az országban, ahol az ember értékét vagyonának a nagyságával mérik, nagyon is érthető az ilyen keserű kérdés.

Angliában a vagyoni cenzus más alakban jelenik meg, mint az USA-ban. Ha az ingatlantulajdonosok az egyik választói körzetben laknak, s vagyonuk egy másik választói körzetben fekszik, akkor mind lakóhelyükön, mind ingatlanuk (gyáruk, kereskedelmi vállalatuk, birtokuk, stb.) helyén is megilleti őket a választójog. Ilyenformán a gazdagoknak pótszavazatuk van. Két szavazatuk van a főiskolai képzettséggel bíró személyeknek is, akik mind

lakóhelyükön, mind annak az egyetemnek a körzetében szavaznak, amelyen tanulmányaikat végezték.

Az egyhelybenlakás idejének cenzusa abban áll, hogy a választójog és a választhatóság elnyeréséhez legalább bizonyos ideig az adott választási körzetben kell lakni. Az USA némely államában legalább két évig kell lakni, hogy valaki a választásokon résztvehessen. Az egyhelybenlakás idejének cenzusa rengeteg személyt foszt meg a választójogtól, akik munkakeresés közben kénytelenek gyakran átköltözni egyik helyről a másikra.

A képzettségi cenzus az írni-olvasni tudástól teszi függővé a választójog elnyerését. Így például az USA-ban sok millió néger nem választhat, mert nem tudja letenni angol nyelven az előírt vizsgát. Némely országban a főiskolai végzettségű emberek pótszavazatot kapnak, ami valójában a kizsákmányoló osztályok kiváltsága, minhogy a burzsoá országokban a főiskolai képzettség nem igen hozzáférhető a dolgozók számára.

A nemzeti vagy a faji cenzus azt jelenti, hogy a választójogot a polgár nemzeti vagy faji hovatartozása szerint adják, vagy tagadják meg. Így fosztottak meg a brit birodalomban sokszáz millió lakost a választójogtól, mert az elnyomott fajokhoz és nemzetekhez tartoznak. A Délafrikai Szövetségben (amely angol dominium) a lakosság négyötöd részének — nevezetesen a bennszülött lakosságnak, a négereknek —, nincsen választójoga. A négereknek csak az egyik tartományban, a Cap-gyarmaton, van joguk résztvenni a választásokban, de mindössze három képviselőt választhatnak, s ezeket is csak a fehérek közül. A parlamentbe egyetlen néger sem választható, noha a Délafrikai Szövetség lakosságának túlnyomó többsége négerekből áll.

A faji és nemzeti cenzus néha ténylegesen még ott is fennáll, ahol az alkotmány megtagadja. Így az USA-ban az alkotmány szerinti faji hovatartozása miatt senki sem foszthető meg a választójogtól. Az USA-ban élő 13 milló néger túlnyomó többsége azonban ténylegesen nem gyakorolhatja a választójogot.

Az elmondottakhoz még hozzá kell fűznünk azt is, hogy mindmáig néhány államban, ahol névleg megvan ugyan az általános választójog, a nőket mégsem engedik résztvenni a választásokban. A nők, még a burzsoá demokrácia olyan régi államaiban is, mint az USA, Anglia és Franciaország, csak nemrég kaptak szavazati jogot. Az USA-ban a nőknek csak 1920 óta szabad résztvenniök a választásokban. Angliában a nők végleg csupán 1928-ban, Franciaországban csupán a második világháború befejeztével kaptak választójogot. Sok országban a nőket mindmáig nem illeti meg a választójog.

A választójog általánosságának és egyenlőségének korlátozását a burzsoá államokban nemcsak cenzusok felállításával érik el, hanem más módon is. Divatban van ott a választó körzetek olyan megszervezése (az úgynevezett „választási földrajz"), amelynek révén nagyon különböző népességü körzetek keletkeznek. Ennek eredményeként a sűrű népességgel, főképen munkáslakossággal bíró óriási ipari körzet ugyanannyi képviselőt választ, mint a kicsiny, főképen burzsoá-lakta, számszerűen néhányszor kisebb körzet. Magának a szavazatok leadásának és összeszámolásának rendje (az úgynevezett „választási aritmetika") gyakran olyan a burzsoá államokban, hogy a választáson fellépő s körülbelül egyforma szavazatot kapott pártok

nagyon eltérő számú képviselőt hozhatnak be. Végülis ezernyi eszköz van rá, hogy a választókra nyomást gyakoroljanak s a nemkívánatos választókat a választásokban való részvételtől távoltartsák. Ezeket az eszközöket, noha a törvény ott is tiltja, valójában mégis széles körben alkalmazzák. Rendkívül elterjedt például a választók, főleg a munkanélküliek megvesztegetése, a nemkívánatos választóknak fenyegetésekkel történő megfélemlítése, s a testi erőszak. Ez jellemzi főleg az USA-ban és Görögországban a választásokat.

Így áll a választójog ügye a burzsoá demokratikus országokban. A fasiszta országokban viszont egyáltalán nem ismerik el az általános választójogot.

Ha még a „legdemokratikusabb" burzsoá országok választási rendszeréhez hasonlítjuk is a mi választási rendszerünket, akkor is meggyőződünk demokráciánk fel nem mérhető fölényéről. A szovjet demokrácia biztosítja, hogy az egész nép szabadon és összességében nyilvánítsa akaratát, ténylegesen biztosítja a választójog általánosságát és egyenlőségét.

b) Közvetlen választások titkos szavazással

A küldötteket nálunk bármely hatalmi szervbe közvetlenül választják. Ez annyit jelent, hogy a választók az összes hatalmi szerv valamennyi küldöttjét közvetlenül választják.

A sztálini Alkotmány elfogadásáig másképen szervezték meg a választásokat: a választók csak a falusi és városi Tanácsokba választották közvetlenül a küldötteket. A magasabb hatalmi szervekbe azonban a küldöttválasztás a városi és falusi Taná-

csok teljes ülésén és a Tanácsok megfelelő kongresszusain játszódott le. Így a városi és a falusi Tanácsok teljes ülései küldötteket választottak a Tanácsok körzeti kongresszusaira. A Tanácsok körzeti kongresszusai megválasztották végrehajtó szerveiket és küldötteket küldtek a Tanácsok tájéki (területi) kongresszusára. A Tanácsok területi (tájéki) kongresszusa megválasztotta a területi (tájéki) végrehajtó bizottság képében a saját végrehajtó szervét, és küldötteket küldött a szövetségi Tanácsköztársaság Tanácsainak kongresszusára, valamint a Tanácsok Összoroszországi kongresszusára. Ilyenformán a választások azelőtt nem voltak közvetlenek (a falusi és városi Tanácsokba való választásokat kivéve). Ez a rendszer történelmileg alakult ki, még az első szovjet Alkotmány elfogadása előtt, s államunk első fejlődési időszakának feltételei között rögződött be. Az ilyen rendszer biztosította annak a lehetőségét, hogy a Tanácsok kongresszusát gyorsan összehívhassák, aminek az akkori körülmények között nagy jelentősége volt. A polgárháború idején s az ezt követő évek során a birodalom helyzete s a kizsákmányolók elleni osztályharc élessége nem tették lehetővé a közvetlen választásokra való áttérést.

A szovjet állam, a szocializmus győzelmének eredményeként, hatalmasan megerősödött, kialakult a nép erkölcsi és politikai egysége. Ez megengedte, hogy áttérjenek a közvetlen választásokra. A közvetlen választásoknak, a nemközvetlen választásokhoz hasonlítva, igen nagy a fölényük, minthogy biztosítják azt, hogy valamennyi nagykorú polgár közvetlenül vehessen részt bármely hatalmi szerv küldötteinek meghatározásában. A közvetlen választások bevezetése választási rendszerünk további

demokratizálását jelentette. Számos burzsoá országban mindmáig a közvetett választás van érvényben. Így például az USA elnökét nem közvetlenül a választók, hanem az ezek által választott elektorok választják. Ezeket az elektorokat, mikor az egyik vagy a másik elnökjelöltre szavaznak, semmi sem köti választóik utasításaihoz, úgy szavaznak tehát, ahogyan ezt az a párt, amelyhez tartoznak, megköveteli. Számos burzsoá országban a közvetett választások a parlament úgynevezett felsőházára is vonatkoznak.

Nálunk a választások valamennyi hatalmi szervbe titkos szavazással történnek. Ez teljes szabadságot és lehetőséget biztosít minden polgárnak arra, hogy szavazatát a neki tetsző jelöltre adja le, s a részéről nemkívánatosnak tartott jelölt ellen szavazzon.

Azelőtt, a Szovjetunió új Alkotmányának elfogadásáig, a szavazás nyíltan, azaz a választói gyűléseken kézfeltartással ment végbe. Ezt a szavazási módot nem az Alkotmány írja elő, hanem a gyakorlatban alakult ki. A szavazásnak ez a módja, azok között a feltételek között, amelyeket a megdöntött kizsákmányoló osztályoknak a szovjet hatalom ellen folytatott elkeseredett harca hozott magával, megnehezítette, hogy a nép ellenségeinek álcázott ügynökei a dolgozók által felállított jelölteknek a Tanácsokba való megválasztását szabotálják.

A kizsákmányoló osztályok felszámolása a birodalomban célszerűvé tette a titkos szavazásra való áttérést. Ez teljes szabadságot biztosít a szovjet embereknek, hogy azokra szavazhassanak, akiket meg akarnak választani s akikre rábízzák érdekeik védelmét.

c) A jelöltek állításának rendje

Választási rendszerünk demokratikus volta megnyilvánul a küldöttjelöltek állításának rendjében is. A Szovjetunió Alkotmánya és a szövetségi és autonóm köztársaságok alkotmányai a dolgozók társadalmi szervezeteit és egyesületeit: a kommunista pártszervezeteket, a szakszervezeteket, a szövetkezeteket, az ifjúsági szervezeteket, a kultúrális társaságokat ruházzák fel a jelöltek állításának jogával. Ezt a jogot a felsorolt szervezeteknek központi, köztársasági, tájéki, területi és körleti szervei révén, valamint a munkások és alkalmazottak üzemi és hivatali gyülései, a katonai szolgálatban lévő katonai alakulatok gyülései, a parasztok kolhózok és falvak szerinti gyülései s a szovhózok munkásainak és alkalmazottainak a szovhózok szerinti gyülései révén gyakorolják. Ilyenformán maguk a dolgozók, a néptömegek állítják a küldöttjelölteket. Egyetlen burzsoá országban sincsen ilyen valóban demokratikus rend a jelöltek felállítására. Ott csak a politikai pártok állíthatnak jelölteket, s e mellett is csupán azok a pártok, amelyeknek ezt a jogát az állam elismeri. Így például az USA-ban sok millió embernek és számos haladó szervezetnek szívósan kellett küzdenie azért, hogy az elnökválasztáson Wallacet jelölhessék. Ahhoz, hogy egy új párt állíthasson jelöltet, rengeteg akadályt kell leküzdenie: az illető pártot a választások előtt kell megalapítani, s össze kell gyüjteni minden államban a törvény által megkövetelt rengeteg aláírást, meg kell szerezni a kormánytól annak a jognak az elismerését, hogy elnökjelöltet állíthassanak, stb.

A Szovjetunió sajtójában és a választói gyüléseken széles mederben megvitatnak minden egyes

jelöltséget. Ez biztosítja azoknak a kiválasztását, akik a legrátermettebbek, hogy méltón teljesítsék küldötti kötelességeiket. A jelölteket választói körzetek szerint állítják.

Legkésőbb 30 nappal a választások előtt valamennyi jelöltnek a körzeti választási bizottságnál lajstromozva kell lennie. A körzeti bizottság köteles a törvény által megszabott rendben állított jelölteket lajstromozni s a választhatók jegyzékébe felvenni.

d) A kommunisták és a pártonkívüliek választási blokkja

A birodalmunkban lefolyó választásokon a Párt és a pártonkívüliek, választási körzetek szerint, közös jelölteket állítanak. Ez a nagyjelentőségű történelmi tény szemléltetően mutatja népünk erkölcsi és politikai egységét, a Kommunista Párt és a pártonkívüliek megbonthatatlan kapcsolatát. A Bolsevik Párt a dolgozók élcsapata, a szovjet társadalom erejének mozgatója és irányítója.

Birodalmunkban a kommunisták és a pártonkívüliek blokkja éppen a szovjet társadalom erkölcsi és politikai egységének következtében mutatkozott lehetségesnek és természetesnek. A Szovjetunióban nincsenek ellenséges osztályok. Az egész nép egyhangúlag menetel Lenin és Sztálin pártja mögött, amely tényekkel bizonyította be vezetésének bölcseségét, a dolgozók érdekei iránti határtalan odaadását, s egész működésével kivívta forró szeretetüket. A burzsoá államok feltételei között azonban szinte elképzelhetetlen és a választási hadjáratok gyakorlatában lehetetlen valami az, hogy a burzsoá politikai pártok (úgyszintén a burzsoáziát kiszolgáló

jobboldali szocialisták pártjai) a pártonkívüliekkel együtt állítsanak jelölteket. A pártonkívüli jelöltnek ott általában nincsen semmi esélye, hogy megválasszák. A mi birodalmunkban viszont a Bolsevik Párt a választásokon felhívja valamennyi kommunistát, szavazzanak ugyanúgy egyhangúlag a pártonkívüli jelöltekre, mint ahogyan a pártonkívüliek szavaznak a kommunista jelöltekre.

A kommunisták és a pártonkívüliek blokkja azt jelenti, hogy a Párt a választásokon nem választódik külön a pártonkívüliektől, hanem a munkások és alkalmazottak szakszervezeteivel, a dolgozók különféle tömegszervezeteivel és egyesületeivel együtt lép fel. A küldöttjelöltek ilyenformán közösek, mind a kommunisták, mind a pártonkívüliek számára. Minden egyes pártonkívüli küldött a kommunisták küldötte. Minden egyes kommunista küldött egyben a pártonkívüliek küldötte is.

e) A jelöltekért folyó agitáció

A szovjet választási törvény minden társadalmi szervezetnek és minden szovjet polgárnak biztosítja, hogy a körzeti választási bizottság által lajstromozott küldöttjelöltek érdekében széleskörű agitációt folytasson. Ehhez az állam biztosítja az összes szervezési feltételt. A választók rendelkezésére bocsátja a klubhelyiségeket, a színházakat, a sajtót és a rádiót. Az állam úgyszintén magára vállalja a választási hadjárattal és a választók, a társadalmi szervezetek és a dolgozók egyesületei által folytatott agitációs munkával járó összes kiadást (választási irodalom, plakátok, a jelöltek arcképe és életrajza, stb.).

Mindez egyáltalán nem hasonlít arra, ahogyan a burzsoá országokban a választási hadjáratokat megszervezik. A tőkés országokban a választási törvények rengeteg akadályt gördítenek az elé, hogy a dolgozók képviselőjelölteket állítsanak s ezeket a jelölteket a parlamentbe behozzák. Egyes országokban, mint például Angliában, a képviselőjelölt köteles nagyobb pénzösszeget letétbe helyezni. Ezt a letétet a jelölt nem kapja vissza, ha nem kapott megfelelő számú szavazatot. A jelöltséggel és az agitációval járó költséget magának a jelöltnek, vagy megbízóinak kell viselnie. Ez megnehezíti a munkásjelöltek megválasztását. A burzsoá államokban a rendőrségi karhatalom mindenféleképen akadályozza az uralkodó osztálynak nemtetsző jelöltért folytatott agitációt, sokszor feloszlatja a dolgozók választási gyűléseit s letartóztatja a szervezőket és a résztvevőket.

f) A szavazatok leadása és összeszámolása

A Szovjetunióban a választások a területi beosztás elve szerint történnek: minden választó résztvesz bennük, aki az illető választási körzet területén lakik.

A szavazólapok átvételére és a szavazatok összeszámlálására minden egyes választási körzeten belül választási bizottságok alakulnak, olyan beosztással, hogy a szavazat leadása ne kerüljön a választóknak sok idejükbe. A végből, hogy azok a választók is résztvehessenek a választásokban, akik a választás napján kórházban, üdülőben, szanatóriumban, rokkantotthonban, távolbamenő vonatokon vagy

úszó hajókon vannak, ezeken a helyeken is szerveznek szavazó helyiséget.

A választókat idejekorán értesítik, melyik helyen kell szavazatukat a választás napján leadniok. Erre a napra, legalább két hónappal a választások előtt, egy vasárnapot jelölnek ki.

A Szovjetunió polgárai úgy készülnek a választások napjára, mint egy nagy ünnepre. A választási bizottság elnöke pontosan reggel 6 órakor, a bizottság tagjainak jelenlétében, felülvizsgálja a szavazóurnákat, megnézi, helyén van-e a választók névjegyzéke, lepecsételi az urnákat, s felszólítja a választókat szavazatuk leadására. A szavazatok leadása helyi idő szerint reggel 6 órától éjjeli 12 óráig történik. Ezen határidőn belül mindegyik választó maga választja meg a részére alkalmas időt. A választók személyesen szavaznak.

Minden választó, mikor a szavazási helyiségben megjelenik, bemutatja a körzeti választási bizottság titkárának vagy erre meghatalmazott tagjának a saját útlevelét, kolhózkönyvecskéjét, a szakszervezeti jegyét, vagy valamilyen más igazolványt. A választó, az ellenőrzés és a választói névjegyzékben történt megjelölése után, megkapja a szavazócédulát. Azok a választók, akik más helyiségből érkeznek, vagy a választás napját vasúton vagy hajón töltik, bemutatják a „szavazásra jogosító igazolvány"-t, amelyet előzőleg az illetékes Dolgozók Küldöttei Tanácsa Végrehajtó Bizottságától kaptak. Ennek az alapján kapják meg a szavazócédulát. A választó a szavazócédulával egy, a szavazócédulák kitöltésére kijelölt külön helyiségbe megy. Itt mindegyik választó meghagyja a szavazócédulán annak a jelöltnek a nevét, akire szavaz, összehajtja a cédulát, s ebből a helyiségből távozván, az urnához lép,

amelybe a cédulát becsúsztatja. Ha a választó nem tud írni-olvasni, vagy valamilyen testi fogyatkozás folytán nem képes a cédulát maga kitölteni, jogában áll a cédula kitöltésére szolgáló helyiségbe egy másik választót segítségül hívni.

A választási helyiségben a szavazatok leadásának ideje alatt tilos a választási agitáció.

A szavazatok leadása éjjel 12 órakor ér véget. A körzeti bizottság, a dolgozók társadalmi szervezetei és egyesületei erre külön meghatalmazott képviselőinek, valamint a sajtó képviselőinek jelenlétében megszámlálja a leadott szavazatokat.

A körleti választási bizottság, miután a körzeti választási bizottságoktól a szavazási jegyzőkönyveket megkapta, végzi a szavazatok összeszámlálását. Az a jelölt számít megválasztott küldöttnek, aki a szavazatok abszolút többségét, azaz a körzetben leadott és érvényesnek elismert összes szavazatnak legalább felét kapja. A szavazáson a választók legalább 50%-ának kell résztvennie. Abban az esetben, ha a szavazáson kevesebben vettek részt, mint az illető választási körzet választóinak 50%-a, új választást írnak ki.

A megválasztott küldött a megválasztásról a körzeti választási bizottság elnökétől igazolványt kap.

A szovjet választási rendszer biztosítja a választók akaratának pontos kinyilvánítását. A szovjet törvények rámutatnak, hogy mindenki, aki a polgárt erőszak, megtévesztés, fenyegetés vagy vesztegetés révén választói és választhatói jogának szabad gyakorlásában akadályozza, 2 évig terjedhető szabadságvesztéssel büntettetik. Annak a hivatalos személynek, vagy a választási bizottság ama tagjának, aki a választási okmányokat meghamisítja,

vagy a szavazatok összeszámolását tudatosan helytelenül végzi, még súlyosabb a büntetése: 3 évig terjedhető szabadságvesztés.

g) A szovjet választási rendszer a legdemokratikusabb az egész világon

Sztálin elvtárs 1937-ben, a választásokat megelőző beszédében ezeket mondotta: „Néhány tőkés, úgynevezett demokratikus országban is tartanak általános választásokat. Milyen légkörben folynak le azonban ott a választások? Az osztályok összeütközésének légkörében, az osztálygyűlölet légkörében, a tőkések, a földbirtokosok, bankárok és a kapitalizmus egyéb cápái részéről a választókra gyakorolt nyomás légkörében. Az ilyen választások, még ha általánosak, egyenlők, titkosak és közvetlenek is, nem nevezhetők teljesen szabad és teljesen demokratikus választásoknak.

Nálunk, a mi birodalmunkban, a választások, ellenkezőleg, egészen más légkörben játszódnak le. Nálunk nincsenek tőkések, nincsenek földesurak, következésképen nincsen a vagyontalanoknak a vagyonos osztályok részéről jövő elnyomása sem. Nálunk a választások a munkások, parasztok és az értelmiség együttműködésének, kölcsönös bizalmának légkörében, hogy úgy mondjam, kölcsönös barátságának légkörében folynak le, mert nálunk nincsenek tőkések, nincsenek földbirtokosok, nincs kizsákmányolás, s tulajdonképen nincs senki, aki a népet elnyomja, hogy akaratát eltorzítsa. Az egész világon éppen ezért egyedül a mi választásaink valójában szabadok és tényleg demokratikusak."

A burzsoá országok választásainak ismerete különösen kiemeli a mi rendünk, a mi államunk fölényét. Vegyük például az USA-t. Ott a törvényhozás névlegesen előírja a küzdelmet a választási visszaélések ellen. Az uralkodó osztály azonban alig alkalmazza ezeket a törvényeket. S ez érthető is. Hiszen a közismert, tömeges visszaélések ott azt a célt szolgálják, hogy éppen eme osztály jelöltjeinek a megválasztását biztosítsák s eltávolítsák a részére nem kívánatos jelölteket. Megvesztegetések, a szavazócédulák hamisítása, a választóknak egészen a közvetlen terrorig menő megfélemlítése (például a négereket illetően, az USA déli államaiban), — mindent latba vetnek, hogy biztosítsák az uralkodó osztálynak szükséges választási eredményt. Görögországban például, 1946-ban, a választások betűszerint a gépfegyverek és az önműködő pisztolyok csöve előtt, a tömeges letartóztatások, a „gyanús" választók lemészárlása, becsempészett szavazócédulák, stb. jegyében mentek végbe.

Nem csoda, hogy sok burzsoá országban a választók elvesztették bizalmukat a választásokban és gyakran lemondanak arról, hogy résztvegyenek bennük.

Az USA egyes államaiban a különböző választásokon résztvevő választók száma néha 15%, sőt 4% alá süllyed.

Mindez furcsán hangzik a szovjet embernek, aki hozzászokott szocialista birodalmának szabad légköréhez s a dolgozók akaratának teljesen szabad kinyilvánításához.

A világ egyik országa sem ismeri az ilyen magasfokú politikai tevékenységet, a választók ilyen egyetértését. Álljon itt egypár jellemző szám: az 1937 december 12-én, a Szovjetunió Legfelsőbb Taná-

csába megtartott választásokon a lajstromozott 94 millió választóból több mint 91 millió, azaz 96·8% vett részt a szavazásban. Ebből 98·6% szavazott a kommunisták és a pártonkívüliek blokkjának jelöltjeire. A kommunisták és a pártonkívüliek blokkjának valamennyi jelöltjét más országokban soha nem látott egyetértéssel választották meg. A választóknak csupán egy százaléka szavazott ellenük.

A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsába 1946 február 10-én megtartott választásokon 101,717.686 választóból 101,450.936 ember, azaz a lajstromozott összes választó 99·7%-a vett részt a szavazásban. Ebből több mint 99·1% szavazott a kommunisták és a pártonkívüliek blokkjának jelöltjeire. Ugyanabban az évben az USA-ban a kongresszusi választáson, amelyet az amerikai lapok mint rendkívül élénket értékeltek, a választóknak csupán 37·5%-a vett részt, miközben jelentékeny részük a megválasztottak ellen szavazott. Az ilyen összehasonlításokból különösen világosan tűnik ki az a bizalom, amellyel a szovjetemberek a kommunisták és a pártonkívüliek blokkjának jelöltjei iránt viseltetnek.

Az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság Legfelsőbb Tanácsában 1947 február 9-én lefolyt választásokon a választóknak csaknem 100%-a, pontosan 99·95%-a vett részt s ebből 99·29 százalék szavazott a kommunisták és a pártonkívüliek blokkjának jelöltjeire. Majdnem az utolsó szálig résztvettek a választók a helyi hatalmi szerveknek valamennyi szövetségi és autonóm szovjet köztársaságokban legutóbb lefolyt választásain is, amikor is ugyanilyen egyhangúlag adták le szavazatukat a kommunisták és a pártonkívüliek blokkjának jelöltjeire.

így gyakorolja a szovjet nép semmiben sem korlátozott választójogát s mutatja meg erkölcsi és politikai egységét. A Szovjetunió és a szövetségi köztársaságok felsőbb hatalmi szerveibe és sok helyi hatalmi szervébe lefolyó valamennyi választáson a szovjet nép a nagy Sztálint választja első küldöttének, ezáltal is kifejezvén iránta érzett határtalan szeretetét és bizalmát.

3. *A Szovjetunió felsőbb államhatalmi szervei*

(A Szovjetunió Alkotmányának III. fejezete)

a) A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa

A Szovjetunióban a legmagasabb hatalmi szerv a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa, amelyet közvetlenül a lakosság választ, 4 évre.

A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa az egész szovjet nép akaratának kifejezője. Birodalmunkban nincsen olyan állami szerv, amely felhatalmazásai tekintetében a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa felett állna, vagy vele egyenrangú lenne. A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa, vagy az általa megalakított és egész működésükért neki felelősséggel tartozó szervek révén valósulnak meg mindazok a jogok, amelyek a Szovjetunió Alkotmányának megfelelően a Szovjetek Szövetségét megilletik.

A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa az az egyedüli szerv, amely a Szovjetunióban a törvényhozási hatalmat, azaz az össz-szövetségi törvények meghozatalának jogát gyakorolja. Ezek a törvények a birodalom valamennyi hatalmi és államigazgatási szervére, a Szovjetunió minden polgárára nézve kivétel nélkül kötelezők. A birodalom egyetlen hatalmi vagy államigazgatási szerve sem változtat-

hatja meg vagy helyezheti hatályon kívül azt a törvényt, amelyet a Legfelsőbb Tanács elfogadott. Ezzel a joggal csupán egyedül a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa rendelkezik.

A Szovjetunió Alkotmányát csak a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa módosíthatja, vagy egészítheti ki. Csak a Szovjetunió Legfelső Tanácsának áll jogában új köztársaságokat felvenni a Szovjetunió kötelékébe, jóváhagyni a szövetségi köztársaságok határait s e határok megváltoztatását, átalakítani az autonóm köztársaságokat szövetségiekké, jóváhagyni új autonóm köztársaságok és autonóm területek, új tájékok és területek megalakítását a szövetségi köztársaságok kötelékében.

A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa dönt a belés külpolitika legfontosabb kérdéseiben, határozza meg, a további gazdasági és kulturális felemelkedés s a birodalom védelmi képességének megerősödése szerint, valamennyi állami szerv és az egész szovjet nép munkájának jellegét és térfogatát.

A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa választja meg a saját kötelékéből a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának Elnökségét, alakítja meg a Szovjetunió kormányát: a Szovjetunió Miniszterei Tanácsát, választja meg a Szovjetunió legfelsőbb bíróságát és szakbíróságait, nevezi ki a Szovjetunió Vezérügyészét.

A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa, amikor szükségesnek tartja, bármely kérdésben vizsgáló és ellenőrző bizottságokat nevezhet ki. Minden szovjet intézmény és minden hivatalos személy köteles e bizottságok követeléseit teljesíteni.

A Legfelsőbb Tanács a szovjet nép korlátlan teljhatalmának (szuverénitásának) hordozója és kifejezője.

b) A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának belső szervezete

A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa két kamarából áll: a Szövetség Tanácsából és a Nemzetiségek Tanácsából. A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának kétkamarás szervezetét államunk soknemzetiségi jellege magyarázza meg. A szovjet állam leninisztálini nemzetiségi politikája arra irányul, hogy minden egyes nemzet sajátos érdekeinek pontos számbavételét és a nemzetek egyenjogúsága elvének végrehajtását biztosítsa.

Amint Sztálin elvtárs kimutatta, ha államunk egynemzetiségű lenne, akkor a legfelsőbb hatalmi szerv egykamarás szervezete jobb lenne a kétkamarásnál. A Szovjetek Szövetsége azonban soknemzetiségű állam. Ezért okvetlenül biztosítani kellett, hogy a Szovjetunió legfelsőbb hatalmi szervében ne csak a Szovjetunió valamennyi dolgozójának közös érdekei, hanem a Szovjetunió nemzetiségeinek nemzeti sajátságaikkal összefüggő különleges érdekei is képviselve legyenek.

A Szövetség Tanácsa az egész szovjet nép közös érdekeit képviseli. A Szovjetunió polgárai választják, választási körletek szerint, a következő arányban: 300.000 lakosra egy küldött. A Szovjetunióban már ezzel is kiküszöbölték azt az egyenlőtlenséget, amely a burzsoá országokban egyenlőtlen, azaz a lakosság számát tekintve különböző nagyságú választói körletek alakítása révén jön létre, minek folytán az ország egyes részei, vagy a lakosság egyes rétegei rosszabb képviselethez jutnak a választott hatalmi szervekben, mint a többiek.

A Nemzetiségek Tanácsa a nemzetiségek sajátos érdekeit képviseli. Szövetségi és autonóm köz-

társaságok, autonóm területek és nemzetiségi körletek szerint a Szovjetunió polgárai választják. A választási arányszám a Nemzetiségek Tanácsába a következő: mindegyik szövetségi köztársaság lakossága 25 küldöttet, mindegyik autonóm köztársaság 11 küldöttet, mindegyik autonóm terület 5 küldöttet, mindegyik nemzetiségi körlet 1 küldöttet választ. A Szovjetunió népeinek, nemzeti államiságuk birtokában, lehetőséget nyujtanak rá, hogy különleges nemzetiségi érdekeiket, a Nemzetiségek Tanácsában levő képviselőik révén, a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsában közvetlenül előterjeszthessék.

Ez lehetővé teszi a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának, hogy minden irányban teljesen számbavegye és képviselje a Szovjetunió valamennyi népének érdekeit.

Mindkét kamara teljesen egyenjogú. Mindegyiknek egyformán jogában áll a törvényhozói kezdeményezés, vagyis az a jog, hogy felvessék egy új törvény kérdését és új törvényjavaslatokat terjeszthessenek elő. A törvény csak akkor számít jóváhagyottnak, ha mindkét kamara elfogadta. Az elfogadott törvényt, a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnöksége elnökének és titkárának aláírásával, mindegyik szövetségi köztársaság nyelvén közzéteszik. Az Alkotmány értelmében a törvényeket egyszerű szavazati többséggel hozzák. Csak akkor, mikor az Alkotmány módosításának kérdéséről döntenek, szükséges, hogy ezt a módosítást mindegyik kamara küldötteinek kétharmada megszavazza (a Szovjetunió Alkotmányának 146. cikkelye). A gyakorlatban népünknek, s következésképen a Szovjetunió legfelsőbb hatalmi szervében ülő képviselőinek erkölcsi és

politikai egységénél fogva, a törvényeket mindig egyhangúlag fogadják el.

A Legfelsőbb Tanács üléseit, a Szovjetunió Alkotmányának megfelelően, a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának Elnöksége évenkint kétszer hívja össze. Rendkívüli ülésszakokat a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének határozatára, vagy a szövetségi köztársaságok egyikének kívánságára hívnak össze. Mindkét kamara egyidejűen kezdi meg munkáját s mindegyiknek egyforma, 4 évre szóló felhatalmazása van. Mindegyik kamara saját elnökét s két elnökhelyettest választ, akik az üléseket vezetik s a belső szabályzatot kezelik. A kamarák külön-külön, vagy együtt üléseznek. A közös üléseken mindkét kamara elnöke felváltva elnököl. A szavazás külön történik. Abban az esetben, ha a Szövetség Tanácsa és a Nemzetiségek Tanácsa között valamely kérdésben véleményeltérés mutatkoznék, az Alkotmány a következő rendet írja elő. Mindkét kamarából, az egyenlő képviselet elvének alapján, egyeztető bizottság alakul (vagyis mindkét kamara egyforma számú küldöttet jelöl ki). Erre a bizottságra bízzák a véleményeltérést előidéző kérdés eldöntését. Ha az egyeztető bizottság nem tud megfelelően dönteni, vagy ha az általa elfogadott döntés az egyik kamarát nem elégíti ki, a kérdés másodszori megvizsgálás végett visszakerül a kamarákhoz.

Ha ezúttal sem jön létre megfelelő döntés, a Szovjetunió Lefelsőbb Tanácsának Elnöksége feloszlatja a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsát és új választásokat rendel el.

Mindaz, amit a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsát együttesen alkotó két kamaráról mondottunk, feljogosít arra, hogy megállapíthassuk azt a gyökeres

különbséget, amely a Szovjetunió legfelsőbb hatalmi szervének szervezete s a burzsoá országok parlamentjeinek szervezete között fennáll. A parlament a burzsoá országok többségében is két kamarából (Házból) áll. Ezek a kamarák azonban nem egyenjogúak, jogaik és hatásköreik különbözők. Ott az a törekvés váltja ki a kétkamarás rendszert, hogy az első kamara (az alsóház, vagy a képviselőház) munkáját, amikor ez az uralkodó osztály részére hátrányt jelent, meglassítsák és fékezzék. Az alsó kamarában elfogadott törvény sokszor nem elégíti ki a burzsoázia vezető csoportját. Ebben az esetben a második kamara (a felsőház) siet segítségére, amely a törvényjavaslat tárgyalását visszatartja, visszautasítja, vagy olyan módosításokat eszközöl rajta, amelyek tetszetősek és előnyösek az uralkodó osztály számára. A burzsoázia az úgynevezett „felsőház" eme szerepére való tekintettel olyan összetételt ír elő ennek a kamarának a részére, hogy a kerékkötő szerepét a lehető legjobban tölthesse be.

A második kamarát, vagy a felsőházat rendszerint nem demokratikus úton alakítják meg, sőt nem ritkán fentről nevezik ki. Egyes országokban, mint például Angliában, a második, ott „lordok házának" nevezett kamarában a tagok nagyobb része öröklési jog alapján, a többi pedig királyi kinevezés, vagy az általa betöltött hivatali tisztség révén foglal helyet. A lordoknak több mint a fele csak azért ül ebben a kamarában, mert apjuk és nagyapjuk is benne ült. Ha a lord meghal, akkor a legidősebb fia, akire a lordok házában való tanácskozás joga száll, még kiskorúsága esetén is elfoglalja helyét a lordok házában. Így a jelenlegi lordok házában, Angliában, 28 kiskorú tag foglal helyet. Ezek csupán a szavazásban nem vesznek részt.

Azokban az országokban, ahol a második kamarát választják, fokozott cenzusokat és nem ritkán külön választási szabályzatot állapítanak meg a választhatóságra. Ennek a kamaranak a felhatalmazási idejét, az első kamara felhatalmazási idejéhez képest, meghosszabbítják. A második kamara állományát rendszerint nem egyszerre, hanem részenkint újítják meg. Így például az USA-ban kétévenkint a második kamara (a szenátus) állományának csupán egyharmadát választják meg, ugyanakkor, mikor az első kamara újjáválasztása egyszerre történik. A burzsoázia mindezekkel a módszerekkel arra törekszik, hogy a felső kamarák összetétele különösen megbízható legyen. Ezek a kamarák rendszerint mindenütt a reakció főfészkei és a haladás kerékkötői.

A parlament kétkamarás szervezete a burzsoá országokban éppen a kamarák véleményeltérésével számol, az esetben, ha az alsó kamara a tömegek nyomására olyan törvények meghozatalához kezd, amelyek az uralkodó osztály számára nem kívánatosak.

c) A Szovjetúnió Legfelsőbb Tanácsának állandó bizottságai

A törvényjavaslatok megvizsgálására és előkészítésére a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának mindegyik kamarájában, a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa felhatalmazásának idejére, a küldöttekből választás útján Költségvetési bizottságot, Törvényhozási bizottságot és Külügyi bizottságot alakítanak.

A Költségvetési bizottság előzetesen megvizsgálja és véleményezi az állami kölségvetésről szóló törvényjavaslatot, amelyet a kormány állít össze s

minden évben a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa fogad el. A költségvetésről szóló törvényjavaslatnak óriási jelentősége van. Benne határozzák meg az elkövetkező évre a Szovjetunió összes jövedelmét, ennek a jövedelemnek a forrásait, valamint az állam összes, a gazdaságra, művelődésre, honvédelemre, kormányzatra, építésre, stb. fordított kiadását. Államunk költségvetése hatalmas és minden évben emelkedő összegben fejeződik ki. A szovjet állam költségvetése egészen másképen épül fel, mint a burzsoá államok költségvetése. A tőkés országokban legfőképen a dolgozóktól behajtott adó alkotja az állam bevételeit, s ezeket az összegeket a kizsákmányoló állami gépezet megerősítésére adják ki. A szocialista államban a költségvetést (jövedelmi részében) legfőképen az állami vállalatoktól és szervezetektől befolyó jövedelem alkotja. A lakosságtól adók, kölcsönök alakjában befolyó összegek csupán csekély részét alkotják a Szovjetunió állami költségvetésének. A szovjet állami költségvetés alapja a szocialista felhalmozás (akkumuláció): az állami vállalatok és intézmények forgalmi adója és bevételi járulékai. A szovjet államban a népgazdaság, s a dolgozók szociális és kultúrális szükségleteinek kielégítésére (művelődésre, egészségvédelemre, nyugdíjakra, segélyekre) fordítják a pénz túlnyomó részét. A többit a szocialista állami gépezet és a Szovjet Hadsereg megerősítésére költik.

Mindegyik kamara törvényhozási bizottsága előzetesen megvizsgálja valamennyi, a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa jóváhagyása végett előterjesztett törvényjavaslatot (a költségvetésre, valamint a külügyekre vonatkozó törvényjavaslatok kivételével). Ugyancsak ez a bizottság dolgozza ki azokat a törvényjavaslatokat, amelyek az őt választó

kamarák megbízásából vagy saját törvényhozói kezdeményezésére készülnek. Minthogy a bizottság maga nem tudja az összes szükséges törvényjavaslatot kidolgozni, jogosult egyes törvényjavaslatok előkészítését illetően a Szovjetunió Miniszterei Tanácsához fordulni.

A harmadik, a Szovjetúnió mindegyik kamarájában alakított állandó bizottság a Külügyi bizottság. Ez a bizottság előzetesen megvizsgálja az összes, a külügyekkel összefüggő s a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának vizsgálatára beterjesztett kérdést.

A felsorolt bizottságokon kívül a Szövetség Tanácsa és a Nemzetiségek Tanácsa, mikor működésüket megkezdik, mandátumvizsgáló bizottságokat is választanak, amelyek felülvizsgálják mindegyik kamara küldötteinek meghatalmazását.

d) A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának összetétele

Magában a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának összetételében világosan kifejeződik államunknak, mint a munkások és a parasztok szocialista államának sajátos volta. A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa, bármelyik burzsoá állam legfelsőbb hatalmi szervétől eltérően, kizárólag a dolgozók élenjáró képviselőiből áll. Ime, az 1946-ban, a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsában lefolyt választások eredménye: a Szövetség Tanácsának 628 küldöttéből 535 küldöttet, vagyis 78%-ot, a Szövetség Tanácsának rendjeleivel és érmeivel tüntettek ki, 48 küldött a Szovjetunió Hőse volt, közülük 11 küldött kétszer, 3 küldött pedig háromszor kapta meg ezt a kitüntetést. A nemzetiségi Tanács 657 küldötte közül 447 küldöttet, vagyis az egész állomány 68%-át, tüntettek ki rend-

jelekkel és érmekkel, míg 54 küldött a Szovjetunió Hőse, 13 pedig a Szocialista Munka Hőse volt. A munkások száma a Szövetség Tanácsában 287, vagyis 42%, a parasztoké 151, a többi az alkalmazottak s az értelmiség képviselője (tudósok, orvosok, pedagógusok, katonai alkalmazottak, állami és politikai tényezők), akiknek többsége, szociális származás szerint, szintén munkás és paraszt. Körülbelül ugyanezt a képet mutatja a Nemzetiségek Tanácsának állománya is: 224 munkás (34·1%), 198 paraszt (30·1%), 235 az alkalmazottak és a szovjet értelmiség képviselője (35·8%). Ezek az adatok is tanúsítják a Szovjetunió munkásainak, parasztjainak és értelmiségének szoros egységét és érdekközösségét.

Egészen másképpen fest a legfelsőbb hatalmi szervek állománya a burzsoá országokban. Vegyük például a mostani Angliát, ahol a Labour Party, tehát egy olyan párt emberei vannak hatalmon, amely „munkás" és „szocialista" pártnak nevezi magát. Az 1945. évi választások eredményeként az angol parlament alsóházában tényleg a „munkáspártiak"-é a többség. Munkás azonban kevés van közöttük, s azok, akik munkásoknak számítanak, valójában volt munkások, akik szakszervezeti hivatalnokokká vedlettek át s régen elfelejtették azt az időt, mikor a munkapadnál álltak. A „munkáspárti" képviselők zöme ügyvéd, s a tőkés vállalatok magas fizetést húzó alkalmazottja. A Labour embereivel egysorban tekintélyes gyárosok, kereskedők, pénzemberek foglalnak helyet az alsóházban. Anglia felsőházának állománya a Labour-kormány alatt ugyanaz, mint amilyen azelőtt volt: a lordok házában 3 királyi vérből való herceg, 26 herceg, 39 marquis, 163 gróf, 410 báró, stb. foglal helyet. Ezek mind a felsőbb an-

gol tőkésrétegek képviselői, óriási birtokok tulajdonosai, a tőkés vállalatok nagy részvényesei.

Ha a Szovjetunió legfelsőbb hatalmi szerveinek összetételét az úgynevezett demokratikus burzsoá országok legfelsőbb hatalmi szerveivel összehasonlítjuk, még egyszer meggyőződünk a szovjet rend fölényeiről, amely a dolgozó népnek oszthatatlan teljhatalmat, a munkásosztálynak pedig vezető szerepet biztosít.

e) A Legfelsőbb Tanács küldötte nem egyéb, mint a nép szolgája

A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának küldötte (mint a Szovjetunió összes többi hatalmi szerveinek küldöttei) rendszerint tovább is folytatja ugyanazt a munkát, amelyet megválasztásáig gyárában, bányájában, kolhózában, mozdonyán, iskolájában, kórházában, tudományos intézetében, vagy ezredében végzett. A szovjet küldött nem szakad el választóitól, hanem élmunkás marad a saját munkakörében. Pása Angelina, a híres traktorvezetőnő, aki 1937 óta tagja a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának, továbbra is a traktorvezető brigádot irányítja, s mint azelőtt, példát mutat a sztachánovista munkában. Termelő munkájának kiváló mutatószámaiért nemrégen kapta meg a Szocialista Munka Hőse kitüntető címét. Ez az egyszerű traktorvezetőnő ugyanakkor érett politikus. Naponta fordulnak hozzá a választók, s ő elmélyed minden beadványukba, segítségükre van kérelmeikben s támogatja hasznos kezdeményezéseiket. A Legfelsőbb Tanács ülésezésének idején résztvesz a Szovjetunió törvényeinek kidolgozásában s a Legfelsőbb Tanács egyéb munkájában is.

Minden egyes küldöttel így áll a dolog a mi birodalmunkban. Mindegyik, küldötti meghatalmazásának teljesítése mellett, a maga megszokott munkáját végzi, s a nép javára mind ebbe, mind küldötti kötelességeibe legjobb erejét és tudását viszi bele.

Sehol sincsen olyan eleven, közvetlen kapcsolat a küldöttek s a nép között, mint a mi birodalmunkban. „A választók kötelessége és joga, — mondja Sztálin elvtárs, — abban áll, hogy küldötteiket minden időben ellenőrzésük alatt tartsák és sugalmazzák nekik, hogy semmiesetre se süllyedjenek a politikai nyárspolgárok színtjére, — sugalmazzák küldötteiknek, hogy legyenek olyanok, mint amilyen a nagy Lenin volt." A burzsoá országokban választók és képviselők között a megválasztástól kezdve rendszerint megszakad a kapcsolat. Ott a képviselő mentes választóinak ellenőrzésétől s nem vonják felelősségre választói akaratának megszegéséért. Nálunk, az Alkotmány szerint, a választók visszahívhatják bármelyik küldöttet, ha magatartásával bizalmukat nem igazolja. Ez újabb bizonyítéka a szovjet demokrácia fölényének, a szovjet nép teljhatalmának. Birodalmunkban a küldött tudja, hogy a nép szolgája. A nép szolgálatában a nagy Sztálin, egész népünknek legelső küldötte, szolgál neki példával, aki a dolgozóknak szenteli egész életét.

A Szovjetunió Alkotmánya, mely számbaveszi a küldöttek magasztos kötelességeit, messzemenő jogokat is ad nekik. A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának küldötte kérdést (interpellációt) intézhet a kormányhoz, vagy az egyes miniszterekhez, akik kötelesek három napon belül, az illető kamarában, írásban vagy szóban válaszolni. Valamennyi állami szerv, amelyhez a Legfelsőbb Tanács küldötte küldötti kötelességeinek teljesítésével kapcsolatban for-

dul, köteles megadni a szükséges felvilágosításokat és megfelelő intézkedéseket foganatosítani a küldött által felvetett kérdések megoldására. A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának küldötte a Legfelsőbb Tanács, vagy, abban az időszakban, mikor a Legfelsőbb Tanács nem ülésezik, a Legfelsőbb Tanács Elnökségének beleegyezése nélkül nem vonható bírói úton felelősségre és nem tartóztatható le.

A küldötteknek a lehető legkedvezőbb feltételeket biztosítják küldötti meghatalmazásuk teljesítéséhez. Ingyen utazhatnak a Szovjetunió valamennyi vasút- és hajózási vonalán. A küldötti kötelességek teljesítésével együttjáró költségeiket a törvény által megszabott mértékben megtérítik. Ez lehetővé teszi a küldötteknek, hogy a választóikkal való kapcsolatok fenntartása, vagy a választóik által felvetett kérdések elintézése végett különböző helyekre utazzanak, a választókkal állandóan levelezzenek, a szükséges könyveket beszerezzék, stb., stb.

f) A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának Elnöksége nem egyéb, mint a Szovjetunió elnök-kollégiuma

A Szovjetunió államszervezetének egyik, következetes demokratizmusát kiemelő sajátsága a személyes államfő hiánya. A burzsoá államok legnagyobb részében az elnök, ott pedig, ahol az alkotmányos monarchia megőrződött, a király az államfő.

Mikor 1936-ban az egész nép megvitatta az Alkotmánytervezetet, egyesek azt indítványozták, hogy a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének elnökét ne a Legfelsőbb Tanács, hanem a birodalom egész lakossága válassza. Sztálin elvtárs, a Szovjetunió Alkotmánytervezetéről mondott beszámolójá-

ban, határozottan állást foglalt ez ellen a módosítás ellen.

„Alkotmányunk rendszere szerint, — mondotta, — a Szovjetunióban nem kell az egész lakosság által, a Legfelsőbb Tanáccsal egyformán választott egyes elnöknek lennie, aki szembehelyezkedhet a Legfelsőbb Tanáccsal. A Szovjetunió elnöke: elnökkollégium, — ez a Legfelsőbb Tanács Elnöksége, beleértve a Legfelsőbb Tanács Elnökségének elnökét is, akit nem az egész lakosság, hanem a Legfelsőbb Tanács választ, s aki a Legfelsőbb Tanács előtt felelős.

A történelmi tapasztalat megmutatja, hogy a legfelsőbb szervek ilyen felépítése a legdemokratikusabb, s biztosítja az országot a nemkívánatos véletlenek ellen."

g) A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének összetétele és választási rendje

A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának Elnökségét mindkét kamara együttes ülésén a következő összetételben választják meg: az Elnökség elnöke, 16 elnökhelyettes (a szövetségi köztársaságok száma nyomán), a titkár és 15 tag.

A Szovjetunió Legfelső Tanácsa Elnökségének elnöke, ennek a szervnek a megalakításától kezdve, egészen 1946 márciusig, Mihajl Ivanovics Kalinin volt, — a Bolsevik Párt eme kiváló politikusa, a szovjet állam egyik legtekintélyesebb vezetője, Lenin és Sztálin hű fegyvertársa, ez a le nem váltott s az egész nép lángoló szeretetét élvező „összszövetségi kisbíró". 1919-ben J. M. Szverdlov ha-

lála után, az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság Központi Végrehajtó Bizottságának elnöki székében az ő utóda, majd az Össz-oroszországi Szövetség megalakulásakor a Szovjetunió Központi Végrehajtó Bizottságának elnöke lett. 1946-ban M. I. Kalinint márciusban súlyos betegsége arra késztette, hogy a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsához forduljon és felmentését kérje a Legfelsőbb Tanács Elnökségének elnöki tisztsége alól.

A Szovjetunió másodízben összehívott Legfelsőbb Tanácsa első ülésszakában eleget tett Mihajl Ivanovics kérésének, s egyben egyhangúan a Legfelsőbb Tanács Elnökségének tagjai közé választotta. Őszinte gyászba borította az egész népet, amikor a rádió a birodalom tudtára adta ennek a kimagasló államférfiúnak 1946 június 3-án bekövetkezett halálát.

Mihajl Ivanovics Kalinin utódaként egyhangúan Nikolaj Mihajlovics Sverniket választották meg a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének elnökéül. N. M. Svernik sok éven át a szakszervezetek Össz-szövetségi Központi Tanácsát vezette, több, mint két évtizede a Kommunista (bolsevik) Part Központi Bizottságának tagja, az államhatalom legfelsőbb szervének (azelőtt az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság, majd az Összszövetség Központi Végrehajtóbizottságának, később pedig a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának és az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság Legfelsőbb Tanácsának) küldötte. A Honvédő Háború idején N. M. Svernik állott a német fasiszta rablók és segítőtársaik által elkövetett gaztettek megállapítására és kivizsgálására kiküldött Rendkívüli Állami Bizottság élén.

h) A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének meghatalmazása

A Legfelsőbb Tanács Elnöksége rendkívül fontos helyet tölt be birodalmunk legfőbb államhatalmi szerveinek rendszerében. A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának Elnöksége működéséről a Legfelsőbb Tanácsnak tartozik felelősséggel. A Legfelsőbb Tanács ülésszakai között a Legfelsőbb Tanács Elnöksége az a szerv, amely, mint a Legfelsőbb Tanács állandóan működő képviselője és a legfontosabb államigazgatási teendők ellátására jogosított meghatalmazottja, államunk élén áll. Meghatalmazásait a Szovjetunió Alkotmányának 49. cikkelye sorolja fel. A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának Elnöksége hívja össze a Legfelsőbb Tanács ülésszakait, értelmezi a Szovjetunió érvényben levő törvényeit, rendeleteket ad ki. Az esetben, ha a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának kamarái között elintézetlen véleményeltérés merül fel, az Elnökség oszlatja fel a Legfelsőbb Tanácsot és rendel el új választásokat. Saját kezdeményezéséből, vagy a szövetségi köztársaságok egyikének kívánságára népszavazást (referendumot) rendez. Hatályon kívül helyezi a Szovjetunió Miniszterei Tanácsának, vagy a Szövetségi Köztársaságok Miniszterei Tanácsainak határozatait és rendelkezéseit azokban az esetekben, ha ezek a határozatok nem felelnek meg a törvénynek. A Legfelsőbb Tanács ülésszakai közötti időben az Elnökségre hárul egyes minisztereknek a Szovjetunió Miniszterei Tanácsa elnökének előterjesztésére történő felmentése vagy kinevezése. Mindezek a kinevezések jóváhagyás végett a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának soronkövetkező ülésszaka elé terjesztendők.

Rendkívül fontos hivatása van a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének a honvédelem és a külügyi kapcsolatok terén. Az Alkotmánynak megfelelően, az Elnökség nevezi ki és váltja fel a Szovjetunió fegyveres erőinek legfőbb parancsnokságát, a Legfelsőbb Tanács ülésszakai közötti időben ő hirdeti ki a háborús állapotot abban az esetben, ha a Szovjetuniót háborús támadás éri, vagy ha támadás elleni kölcsönös védelemre vonatkozó nemzetközi szerződéses kötelezettségek teljesítése válik szükségessé, végül ő rendeli el az általános vagy részleges mozgósítást. A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának Elnöksége becikkelyezi (ratifikálja), úgyszintén felmondja a Szovjetunió kormányának a külföldi államokkal kötött szerződéseit. Kinevezi és visszahívja a Szovjetunió külföldi államokban meghatalmazott képviselőit, s átveszi a külföldi államok képviselőinek megbízó és visszahívó leveleit.

A burzsoá államokban ezeknek a ténykedéseknek legnagyobb részét az elnök, vagy a király személyében egy egyéni szervre bízzák. A mi államunkban viszont demokratikus testületi (kollegiális) szerv intézi, őket, amely valamennyi szövetségi köztársaság képviselőit magában foglalja és a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa előtt felelős.

4. A Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének államigazgatási szervei

(A Szovjetunió Alkotmányának V. fejezete)

a) A Szovjetunió kormánya

Államunk és pártunk bel- és külpolitikájának mindennapi megvalósítása, s valamennyi államigazgatási szerv működésének összefogása végett a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa megalakítja a Szovjet-

unió kormányát, azaz a Szovjetunió Miniszterei Tanácsát.

A Szovjetunió Miniszterei Tanácsa az államhatalom legfőbb végrehajtó és rendelkező szerve. A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának, a Legfelsőbb Tanács ülésszakai közötti időben pedig a Legfelsőbb Tanács Elnökségének felelős és tartozik számadással. A Miniszterek Tanácsa az érvényben levő törvények alapján és azok végrehajtására bocsátja ki határozatait és rendeleteit.

A Szovjetunió Miniszterei Tanácsának feladatai és meghatalmazásai nagyok és felelősségteljesek. A Miniszterek Tanácsa irányítja és egyesíti a Szovjetunió valamennyi minisztériumának és a hatáskörébe tartozó számos többi intézménynek a munkáját. Intézkedéseket foganatosít a népgazdasági terv és az állami költségvetés végrehajtása, valamint a hitel- és pénzrendszer szilárdítása végett. Gyakorolja az általános vezetést a külföldi államokkal való érintkezés terén. A Miniszterek Tanácsa állapítja meg a tényleges katonai szolgálatra behívandó polgárok évi létszámát, s irányítja az ország fegyveres erőinek általános szervezését. Az Alkotmány feljogosítja a Miniszterek Tanácsát, hogy a gazdasági kulturális és védelmi építőmunka ügyeiben szükség esetén külön bizottságokat és főigazgatóságokat alakítson.

A Szovjetunió Miniszterei Tanácsa meghatalmazásainak már eme rövid felsorolása is tanúsítja, milyen rendkívül kiterjedt munkaköre és jelentősége van a Szovjetunió kormányának a legmagasabb állami szervek rendszerében. Éppen ez a magyarázata annak, hogy a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa I. V. Sztálint, első helyettesévé pedig V. M. Molotovot állította a Szovjetunió kormányának élére.

A SZOVJET SZOCIALISTA KÖZTÁRSASÁGOK SZÖVETSÉGE LEGMAGASABB ÁLLAMHATALMI SZERVEI ÉS ÁLLAMIGAZGATÁSI SZERVEI:

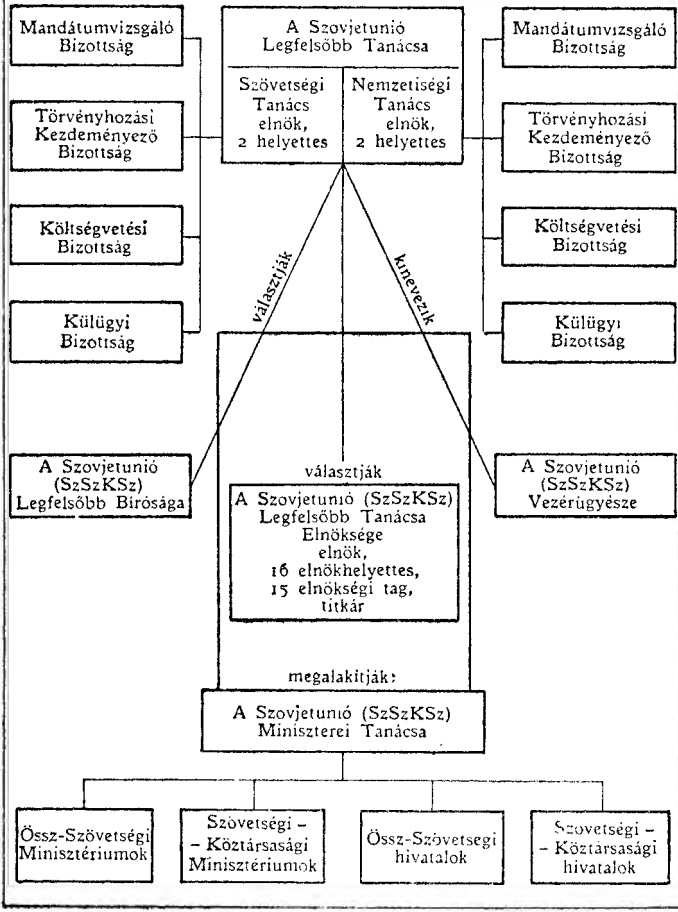

1946 márciusig a Népbiztosok Tanácsa volt a Szovjetunió kormánya. 1946 márciusban a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának első ülésszaka, N. M. Svernik indítványára, határozatot fogadott el a Szovjetunió Népbiztosai Tanácsának a Szovjetunió Miniszterei Tanácsává való átalakításáról. Ezt az átalakítást az idézte elő, hogy kormányunknak, a Népbiztosok Tanácsának, s a különböző közigazgatási ágakat irányító központi szerveknek, a népbiztosságoknak elnevezései, amelyeket még a szovjet hatalom első időszakában állapítottak meg, államunk óriási kifejlődésének feltételei közepette elavultak. Immár nem fejezték ki pontosan azokat a kiterjedt meghatalmazásokat és felelősségeket, amelyekkel a sztálini Alkotmány a központi államigazgatási szerveket felruházta.

Hozzájárult ehhez az is, hogy a régi „biztosság" (komisszariátus) és „biztos" (komisszárius) elnevezést nemcsak a Szovjetunió központi szervei és azok vezetői, hanem egyes helyi szervek s ezeknek munkatársai is magukévá tették. Ezzel elmosódtak az elnevezési határok a központi és a helyi szervek, a központi intézmények vezetői és a helyi intézmények munkatársai között. Ezért alakították át a Szovjetunió Népbiztosainak Tanácsát és a Szovjetunió népbiztosságait a Szovjetunió Miniszterei Tanácsává, illetve minisztériumaivá. Hasonló átalakítást valósítottak meg a szövetségi és az autonóm köztársaságok központi államigazgatási szerveiben is.

b) A Szovjetunió minisztériumai

Minisztériumoknak nevezik azokat a központi szerveket, amelyek a kormányzatnak valamely meghatározott ágát vezetik. A Szovjetunió minisztériu-

mai össz-szövetségiekre és szövetségi-köztársaságiakra oszlanak.

Az össz-szövetségi minisztériumok közvetlenül, vagy az általuk kinevezett szervek révén, a Szovjetunió egész területén vezetik a rájuk bízott államigazgatási ágat, minthogy a szövetségi és az autonóm köztársaságokban nem alakítanak minisztériumokat, amelyek ezeket a kormányzati ágakat igazgatnák. Itt azokról az államigazgatási ágakról beszélünk, amelyek a Szovjetunió kötelékébe tartozó valamennyi szövetségi köztársaság kölcsönös megegyezése folytán a Szovjetunió legfelsőbb szerveinek képében a Szovjetunióra ruháztattak.

Össz-szövetségi a következő 36 minisztérium:

1. a repülőgépipari,
2. automobilipari,
3. külkereskedelmi,
4. fegyvergyártási,
5. geológiai,
6. beszerzési,
7. anyagtartalékok,
8. gép- és műszergyártási,
9. gyógyászati ipari,
10. tengerhajózási,
11. a keleti területek kőolajipari,
12. a déli és nyugati területek kőolajipari,
13. élelmiszer tartalékok,
14. postafelszerelés-ipari,
15. vasútügyi,
16. gumiipari,
17. folyamhajózási,
18. posta- és hírtovábbításügyi,
19. mezőgazdasági-gépgyártási,

20. szerszámgép gyártási,
21. építészeti és útépítőgépgyártási,
22. hadi és haditengerészeti üzemépítkezési,
23. nehézipari üzem-építkezési,
24. fűtőanyagüzem-építkezési,
25. hajóépítő-ipari,
26. közlekedési-gépgyártási,
27. munkatartalékok,
28. nehéz gépgyártási,
29. a keleti területek szénipari,
30. a nyugati területek szénipari,
31. vegyipari,
32. színesfém-kohászati,
33. cellulóze- és papíripari,
34. vaskohászati,
35. villanyipari,
36. villanyerőművi minisztérium.

A Szovjetunió szövetségi-köztársasági minisztériumai rendszerint nem közvetlenül, hanem a szövetségi köztársaságok hasonnevű minisztériumain keresztül vezetik a rájuk bízott igazgatási ágat. Ebben különböznek a Szovjetunió eme minisztériumai a fentebb felsoroltaktól.

A következő 23 minisztérium tartozik a szövetségi-köztársasági minisztériumokhoz:

1. élvezeti cikk-ipari,
2. belügyi,
3. fegyveres erők,
4. felső-oktatásügyi,
5. állami ellenőrzésügyi,
6. állambiztonságügyi,
7. egészségügyi,
8. külügyi,
9. kinematográfiai,

10. könnyűipari,
11. erdőipari,
12. hús- és tejipari,
13. élelmiszeripari,
14. építőanyagipari,
15. a keleti területek halipari,
16. a nyugati területek halipari,
17. mezőgazdaságügyi,
18. szovhózügyi,
19. textilipari,
20. kereskedelmi,
21. pénzügyi,
22. igazságügyi,
23. erdőgazdasági minisztérium.*

Ilyenformán 36 össz-szövetségi és 23 szövetségi-köztársasági minisztérium van a Szovjetunióban. Az első szövetségi Alkotmány mindössze 10 népbiztosságot, ebből 5 össz-szövetségit és 5 szövetségi-köztársaságit írt elő. 1936-ban 11 össz-szövetségi és 10 szövetségi-köztársasági, összesen tehát 21 népbiztosságunk volt. Jelenleg 59 minisztériumunk van. A népgazdaság és az állami tevékenység egyes ágait irányító központi hivatalok számának eme megnövekedésében tükröződik vissza a népgazdaság és a kultúra óriási fejlődése, valamint az a javulás, amely a különböző államigazgatási ágak vezetésének szervezeti formáiban észlelhető.

Minden minisztérium élén a miniszter áll, aki a Szovjetunió kormánya és a Legfelsőbb Tanács előtt felelős az általa vezetett minisztérium munkájáért. Az Alkotmány feljogosítja a minisztereket, hogy az illető minisztérium hatáskörén belül, az érvény-

* A Szovjetunió minisztériumainak fenti jegyzékét az 1948 május 1-i állapot szerint állítottuk össze.

ben lévő törvények, valamint a Szovjetunió Miniszterei Tanácsának határozatai és rendelkezései alapján és azok végrehajtására parancsokat és utasításokat adjanak ki.

A központi államigazgatási szervek rendszerében, a minisztériumokon kívül, vannak még a Szovjetunió Miniszterei Tanácsa mellett működő bizottságok is, mint például: az Állami Státuszbizottság, és mások; főigazgatóságok, bizottságok és tanácsok, mint például: a Polgári légi flotta Igazgatósága, az Északi-tengeri út Főigazgatósága, az Iparos- és fogyasztási szövetkezetek ügyeinek Főigazgatósága, az Állami tervhivatal, a Művészeti ügyek Bizottsága, a Testnevelési és sportügyek Bizottsága, az Építészeti ügyek Bizottsága, a Kolhóz-ügyek Tanácsa, a Görögkeleti egyházi ügyek Tanácsa, a Vallásgyakorlati (kultusz) ügyek Tanácsa, és így tovább.

5. *A szövetségi köztársaságok legfelsőbb államhatalmi és államigazgatási szervei*

(A Szovjetunió Alkotmányának IV. és VI. fejezete)

A szövetségi köztársaságok legfelsőbb államhatalmi és államigazgatási szervei ugyanazon rendszer szerint épülnek fel, mint a Szovjetunió legfelsőbb államhatalmi és államigazgatási szervei. Ennek a magyarázata a Szovjetunió politikai és gazdasági alapjainak egységében rejlik.

A szövetségi köztársaságok Legfelsőbb Tanácsai azonban, a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsától eltérően, csak egy kamarából állanak. Ennek az a magyarázata, hogy a nemzetiségek érdekei a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának második kamarájában, a Nemzetiségek Tanácsában, már képviselve vannak. Nem szükséges tehát, hogy ugyanilyen ka-

marákat alakítsanak a szövetségi köztársaságokban is.

A szövetségi köztársaság Legfelsőbb Tanácsát közvetlenül az illető köztársaság polgárai választják, 4 évi időtartamra, e köztársaságok alkotmányaiban meghatározott képviseleti arányszám szerint. Így például, az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság Alkotmánya a következő képviseleti arányszámot állapította meg ennek a köztársaságnak a Legfelsőbb Tanácsa részére: egy képviselő 150.000 lakosra. A többi szövetségi köztársaságban a képviseleti arányszámot, mindegyik köztársaság lakosainak száma szerint, ettől eltérően állapították meg.

A szövetségi köztársaság Legfelsőbb Tanácsa megválasztja e köztársaság Legfelsőbb Tanácsának elnökét és elnökhelyetteseit, úgyszintén az illető köztársaság Legfelsőbb Tanácsának Elnökségét, amely az elnökből, az elnökhelyettesekből, a titkárból, s a Legfelsőbb Tanács Elnökségének tagjaiból áll. A Legfelsőbb Tanács Elnöksége elnökhelyetteseinek és az Elnökség tagjainak száma az egyes szövetségi köztársaságokban különböző. Rendszerint mindenütt, ahol a szövetségi köztársaságok kebelében autonóm köztársaságok vannak, az elnökhelyettesek száma megfelel az autonóm köztársaságok számának. Ilyenformán mindegyik autonóm köztársaság képviselője egyben a szövetségi köztársaság Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének egyik elnökhelyettese. Birodalmunkban ezzel is mégegyszer hangsulyozzák a nemzetek egyenjogúságának elvét.

A szövetségi köztársaság hatáskörében kizárólag az illető köztársaság Legfelsőbb Tanácsa gyakorolja a törvényhozást. A szövetségi köztársaságra

egyben a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa által hozott törvények is kötelezőek.

A köztársasági államhatalmi szervek rendszerében a szövetségi köztársaság Legfelsőbb Tanácsának Elnöksége ugyanazt a helyet tölti be, mint amelyet a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának Elnöksége foglal el az össz-szövetségi államhatalmi szervek rendszerében. Ez az illető köztársaság elnök-kollégiuma. A szövetségi köztársaság kormányát — Miniszterei Tanácsát — ennek a köztársaságnak a Legfelsőbb Tanácsa alakítja meg. Ennek, az ülésszakok közötti időszakban pedig a szövetségi köztársaság Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének tartozik felelősséggel és számadással. A szövetségi köztársaság Miniszterei Tanácsa, a Szovjetunió és az illető köztársaság törvényei, valamint a Szovjetunió Miniszterei Tanácsának határozatai és rendeletei alapján és azok végrehajtására rendeleteket és rendelkezéseket bocsát ki és ellenőrzi ezek teljesítését.

Mindegyik szövetségi köztársaságnak tervbizottsága és megfelelő minisztériumai vannak. A minisztériumok egyrésze szövetségi-köztársasági, másik része köztársasági. A szövetségi-köztársasági minisztériumok nem csupán az illető köztársaság Miniszterei Tanácsának, hanem egyidejűleg a Szovjetunió megfelelő minisztériumának is alárendeltjei. Ezeknek a minisztériumoknak a jegyzéke azonos a Szovjetunió szövetségi-köztársasági minisztériumainak előbb ismertetett jegyzékével. Mindezek a minisztériumok azonban nem mindegyik szövetségi köztársaságban vannak meg. Például nem mindenütt alakíthatnak erdészeti vagy halipari minisztériumot, azon egyszerű okból, mert már a természeti adottságoknál fogva sem nyílik mindenütt lehetőség ilyenfajta iparágak megteremtésére.

A köztársasági minisztériumok közé azok tartoznak, amelyeket csupán a szövetségi és az autonóm köztársaságokban alakítanak meg. Velük egynevű minisztériumok a Szovjetunió Miniszterei Tanácsa mellett nem működnek. Ilyenek az oktatásügyi minisztérium, a helyi ipar, a községi gazdálkodás, a társadalombiztosítás minisztériuma, s még egynéhány minisztérium, amelyek a gazdasági sajátságoknak megfelelően — csupán egy, vagy néhány, de nem valamennyi szövetségi köztársaságban állanak fenn.

6. *Az autonóm köztársaságok legmagasabb államhatalmi és államigazgatási szervei*

(A Szovjetunió Alkotmányának VII. fejezete)

Az autonóm köztársaságok legmagasabb államhatalmi és államigazgatási szervei, rendszerüket és felépítésüket tekintve, nagyon hasonlítanak a szövetségi köztársaságok legmagasabb államhatalmi és államigazgatási szerveihez. A különbség legfőképen hatáskörükre (amely természetszerüen szükebb) és a minisztériumok számára vonatkozik (ez a szám az autonóm köztársaságban kisebb, mint a szövetségiben). Figyelembe veendő az is, hogy az autonóm köztársaságok legmagasabb államhatalmi és államigazgatási szerveire nemcsak a Szovjetunió, hanem az illető szövetségi törvényhozói megnyilatkozásai is kötelezők.

Valamennyi legmagasabb államhatalmi és államigazgatási szerv kölcsönös viszonyának és szervezetének alapelvei azonban ugyanazok: az autonóm köztársaság Legfelsőbb Tanácsa is egy kamarából áll s a köztársaság polgárai választják, 4 évi

időtartamra, a köztársaság Alkotmányában megállapított képviseleti arányszám szerint. A Legfelsőbb Tanács az autonóm köztársaság legmagasabb államhatalmi és egyedüli törvényhozó szerve. Az autonóm köztársaság Legfelsőbb Tanácsa fogadja el és módosítja ennek a köztársaságnak az Alkotmányát, állapítja meg a köztársaság körzeti beosztását, határozza meg — mindeme intézkedéseknek a szövetségi köztársaság Legfelsőbb Tanácsának utólagos jóváhagyásával — a körzetek és a városok határait. Az autonóm köztársaság Legfelsőbb Tanácsa hagyja jóvá az autonóm köztársaság népgazdasági tervét és költségvetését. Az autonóm köztársaság Legfelsőbb Tanácsa választja az autonóm köztársaság Legfelsőbb Tanácsának Elnökségét s alakítja meg a köztársaság kormányát, Miniszterei Tanácsát. Az autonóm köztársaság kormánya a saját hatáskörén belül, ugyanolyan jellegű munkát végez, mint a szövetségi köztársaság kormánya. Ez az autonóm köztársaság legmagasabb végrehajtó és rendelkező államhatalmi szerve. Mindegyik autonóm köztársaságnak megvannak a maga minisztériumai, van állami tervbizottsága s az autonóm köztársaság Miniszterei Tanácsa mellett számos igazgatósága. Az autonóm köztársaság mindegyik minisztériuma, kivétel nélkül, mind az autonóm köztársaság Miniszterei Tanácsának, mind a szövetségi köztársaság megfelelő minisztériumának alárendeltje.

7. *Az államhatalom helyi szervei*

(A Szovjetunió Alkotmányának VIII. fejezete)

Az államhatalom helyi szervei a tájékokon, területeken, autonóm területeken, körletekben, kerületekben, városokban, községekben (telepeken, fal-

AZ ÁLLAMHATALMI SZERVEK A VÁROSOKBAN:

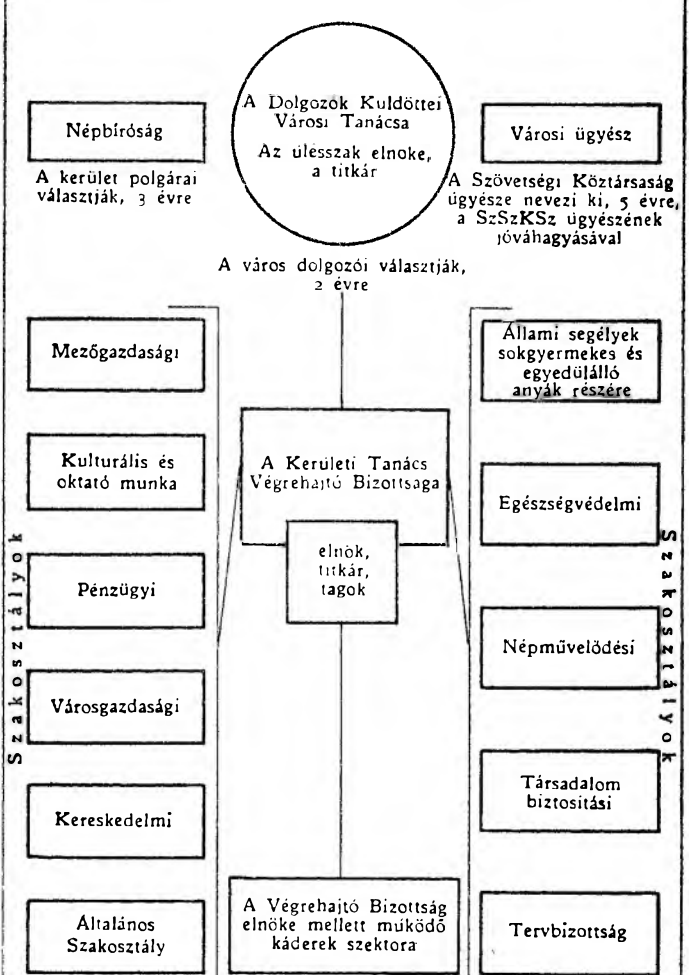

Ezenkivül a következő szakosztályok alakithatók meg: helyi ipari, telekkezelési. A Belügyminisztérium és az Államvédelmi Minisztérium Igazgatóságai.

vakban, „kislakásokban", „aulokban"), a dolgozók küldötteinek Tanácsai. Mindezeket az államhatalmi szerveket két évi időtartamra választják a tájék, a terület, az autonóm terület, a nemzetiségi körlet, a város és a falu dolgozói.

A dolgozók küldötteinek területi (tájéki) Tanácsaira hárul, hogy a területen (tájékon) a dolgozók küldötteinek több helyi Tanácsát irányítsák.

Az Alkotmány a következőképen határozza meg valamennyi helyi hatalmi szerv feladatait: „A dolgozók küldötteinek Tanácsai vezetik az alájuk rendelt közigazgatási szervek működését, biztosítják az állami rend védelmét, a törvények megtartását és a polgárok jogainak védelmét, vezetik a helyi gazdasági és kulturális építőmunkát, megállapítják a helyi költségvetést." (97. cikkely). Ilyenformán valamennyi helyi államhatalmi szerv feladatai ugyanazok, tehát nem a feladatok jellegében, hanem a munka terjedelmében különböznek egymástól. A helyi hatalmi szervek küldöttei munkájukkal biztosítják az aratásért vívott harc sikerét, a népgazdasági terv teljesítését, a tömegek jólétének emelkedését, a kultúra felvirágzását, s az ország védelmi képességének erősítését. A lakosságból minden helyi Tanács körül aktíva alakul, amely segíti a Tanácsot mindennapi munkájában. Minél nagyobb ez az aktíva, annál sikeresebb a helyi államhatalmi szerv munkája.

A helyi államhatalmi szervek felépítése, minden sokféleségük mellett, egytípusú. Minden helyi hatalmi szerv, függetlenül attól, hogy a dolgozók küldötteinek területi (tájéki), körzeti, városi, vagy falusi Tanácsairól van-e szó, megválasztja a saját végrehajtó bizottságát, amely az elnökből, az elnökhelyettesekből, a titkárból és a tagokból áll. A ki-

A DOLGOZÓK KÜLDÖTTEI FALUSI TANÁCSAI

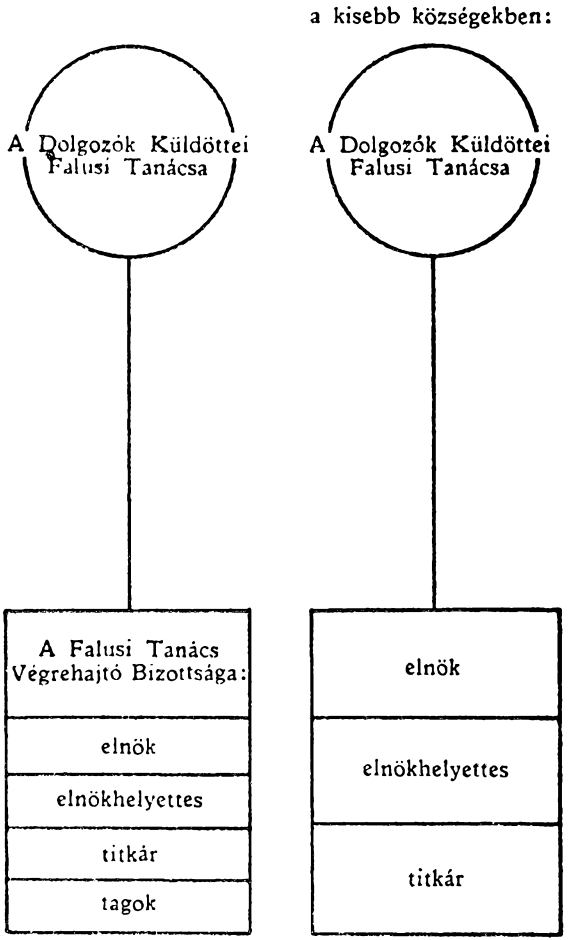

sebb falusi telepeken, úgyszintén munkástelepeken a Tanácsok csupán elnököt, elnökhelyettest és titkárt választanak. A dolgozók küldöttei Tanácsainak végrehajtó szerveire hárul, hogy területükön, a dolgozók küldöttei illetékes Tanácsai határozatainak, valamint a fölöttes államhatalmi és államigazgatási szervek utasításainak alapján a kultúrpolitikai és a gazdasági építőmunkát vezessék. A helyi Tanácsok munkarendje, csakúgy, mint a Legfelsőbb Tanácsoké, ülésszakokat ír elő. A városi és a falusi Tanácsok ülésszakát, a szövetségi köztársaságok alkotmányainak megfelelően, legalább havonta egyszer, a körleti Tanácsokét legalább évente hatszor, a tájéki és a területi Tanácsokét legalább évente négyszer kell összehívni.

A dolgozók küldötteinek Tanácsai döntéseket hoznak és rendelkezéseket adnak ki azoknak a jogoknak keretein belül, amelyeket a Szovjetunió, a szövetségi és az autonóm köztársaságok törvényei számukra biztosítanak. A dolgozók küldötteinek fölöttes Tanácsai hatálytalaníthatják az alantas Tanácsok s ezek végrehajtószervei által hozott döntéseket és rendelkezéseket. A fölöttes Tanácsok végrehajtó bizottságai azonban csupán az alantas végrehajtó bizottságok döntéseit és rendelkezéseit hatálytalaníthatják. Az alantas Tanácsok döntéseit és rendelkezéseit viszont a fent említett végrehajtó bizottság csak felfüggesztheti, de nem hatálytalaníthatja. Ez az egyik megnyilvánulása a sok közül annak az igazi demokratizmusnak, amely a Szovjetunió államhatalmi szerveinek felépítési rendszerét és működését áthatja.

A dolgozók küldöttei tájéki (területi), körleti és városi Tanácsai számos szakosztályt alakítanak, mint például: pénzügyi, közoktatásügyi, egészség-

védelmi, társadalombiztosítási, kereskedelmi és még sok más szakosztályt, úgyszintén tervbizottságot is. Ezek a szakosztályok egyben az illetékes minisztériumoknak és egyéb központi államigazgatási szerveknek az alsóbb helyi szervei.

A dolgozók küldötteinek Tanácsai teljhatalmú államhatalmi szervek, amelyek széleskörű jogokkal ruháztatnak fel s bevonják a néptömegeket az állami tevékenységbe. A helyi államhatalmi szervekben gyakorolt tevékenység tág teret nyit a kezdeményezéseknek. Mind a városi, mind a falusi élenjáró Tanácsok tapasztalatából kitűnik az a rendkívül fontos munka, melyet a legkülönbözőbb ágakban végeznek. Az ilyen városok Tanácsai, mint Moszkva, Leningrád, Sztálingrád, aranybetűkkel írták be nevüket birodalmunk történetébe. Ezek a Tanácsok a Honvédő Háború éveiben a legnehezebb feltételek között is példát mutattak, hogyan gondoskodnak az emberekről, hogyan harcolnak városaik, s ezzel az egész birodalom sikeres védelméért. A Tanácsok a front mentén minden irányban segítették a hadsereget és a lakosságot, s megmentették a szocialista tulajdont, amelyet veszélymentes helyre szállítottak át. A Tanácsok, több tízezer helyi Tanácsot beleértve, egészben véve becsülettel állták ki a háború szigorú vizsgáját s életképeseknek, a tömegekhez közelálló s velük szakadatlanul egybekapcsolt állhatatos szerveknek, a tömegek ügyes szervezőinek és vezetőinek mutatkoztak. A háború éveiben a helyi Tanácsokra hárult a lakosság kiürítésének és elszállásolásának rendkívül nehéz munkája. A helyi Tanácsok sokat tettek azért, hogy a vetésterületet mélyen a front mögött megnagyobbítsák, s így pótolják az ellenség által ideiglenesen elfoglalt mezőgazdasági területek termelését. Biztosították a ki-

ürített üzemek és intézmények zavartalan munkáját, közreműködtek új hadiipari vállalatok építésében.

A háborút követő időszakban is óriási feladatok várnak a helyi Tanácsokra. Az ellenséges megszállás alatt volt helységekben a fedél nélkül maradt emberek millióinak kell lakóhelyet biztosítani. Helyre kell állítani, fel kell építeni rengeteg üzemet, ki kell bővíteni az oktatási intézmények hálózatát, biztosítani a lakosság minden szükségletét, fejleszteni a helyi ipart és a szovjet kereskedelmet. A munka jobb megszervezése és a munkafegyelem megszilárdítása révén el kell érni a mezőgazdasági munka termelékenységének fokozását. Még szebbé, még gazdagabbá kell tenni városainkat és falvainkat, mint amilyenek a háború előtt voltak. Mind ennek, és még sok más állami feladatnak a teljesítése függ attól, mennyire képesek a helyi Tanácsok a Párt és a kormány útmutatásai alapján a tömegeket mozgósítani és megszervezni, hogy a Szovjetunió népgazdasága helyreállításának és fejlesztésének ötéves tervét 4 év alatt sikeresen teljesítsék.

A háború befejezése óta eltelt első évek tapasztalata megmutatta, hogy a helyi Tanácsok sikeresen birkóznak meg a háború utáni időszak bonyolult feladataival. Ebben nyilvánult meg a szovjet szocialista demokratizmus mindent legyőző ereje, amely közvetlen és döntő részvételt biztosít az államigazgatásban a dolgozóknak.

Az utolsó választások a helyi Tanácsokba, melyeket valamennyi szövetségi köztársaságban 1947 decemberében és 1948 januárjában tartottak meg, még jobban megerősítették a Tanácsokat. A választási hadjárat folyamán seregszemlét tartottak valameny-

nyi helyi államhatalmi szerv munkája felett. A választók, a jó gazda módjára, értékelték mindegyik Tanács, mindegyik, a multban általuk ebbe a Tanácsba választott küldött munkáját. A választók értékes, az egyik vagy másik helyi Tanácsban felmerült hiányosságokra vonatkozó útmutatásai nagymértékben elősegítik az elmaradt munkaágak szorosabbra fogását. A helyi államhatalmi szervek a választások révén az államférfiak sok új káderével gazdagodtak, akiket a választók a falu és a város legérdemesebb, legszorgosabb dolgozói közül választottak ki. A mi előrehaladásunk törvénye a kritika és az önkritika. Birodalmunk bármely államhatalmi szervének a néppel való szoros, állandó kapcsolata s a kritika és önkritika kifejlődése biztosítják a hiányosságok idejében történő kiküszöbölését s az egész állami gépezet munkájának szakadatlan javulását.

8. A bíróság és az ügyészség a Szovjetunióban

(A Szovjetunió Alkotmányának XI. fejezete)

a) A bíróság a kizsákmányoló államban

Mindegyik államnak saját bírósága van, amely az ebben az államban felállított társadalmi rend megóvására hivatott.

A kizsákmányoló államokban a bíróság a kizsákmányolók érdekeit szolgálja. Gyűlöletes volt a bíróság a dolgozók előtt a cári Oroszországban. Kegyetlenül leszámolt a nép legjobb fiaival, akik az önkény és a törvénytelen hatalom ellen, egy igazságos társadalmi rendért küzdöttek. Ugyanakkor fedezte az uralkodó osztályokból jövő bűnösöket. „A gaz-

daggal ne pereskedj!", — hangzott a keserű népi közmondás. Akkor a korrupció (a megvesztegethetőség) és az igazságtalanság voltak az urak a bíróságokon. „A bíróság még a feketénél is sötétebb", — így jellemezte a forradalom előtti költő a cári Oroszországot.

Amit itt mondottunk, az természetesen nem vonatkozik csupán a cári Oroszországra. A burzsoá államokban mindenütt rendkívül rideg és szigorú a bíróság a szegényekhez, de elnéző ítéleteket hoz a vagyonos osztályokból származó bűnösök ellen. Az USA-ban nem hiába járja ez a példabeszéd: „Ha cipót loptál, börtönbe zárnak, de ha egy egész vasutat elloptál, beválasztanak a szenátusba!"

b) Az Októberi Forradalom és az új bíróság megalapítása

A munkásosztály, nyomban az Októberi Szocialista Forradalom győzelme s a szovjet hatalom felállítása után, hozzáfogott a régi, azaz a burzsoá-földbirtokos bíróság megszüntetéséhez. A szovjet kormány 1917 novemberében rendeletet adott ki a bíróságról. Ezzel a rendelettel kimondották a régi törvények és a régi bíróság megszüntetését s új, munkás-paraszt bíróságot állítottak fel, mely a dolgozók érdekeit s a dolgozók hatalma által felállított rend megóvását szolgálja.

Lenin ismételten hangsúlyozta a bíróság nagy jelentőségét az államhatalmi szervek rendszerében, óriási fontosságát az osztályellenségekkel, a hazaárulókkal, a kémekkel, a nép ellenségeivel vívott küzdelemben. A szovjet bíróság szigorúan bünteti a hazaárulókat, a nép ellenségeit, a kémeket.

Lenin szerint a szovjet bíróság nemcsak arra hivatott, hogy az uralmukat visszaállítani próbálkozó kizsákmányolók s a nép ellenségei ellen harcoljon.

A szovjet bíróság feladatai közé tartozik a dolgozók nevelése is. Lenin azt tartotta a szovjet bíróság legfontosabb feladatának, hogy a fegyelem és a dolgozók önfegyelmének legszigorúbb betartását biztosítsa. Ez a feladat, mondotta Lenin, kényszer nélkül nem valósítható meg. A bíróság tehát egyike a legfontosabb szerveknek, amelyen át kényszert alkalmaznak az ellen, aki megszegi a szovjet állam törvényeit.

A szovjet bíróságnak ítéleteivel forradalmi éberségre, a szocialista törvényszerűség szigorú betartására, a szocialista tulajdon kíméletes kezelésére is meg kell tanítani a dolgozókat.

A szovjet társadalom gazdasági alapja a szocialista tulajdon. Éppen ezért a szocialista tulajdon megóvása különösen fontos feladata a szovjet bíróságnak.

c) A bíróságok szervezetének és működésének alapelvei a Szovjetunióban

A sztálini Alkotmány meghatározta a szovjet bírósági szervek szervezetének és működésének legfőbb elveit.

A Legfelsőbb Tanács a sztálini Alkotmány alapján, 1938 augusztusában, elfogadta a bírósági eljárásról szóló törvényt, amely részletesen meghatározza a bíróságok szervezetét és a bírósági eljárás kimerítő rendjét.

A Szovjetunióban az igazságszolgáltatást, amint a bíróságok szervezetéről szóló törvény kimondja, a polgárok szociális, vagyoni és hivatali helyzetétől, valamint nemzeti és faji hovatartozóságától függetlenül, egységes és mindenki számára egyenlő bíróságok gyakorolják. Gyakorlása a Szovjetunió egységes és birodalmunk valamennyi bíróságára kötelező büntető, polgári, és perrendtartási törvényhozásának alapján történik.

A Szovjetunió igazságszolgáltatásának feladata, hogy a Szovjetunió társadalmi és állami szervezetét mindennemű ellene irányuló merénylettől megvédje. Reá hárul a szovjet polgárok politikai, munkás-, letelepedési, és egyéb személyes és vagyoni jogainak és érdekeinek, úgyszintén az állami intézmények, üzemek, kolhózok, szövetkezeti és egyéb társadalmi szervezetek jogainak és törvényben biztosított érdekeinek védelme.

A Szovjetunió Alkotmányának megfelelően, az igazságszolgáltatást a következő bírói szervek gyakorolják: a Szovjetunió Legfelsőbb Bírósága, a szövetségi köztársaságok legfelsőbb bíróságai, a tájéki és területi bíróságok, az autonóm köztársaságok és autonóm területek bíróságai, a Szovjetuniónak a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa határozata alapján létesített külön bíróságai és a népbíróságok. Valamennyi bíróság a választhatóság elvén épül fel. Valamennyi bíróságot, a népbíróságon kívül, az illetékes helyi Tanácsok és Legfelsőbb Tanácsok választják, mégpedig öt évi időtartamra.

A népbíróságokat illetően a Szovjetunió Alkotmánya úgy intézkedik, hogy az illetékes körlet polgárai által, általános, egyenlő és közvetlen választójog alapján, titkos szavazással, három évre választandók. E választások lefolyásáig megtartották

azt az azelőtt érvényben volt rendszert, hogy a Tanácsok választják a népbíróságokat.

A legmagasabb bírósági szerv a Szovjetunió Legfelsőbb Bírósága. Az Alkotmány reá ruházza, hogy felügyeletet gyakoroljon a Szovjetunió és a szövetségi köztársaságok valamennyi igazságügyi szervének bírói tevékenysége felett.

A Szovjetunió Alkotmányában benne áll, hogy a bírák függetlenek s csupán a törvénynek vannak alávetve (112. cikkely). Ez azt jelenti, hogy semilyen szerv, semilyen hivatalos személy sem követelheti a bíróságtól, hogy ilyen, vagy olyan döntést hozzon. A bírák az ítélet (büntetőügyekben), vagy a végzés (polgári ügyekben) meghozatalánál csupán a törvénynek engedelmeskednek.

Az ügyek kivizsgálását minden bíróságon (a külön törvény által előírt eseteket kivéve) népi ülnökök részvételével végzik, akiket ugyanolyan rendben választanak, mint a bírákat, s akik az ügyek bírósági kivizsgálásánál ugyanolyan jogokkal rendelkeznek, mint a népbírák. A népi ülnököket évenként legfeljebb 10 napra hívják be kötelességük teljesítésére. Erre az időre megkapják a munkahelyükön járó munkabérüket, vagy a bírói kötelességük teljesítésével kapcsolatos költségek megtérítését.

A Szovjetunió bírájául vagy népi ülnökéül bármely polgár megválasztható, aki nincsen megfosztva választójogától, polgártársai között megbecsülésnek örvend és politikailag megbízható.

A végből, hogy a tárgyalás az egész lakosság számára hozzáférhető legyen, az Alkotmány előírja, hogy a bírósági eljárás a szövetségi köztársaság, az autonóm köztársaság, vagy az autonóm terület nyelvén folytatandó le. Azoknak a személyeknek, akik

ezt a nyelvet nem bírják, lehetőségük van arra, hogy tolmácsok révén ismerkedjenek meg az anyaggal, úgyszintén jogukban áll az is, hogy a bíróság előtt anyanyelvükön szólaljanak fel.

A perek tárgyalása a Szovjetunió valamennyi bíróságánál (a törvény által előírt, nagyon ritka kivételektől eltekintve) nyilvánosan történik. A vádlott számára biztosítva van a védelem joga. Ezt a célt szolgálja a Szovjetunióban fennálló ügyvédség. Az ügyvédnek kötelessége, hogy jogi tanácsot nyujtson a lakosságnak, s hogy a bíróságoknál védencei ügyében felszólaljon.

A népbírák a maguk és a néptörvényszék munkájáért a körlet polgárai előtt felelősek. Bíróságunk mindennek következtében a legdemokratikusabb a világon.

Nagy és felelősségteljes a szovjet bírák munkája a kapitalizmus olyan csökevényeinek kiirtásánál, mint amilyen a bűnözés.

A bűnözést a kizsákmányoló államokban maga a társadalom életmódja szüli, a nagy tömegek nyomorával, s ezzel párhuzamosan a lakosság elenyésző kisebbségének arcátlan fényüzésével és bövelkedésével. A Szovjetunióban, a szocializmus győzelmének eredményeként, örökre felszámolták a bűnözés eme gyökereit. Ezért van az, hogy a burzsoá országokban a bűnözés mindinkább emelkedik, míg a mi feltételeink között erősen csökken. A mi feltételeink között a bűnözés legfőbb oka abban keresendő, hogy az emberek tudata a társadalom anyagi és politikai körülményeiben bekövetkezett változások mögött visszamarad, valamint abban, hogy a tőkés világ kémeket és szakadárokat (diverzánsokat) küld hozzánk. A bűnözés elleni küzdelem, a bűnöző leleplezése és megbünte-

tése nehéz és bonyolult dolog, amelynek fontossága a társadalom számára világos.

Amint a bírósági eljárásról szóló törvény megállapítja, a bíróság egész működésével a haza és a szocializmus ügye iránti odaadás szellemében, a szovjet törvények pontos és állhatatos teljesítésének, a szocialista tulajdon kímélésének, a munkafegyelemnek, a társadalmi és állami ügyekkel szembeni becsületes beállítottságnak, s a szocialista közösségi élet szabályai tiszteletbentartásának szellemében neveli a Szovjetunió polgárait.

d) Az ügyészség, ennek feladatai és szervezeti rendje

A szovjet társadalom eredményes fejlődésének nélkülözhetetlen feltétele, hogy a szovjet törvényeknek a Szovjetunió valamennyi intézménye, szervezete, hivatalos személye és polgára által való pontos és állhatatos betartása biztosíttassék.

Lenin ismételten beszélt és írt annak a szükségességéről, hogy a törvény egységes legyen, s hogy a szovjet állam törvényeit, pontosan megfelelve e törvények szellemének, a birodalom minden részében egyöntetűen alkalmazzák. Lenin, 1922-ben, Sztálinhoz írott levelében, azokról az alapelvekről szólva, amelyeken az ügyészségnek birodalmunkban fel kell épülnie, hangsúlyozta, mennyire tűrhetetlen az, hogy a törvénykezés vidékenként különbözzék. Az ügyészséget éppen azért alapították, hogy az egész birodalomban biztosítsa a törvények helyes és egyöntetű alkalmazását. Az ügyészség köteles megfellebbezni bármely közigazgatási szerv törvénytelen határozatait, s intézkedéseket foganatosítani a polgárok megsértett jogainak helyreállítására.

A Szovjetunió Alkotmánya a Szovjetunió Vezérügyészére ruházta a legfőbb felügyeletet a felett, hogy valamennyi minisztérium s az alájuk rendelt intézmények, valamennyi hivatalos személy, úgyszintén a Szovjetunió minden polgára pontosan teljesítse a törvényeket. A Vezérugyészt a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa nevezi ki, 7 évi időtartamra, s a Vezérügyész nevezi ki a köztársasági, tájéki, területi ügyészeket, valamint az autonóm területek ügyészeit 5 évi időtartamra. Az alantasabb (kerületi, körleti és városi) ügyészeket a szövetségi köztársaságok ügyészei nevezik ki, 5 évi időtartamra. Kinevezésüket a Szovjetunió Vezérügyésze hagyja jóvá.

Az ügyészség szervezetének ez a központosított rendje teljesen megfelel a lenini útmutatásoknak. Ez a rend megkönnyíti az ügyészeknek, hogy a törvény mindennemű megszegése ellen, minden helyen harcolhassanak.

Az ügyészekre háruló feladatok magasztosak és felelősségteljesek. Ők óvják meg a szovjet államot a szocialista társadalmi rend ellen irányuló ellenséges merényletektől, üldözik a polgárjogok mindennemű megszegését, utasítják rendre a túlzó bürokratákat, ügyelnek rá, hogy a szovjet törvényeket valamennyi polgár és intézmény, a bírósági szerveket is beleértve, betartsa, vezetik a vizsgálatot a bűnügyekben, s állami vádló minőségében vesznek részt a bíróság munkájában.

Az ügyészek s a vezetésük alatt dolgozó vizsgálóbírák segítik a bíróságot a bűnözés elleni harc bonyolult munkájában s a bírósággal együtt óriási szerepet töltenek be annak, a szocialista állam szempontjából annyira fontos feladatnak a teljesítésében, mint amilyen a tömegek kommunista nevelése.

Kérdések a VI. fejezet ismétléséhez

1. Miben áll az alapvető elvi különbség a Szovjetunió államhatalmi szervei és a burzsoá országok államhatalmi szervei között?

2. Melyek a Szovjetunióban az államhatalmi szervek megalakításának alapelvei? Mutassunk rá a szovjet választási rendszer alapvető vonásaira.

3. Milyen meghatalmazásokat ruház az Alkotmány a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsára?

4. Mi magyarázza meg a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának kétkamarás szervezetét?

5. Milyen meghatalmazásokkal rendelkezik a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának Elnöksége?

6. Milyen helyet tölt be a Szovjetunió Miniszterei Tanácsa birodalmunk legmagasabb államhatalmi szerveinek rendszerében?

7. Melyek a szövetségi és az autonóm köztársaságokban a legmagasabb államhatalmi és államigazgatási szervek?

8. Hogyan határozza meg a Szovjetunió Alkotmánya a helyi államhatalmi szervek feladatait?

9. Mi az alapvető különbség a kizsákmányoló állam bírósága és a szovjet bíróság között?

10. Mik az ügyészek teendői a Szovjetunióban?

Nagy, nagy ország az én szülőföldem,
Sok benne a mező, a folyó s a bérc.
Nem, nem ismerek még egy országot,
Hol az ember ily szabadon él.
A mi asztalunkhoz mindenki leülhet,
Jutalmára talál minden érdem.
Aranybetűkkel írjuk fel az égre
Sztálin törvényét a nép nevében.

(V. Ljebegyev-Kumacs)

VII. FEJEZET

A SZOVJETUNIÓ POLGÁRAINAK ALAPJOGAI ÉS ALAPKÖTELESSÉGEI

1. *Szovjetunió polgárainak kiterjedt jogai*

(A Szovjetunió Alkotmányának X. fejezete)

a) A Szovjetunió polgári alapjogainak fogalma

A Szovjetunió polgárai alapjogainak nevezik azokat a legfontosabb és tartalmuk szerint különböző jogokat, amelyek együttvéve minden egyes polgár számára lehetővé teszik, hogy országa állami, gazdasági, társadalmi és kulturalis életében tevékenyen résztvehessen. A szovjet polgár ilyen jogai például: a munkára, az üdülésre, az aggkori, valamint betegség és munkaképtelenség esetén biztosított anyagi ellátásra való jog; a művelődés joga; a polgárok egyenjogúsága, tekintet nélkül a nemre, a fajra s a nemzetiségre; a lelkiismereti szabadság, a szólás-, a sajtó- s a gyülekezési szabadság, nagygyülések, utcai felvonulások és tüntetések megtartásának szabadsága; a polgárok társadalmi szervezetekben való egyesülésének joga; a személy-, a lakás- és a levéltitok sérthetetlensége. A Szovjetunió pol-

gárainak mindeme jogai a Szovjetunió Alkotmányában (X. fejezet) s a szövetségi és autonóm köztársaságok alkotmányaiban vannak felsorolva s minden irányban biztosítva.

Egyetlen burzsoá államban sem élveznek s nem is élvezhetnek a polgárok ilyen egyenjogúságot és szabadságot. Az úgynevezett „demokratikus" burzsoá államokban a törvény csupán néhány elemi demokratikus jogot hirdet ki, s ezt sem a burzsoázia jóvoltából, hanem a dolgozók hosszas harcának eredményeként, amelyet mindegyik ilyen jogért külön folytattak.

b) A Szovjetunió polgárai jogainak minden irányban történő biztosítása

A dolog lényege nemcsak az, hogy a burzsoá államokban a polgároknak csupán egynéhány elemi demokratikus joga van. Még fontosabb annak a hangsúlyozása, hogy a burzsoá államok, miközben egyik vagy másik demokratikus jogot kihirdetik, nem biztosítják és nem is biztosíthatják azokat a feltételeket és eszközöket, amelyek nélkülözhetetlenek ahhoz, hogy ezeket a jogokat valamennyi polgár gyakorolhassa is.

Ennélfogva a dolgozók a tőkés államokban nem élhetnek szélesebb mederben ezekkel a jogokkal.

Ezzel szemben a vagyonos osztályok, amelyeknek megvan ehhez minden idejük és anyagi eszközük, a legszélesebb mértékben kihasználják jogaikat.

Hozzájárul az is, hogy a burzsoá államok gyakran mindenféle megszorításokkal és korlátozások-

kal veszik körül egyik vagy másik polgárjog elismerését, ami megnehezíti a dolgozók számára ezeknek a jogoknak a gyakorlását s valójában a jogtalansághoz vezet.

Összegezve mindezt, kitűnik, hogy a burzsoá államokban a polgárok jogai a lakosság többsége, azaz a dolgozók számára rendszerint pusztán névleges, formális jogok és szabadságok maradnak. Ez azt jelenti, hogy még az a kevés demokratikus jog és szabadság is, melyet a burzsoá államokban (egyébként távolról sem mindegyikben!) a polgároknak nyujtanak, — már névlegessége, álszentessége és megrövidítettsége folytán is — mélyrehatóan különbözik a szovjet polgárok ugyanilyen nevet viselő jogaitól.

Így például mind a burzsoá-demokratikus országok, mind a Szovjetunió alkotmányában kinyilatkoztatják a szólás-, a sajtó- és a gyülekezési szabadságot. Amint azonban a továbbiakban még majd kimutatjuk, a Szovjetunióban és a burzsoá országokban ezek az azonos nevű szabadságok mélyrehatóan különbözők.

Birodalmunk dolgozói, nyomban az Októberi Szocialista Forradalom után, nemre, fajra, nemzetiségre és felekezetre való tekintet nélkül, megkapták mindazokat a demokratikus jogokat és szabadságokat, amelyeket a burzsoá demokrácia régóta hirdetett, de mindmáig teljesen soha sehol meg nem valósított. A szocializmus győzelme, megszüntetvén birodalmunkban a kizsákmányoló osztályokat, a szocialista demokrácia további felvirágzását, a polgárok jogainak további kiterjesztését, számos új polgárjog bevezetését s e jogok biztosítékainak megszilárdítását jelentette. A szocializmus feltételei között a

Szovjetunió egyforma jogot adott minden polgárnak, csak azt az egyet kötve ki, hogy ne a nép kárára használják fel ezeket a jogokat.

A Szovjetunióban nincsenek és nem is lehetnek meg azok az erők, amelyek a polgárokat jogaik és szabadságaik használatában gátolhatnák. A szocialista társadalmi és államrend megingathatatlan biztosíték arra, hogy a Szovjetunió polgárainak minden joga megváltozhatatlan, s hogy valamennyi polgár valóban egyenjogú.

A sztálini Alkotmány a Szovjetunió polgárai teljesjogúságának és egyenjogúságának tükörképe. A szovjet Alkotmány, a szovjet demokrácia egyik alapvető sajátsága, hogy a fősúlyt nem a jogok és szabadságok kihirdetésére, hanem arra a kérdésre helyezi, hogyan biztosítható valójában a dolgozók számára mindeme jogok és szabadságok gyakorlása. Ebben nyilvánul meg, — mutat rá Sztálin elvtárs, — demokratizmusunk szocialista jellege. Addig, amíg a szocializmus csupán álom volt, amelynek megvalósításáért az egész világ legjobbjai küzdöttek, a burzsoázia rágalmazhatta az eljövendő szocialista társadalmat, erősítgetvén, hogy ebben az egyén semilyen jogokkal vagy szabadságokkal sem fog rendelkezni, s hogy az igazi demokrácia a burzsoá demokrácia. A szocializmus győzelme birodalmunkban teljesen leleplezte ezt a burzsoá rágalmat. Az egész világnak megmutatta a szocialista demokrácia fölényét a burzsoá demokrácia felett.

Az egész haladó emberiség a legnagyobb érdeklődéssel tekint a szocializmus birodalma felé. A szovjet korszak tehetséges költőjének, Vladimir Majakovszkijnak „A szovjet útlevélről" szóló kitűnő versei ma még nagyobb népszerűségnek örvendenek

külföldön a dolgozók között, mint bármikor ezelőtt. A költő valamennyi szovjet polgár érzését fejezte ki, amikor megírta:

„Olvassátok,
irigyeljetek,
én —
a Szovjetunió
polgára vagyok."

2. *A Szovjetunió polgárainak szociális, gazdasági jogai*

A Szovjetunió Alkotmánya elsősorban a Szovjetunió polgárainak ama jogait sorolja fel, amelyek együttvéve a létfenntartási eszközöket, az alkotó munkában való részvételt, a holnapba vetett bizalmat, képességeinek és tudásának fejlesztését biztosítják a polgár számára. Ezek az alapjogok: a munkára való jog, az üdülésre való jog, az aggkorban, valamint betegség és munkaképtelenség esetén biztosított anyagi ellátásra való jog és a művelődésre való jog. A burzsoá államokban hiába keresnénk ezeket a jogokat. A szocialista társadalomban azonban, ahol az ember jelenti a legnagyobb értéket, ezek a jogok minden polgárt megilletnek.

a) A munkára való jog

A munkára való jog a Szovjetunió dolgozóinak egyik legnagyobb vívmánya. Azt jelenti, hogy valamennyi polgárnak joga van biztosított munkára, melynek bére megfelel a munka mennyiségének és minőségének.

Ezt az alapjogot a dolgozók sem a cári Oroszországban, sem a jelenlegi burzsoá államokban nem

tudták kivívni. A tőkés gazdasági rendszerrel elkerülhetetlenül együttjárnak az időszakonként megismétlődő gazdasági válságok is. A válságok idején sok üzem bezár, a munkások tömegeit az utcára dobják, s még jobban megnő a munkanélküliség, amely idült, állandó jelenség a kapitalizmusban. Munkanélkülivé válni, — rettenetes nyomort jelent ez a dolgozók számára! A dolgozó embernek a munkabéren kívül nincsen egyéb létfenntartási eszköze, s ezért, ha munkáját elveszti s másikat nem találhat, éhségre és nyomorra van kárhoztatva. A munkanélküliség a munkában állók helyzetén is ront. Minél több a munkanélküli az országban, annyival több lehetőségük nyílik a tőkéseknek arra, hogy munkásaik munkabérét leszállítsák, s a munkások, attól való félelmükben, hogy elvesztik munkájukat, kénytelenek beleegyezni.

1931-től egészen a második világháború kezdetéig évenként húsz-harminc millió munkanélkülit számláltak a tőkés országokban, nem számítva az olyan országokat, mint India, Kína, s a Kelet többi országa. A rongyos és éhes emberek tömegei jártak minden országban városról-városra munka után, készen arra, hogy bármilyen munkát, bármilyen feltételek mellett elfogadjanak, csakhogy megmeneküljenek az éhhaláltól. A tőkés országokban gyakran láthatunk mérnököket, jogászokat és más, főiskolai képzettséggel bíró szakembereket, akik, mint éttermi pincérek, portások, hordárok, rakodómunkások dolgoznak, mert nem találhatnak munkát a saját szakmájukban. Ilyen feltételek mellett szó sem lehet a munka igazságos díjazásáról. Az emberek nemcsak bármilyen munkát, hanem bármilyen fizetési feltételt is megragadnak.

Az USA-ban, nem sokkal a háború előtt, egy szörnyű könyv jelent meg a munkanélküliek sorsáról, amely megmutatta, miképen nyomorognak óriási embertömegek a világ leggazdagabb tőkés országában. A könyv kivonatokat közöl a munkanélküliek leveleiből. Közlünk belőlük egyet. Charles Doyle munkanélküli ezeket írja: „Acélöntő vagyok. Az elmúlt 30 év alatt acélöntődékben dolgoztam. Három évvel ezelőtt kidobtak az utcára s azóta sem találok munkát. Ami összegyűjtött pénzecském volt, már régen feléltem. Tegnap a hajógyárban aludtam az eresz alatt... Munkát már nem keresek. Arra a következtetésre jutottam, hogy a világnak vége s a munka befejeztetett... Jó, hogy feleségem és két fiam, — szintén munkanélküliek, — meghaltak. Ma egyedül állok." Sok ilyen rettenetes levél van ebben a könyvben, s mindegyik úgy hangzik, mint vádirat a kapitalizmus ellen.

A második világháború idején tíz- és tízmillió embert mozgósítottak a hadseregekbe, a fegyvereket gyártó üzemekben megnőtt a munkások száma. A tőkés országokban ez a munkanélküliség ideiglenes megszüntetéséhez vezetett. Alig ért azonban véget a háború, a munkanélküliség ismét növekedni kezdett.

Az USA-ban, alig félévvel a háború után, már 3 millió munkanélküli volt. Az USA és a többi burzsoá állam számos, sok éven át háborús szolgálatot teljesített polgára, a leszerelés után hazatérve, nem talál munkát, s kénytelen a munkanélküliek sorait gyarapítani.

A szocialista gazdasági rendszer győzelme a Szovjetunióban mindörökre megmentette a szovjet embereket a válságok és a munkanélküliség rémségeitől.

Nálunk a háború vége nem vezetett a termelés csökkentéséhez. Ellenkezőleg, birodalmunk még fokozza az építést, hogy gyorsabban begyógyítsa a háború okozta sebeket, helyreállítsa az egész gazdaság háború előtti szintjét, s hogy a legközelebbi öt év folyamán jelentékenyen meghaladja ezt a szintet. Nálunk a haza minden védelmezője számára bizosítva van az a jog, hogy előbbi munkahelyét elfoglalhassa. A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa 1945 június 23-án törvényt fogadott el, amely kötelezi az üzemeket, intézményeket és szervezeteket, hogy a leszerelés folytán visszatérő katonáknak szakmájuknak és szaktudásuknak megfelelő munkát adjanak. Birodalmunkban nemcsak minden polgár számára biztosítják azt a lehetőséget, hogy képességeinek és tudásának megfelelő munkával foglalkozhassék, hanem az állam minden intézkedést meghoz azért, hogy az emberek a szaktudásukat növeljék. Számos tanfolyamot és iskolát szervez, amelyekben a munkások a termeléstől való elszakadás nélkül magasabb szaktudásra tesznek szert.

Különös figyelmet fordítanak nálunk az ifjúságra. A forradalom előtti Oroszországban, csakúgy, mint a mai burzsoá országokban, az ifjúságnak sokáig segédmunkát kellett végeznie, mielőtt lehetősége nyílt volna arra, hogy a jobban fizetett munkára térhessen át.

A szovjet állam a saját terhére évenként körülbelül egymillió serdülő ifjú oktatásáról és teljes eltartásáról gondoskodik. Ez biztosítja számukra annak a lehetőségét, hogy oktatásuk befejeztével mindjárt jól fizetett szakmunkával kezdhetik meg önálló életüket. A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnöksége 1940-ben kiadott, „Az állami munkaerőtartalékokról" szóló rendeleteknek megfelelően, bevezet-

ték nálunk a városi és kolhózi ifjúságból vett munkaerőnek iparos és vasutas iskolákban, valamint a gyári-üzemi oktatás iskoláiban végbemenő, tervszerű kiképzését. A Kommunista (bolsevik) Párt Központi Végrehajtó Bizottságának 1947 februárjában elfogadott határozata szintén előírja káderképző iskolák szervezését a szovhózok részére. Az ifjúságot, az oktatás befejeztével, tervszerű rendben osztják be a vállalatokba.

Birodalmunk ifjúsága nem tudja, mi a munkanélküliség. Nem ismeri a lealázó, munkát kérő kérvényeket, amelyeket „ajándékok" kísértek a főnök részére a munkába való beállításért. Sőt, a felnőttek is elfelejtik már a nálunk valaha fennállott munkanélküliséget. A munkanélküliséggel nálunk 1930 óta, a szocialista gazdasági rendszer győzelmének eredményeként, mindörökre végeztek.

A Szovjetunió Alkotmányának 118. cikkelye, amely törvényhozási úton biztosítja a Szovjetunió valamennyi polgárának a munkára való jogot, rámutat ennek a nagy jognak alapvető és döntő biztosítékaira. „A munkára való jogot, — mondja ez a cikkely, — biztosítja: a népgazdaság szocialista szervezete, a szovjet társadalom termelő erőinek szakadatlan növekedése, a gazdasági válságok lehetőségének kiküszöbölése és a munkanélküliség megszüntetése."

A munkára való jognak kiegészítő biztosítéka a munkaügyi törvényhozás. Ez meghatározza a munkára való felvétel és az elbocsátás rendjét, a munkabért, mind az állami vállalatoknál, mind a kolhózokban és termelő szövetkezetekben, valamint a kolhózok és a termelő szövetkezetek tagfelvételi rendjét.

Birodalmunkban minden polgárt egyforma alapokon illet meg a munkára s a végzett munka mennyiségének és minőségének megfelelő díjazására való jog. A munkabér meghatározása birodalmunkban nem lehet önkényes. A Szovjetunióban a munkát mennyisége és minősége szerint díjazzák. A munkások és a kolhóztagok munkabére között az a különbség, hogy a munkások meghatározott bértételt kapnak. A kolhóztagok munkájának díjazása viszont az általuk végzett munkanapok számától, s a kolhóz által elért összjövedelem mértékétől függ. Ez az elv: „Mindenkinek a munkája szerint" mind a munkásra, mind a kolhóztagokra nézve egyformán érvényes. Az a munkás, aki a megállapított normánál többet teljesít, több munkabért kap, mint az ugyanabban a szakmában dolgozó munkás, aki nem teljesíti túl a normát. A több munkanapot végzett kolhóztag megfelelően többet kap munkájáért, mint az, aki kevesebb munkanapot teljesített.

A Bolsevik Párt és a szovjet kormány fáradhatatlanul gondoskodnak a néptömegek jólétének emeléséről. Ez, részben, világosan kifejezésre jut a háború utáni ötéves tervben is. Az ötéves terv gondoskodik az árak következetes csökkentésének biztosításáról, a lakásviszonyok és a dolgozók kulturális életfeltételeinek megjavításáról. Ezzel egyidejűleg, a munka termelékenységének fokozásával együtt 1950-re tervbeveszi a Szovjetunió a népgazdaságában dolgozó munkások és alkalmazottak átlagos évi munkabérének 6000 rubelig való növelését, ami jelentékenyen magasabb a háborút megelőző 1940-es év szintjénél. Előírja az ötéves terv azt is, hogy a kolhóztagok munkanapjáért járó természetbeni és pénzbeli juttatások, 1940-hez viszonyítva, a kolhózmunka termelékenységének fokozása, a mezőgazda-

sági termesztések jövedelmezőségének növelése és az állattenyésztés hozamának emelése alapján felemeltessenek.

b) Az üdülésre való jog

Az állam és a Kommunista Párt minden irányban hatásos gondoskodása a szovjet emberekről világosan fejeződik ki a Szovjetunió Alkományának 119. cikkelyében is, amely a Szovjetunió minden polgárának biztosítja az üdülésre való jogot.

Birodalmunkban a legrövidebb a munkanap a világon. A munkások és az alkalmazottak számára az Alkotmány nyolcórás munkanapot állapít meg. A munkanap számos, nehéz munkafeltételekkel bíró foglalkozásnál hét és hat órára, a különösen nehéz munkafeltételek közt dolgozó bányákban pedig négy órára csökken.

A heti pihenőnapon kívül, valamennyi munkás és alkalmazott évenkénti fizetéses szabadságot élvez. Az évenkénti soros szabadság tartamát a szakma figyelembevételével határozzák meg, de 12 munkanapnál kevesebb nem lehet. A heti pihenőnap és egyéb szabadnapok, amelyek a szabadság idejére esnek, hozzáadandók a szabadság tartamához. A rendes évi szabadságon kívül törvényhozásunk a különösen káros és veszélyes termelési ágakban dolgozók részére 6-tól 36 munkanapig terjedő pótszabadságot ír elő. A kolhózokban, tekintettel a mezőgazdasági munka sajátságaira, a munkaidőt és az üdülési időt, a mezőgazdasági termelő szövetkezetek alapszabályainak és a kötelező minimális munkanapokról szóló törvényeknek megfelelően, a kolhóztagok közös gyűlésének határozatával állapítják meg.

A szovjet kormány, a végből, hogy a polgárok a lehető legtöbb hasznot húzhassák a szabadságból, s helyreállíthassák egészségüket, kiterjedt szanatórium- és üdülőotthon-hálózatot létesített. Nagyszámú kultúrkastély, klub, könyvtár, olvasóterem, színház, sportpálya, stadion, stb., áll az üdülő polgárok rendelkezésére.

Ilyenformán az állam minden szükséges feltételt megad ahhoz, hogy a polgárok az üdülésre való jogot a legjobban használhassák ki.

Az üdülésre való jogot egyik burzsoá államban sem biztosítják a dolgozóknak. Sőt, a nyolcórás munkanap, amelyért a munkásosztály még a mult századokban indított harcot, ma még távolról sincs mindegyik országban megvalósítva. Ott pedig, ahol bevezették, nem az összes munkás élvezi. Egyetlen burzsoá államban sem adnak a munkásoknak és az alkalmazottaknak kötelező évenkénti fizetéses szabadságot. A burzsoá államokban sok elsőosztályú szanatórium és fürdőhely van, ezek azonban mind a tőkések birtokában vannak, s csak a gazdag emberek használhatják őket. A Szovjetunióban a fürdőhelyek, az üdülőotthonok az állam, azaz a nép tulajdona, s a dolgozók üdültetésére és gyógyítására vannak kijelölve.

A háború utáni ötéves terv célul tűzte ki a munkások, parasztok és az értelmiség részére szolgáló üdülőotthonok és szanatóriumok hálózatának teljes helyreállítását, s a szanatóriumi helyeknek 250.000 személy, az üdülőotthoni helyeknek 200.000 személy számára való növelését (egyidejü ott-tartózkodást véve alapul). Ugyancsak tervbeveszi a volt megszállt területeken az ellenség által elpusztított színházak, mozik, klubok, könyvtárak, olvasószobák helyreállítását. Az állandó színházak számát 898-ra,

a városi és falusi klubok és tömegkönyvtárakét 284.900-ra emelik. A moziberendezések száma, mely 1940-ben 28.000 volt, 1950-ben 46.700-ra nő meg.

A szocialista állam nemcsak a felnőttek, hanem a gyermekek üdüléséről is gondoskodik. Nagyszámú gyermekklub, gyermekotthon, stb. létesült. Sokmillió gyermek tölti évenként a nyarat úttörő táborokban, lábbadozó otthonokban, szanatóriumokban és üdülőotthonokban. Világhírnek örvend a Krim-félsziget déli partján, a Szovjetunióban megszervezett szanatóriumszerű, pompás „Artek" úttörőtábor, amelyben évenként sokezer gyermek üdül.

Sok felsőbb tanintézetnek saját üdülőotthona van, ahol a diákok szünidejüket töltik. A szünidőre a szakszervezetek sok beutalást bocsátanak a felsőbb tanintézetek és technikai főiskolák hallgatóinak rendelkezésére.

c) Az aggkorban, valamint betegség és munkaképtelenség esetén biztosított anyagi ellátásra való jog

Az emberről szóló sztálini gondoskodás ragyogóan kifejezésre jut az Alkotmány 120. cikkelyében is. Ez a cikkely írásba foglalja, hogy a Szovjetunió polgárainak aggkorukra, valamint betegség és munkaképtelenség esetén joguk van biztosított anyagi ellátásra. A Szovjetunió polgárai számára ennek a jognak az élvezetét biztosítja a munkások és alkalmazottak államköltségen való társadalmi biztosításának széleskörű kifejlesztése, a dolgozóknak nyujtott ingyenes orvosi segély, s a gyógyfürdők kiterjedt hálózata.

Ahhoz, hogy a Szovjetunió polgárainak e nagyfontosságú jogát megértsük, ismerni kell a dolgozók helyzetét a tőkés országokban. Ott, ha a dolgozó ember betegség, rokkantság, vagy az aggkor elérése folytán munkaképességét elveszíti, nyomban a szükség kopogtat háza ajtaján. A tőkés vállalkozónak, akit csak a haszon érdekel, nem kell a beteg ember. Nem kell neki a vállalatában megöregedett munkás sem. A vállalat tulajdonosa azon van, hogy elbocsássa, s fiatalabb, testileg erősebb munkással váltsa fel. Az USA-ban például a 40 évet elért munkások igyekeznek életkorukat eltitkolni, mert félnek, hogy elbocsátják őket. A tőkés országokban a betegnek pénzzel kell rendelkeznie, hogy orvosi segélyben részesülhessen és orvost hívhasson. Az emberek évek során át lemondanak még a legszükségesebbről is, hogy pénzt tegyenek félre a „fekete nap"-ra, a betegség esetére. Máskülönben minden orvosi segítség és minden létfenntartási eszköz híján maradnak a betegség ideje alatt. Még siralmasabb az öregek sorsa, ha nincsen olyan hozzátartozójuk, aki eltarthatná őket.

A munkásosztálynak, hosszas küzdelmek eredményeként, számos tőkés országban sikerült elérnie a társadalombiztosítás bevezetését. Mindmáig azonban nem valamennyi rászoruló munkás, s nem a munkaképesség elvesztésének minden esetében részesül segítségben. Hozzájárul ehhez, hogy ott a társadalombiztosítást úgy szervezik meg, hogy a biztosítási díj felét, vagy még nagyobb részét maguk a biztosítottak, azaz a munkások fizetik. Ez azt jelenti, hogy hosszú éveken keresztül levonják a munkás bérének egyrészét, azért, hogy betegség esetén segélyt kérhessen. Rendkívül sok munkás viszont egyáltalán nincs biztosítva a tőkés országok-

ban. Ilyenformán a munkások túlnyomó többségének még abból a szűkös segélyből sem jut, amelyet a biztosított munkások megbetegedés, vagy a termelés közben szenvedett megcsonkítás vagy rokkantság esetén kapnak.

Egészen másképen áll a dolog a Szovjetunióban. Nálunk minden munkás és alkalmazott, kivétel nélkül, biztosítva van, miközben az egész biztosítási díjat az üzemek vagy az intézmények fizetik. Törvényhozásunk nem csupán megbetegedés, megrokkanás, vagy az aggkor beálltának esetére ír elő anyagi segítséget a dolgozó számára. Birodalmunkban olyan segélyeket is fizetnek, mint a terhességi-, a szülési-, a temetkezési segély, a csecsemő-szoptatási segély, a nyugdíj a leszolgált évek után, nyugdíj az elhúnyt munkás munkaképtelen családtagjai részére, stb. A világ egyik országa sem ismer olyan magas segély- és nyugdíjtételeket, mint amilyeneket nálunk nyujtanak. Betegség esetén a munkások és az alkalmazottak teljes munkabérüknek megfelelő segélyben részesülnek, ha 6 éven át dolgoztak az illető üzemben vagy intézménynél. A munkabaleset következtében beállott rokkantság után fizetett nyugdíj is megüti, vagy megközeliti a teljes munkabér mértékét.

Öregségi nyugdíjban a 60-ik életévüket elért és 25 évet munkában eltöltött férfiak, illetve az 55-ik életévüket elért és 20 évet munkában eltöltött nők részesülnek.

Nálunk mindennemű orvosi segély ingyenes. Számos klinikát, poliklinikát, rendelőt, szülőotthont és egyéb kórházi intézményt díjtalanul bocsátanak a polgárok rendelkezésére. A szanatóriumokban és a gyógyfürdőkben a legtöbb helyet ingyen, a többi

helyet pedig hozzáférhető áron engedik át a dolgozóknak.

Különös gondot fordítanak a Honvédő Háború rokkantjaira, valamint az elesett frontharcosok családtagjaira. A szuvorovszki és nachimovi katonai tanintézetet az állam külön a frontharcosok elárvult gyermekei részére létesítette. Ezekben a tanintézetekben, teljesen az állam költségére, tíz és tízezer hadiárva nyer kiképzést.

Nagy és sokféle az a segítség, amelyben az állam és a szakszervezetek a Szovjetunió polgárait részesítik. Birodalmunkban nem csupán a munkásoknak és alkalmazottaknak, hanem a parasztoknak is joguk van az aggkor, a betegség, vagy a munkaképesség elvesztésének esetén nyujtott anyagi segítségre. A mezőgazdasági termelőszövetkezetek alapszabályai előírják segélyalapok létesítését a betegek, az árvák, az öregek, az ideiglenesen munkaképtelen kolhóztagok, a katonai szolgálatban lévők családtagjai, stb. részére.

Birodalmunkban nem kell félnie az embernek a „fekete nap"-tól, hiszen tudja, baj esetén nem marad segítség nélkül. S ezt a segítséget nem jótékonyság útján, hanem a Szovjetunió polgárai alkotmányilag biztosított alapjogának kielégítéseként kapja.

A szocialista állam a serdülő nemzedékről is atyailag gondoskodik. Az állam rengeteg bölcsődét, gyermekotthont, óvodát, játszóteret, gyermek-poliklinikát, kórházat és szanatóriumot létesített. Az állam óriási összegeket ad ki a sokgyermekes családanyák, valamint az egyedülálló anyák gyermekeinek eltartására, s teljesen magára vállalja az elárvult gyermekek eltartását.

d) A művelődésre való jog

Tudjuk, milyen óriási jelentősége van a műveltségnek az ember életében. A kizsákmányoló államokban azonban a műveltség az uralkodó osztályok kiváltsága. A burzsoá államokban a dolgozók széles tömegeit megfosztották a művelődés lehetőségétől. Az USA-ban a négerek milliói máig sem tudnak írni-olvasni. Az angol fennhatóság alatt álló Indiában a bennszülött lakosság túlnyomó többsége írástudatlan. Azonban maguk az amerikaiak és az angolok közül is a munkások és a parasztok (a farmerok) csak az elemi iskolát tudják elvégezni.

A tőkés országokban a közép- és felsőfokú képzettség nem hozzáférhető a lakosság többsége számára. A gazdagnak joga van műveltségre, a szegénynek pedig meg kell elégednie az elemi iskola nyujtotta szükös és kezdetleges ismeretekkel. Ha a tőkéseknek nem volna szükségük írni-olvasni tudó munkásokra, akkor még az alsófokú műveltséget is elzárnák a dolgozók elől. A korszerű technika azonban értelmes munkásokat igényel; ezért az elmúlt félévszázad óta sok tőkés országban bevezették a kötelező, — de csak az elemi iskolára vonatkozó — oktatást. A gyarmatok bennszülött lakossága viszont rendszerint még ettől is meg van fosztva. Az imperialisták nem óhajtják, hogy az általuk elnyomott népek soraiból szakképzett munkások káderei nőjenek ki, s inkább napszámos munkára fogják a bennszülötteket.

A műveltség terjesztése a dolgozók között nem érdeke a burzsoáziának, sőt, ezt veszélyesnek tartja uralmára. S ha a burzsoá országokban a dolgozóknak névlegesen nem is tiltják meg, hogy a közép- és felsőfokú tanintézetekben tanuljanak, ez csak azért

van így, mert a kapitalista rend ezt az oktatást a dolgozók többsége számára valójában amúgyis hozzáférhetetlenné teszi. Csupán egynéhány dolgozó jut, nagy szükölködések árán, középfokú, néha felsőfokú képzettséghez. A munkanélküliség feltételei között azonban még az egyetemi diploma sem javít a dolgozó helyzetén, minthogy nem biztosítja részére azt a lehetőséget, hogy szakmájában kapjon munkát.

Mindez érthetővé teszi, miért nem találjuk meg egyetlen burzsoá alkotmányban sem a műveltségre való jogot. A Szovjetunió az első állam a világon, amely valamennyi polgárnak megadja és minden irányban biztosítja a művelődésre való jogot. A Szovjetunió Alkotmánya általános, kötelező elemi oktatást, ingyenes hétéves művelődést, felsőbb iskolákban a kiváló tanulók számára állami ösztöndíjakat, anyanyelven történő iskolai oktatást biztosít a polgároknak. Az üzemekben, a szovhózokban, a gép- és traktorállomásokon és a kolhózokban a szovjet állam biztosítja a dolgozók díjtalan üzemi, műszaki és agronómiai oktatását. A teljes középiskolák utolsó három osztályában s a főiskolákban az 1940-ben megállapított tandíj olyan alacsony, hogy minden dolgozó számára hozzáférhető, s csupán jelentéktelen részét fedezi az egyes tanuló oktatására eső állami kiadásoknak.

A szocialista állam, a burzsoá államoktól eltérően, annak a célnak az elérésére törekszik, hogy valamennyi dolgozó művelt emberré váljék. Államunk már fennállásának első napjaitól kezdve igyekezett biztosítani a dolgozók részére az ismeretek hozzáférhetőségét. A közép- és főiskolák kapui nyomban az Októberi Forradalom győzelme után szélesen kitárultak a dolgozók előtt.

Államunk fennállása óta óriási eredményeket ért el a népoktatás fejlesztésében. Elegendő rámutatni, hogy 1897-ben országunk lakosságának háromnegyed része nem tudott sem írni, sem olvasni. Oroszországban a cárizmus alatt mindössze 106 ezer elemi és középiskola volt s mintegy 8 millió személy tanult bennük. Felsőbb tanintézet mindössze 91 volt, 112 ezer hallgatóval.

A Szovjetunióban, már 1939-ben, mindössze 10% írástudatlan maradt, ma pedig számos szövetségi köztársaságban az írástudatlanságot már teljesen megszüntették. Az elemi és középiskolák száma rendkívül megnövekedett s bennük, 1946—47-ben, mintegy 30 millió tanuló részesült oktatásban. A mostani ötéves terv végére, 1950-re, a Szovjetúnió iskoláinak számát 193.000-re növelik. Körülbelül 32 millió tanuló tanul majd bennük. Ezenkívül több, mint egymillió fiatal tanul a műszaki iskolákban, a felnőttek iskoláiban pedig az emberek milliói nyernek oktatást. A Szovjetunióban már ma is 800 főiskolát számlálnak, s a hallgatók száma meghaladja a 650 ezret. Így biztosítja a szovjet állam, hogy a Szovjetunió polgárai valójában élvezhessék a művelődésre való jogot.

3. *A Szovjetunió polgárainak egyenjogúsága*

A burzsoázia akkor tolta előtérbe az egyenjogúság jelszavát, mikor forradalmi volt s a hűbériség ellen küzdött. Ott, ahol a burzsoázia a hűbéri nemesség felett aratott győzelem eredményeképen hatalomra jutott, ünnepélyesen kihirdette a polgárok egyenjogúságát. „Az emberi és polgári jogok deklarációja", amelyet 1789-ben Franciaországban elfogadtak, azzal a kijelentéssel kezdődött, hogy

„az emberek szabadoknak és jogokban egyenlőknek születnek". Ebben a deklarációban kihirdették, hogy a törvény előtt minden polgár egyenlő, s joga van résztvenni a törvényhozásban. Azóta névlegesen mindegyik burzsoá-demokratikus állam elismeri és alkotmányában vagy egyéb törvényhozási okmányában írásba foglalja a polgárok egyenjogú helyzetét.

Mindmáig azonban egyetlen burzsoá állam sem biztosította a polgárok igazi egyenjogúságát.

Ez számos okkal magyarázható.

Először is a kapitalista rend valójában olyan mélyrehatóan egyenlőtlenséget szül az emberek között, hogy lehetetlenné teszi a kizsákmányolt osztályok számára a törvény nyujtotta jogegyenlőség kihasználását. Milyen egyenlőség lehet a tőkés és a munkás között, aki bármely pillanatban elveszítheti a munkáját, a lakását, s minden létfenntartási eszköz nélkül maradhat? Milyen jogegyenlőség lehet a milliárdos és a munkanélküli között, akik közül az első milliókat dob ki, hogy pompás palotákat vegyen a világ különböző részein, míg a második éjtszakáit a hidak alatt, vagy a körútak padjain tölti, nappal pedig munkát keresve tengődik?

Másodsorban, a burzsoázia, mely a lakosság kizsákmányoló kisebbsége, örökösen fél a kizsákmányolt többségtől. A burzsoá állam ezért folyamodik ahhoz, hogy a polgárok egyenjogúságát formálisan is megszegje, sőt, hogy az egyenjogúság elvét nyíltan megtagadja, s törvényhozási úton lerögzítse a polgárok nagyszámú csoportjainak jogegyenlőtlenségét.

Csak a szovjet demokrácia biztosította a polgároknak azt az igazi egyenjogúságot, amelyet a burzsoá demokrácia egyetlen országban sem biztosítha-

tott. A Szovjetunióban valamennyi polgár ugyanazokkal a jogokkal bír s valamennyi ugyanazokat az alapkötelességeket viseli. A Szovjetunió Alkotmánya semilyen, a polgárok jogait illető különbséget nem tesz a polgárok között. Minden benne felsorolt jog, nemre, fajra vagy nemzetiségre, vagyoni helyzetre, az egyhelybenlakás idejére való tekintet nélkül egyenlő alapokon illeti meg a Szovjetunió polgárait.

a) A nők és a férfiak egyenjogúsága a Szovjetunióban

A burzsoá demokrácia képmutatása világosan megnyilvánul többek között abban is, hogy nem biztosítja a nők és a férfiak egyenjogúságát. A legtöbb jelenlegi államban a nők választójogát csak szívós és hosszas küzdelem eredményeképpen ismerték el. Azonban ott is, ahol a nők manapság választójogot élveznek, mégsem értek el teljes egyenjogúságot a férfiakkal, minthogy egyéb jogokban, nevezetesen a család-, a vagyon- és a munkajogban a nőkre vonatkozóan számtalan korlátozás áll fenn. A burzsoá országokban a nő, a férfihez viszonyítva, rendszerint alárendelt helyet foglal el a családban. Sok foglalkozást elzárnak a nők elől. A nők ugyanazért a munkáért kevesebb munkabért kapnak, mint a férfiak. Az USA-ban és Angliában például léptennyomon előfordul, hogy a nő 20—30%-kal, sőt nemritkán 50%-kal kevesebb bért kap, mint az azonos szakképzettségű férfi. Munkáselbocsátásoknál legelsősorban is a nőket bocsátják el.

A fasiszta államokban még rosszabb a nők helyzete. A fasiszta Spanyolország törvényhozása kinyilatkoztatja, a férfi azért van a világon, hogy parancsoljon, a nő pedig, hogy a férfinak engedelmesked-

jék. A nő férjhezmeneteléig apjának vagy bátyjának, házassága után pedig a férjének alárendeltje. A férfi rendelkezik felesége vagyonával, dönt gyermekei sorsáról, választja meg foglalkozásukat, stb. A Kelet számos gyarmati és félgyarmati országában a nők, helyzetüket illetőleg, valójában rabszolganők. A törvény nem ismeri el a vagyonra való jogukat, nem is szólva a politikai jogokról, amelyek ezekben az országokban még a férfiakat sem illetik meg. A férj ott tetszése szerint elválhat a feleségétől, de ezt a jogot a törvény az asszonytól megtagadja. Az apa leányát, ennek akarata ellenére is férjhez adhatja.

A Szovjetunióban régen megszüntették a nők jogegyenlőtlenségét. A szovjet állam már fennállásának első napjától kezdve eltörölte mindazokat a régi törvényeket, amelyek a nők jogi helyzetét, a férfiéhoz képest megcsorbították s ugyanolyan jogokat adott a nőknek, mint a férfiaknak. A törvényszerű egyenlőség azonban még nem biztosítja a női és a férfi jogok tényleges egyenlőségét. Ezért a szovjet kormány már akkor hozzáfogott olyan intézkedések foganatosításához, amelyek a nők helyzetén könnyítenek s megengedik, hogy a nekik nyújtott jogokat teljességükben élvezhessék. Így teremtették meg fokozatosan a nők és a férfiak egyenjogúságának mindama figyelemreméltó biztosítékait, amelyek lehetőséget adnak birodalmunkban a nőknek ahhoz, hogy széles mederben élhessenek a Szovjetunió valamennyi, nagyszámú polgárjogával, s tevékenyen kivehessék részüket a birodalom egész életéből.

A Szovjetunió Alkotmányának 122. cikkelye, mely a Szovjetunió nőinek a gazdasági, állami, kulturális és társadalmi-politikai élet minden ágában a férfiakéval egyenlő jogokat nyújt, a következőképen rögzíti le ezeknek a jogoknak a biztosítását: „A nők

jogainak megvalósíthatását biztosítja a nőnek a férfivel való egyenlő joga munkára, a munka díjazására, üdülésre, társadalmi biztosításra és művelődésre az anya és gyermek érdekeinek állami védelme, államsegély nyújtása sokgyermekes és egyedülálló anyáknak, a nőknek járó fizetéses szabadság terhesség esetén, a szülőotthonok, csecsemőotthonok és óvodák kiterjedt hálózata."

Nem csoda tehát, hogy államunknak a legrövidebb történelmi időn belül sikerült megszüntetnie az évszázados előítéleteket és szokásokat, kiirtania a férfiak és a nők jogegyenlőtlenségének minden nyomát.

Rendkívül nagy jelentősége volt az asszonyok milliói számára annak a ténynek, hogy a szocializmus a mezőgazdaságban is győzedelmeskedett. A kolhózok szabadították fel a nőt az alól, hogy anyagi vonatkozásban férjhezmeneteléig apjának, házassága után pedig férjének alárendeltje legyen, s anyagi önállóságot adtak neki. A társadalmi munka lehetővé tette az azelőtt kizárólag a maguk egyéni, kis gazdaságában elfoglalt nők képességeinek kifejlesztését. A falvakban ma tíz- és tízezer nő tölt be elnöki állást a kolhózokban, vezeti a kolhózok gazdaságait. Többszázezer nő mint brigádvezető dolgozik, A Szocialista Munka Hőse magas címével kitüntetett mezőgazdasági élmunkások között többszáz női kolhóztag van.

A nők nagy erővé lettek birodalmunkban. Vállalatvezetők, mérnökök népes káderei nőttek ki soraikból. A Szovjetunióban a főiskolai végzettséggel bíró szakemberek 43%-a nő. Több, mint 2000 nő ül küldöttként a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsában és a szövetségi és autonóm köztársaságok legfelsőbb tanácsaiban, a helyi Tanácsokba pedig mintegy

500.000 női küldöttet választottak. Nőkkel találkozunk a legmagasabb állásokban is: a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének s a szövetségi és autonóm köztársaságok legfelsőbb tanácsainak tagjai, úgyszintén a miniszterek között. A népoktatás terén több, mint 2 millió, az egészségvédelem terén több, mint egymillió nő dolgozik. A Szovjetunióban több, mint 30 ezer nő folytat tudományos tevékenységet. Vannak női akadémikusok is, a Szovjetunió Tudományos Akadémiájának és más akadémiáknak levelező tagjai. A sztachanovisták, a termelés eme kiváló élmunkásai között is rengeteg nő van. A főiskolákon a hallgatók összességének körülbelül a fele nő.

Különösen fontos megjegyezni, hogy a szovjet nők e nagyszerű eredményei az egész Szovjetunióra jellemzők, beleértve a szovjet Kelet ama köztársaságait is, amelyekben a nők nemrég egyáltalán, sem írni, sem olvasni nem tudtak, kénytelenek voltak arcukat fátyollal eltakarni, s idegen férfiak jelenlétében nem volt joguk arcukat felfedni, sőt, még megszólalni sem. A szovjet hatalom felszabadította a birodalom valamennyi asszonyát s bevonta őket az állami, gazdasági, társadalmi és politikai élet minden terén való tevékeny részvételbe.

Különös figyelmet szentelnek birodalmunkban az anyának. Az anyát a Szovjetunióban megbecsüléssel és tisztelettel veszik körül. Elég a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének rendeletére emlékeztetni, amely felemeli a terhes nők, a sokgyermekes és az egyedülálló anyák állami segélyét, fokozza az anyaság és a csecsemők védelmét, bevezeti a „Hős anya" tisztes címének, valamint a „Dicsőséges anyaság" rendjelének s az „Anyasági érem"-nek adományozását. A megtisztelő „Hős anya" címet 25

ezer nő kapta meg. A „Dicsőséges anyaság" rendjellel és az „Anyaság érmé"-vel több, mint 2 millió 200 ezer anyát tüntettek ki.

Ezt a rendeletet a háború éveiben hozták. Így tehát a szovjet állam, számolva azzal, mennyi nehézséget hoznak a háborús idők az anyákra, nemcsak, hogy nem csökkentette, de ellenkezőleg, még fokozta a nőkről történő gondoskodását. Ennek a rendeletnek az alapján évenként többszázezer anya kap az államtól anyagi segítséget, ami megkönnyíti gyermekeik neveltetését. Az egyedülálló anyák egy gyermek esetén is segélyben részesülnek. A terhes nőknek, az anyáknak a törvényhozás különböző kedvezményeket ír elő. Az állam által szervezett szülőotthonok, bölcsődék, óvodák, játszóterek, stb. kiterjedt hálózata az anyák és a csecsemők egészségének védelmére szolgál, s megkönnyíti az anyák nevelőmunkáját. A szovjet nők szeretettel, s a különböző munkaágakban elért termékeny sikerekkel viszonozzák a Párt és a szovjet kormány gondoskodását. A Szovjetunió tapasztalata bizonyítja, milyen óriási alkotó erő rejlik a nőkben. A Bolsevik Párt állandóan hangsúlyozza, hogy a nők bátor és határozott előrenyomulása a vezető állásokba, a nők szerepének a társadalmi és gazdasági élet valamennyi ágában való további növelése egyik legfontosabb feltétele a kommunizmus sikeres építésének.

b) A Szovjetúnió polgárainak egyenjogúsága nem függ sem nemzetiségüktől, sem fajuktól

A Szovjetúnió az első olyan állam a világon, amelyben a polgárok teljes és korlátlan egyenjogúságát, nemzetiségre és fajra való tekintet nélkül

megvalósították. Ez a tény is élénken rámutat a szovjet demokrácia fölényére. Birodalmunkban nincsenek uralkodó és elnyomott nemzetek. Nálunk minden nemzet egyenlő jogokat élvez. Ezt tükrözi vissza a Szovjetunió Alkotmánya is a birodalmunk államszervezetéről, a polgárok alapjogairól és a Szovjetunió választási rendszeréről szóló cikkelyekben.

A Szovjetunió Alkotmányának 123. cikkelyében, valamint mindegyik szövetségi és autonóm köztársaság alkotmányának megfelelő cikkelyeiben ez áll:

„A Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége polgárainak egyenjogúsága — nemzetiségükre és fajukra való tekintet nélkül, a gazdasági, állami, kulturális, társadalmi és politikai élet minden terén — megingathatatlan törvény.

A polgárok jogainak bármilyen közvetlen vagy közvetett korlátozását vagy ellenkezőleg, a polgároknak közvetlen vagy közvetett előnyökben való részesítését faji és nemzeti hovatartozásuk alapján, valamint a faji vagy nemzeti felsőbbrendűség, vagy gyűlölet és lenézés bárminő hirdetését a törvény bünteti."

A szovjet ember előtt, aki a lenini-sztálini nemzetiségi politika szellemében nevelkedett, misem olyan visszataszító, mint a nemzetiségi előítéletek, egyik vagy másik polgárnak nemzetiségi vagy faji hovátartozása miatt való lenézése, s a nemzetiségi gyűlölet vagy a nemzetiségi gőg mindennemű megnyilvánulása. A szovjet büntető törvénykezés, pontos egyetértésben az Alkotmánnyal, szigorú büntetést ír elő mindazok részére, akik nemzetiségi viszályokat vagy gyűlöletet mernének szítani birodalmunkban. A szovjet büntető törvényhozás a különösen veszélyes bűntettek közé sorolja az ilyen eljárást.

Törvényhozásunk ezzel is kifejezésre juttatja a szovjet nép akaratát, s a népek nemzeti egyenjogúságának és barátságának nálunk berögződött élenjáró elméletét.

A népek barátsága birodalmunkban egyike a dolgozók legfontosabb vívmányainak, egyike társadalmunk legfontosabb mozgató erőinek. A bármely nemzetiséghez és fajhoz tartozó polgárok egyenjogúságának az élet valamennyi ágazatában történő következetes megvalósítása egyik legfontosabb bizonyítéka birodalmunk magasfokú kultúrájának. Nem egyeztethető össze az igazi kultúrával, hogy a polgárok jogait, egyik vagy másik nemzetiséghez vagy fajhoz való hovatartozásuk miatt, megvonják vagy csorbítsák.

Nem véletlen, hogy az embergyűlölő faji elméletek és rémtettek éppen a fasiszta államokban, s legelsősorban a hitleri Németországban kaptak annyira lábra. A fasizmus a kultúra nyílt ellensége, vissza igyekszik fordítani a történelem kerekét, életrehívni a kezdetleges ösztönöket, amelyeket a kultúra évszázados fejlődése az emberben eltemetett.

Azonban az úgynevezett burzsoá demokratikus országokban is (például az USA-ban és Angliában), amelyek a fasizmus ellen harcoltak, rendkívül nagy elterjedtségnek és befolyásnak örvendenek azok a különböző „elméletek", amelyek az angolszász faj fölényét hirdetik a többi felett. Az ott fennálló nemzetiségi és faji jogegyenlőtlenség újból megerősíti, hogy a kapitalizmus feltételei között nem lehet valódi demokrácia.

Furcsán érinti a szovjet embereket, hogy az USA-ban a tehetséges és munkaszerető néger népet mindmáig alacsonyabbrendű fajnak tekintik. A négereknek tilos a városok meghatározott negyedei-

ben lakniok, sok középületbe tilos belépniök, elzárnak előlük egész sor foglalkozást. Az előbbiekben már említettük, hogy a négereket, az USA alkotmánya ellenére, tömegesen kizárják a választásokból. Hozzá kell még tennünk, hogy az USA-ban, az úgynevezett „lincselés" formájában, a bíróság megkerülésével véres erőszakot alkalmaznak a négerekkel szemben. Az USA-ban még senki sem látott négert magas állami méltóságban, pedig körülbelül 13 millió néger él ebben az országban.

Ugyancsak beszéltünk már az Angliához és más burzsoá országokhoz tartozó gyarmatok lakosságának jogtalan helyzetéről is.

A nemzetek egyenjogúságára vonatkozó szovjet ideológia ereje különösen szembetűnően nyilvánult meg a Szovjetunió Nagy Honvédő Háborújának évei alatt. A Szovjetuniónak a hitleri Németország felett aratott győzelme nem csupán a Szovjetunió társadalmi és állami szervezetének és fegyveres erőinek Németország társadalmi és állami szervezete, valamint fegyveres erői felett kivívott győzelme volt. Győzelme ez egyúttal a népek nemzeti egyenjogúságára és barátságára vonatkozó szovjet ideológiának is a faji és nemzetiségi gyűlölet fasiszta ideológiája felett.

4. *A Szovjetunió polgárainak szabadságjogai*

A polgárok számos alapjogát régóta mindenütt szabadságjognak nevezik. Ilyen szabadságjogok a lelkiismereti szabadság, a szólásszabadság, a sajtószabadság, a gyülekezési szabadság, az utcai felvonulások és tüntetések szabadsága. Szorosan ezekhez a szabadságjogokhoz csatlakoznak azok a polgári

alapjogok, amelyek a személyes sérthetetlenséget, a lakás sérthetetlenségét és a levéltitkot biztosítják.

A kizsákmányoló államokban már nagyon régen megindult a harc ezekért a szabadságjogokért. A burzsoázia, azokban az időkben, mikor a hűbériség ellen harcolt, követelte ezeknek a szabadságjogoknak az elismerését, s hatalomra jutva, rendszerint ki is hirdette őket. Ezek a szabadságjogok mind elemi demokratikus jogok, amelyeknek elismerése minden demokratikus állam számára nélkülözhetetlen. Mindmáig azonban, amint ezt a továbbiak során látni fogjuk, még egyetlen, jelenleg legdemokratikusabb burzsoá országban sincsen biztosítva az, hogy ezeket a szabadságjogokat valójában valamennyi polgár élvezhesse. Sőt éppen a mi napjainkban, számos olyan kapitalista országban, mely jóval a többi előtt hirdette ki alkotmányában ezeket az elemi demokratikus szabadságjogokat, rendeleteket adnak ki, amelyekben nyíltan megvonják vagy még jobban korlátozzák a polgárok jogait.

A szovjet szocialista demokrácia fölénye megmutatkozik abban is, hogy ezeket a szabadságjogokat a burzsoá országokban soha el nem érhető tökéletességgel valósította meg.

a) A személyes sérthetetlenség, a lakás sérthetetlensége és a levéltitok

Az ember számára az első nélkülözhetetlen feltétel a testi szabadsága. Az ember csak testi, vagy más szóval, személyes szabadságának feltétele mellett élvezheti valamennyi politikai és szabadságjogát. Semilyen demokráciáról sem beszélhetünk ott, ahol a hatóság önkénye folytán bármely polgárt letartóztathatnak, ahol a rendőrség minden törvényes alap

nélkül behatolhat a polgár lakásába és házkutatást tarthat. Semilyen szabadságról sem beszélhetünk ott, ahol a hatóság képviselője a polgár minden levelét, idevágó törvényes alap nélkül, elolvashatja.

Számos ország törvényei névlegesen kinyilatkoztatják ugyan a személyes szabadságot, de az életben széles körben megcsorbítják. A fasiszta államokban még ilyen törvények sincsenek. Ott a polgárok személyes szabadságának tekintetében teljes önkény uralkodik.

A legrégibb, úgynevezett burzsoá-demokratikus országokban sem biztosítják a személyes szabadságot. Elegendő az USA-ban fennálló „lincselésre" rámutatni. Az USA törvénye szerint a négerek szabad polgárok, akiknek az alkotmány, valamennyi amerikai polgárral egyenlően, személyes sérthetetlenséget biztosít. Az USA-ban azonban egyetlen néger sem lehet biztos a felől, hogy fehér „polgártársai", minden törvényes ok nélkül, nem lincselik-e meg, azaz nem fogják-e el és nem mészárolják-e le, ha valami miatt nem tetszik nekik. Az USA állami hatóságai azáltal, hogy büntetlenül eltűrik az ilyen „lincs-bíróság"-ot, megszegik az amerikai alkotmányban kihirdetett személyes sérthetetlenséget.

A Szovjetunió Alkotmánya minden polgárnak egyenlő alapokon és kivétel nélkül biztosítja a személyes sérthetetlenséget, a lakás sérthetetlenségét és a levéltitkot. A Szovjetunió polgára csak bírósági határozattal vagy ügyészi jóváhagyással tartóztatható le. A szovjet törvényhozás pontosan körülírja azokat az eseteket, amelyekben a bíróság vagy az ügyész a polgárt letartóztathatja. A polgár lakásán házkutatást tartani, vagy levelezésébe a tartalom megismerése céljából betekinteni csak a törvény által meghatározott esetekben szabad.

Házkutatásnak csak az esetben van helye, ha a nyomozó hatóság olyan bizonyítékok birtokában van, amelyek szerint az illető polgár valamilyen bűnügybe keveredett, s a házkutatás az ügy kivizsgálásához nélkülözhetetlen. Azt, hogy megfelelő hivatalos személyek a polgár leveleinek tartalmáról tudomást szerezzenek, a törvény szintén csak a fenti célból, a fenti esetben írja elő. Ezenkívül, a levéltitok megóvásától való eltérés általában háború idején államvédelmi szempontból néha nélkülözhetetlen. Ez megakadályozza, hogy a levelekben kifecsegjenek bizonyos titkos értesüléseket, amelyeket az ellenséges ország ügynökei felhasználhatnának. A törvény által előírt eseteket kivéve, senki sem szegheti meg a polgárok személyének vagy lakásának, illetve levéltitkának sérthetetlenségét. A birodalom büntető törvénykezése minden merénylet ellen megvédi a polgárok jogait.

b) A lelkiismereti szabadság

Lelkiismereti szabadság alatt értjük minden polgár ama jogát, hogy az állam beavatkozása nélkül, tetszése szerint, az egyik vagy a másik felekezethez tartozhassék s a megfelelő vallást gyakorolhassa, vagy hogy ne tartozzék egyik felekezethez sem (azaz ne higyjen Isten létezésében) és vallásellenes propagandát folytathasson.

Ahhoz, hogy a lelkiismereti szabadság jelentőségét az állami életben megérthessük, figyelembe kell vennünk, hogy nemcsak a középkorban, hanem az újkorban is (sőt számos országban még ma is) mindegyik államban volt, illetve van egy, az illető állam által elismert uralkodó vallás. Mindazokat, akik más valláshoz tartoztak, üldözték és elnyom-

ták. A középkorban máglyán pusztultak el az emberek az uralkodó egyház tanainak ellentmondó meggyőződéseik miatt.

A cári Oroszországban a vallásüldözés még a XIX-ik században is arra késztette az ó-hitűeket és a szakadárokat, hogy az erdőkbe meneküljenek, s ott bújjanak el a hatóságok elől.

Azonban azokban a burzsoá országokban is, amelyekben a lelkiismereti szabadságot régen kihirdették, a valóságban megőrizték továbbra is azoknak a személyeknek a kiváltságait, akik egy bizonyos felekezethez tartoznak. Azoknak a személyeknek a jogait viszont, akik más vallásúak, sőt hitetlenek, mindenféle módon korlátozzák. Az USA alkotmánya például több, mint 150 éve kihirdette a lelkiismereti szabadságot. Közben, 1925-ben, ott állították bíróság elé Scops tanítót, a miatt, mert az iskolában, a hitoktatással ellenkezőleg, Darwin származástanát adta elő, t. i. hogy az ember az emberszabású majomtól származik (a híres „majomper"). Ez is mutatja, hogy a lelkiismereti szabadságot a burzsoá országokban rendszerint igen szűk, s nevezetesen abban az értelemben fogják fel, hogy mindegyik polgár szabadon választhat magának valamilyen hitvallást. Ott azonban a lelkiismereti szabadság nem foglalja magában az Istenben való hitetlenséggel összefüggő meggyőződések szabad megválasztásának elismerését.

A Szovjetunióban a lelkiismereti szabadságot valamennyi polgár számára nem csupán hirdetik, hanem biztosítják is. Ilyen biztosítéknak bizonyul az egyháznak az államtól és az iskolának az egyháztól való elválasztása, melyet a szovjet hatalom fennállásának kezdetén a Népbiztosok Tanácsának Lenin által aláírt rendelete léptetett életbe. A szovjet állam

minden egyes polgárnak megadta a vallásgyakorlás, valamint a vallásellenes propaganda szabadságát. A lelkiismereti szabadság biztosítékait a Szovjetunió Alkotmánya a 124. cikkelyben szögezte le, mely így hangzik:

„A polgárok lelkiismereti szabadságának biztosítása céljából a Szocialista Szovjet Köztársaságok Szövetségében az egyház el van választva az államtól és az iskola az egyháztól. A vallás gyakorlásának szabadsága és a vallásellenes propagandą szabadsága minden polgár elismert joga."

A szovjet hatalom minden tevékenységében a tudományra támaszkodik. Széles mederben segíti felvilágosítani a tömegeket, segítségükre van, hogy a világegyetem és az ember származásáról, az élet keletkezéséről, a különböző vallások eredetéről és jelentőségéről alkotott tudományos nézeteket megismerjék. A szovjet hatalom arra törekszik, hogy a birodalom lakossága a vallásos előítéletektől mentes legyen. A szovjet állam és a Kommunista Párt azonban helytelennek tartják közigazgatási intézkedésekkel küzdeni a vallás ellen. A szovjet állam, a vallás által megkövetelt szertartások megtartására, díjtalanul templomokat bocsátott a hívők rendelkezésére. Birodalmunkban egyetlen egyházat, egyetlen vallást sem részesítenek valamilyen elsőségben. Birodalmunkban minden polgárnak, vallásos meggyőződésére való tekintet nélkül, megadják valamennyi alapjogot, úgyszintén az államhatalmi szervekbe való választás és választhatóság jogát. A hitfelekezetek lelkészeit valamennyi polgárral egyenlően illeti meg a választójog. Államunk kezdeti fázisában a hitfelekezetek lelkészeit megfosztották a választójogtól. Ez abban leli magyarázatát, hogy a kizsákmányoló osztályok fennállása és a szovjet hatalom ellen foly-

tatott harca idején a hitfelekezetek számos lelkésze a kizsákmányolók oldalára állt, s résztvett a szovjet hatalom elleni harcban.

e) A szólás-, a sajtó-, a gyülekezési szabadság s az utcai felvonulások és tüntetések szabadsága

Az ennek a fejezetnek a címében felsorolt szabadságjogok azok a politikai szabadságok, amelyek nélkül a polgároknak az ország politikai és társadalmi életében való tevékeny részvétele el sem képzelhető. Semilyen demokráciáról sem beszélhetünk ott, ahol a polgároknak nincsen joguk véleményüket szóban (szólásszabadság), vagy a sajtótermékekben (sajtószabadság) nyilvánítani, nincsen joguk egyes kérdések megvitatására összegyűlni (gyülekezési szabadság). Semilyen demokráciáról sem lehet szó ott, ahol a polgároknak nincsen joguk utcai felvonulásokat vagy tüntetéseket rendezni, hogy egyes kérdésekhez való viszonyukat kinyilvánítsák, vagy valamely eseményt megünnepeljenek (az utcai felvonulások és tüntetések szabadsága).

Olyan elemi demokratikus jogok ezek, hogy egyetlen, magát demokratikusnak nevező állam sincs, amelyben a törvény a polgárok e szabadságjogait el ne ismerné. A burzsoá államokban azonban e szabadságjogoknak gyakorlását olyan megszorításokhoz és feltételekhez kötik, amelyek erősen korlátozzák, leggyakrabban pedig semmivé teszik őket. Így sok országban bonyolult szabályzatot állítanak fel az összejövetelek és gyűlések megszervezéséhez szükséges hatósági engedély elnyerésének megnehezítésére. Még gyakoribb az ilyen „szabályzat" az utcai tüntetések és felvonulások megtartásánál. Az en-

gedély megszerzése nem biztosítja a résztvevők számára e gyülekezetek vagy felvonulások megtartásának büntetlenségét. A rendőrség, az előírt rend megszegésének ürügyén, nemritkán széjjelveri a neki nemtetsző gyűléseket és tüntetéseket, vagy nem gátolja meg a kormány rokonszenvét élvező pártokat abban, hogy a kormánynak visszatetsző békés gyűlések vagy tüntetések ellen támadásokat rendezzenek.

Ezeken a korlátozásokon kívül azonban már önmagában a tőkés rend is komoly akadályokat gördít az elé, hogy a dolgozók széles tömegei élhessenek is ezekkel a jogokkal. A gyűlések összehívásához megfelelő helyiség kell. Minden, a tömeggyűlések megtartásához szükséges épület a tőkések birtokában van, ezért a dolgozóknak nem olyan könnyű gyűléseket tartani. A helyiség használatáért fizetni kell, tehát pénzre van szükség, a gyűlés megtartásához a helyiség tulajdonosának beleegyezése is szükséges.

A tőkések, ezt kihasználva, meggátolják a nekik nemtetsző gyűlések összehívását, vagy azt, hogy szerintük nemkívánatos személyek ezeken a gyűléseken felszólaljanak. Így például mikor Johnson, a demokratikus meggyőződéséről híres Canterbury-i érseki helynök az USA-ba érkezett és Los Angelesben beszédet akart mondani, a város egyetlen, nagyobb gyűlések megtartására alkalmas épületének tulajdonosai azt követelték, mutassa be előzőleg írásban a beszéd szövegét, s helyezzen letétbe egy nagyobb összeget. Előre figyelmeztették, ha felszólalásában eltér az engedélyezett szövegtől, a helyiség tulajdonosai meguknak tartják meg a letétet. Ugyanakkor az új háborúra uszító Churchillt tárt karokkal fogadták az USA-ban. A Szovjetunió állatias gyűlöletétől áthatott beszédét az újságok szolgálatkészen kürtölték világgá.

A kommunisták, vagy más haladó rétegek által egybehívott gyűlések vagy tüntetések szétverése, s a résztvevők letartóztatása megszokott jelenség a burzsoá országokban. A rendőrség e közben nem csupán gumibotokat, hanem gyakran géppuskákat és egyéb fegyvereket is használ. Viszont a fasiszták vagy más reakciósok által egybehívott gyűléseket és tüntetéseket ugyanez a rendőrség védi meg a nép dühétől.

Különösen bonyolult a dolgozók számára a sajtószabadság gyakorlása, még ott is, ahol a törvényhozás nem tartalmazza ennek a szabadságjognak kimondott korlátozását. A burzsoá országokban a nyomdák, a kiadóvállalatok, az újságok a tőkések magántulajdonát alkotják. Az újságokkal vagy könyvkiadóvállalatokkal rendelkező tőkéseknek nem érdekük a dolgozók érdekeinek hangot adó cikkek és könyvek kinyomtatása.

A dolgozóknak, hogy tényleg élhessenek a sajtószabadsággal, saját újságokkal, saját kiadóvállalatokkal kell rendelkezniök. Az újság kiadásához óriási összeg, megszámlálhatatlan sok millió kell. A nyomda, a nyomdai felszerelés, a papír, a lapkiadáshoz szükséges munkások, alkalmazottak, tudósítók és szerkesztők kara, az újság terjesztése a lakosság körében, — mindez óriási pénzösszegbe kerül. Ennek az eredménye, hogy egy bizonyos Hearst (lapkiadó amerikai tőkés), többtucat újságot is kiadhat. E közben az USA összes szakszervezetei, fennállásuk egész ideje alatt, nem bírtak olyan újságokat létesíteni, amelyek akárcsak eggyel is versenyezhettek volna Hearst nagyszámú lapjai közül.

A kapitalista országokban a sajtószabadság, csakúgy mint minden egyéb szabadság a kapitalizmus feltételei között, csupán a gazdagok szabadsága.

A szovjet állam képviselői az Egyesült Nemzetek szervezetében az egész világ szine előtt megcáfolhatatlan tényekkel leplezték le az USA „szabad" sajtójának valódi ábrázatát. A korunkbeli USA példáján világosan látható, hogyan szolgál a teljesen a tőkések kezén levő sajtó népellenes célokat, hogyan rejti el a nép elől az igazságot, hogyan segíti megvalósítani az új háborúra uszítók bűnös terveit, rágalmazza a Szovjetuniót és a népi demokrácia országait. Az USA-ban a sajtó nem csupán a külföldi országokban, hanem a saját országában is segíti megfojtani a demokráciát.

Másképpen áll a dolog a mi birodalmunkban. Államunkban azáltal biztosítják a dolgozók számára az összes fentebb felsorolt szabadságot, hogy megadnak minden hozzá szükséges eszközt és feltételt. Nálunk, a munkások és parasztok szocialista államának képében, a dolgozók tulajdonában vannak a gyülésekre szolgáló épületek, a nyomdák, a kiadóvállalatok. Birodalmunkban megadnak a dolgozóknak minden, az újságok, folyóiratok, könyvek kiadásához szükséges berendezést, minden, az egész országban való terjesztéshez szükséges eszközt.

Az egyetlen feltétel, amelyet nálunk be kell tartani, az, hogy mindezeket a szabadságokat a dolgozók érdekeinek megfelelően, s a szocialista rend megszilárdításának céljaira gyakorolják. Az új háborús uszítók, a fasiszták, a dolgozó nép ellenségei számára nincs és nem is lehet szólás-, sajtó-, gyülekezési-, stb. szabadság birodalmunkban. Nálunk a kizsákmányolóktól megszabadult s az összes reakciós erővel és eszmével szemben ellenséges dolgozó nép részére van sajtószabadság. S ez az az igazi demokrácia, mely valójában biztosítja a dolgozó tömegeknek a szólás-, a sajtó-, a gyülekezési szabadságot s az utcai

felvonulások és tüntetések szabadságát. Nálunk soksok újság és folyóirat jelenik meg sokmillió példányban. Ami a kiadott könyvek mennyiségét illeti, birodalmunk túltesz akármelyik burzsoá országon. Az újságok és a folyóiratok 80 nyelven, a könyvek több, mint 115 nyelven jelennek meg. A világ egyik országában sem tartanak minden évben annyi összejövetelt, gyűlést, felvonulást és tüntetést, mint nálunk. Így gyakorolják a Szovjetunió polgárai az állam által részükre biztosított politikai szabadságjogokat.

5. *A polgárok társadalmi szervezetekben való egyesülésének joga*

A polgárok társadalmi szervezetekben való egyesülésének joga a legfontosabb demokratikus jogok közé tartozik. A dolgozók számára azonban éppen az ennek a jognak az elismeréséért folytatott harc volt a leghosszabb és a legnehezebb. A burzsoázia nagyon jól megérti, hogy a szervezkedésben, az egyesülésben van a dolgozók ereje. Addig, amíg a dolgozók szervezetlenek és egymástól elkülönülnek, a burzsoázia könnyebben zsákmányolhatja ki őket. Ezért tagadták meg sokáig a burzsoá kormányok a társadalmi szervezetekben való egyesülés jogának elismerését. S amikor a tömegek harca ezt a jogot a burzsoáziától végre kicsikarta, ez utóbbi minden erejét arra összpontosította, hogy a dolgozók szervezkedését és egyesületeinek tevékenységét mindenféle módon megnehezítse. Számos, úgynevezett demokratikus burzsoá országban, ahol a polgárok társadalmi szervezetekben való egyesülésének jogát egyszer már elismerték, a kormány nemritkán újból visszavonta ezt a jogot. Az USA-ban szemünk láttára megy ma végbe a reakció támadása a szakszer-

vezetek és a Kommunista Párt ellen, miközben a kormány, saját miniszterei személyében, fokolomposa ennek a dolgozók demokratikus jogai ellen indított támadásnak. Számos, magát demokratikusnak nevező országban (például Kanadában), a nyíltan reakciós államokról nem is szólva, betiltják a Kommunista Pártot.

A Szovjetunióban a dolgozók másutt seholsem látott szabadságot élveznek szervezeteik megalapításában. Birodalmunk biztosítja az összes, e szervezetek eredményes működéséhez szükséges feltételt.

A Szovjetunió Alkotmányának 126. cikkelye ezeket foglalja írásba: „A dolgozók érdekeinek megfelelően s a néptömegek szervezkedési öntevékenységének és politikai aktivitásának fejlesztése céljából a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége polgárai számára biztosítva van az egyesülés joga társadalmi szervezetekben: szakszervezetekben, szövetkezetekben, ifjúsági szervezetekben, sport- és honvédelmi szervezetekben, kulturális, technikai és tudományos társaságokban; a munkásosztálynak és a dolgozók más rétegeinek soraiból való legaktívabb és legöntudatosabb polgárok pedig a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjában egyesülnek, amely a dolgozók élcsapata a szocialista rend erősbítéséért és fejlesztéséért folytatott harcukban és vezető magva a dolgozók összes szervezeteinek, a társadalmiaknak éppúgy, mint az államiaknak."

Birodalmunk az egyetlen a világon, ahol a szakszervezetek valamennyi munkást és alkalmazottat egyesítenek. Egyetlen országban sem rendelkeznek a szakszervezetek ilyen lehetőségekkel a munkásosztály és az alkalmazottak helyzetének megjavításához és érdekeinek megóvásához. A Szovjetunióban a szakszervezetek az állam segítői. Rájuk ruházta az

állam a régebben fennállott Munkaügyi Népbiztosság számos funkcióját. A szakszervezetek kezelik a társadalombiztosítás valamennyi pénzalapját, ők gondoskodnak tagjaik szükségleteinek kielégítéséről, a munka védelméről, a balesetelhárításról, a munkások szakképzettségének növeléséről, a munka termelékenységének fokozásáról. A Szovjetunióban a szakszervezetek a kommunizmus igazi iskolái. Öntudatos munkafegyelemre nevelik, nagy állami feladatok teljesítésére szervezik meg tagjaikat. Minden gazdasági és igazgatási ágba a szakszervezetek választják ki és nevelik munkára a nagyszámú káderekat.

Nagy jelentőségük van birodalmunkban a szövetkezeteknek, amelyek a polgárok óriási tömegeit egyesítik magukban, s vonják be a szocialista gazdaság megszilárdításának munkájába.

Az ifjúság kommunista szövetsége (a Komszomol) sokmillió városi és falusi fiatalt foglal magában. (Komszomol: az Ifjúság Kommunista Szövetsége orosz nevének rövidítése). Az ifjúság nevelésében és a birodalom előtt álló alapvető feladatok megoldására való mozgósításában a Komszomol a Párt és a szovjet állam aktív segítője. A Komszomolnak a békés alkotó munka terén végzett kiváló teljesítményét, a Honvédő Háború idején az ellenséggel vívott harcban szerzett érdemeit ismételten a legmagasabb kormányzati kitüntetések — a Lenin-rendjel és a Vörös Zászló-rendjel — adományozásával ismerték el.

Nagy tisztesség minden ifjú és minden fiatal leány számára, ha felveszik a Lenini Komszomol soraiba. A Komszomol adott a hazának olyan kiváló hazafiakat, mint Zoja Koszmogyemjánszkaja, Gasztello kapitány, Alekszandr Csekalin, Oleg Kosevoj,

és sok más fiatalt, akik hőstetteikkel dicsőséget szereztek birodalmunknak. Sok komszomolec van az ifjú sztachanovisták között is, akiknek nevét, mint kiváló újítókét és szakavatott munkásokét, országszerte tisztelettel emlegetik.

Az önkéntes (tudományos, sport és egyéb) egyesületek kiterjedt hálózata is rengeteg polgárt von be a birodalom társadalmi és kulturális életébe.

6. A Bolsevik Párt a szovjet állam mozgató és irányító ereje

Lenin és Sztálin pártja fogja össze és irányítja a dolgozók valamennyi egyesületének, valamennyi társadalmi és állami szervezetnek a működését. „Nincsen magasztosabb valami, — mondja Sztálin elvtárs, — mint ama párt tagjának lenni, melynek Lenin elvtárs a megalapítója s a vezetője. Nem mindenkinek adatik meg, hogy egy ilyen párt tagja legyen. Nem mindenkinek adatott meg, hogy az ilyen párttagsággal együttjáró vészeken és viharokon át kitartson." A párt a munkásosztály, a parasztság s az értelmiség legjobb embereit választja soraiba, azokat az embereket, akiknek mindennél drágább népünk boldogsága, s az egész dolgozó emberiség jóléte. Ezért osztatlan a bolsevikok pártjának tekintélye a nép körében.

A Bolsevik Párt vezető helyet foglal el a Szovjetunió dolgozóinak összes többi szervezetei között. Ennek az a magyarázata, hogy a Bolsevik Párt birodalmunk élenjáró embereiből áll. Ez a dolgozók legszervezettebb, legfegyelmezettebb élcsapata, mely szakadatlan kapcsolatban van a tömegekkel s határtalan bizalmuknak és szeretetüknek örvend. A Párt ereje élenjáró, forradalmi elméletében rejlik.

Tevékenységében Marx-Engels-Lenin-Sztálin nagy tanára támaszkodik, amely megvilágítja előtte az utat s lehetővé teszi, hogy az eseményeket előrelássa s a társadalom fejlődését helyesen irányítsa.

A Szovjetunió külföldi bírálói gyakran elégedetlenségüket fejezik ki a felett, hogy a Szovjetunióban csupán egy párt, nevezetesen, kommunista párt van. Ebben a demokrácia korlátozását látják. Ezek az emberek nem abban látják a demokrácia korlátozását, hogy a kommunista pártot számos burzsoá országban betiltják, hanem a demokrácia „megsértése" véleményük szerint éppen abban jut kifejezésre, hogy a Szovjetunióban nincsenek burzsoá pártok. Sztálin elvtárs, a Tanácsok VIII. rendkívüli Kongresszusán, 1936-ban, az alkotmánytervezetről tartott remek beszámolójában, jól megfelelt ezeknek a szánalmas bírálóknak. Kimutatta, hogy a politikai párt élenjáró része a saját osztályának. Csak abban a társadalomban állhat fenn több párt, s következtetésül, a pártok szabadsága is, amelyben kiegyenlíthetetlen érdekekkel bíró osztályok vannak. A szovjet társadalomban, ahol nincsenek egymás ellen küzdő, ellentétes osztályok, — mutatta ki Sztálin elvtárs, — ezért nincsen talaja különböző pártok fennállásának. Érthető, hogy a burzsoá országokban különböző pártok vannak, minthogy az ellenséges osztályok és a köztük folyó harc fennállása elkerülhetetlenül magában hordja egymástól eltérő pártok megalakításának szükségességét. A mi birodalmunkban azonban megvan a nép erkölcsi és politikai egysége. A Kommunista Párt az egész, köréje, mint elismert, kipróbált, és megbízható vezető köré tömörülő szovjet nép érdekeit testesíti meg." „A Szovjetunióban, —jelentette ki beszámolójában Sztálin elvtárs, — csak egy

párt, a kommunisták pártja létezhetik, amely batran és mindvégig következetesen védi a munkások és parasztok érdekeit. S hogy ez a párt nem rosszul védelmezi ezeknek az osztályoknak az érdekeit, abban aligha lehet valakinek kétsége."*

7. *A menedékjog*

A menedékjog különleges helyet foglal el a Szovjetunió Alkotmányában felsorolt alapjogok között. Államunk a Szovjetunió népeinek akaratából menedékjogot nyujt azoknak a külföldi állampolgároknak, akiket hazájukban a dolgozók érdekeinek védelméért, tudományos munkásságukért, vagy a nemzeti felszabadulásért folytatott harcukért üldöznek. Az említett személyek részére nyujtott menedékjog újabb bizonyítéka államunk mélyreható demokratizmusának. A szovjet állam mentette meg sokezer élenjáró ember életét, akiket a reakciós kormányok hazájukban üldöztek. A demokratikus burzsoá államok valaha kötelességüknek tartották, hogy menedékjogot adjanak a hazájukban üldözött forradalmároknak, az élenjáró tudósoknak és demokratikus politikusoknak. Igy volt a multban Anglia Herczen, Marx, Engels és a legkiválóbb olasz forradalmárok menedékhelye. Ma azonban Anglia a menedékhelye a fasizmus mindenfajta, a demokrácia ellen harcoló maradványának, s azoknak a reakciós politikusoknak, akiket a népek a demokratikus országok területéről elűztek.

A Szovjetunióban természetesen soha egyetlen reakciós sem talál menedékre. Ebben a kérdésben is látható, hogyan óvja meg a szovjet állam az igazi demokrácia érdekeit.

---

* Sztálin: A leninizmus kérdései Szikra, Bp. 1945. 573 o.

8. *A Szovjetunió polgárainak szent kötelességei*

A Szovjetunió polgárainak természetesen nemcsak jogaik, hanem kötelességeik is vannak. A Szovjetunió Alkotmánya abban a fejezetben sorolja fel valamennyi szovjet polgár kötelességeit, amely a polgarok alapjogait is feltünteti. Ezzel is hangsúlyozza az elszakithatatlan kapcsolatot alapjogok és alapkötelességek között. A Szovjetunióban nem lehetnek olyan polgárok, akik csupán a kötelességeket viselik, s jogokkal nem rendelkeznek, de nem lehetnek olyan polgárok sem, akiket minden jog megillet s akik semilyen kötelességet sem viselnek. Valamennyi szovjet polgárnak egyforma alapjogai vannak s valamennyire egyforma, szocialista államuk s az egész társadalom iránt fennálló alapkötelességek hárulnak. Ez is fontos bizonyítéka a Szovjetunió valóban népi demokráciájának.

A Szovjetunió polgárainak alapkötelességei a következők: megtartani a Szovjetunió Alkotmányát, teljesíteni a törvényt, dolgozni, megőrizni a munkafegyelmet, becsületesen eleget tenni társadalmi kötelezettségeinek, tiszteletben tartani a szocialista együttélés szabályait, kimélni és gyarapítani a társadalmi, szocialista tulajdont, megvédeni a hazát, s eleget tenni az általános védkötelezettségnek.

Mindezek olyan polgári kötelességek, amelyeknek teljesítése nélkül államunk nemcsak nem fejlődhetne s nem szilárdulhatna meg, de nem is állhatna fenn. Népünk sorsa és boldogulása függ attól, hogyan teljesíti valamennyi polgár ezeket a kötelességeket; ezért is hívják alap-, azaz a legfontosabb, a legfőbb kötelességeknek. Minden öntudatos szovjet polgár nagyon jól megérti e kötelességek jelentőségét, s hazafias ügyének tartja lelkiismeretes

teljesítésüket. Az Alkotmány által megállapított alapkötelességek minden öntudatos szovjetpolgár számára nem csupán jogszerű, hanem erkölcsi kötelességek is.

Mit jelent jogszerű kötelesség és erkölcsi kötelesség? A jogszerű kötelesség olyan kötelesség, amelyet az illető országban érvényben levő törvények írnak elő. Az esetben, ha a polgár a jogszerű kötelesség teljesítését megtagadja, az állam, a törvény alapján, kényszer útján kötelezheti ennek a kötelességnek a teljesítésére. A polgár e kötelesség elhanyagolásáért a törvény szerint felelős, tehát megbírságolhatják, vagy vétkének súlyossága szerint másképen is megbuntethetik. Az erkölcsi kötelesség az a kötelesség, amelyet a társadalomnak a becsületesről és a becstelenről, a dicséretesről és a szégyenletesről kialakult nézetei írnak elő az ember számára. Minden társadalomban az ilyen nézeteknek és magatartási szabályoknak összességét nevezik e társadalom erkölcsének. Az erkölcsi kötelesség teljesítését az ember nem teszi függővé attól, hogy a törvény megköveteli vagy nem követeli meg a megfelelő cselekedetet. Az erkölcsi kötelességet az ember azért teljesíti, mert tudja, hogy nem jó másképen cselekedni, hogy árt a társadalomnak, hogy az erkölcsi kötelesség előírása szerint cselekedni az egyetlen, emberhez méltó magatartás. Az erkölcsi kötelesség elmulasztása bárki részéről a társadalom erkölcsi bírálatát vonja maga után.

A társadalmunkban kialakult erkölcs a legmagasabbrendű a világon. A burzsoázia a szovjet hatalom ellen folytatott harcában a rágalomhoz folyamodik, azt állítván, hogy kommunista erkölcs nincsen, hogy a szovjet államban általában tagadják az erkölcsöt.

Lenin már 1920-ban leleplezte ezt a rágalmat, mikor az ifjúság kommunista szövetségének kongresszusán felszólalt. Lenin rámutatott, hogy a kommunisták csupán a burzsoázia hirdette erkölcsöt tagadják, amelyet a burzsoák mint Isten akaratából valót állítanak oda, de amellyel valójában a burzsoáziára nézve előnyös magatartási szabályokat varrnak a dolgozók nyakába.

„Mi megtagadunk, — mondotta Lenin, — minden ilyen, az emberenkívüli, az osztályonkívüli fogalomból vett erkölcsiséget. Mi azt mondjuk, ez szemfényvesztés, ez a munkások és parasztok értelmének a földbirtokosok és a tőkések érdekében történő rászedése és elbutítása." Lenin azt tanította, hogy a kommunista erkölcs „az, amely a régi kizsákmányoló társadalom elpusztítását, s valamennyi dolgozónak a proletariátus körüli tömörülését szolgálja, amely létrehozza a kommunisták új társadalmát", azaz egy olyan társadalmat, amelyben nem áll fenn az embernek ember által való kizsákmányolása. A kommunista erkölcs valamennyi dolgozót a kizsákmányolás minden fajtája ellen, — az egész dolgozó emberiség szabadságáért és boldogulásáért vívott harcban egyesíti. „Az erkölcs arra szolgál, hogy az emberi társadalmat magasabbra emelje, megszabadítsa a munka kizsákmányolásától." Ilyenformán a kommunista erkölcs alapja a legmagasztosabb, a legmagasabbrendű cél, amelyet az emberiség egyáltalán ismer: harc a kommunizmus felépítéséért. A kommunista erkölcs alapvető szabályai ilyenformán ugyanazok, mint amelyeket a Szovjetunió Alkotmányának a polgárok kötelességeit meghatározó cikkelyei is kifejeznek. Ezért tehát, aki ezeket az alapkötelességeket megszegi, az nem csupán a szovjet szocialista jogot sérti

meg, hanem a társadalmunkban kialakult kommunista erkölcsöt is.

A sztálini Alkotmány, mikor a Szovjetunió polgárainak fentemlített alapkötelességeit írásba foglalta, a szovjet nép erkölcsi nézeteit, minden egyes polgárral szemben támasztott alapkövetelését tükrözi vissza. A Szovjetunió polgárai e kötelességek lelkiismeretes teljesítésével elősegítik szocialista hazájuk felvirágzását, meggyorsítják népünk előrehaladását a kommunizmushoz vezető úton. Ezeknek a kötelességeknek az elmulasztása nem csak valamilyen, az állam által a mulasztást törvényesen sujtó büntetést von maga után, hanem maga után vonja a környező világ megvetését is.

Amint Mihajl Ivanovics Kalinin a „Kommunista nevelésről" írott kitűnő könyvében helyesen kimutatta, az Alkotmány cikkelyei nem csupán a polgárok jogainak és kötelességeinek jogszerű törvényesítései, hanem hatalmas tényezői az emberek nevelésének is. A sztálini Alkotmány, miközben a Szovjetunió polgárai elé tárja szent kötelességeiket s óva int azok megszegésétől, a kommunista erkölcs szellemében neveli a dolgozókat.

a) A Szovjetunió Alkotmánya megtartásának s a törvények teljesítésének kötelessége

A szovjet törvények a nép akaratának kifejezői. Megvédik birodalmunk társadalmi és államrendjét, a polgárok nagy jogait, megállapítják a kommunizmus sikeres építését elősegítő magatartási szabályokat. A szovjet törvények küzdenek a kapitalizmus csökevényei ellen. A kommunista erkölcs magasztos elvei, az igazi emberszeretet, a dolgozó

nép ellenségei s mindenféle elnyomás és erőszak iránti szent gyűlölet alkotják a szovjet törvények alapját. A szovjet törvények a nép iránti őszinteség szellemében, az öntudatos fegyelem, s a testvéri kölcsönös segítés szellemében nevelik az embereket. Nagy a szovjet törvények szervező és nevelő szerepe.

A Szovjetunió alaptörvénye a Szovjetunió Alkotmánya, a szövetségi és autonóm köztársaságokban pedig ezeknek a köztársaságoknak az alkotmányai, melyek teljesen egyeznek a Szovjetunió Alkotmányával. A Szovjetunió Alkotmánya az egész folyó törvényhozás alapja.

A fentmondottakból megértjük, hogy a Szovjetunió Alkotmánya és a szövetségi és autonóm köztársaságok alkotmányai betartásának, valamint a törvények teljesítésének kötelessége miért minden szovjet polgár legfontosabb feladata. Az Alkotmánynak, a szovjet állam törvényeinek megszegése a szovjet polgár számára megengedhetetlen. Nemcsak a társadalmunkban kialakult kommunista erkölcs tiltja ezt, de maga után vonja a jogunk által előírt büntetéseket, vagy más jogi következményeket is (például az anyagi kár kötelező megtérítését).

b) A munka és a munkafegyelem megőrzésének kötelessége

Társadalmunkban a dolgozókat felszabadították minden kizsákmányolás alól, maguknak s a csupán dolgozókból álló társadalom egészének dolgoznak. A munka ezért nálunk nemcsak kötelesség, hanem a becsület, a hírnév, a dicsőség és hősiesség ügye is. Ezt a helyzetet a Szovjetunió Alkotmányának első fejezete rögzíti le. Megírja, hogy

a munka a Szovjetunióban minden munkaképes polgárnak kötelessége és becsületbeli ügye.

A Szovjetunió polgára nem csupán dolgozni köteles, de meg kell őriznie a munkafegyelmet is. A munkafegyelemnek államunkban egészen más a jellege és a jelentősége, mint a kizsákmányoló társadalomban. Fegyelem nélkül a munka egyáltalán sehol sem lehet eredményes. Ott azonban, ahol az emberek nem maguknak, hanem a kizsákmányolóknak dolgoznak, ott a munka gyűlöletes teher számukra, ott a dolgozók a fegyelmet is gyűlölik. A kizsákmányoló társadalomban a munkafegyelem nem egyéb, mint a bot és az éhség fegyelme. Ott az ember összeszorított fogakkal, gyűlölettel veti magát alá a munkafegyelemnek, mert hiszen ennek a betartása csak a kizsákmányolót gazdagítja. Ott annak a tudata kényszeríti a dolgozót a fegyelem betartására, hogy máskülönben munkáját elveszíti és éhségre kárhoztatják.

Egészen másképen áll a munkafegyelem ügye a szocialista társadalomban. A dolgozók túlnyomó többsége itt tudatosan tartja be a munkafegyelmet. A dolgozó ember nagyon jól megérti, hogy a mi feltételeink között mindenkinek a munkája az összesség javát, az összesség munkája pedig mindenkinek a javát szolgálja.

Minél jobban dolgoznak a Szovjetunió polgárai, annál gyorsabban emelkedik az egész nép életszínvonala.

Minél gazdagabbá válik államunk, annál gyorsabban javul a szovjet nép élete, mert birodalmunkban a nép a gazdája minden kincsnek. Ezért a munkafegyelem megszilárdulása a Szovjetunió valamennyi polgárának életbevágó érdeke. Aki a munkafegyelmet megszegi, az nemcsak a saját maga által termelt termékek mennyiségét és minőségét csök-

kenti, hanem gátolja a munka termelékenységének növelését abban az ágban, amelyben dolgozik. A naplopó, a munkakerülő, a rosszul dolgozó ember önmagát is, s az egész népet is meglopja. A nagy Lenin már a szovjet állam fennállásának első szakaszában rámutatott, hogy az embereknek az öntudatos munkafegyelem és az önfegyelem szellemében való nevelése nélkül lehetetlen teljesiteni a szovjet állam előtt álló történelmi feladatokat.

A Szovjetunió Alkotmánya, mikor a munkaképes polgárok kötelességévé teszi, hogy a munkát becsületbeli ügyüknek tekintsék, visszatükrözi a munkához való új, kommunista viszony fejlesztése, s az öntudatos fegyelemre való nevelés terén elért óriási eredményeinket.

Azt, hogy milyen önfeláldozóan dolgozik a szovjet polgárok zöme, a szocialista munkaversenyből, a sztachánov-mozgalom lendületéből ítélhetjük meg. Ezek a figyelemreméltó társadalmi jelenségek megmutatják, hogy a szovjet emberek nem elégednek meg az előírt munkafegyelem egyszerű betartásával, hanem azon vannak, hogy munkanormáikat s az üzem elé tűzött tervfeladatokat túlteljesítsék. Kiegészítő kötelességeket állítanak fel a termelés mennyiségének és minőségének emelésére. Sokszorosan növelik a megállapított munkanormát. E célból mindjobban megszervezik munkájukat, különböző, általuk feltalált, s a munka termelékenységét fokozó újításokat vezetnek be, s valamennyi szovjet dolgozóval megosztják tapasztalataikat.

A Szovjetunió valamennyi polgárának munkáját mennyiség és minőség szerint fizetik. Ugyanakkor az állam a munkához való becsületes viszonyt díjakkal, jelvényekkel. érmekkel és rendjelekkel jutalmazza. A legkiválóbb érdemekért és munkaeredmé-

nyekért a Szocialista Munka Hőse címet adományozzák, a Lenin rendjellel és a „Sarló és Kalapács" aranyéremmel. A Szovjetunióban tiszteletben tartják a munka embereit. Országszerte ismerik őket.

Az állam a munkához való kommunista viszonyra neveli az embereket és ösztönzi az élmunkásokat, a kolhóztagokat, a tudomány, a művészet képviselőit, stb. Egyúttal kénytelen büntető intézkedéseket és kényszert alkalmazni azokkal az emberekkel szemben, akik igyekeznek minél többet elvenni a társadalomtól, de minél kevesebbet adni neki.

A szovjet törvények, teljesen megfelelve az Alkotmánynak, amely valamennyi polgár számára előírja a munkafegyelem megőrzésének kötelességét, büntető intézkedéseket vagy fegyelmi büntetéseket állapítanak meg a munkafegyelem különféle megszegése miatt. Így a nyomós ok nélküli munkakerülésért vagy az üzem önkényes elhagyásáért bíróság elé utalják a bűnösöket. Az üzemből vagy a hivatalból való önkényes távozást a bíróság kettőtől négy hónapig terjedő börtönnel bünteti. A nyomós ok nélküli munkakerülés büntetése a munkahelyen végzendő, 6 hónapig terjedő kényszermunka, a munkabér 25%-ig menő levonása mellett.

Nemcsak az szegi meg a fegyelmet, aki munkakerülő, hanem az is, aki munkáját rosszul végzi, aki rosszminőségű termelést szolgáltat. Törvényhozásunk gondoskodik arról, hogy a szovjet emberek a gyárakból, üzemekből, szovhózokból és kolhózokból jó termékeket kapjanak. Ezért állapít meg büntetéseket azok részére, akik a rosszminőségű vagy hiányos termékek piacrahozatalában vétkesek.

Kivételes gondot fordít a szovjet állam a mezőgazdaság fellendítésére. Ez azért szükséges, hogy

terménybőséget teremtsünk birodalmunkban, s hogy az ipar minden szükséges nyersanyaggal elláttassék. Nélkülözhetetlen e végből valamennyi kolhóztag becsületes és lelkiismeretes munkája. A kolhóztagok túlnyomó többsége éppen így dolgozik. Akadnak azonban egyes kolhózisták, akik megszegik a munkafegyelmet. A mezőgazdasági termelőszövetkezetek alapszabályai különböző büntetéseket állítanak fel a kolhózokban a munkafegyelem megsértése miatt: a figyelmeztetést, a dorgálást, a megrovást, a pénzbírságot. Akadnak olyan kolhóztagok is, akik a kolhózt saját érdekeikre használják fel, de dolgozni nem akarnak s a mezőgazdasági munkálatok idején, nyomós ok nélkül, nem végzik el a kötelező munkanap-minimumot. Ellenük irányul a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének rendelete, mely ezekben az esetekben a bíróság elé való utalást és bírói ítélettel kimondott, a kolhózban végzendő s 6 hónapig terjedő kényszermunka büntetést ír elő, a munkanap bérének a kolhóz javára történő, 25%-ig menő levonásával. A bírói döntés után a kolhózoknak jogukban áll a kolhóz-termelés hasonló rendbontóit a kolhózból kilépettnek tekinteni, s őket a portájukhoz tartozó földparcellától megfosztani.

Valamennyi becsületesen munkálkodó kolhóztag nagy megelégedéssel fogadta a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének ezt a rendeletét, amely elősegíti a mezőgazdaság további fejlődését, s ezzel kapcsolatban a kolhóztagok munkanapok szerinti, természetbeni és pénzbeli jövedelmének szakadatlan gyarapodását.

A munkafegyelem megköveteli az üzemekben vagy a hivatalokban felállított összes szabályok pontos betartását. Számos esetben a munkafegyelem legcsekélyebb megsértése súlyos következményekkel

járhat nagyon sok emberre. A vasúti közlekedésben a váltóőrnek akárcsak pár percig tartó távozása is a helyéről, az utcai közlekedési szabályok figyelmenkívülhagyása a gépkocsivezető vagy a villamosvezető részéről — emberáldozattal járó súlyos balesetekhez, súlyos üzemzavarokhoz vezethet. Ugyanilyen eredményeket idézhet elő a villanyerőművekben bizonyos műszaki szabályok megszegése, a gyógyszerész hanyagsága a gyógyszer elkészítésénél, dohányzás a gyúlékony anyagokat tároló helyiségekben, stb., stb.

Makarenkó, ez a kiváló szovjet pedagógus, azt tartotta, hogy a fegyelmezett, öntudatos és lelkiismeretes munkára való nevelést a gyermekkorban kell kezdeni. Az oktatás fegyelme nem egyéb, mint a munkafegyelem egyik válfaja. A tanulóknál a munkafegyelem megőrzésének kötelessége mindenekelőtt a tanulási fegyelem lelkiismeretes betartásában áll. Aki már az iskolapadban hozzászokott a fegyelemhez, annak később könnyű és kellemes dolog lesz a munkafegyelmet az üzemben vagy hivatalban betartani.

c) A társadalmi ügyek becsületes elvégzésének kötelessége

A társadalmi ügy fogalma az egyik legalapvetőbb erkölcsi fogalom. Az erkölcs azonban nem mindenütt egyforma. A burzsoá társadalomban például a burzsoá erkölcs uralkodik. Fennáll ott a burzsoá erkölccsel egysorban az elnyomott osztályok erkölcse is. Ezért a tőkés országokban a társadalmi ügy fogalma a burzsoáziánál és a munkásosztálynál nem ugyanaz. A burzsoázia számára a társadalmi ügy nem egyéb, mint az, amit a burzsoázia szempontjából előnyös és tetszetős társadalmi rend,

vagyis a kizsákmányoló rend megóvásának érdekei megkövetelnek. A burzsoá erkölcs bilincseitől megszabadult öntudatos munkások számára a társadalmi ügy nem egyéb, mint harc a kizsákmányoló rend ellen, a dolgozók érdekeinek megfelelő társadalmi rend felállításáért.

Társadalmunkban létrejött a szovjet nép erkölcsi és politikai egysége. Ez azt jelenti, hogy az egység nálunk a társadalmi ügy fogalmában is megvalósult. A szovjet ember szemében az a társadalmi ügy, ami a dolgozók érdekében, szocialista államunk érdekében szükséges.

A magántulajdon elválasztja egymástól az embereket, önzést, a társadalommal, ennek szükségleteivel és bajaival szemben pedig közömbösséget szül. Ezért jellemző a kizsákmányoló társadalomra, hogy az egyéni érdekeket a társadalmi érdekekkel szembeállítja és előnyben részesíti.

A kizsákmányoló társadalomban az emberek megszokták azokat a szabályokat, amelyeket ennek a társadalmi rendnek a gazdasági alapja szült s amelyek így hangzanak: „minden szentnek maga felé hajlik a keze" és „se ingem, se gallérom, semmi közöm hozzá."

A szocialista társadalomban viszont a kizsákmányolástól mentes dolgozók baráti együttműködésének és szocialista kölcsönös segítségének viszonya alakult ki a termelési folyamatban. Maga a szocialista gazdasági rendszer és a termelőeszközök szocialista tulajdona szüli a burzsoázia szabályaival mélyrehatóan ellentétes szabályokat. A szovjet szocialista rend biztosítja a társadalmi és az egyéni érdekek helyes összeegyeztetését. A szovjet társadalomban csak akkor találkozunk ellentmondással egyéni és társadalmi érdekek között, mikor egyes

polgárok, a régi világnak az elmaradt emberek tudatában megőrződött csökevényeinél fogva, helytelenül értelmezik az egyéni érdekeket. Így például a kolhóztag, aki a kolhóz kárára növeli a saját mellékes gazdaságát, szembeállítja az egyéni érdeket a társadalmival. Az ilyen magatartás azonban helytelen, mivel a kolhóztag jólfelfogott egyéni érdekei a kolhózgazdaság fejlesztésével azonosak. Semilyen mellékes gazdálkodás sem biztosíthat olyan életszínvonalat a kolhóztag részére, mint a kolhóz társadalmi gazdálkodásának felvirágzása.

A szocialista társadalomban az egyéni és a társadalmi érdekek harmónikusan kapcsolódnak egymásba. Maga az élet mutatja meg a szovjet embereknek, hogy a társadalmi érdekeknek az egyéni érdekek fölé való helyezése nálunk végső fokon a társadalom minden tagja egyéni érdekeinek jobb kielégítéséhez vezet.

Érthető tehát, hogy a szocialista társadalomban rendkívül kifejlődik a társadalmi ügy érzése, ama szükségesség tudata, hogy az egyéni érdekeket ott, ahol kell, a társadalmi érdekek alá rendeljék.

A társadalmi ügy sok esetben olyan magatartást, olyan cselekedeteket ír elő a polgár számára, mely a legnagyobb önfeláldozásnak bizonyul s még életébe is kerülhet. Az a partizán vagy partizánlány, aki semilyen útmutatást nem adott az ellenségnek s inkább büszkén ment a halálba, semhogy övéit elárulja, a társadalmi ügy nevében halt meg. Annak a hajónak a legénysége, mely a lángokban álló petróleumszállító gőzös segítségére siet, hogy a süllyedő gőzös legénységének életét megmentse, a társadalmi ügy nevében teszi ki magát halálos veszélynek. Az a kapitány, aki a süllyedő hajót mindaddig nem akarja elhagyni, míg az utolsó utast vagy mat-

rózt meg nem mentették, a társadalmi ügy nevében teszi kockára az életét. Az a repülő, aki pusztulásra kárhoztatja magát, mikor egy egész ellenséges repülőraj ellen veszi fel a harcot, hogy az ellenséges repülőgépek közeledését meghiúsítsa vagy feltartsa, a társadalmi ügy nevében cselekszik így.

A Honvédő Háború évei különösen ragyogóan mutatták meg, milyen helyesen ismeri fel és milyen becsületesen teljesíti a szovjet polgárok tömege a maga társadalmi ügyét.

A szovjet polgárok tömeges hőstettei a fronton és a front mögött, a nép boldogulásáért véghezvitt önfeláldozás csodái bizonyítják a szovjet emberek erkölcsi nagyságát és forró szovjet hazafiasságát.

d) A szocialista együttélés szabályai tiszteletbentartásának kötelessége

Azok a kapcsolatok, amelyeket az emberek nap nap után egymás között létesítenek, rendkívül különbözők. Nincs olyan kiterjedt törvényhozás, amely az emberek magatartási szabályait minden egyes esetre előírhatja. Erre nincs is szükség. A törvények nem szabályozzák az emberek egész magatartását. Vannak magatartási szabályok, amelyeket nem az állam, hanem maguk az emberek vagy egyes társadalmi szervezetek állítanak fel. Ezek a szabályok teljesen megegyeznek a szovjet törvények szellemével. Útbaigazítanak a felől, hogyan viselkedjenek az emberek egyik vagy másik esetben, a társadalmi és a személyes kapcsolatok egyik vagy másik terén. A Szovjetunió Alkotmánya, a 130-ik cikkelyben felelőssé teszi a Szovjetunió polgárait a szocialista együttélés szabályainak tiszteletbentartásáért, s

ezzel éppen ezeket a törvényekbe nem foglalt, s a társadalmunkban a kommunista erkölcsnek megfelelően kialakult szabályokat tartja szem előtt.

A törvényekben és egyéb állami szervek okmányaiban kifejezett jogi előírásaink a szocialista társadalom tagjainak egymásközti kapcsolatait szabályozzák, s a kommunista erkölcs nagy alapelvein épülnek fel. Magától értetődik tehát, hogy ezek is szabályai a szocialista együttélésnek. Minthogy azonban a jog nem képes magábazárni az élet valamennyi esetét, valamennyi emberi kapcsolatát, ezért a szocialista együttélés szabályainak egyrésze nem jut kifejezésre a törvényben. Természetes, hogy az Alkotmány a Szovjetunió polgárai részére nem csupán a törvények és az Alkotmány kötelező teljesítését írja elő, hanem azt is, hogy a törvénybe nem foglalt, de társadalmunkban kialakult s a szocialista együttélésre vonatkozó szabályokat is tiszteletben tartsák.

A szocialista együttélés szabályai gyökeresen különböznek a tőkés társadalomban fennálló együttélési szabályoktól. Ennek az a magyarázata, hogy az együttélés szabályait mindig a társadalmi rend jellege határozza meg. A magántulajdonon és az embernek ember által való kizsákmányolásán alapuló kapitalista rend ennek megfelelő együttélési szabályokat szül. Fontos e közben megjegyezni, hogy ezek az együttélési szabályok úton-útfélen ellentmondanak a burzsoázia által képmutató módon hirdetett erkölcsi szabályoknak. Így például, a burzsoá erkölcs álszenteskedve felebaráti szeretetről beszél, míg a burzsoá társadalom együttélési szabályai, — azok is, amelyeket a törvényhozás írásba foglalt, azokat is, amelyeket nem foglaltak írásba —, vala-

mennyien az embernek ember által való kizsákmányolását, a szegényeknek a gazdagok által való háttérbeszorítását, a nemzeti elnyomást és jogegyenlőtlenséget, a kapzsiságot és az önzést biztosítják. A tőkés társadalom igazi erkölcse nem egyéb, mint a farkasok erkölcse, mely így hangzik: „egyik ember a másiknak farkasa", „a pénznek nincs szaga", „tartsd, ami a tiéd, markolj, amennyit tudsz", „lökd félre a gyengét".

Lenin ezeket mondotta: „A régi társadalom azon az elven alapult, vagy te lopod meg a másikat, vagy az lop meg téged, vagy a másiknak dolgozol, vagy az dolgozik neked, vagy rabszolgatartó vagy, vagy pedig rab. És érthető, hogy az ebben a társadalomban nevelkedett emberek úgyszólván az anyatejjel szívják magukba ezt a felfogást, a szokást, a fogalmat — vagy rabszolgatartó, vagy rab, vagy kisbirtokos, kisalkalmazott, kishivatalnok, értelmiségi, egyszóval olyan ember, aki csak azzal törődik, hogy a sajátja meglegyen, s a többihez semmi köze.

Ha ezen a parcellán gazdálkodom, a másiké nem érdekel: ha a másik éhezik, annál jobb, drágábban adom el a gabonámat. Ha mint orvosnak, mint mérnöknek, tanítónak, alkalmazottnak megvan a magam kis helyecskéje, semmi közöm a másikhoz. Ha elnéző vagyok a gazdagok iránt, ha kedvükben járok, úgylehet, megtartom a helyecskémet, sőt, még érvényesülhetek, burzsoá sorba juthatok."

A magántulajdon erkölcse elválasztja egymástól az embereket, kölcsönös gyűlölséget és bizalmatlanságot szül.

A burzsoá erkölcs első és alapvető parancsa a magántulajdonnak, az ember ember által való kizsákmányolása eme alapjának a megőrzése. Ha

azonban ez így van, akkor a burzsoázia által a szónoklatokban prédikált összes többi szabály, amely arra szólít fel, hogy az emberekkel jót tegyünk, a gyengékről gondoskodjunk, stb., nem egyéb képmutatásnál. A valóságban az együttélés szabályainak a tőkés társadalomban semmi közük sincsen ezekhez a jóságra, igazságosságra és irgalomra való felhívásokhoz. Ezek a felhívások csupán arra kellenek a burzsoáziának, hogy könnyebben tartsa engedelmességben az elnyomott osztályokat s meggátolja, hogy a kizsákmányoló rend ellen küzdjenek. Ezek az álszenteskedő szólamok arra kellenek a burzsoáziának, hogy az elnyomott osztályoknak az engedelmességet sugalja, s meggyőzze őket, hogy az uralkodó osztályok komolyan gondoskodnak az emberekről, s hogy minden igazságtalanság és minden rossz nem a kizsákmányoló rendtől függ, hanem Isten akaratából, vagy véletlen körülmények folytán történik.

Ilyenformán a burzsoázia hazug és képmutató erkölcsének az a rendeltetése, hogy a burzsoá társadalmi rend kizsákmányoló jellegét elködösítse, s az elnyomott osztályokat alárendeltségben tartsa.

A Szovjetunióban meghonosodott nemes és magasztos erkölcs mélyrehatóan különbözik a burzsoá erkölcstől. A szocialista együttélés valamennyi, — mind az államunk által törvénybe foglalt, mind a nem írott, hanem maga a társadalom által felállított — szabályát a kommunista erkölcs magasztos alapelvei hatják át. A szocialista együttélés szabályai emberhez méltó magatartást írnak elő az emberek számára, s nemes érzésekre nevelik őket. Felszólítanak a nép hűséges szolgálatára, kölcsönös segítségre, küzdelemre az elnyomás minden fajtája ellen, s a szocialista államnak, a kommunizmusért

folytatott harc eme legfontosabb fegyverének a megszilárdítására.

„Mindenki egyért, egy mindenkiért." A szocialista együttélés e nemes szabálya mindennél világosabban fejezi ki, mennyire ellentéte a szovjet társadalom a kizsákmányoló társadalomnak.

A szocialista együttélés valamennyi szabályának alapja a szocialista társadalmi rend, amely nem ismeri az embernek ember által való kizsákmányolását.

A sztálini Alkotmány, mikor a Szovjetunió polgárainak kötelességévé teszi, hogy a szocialista együttélés szabályait tiszteletben tartsák, ezzel is hangsúlyozza: még nem elégendő, hogy a törvényt mindegyik szovjet ember teljesítse. Tiszteletben kell tartania egyáltalán a szocialista együttélés valamennyi szabályát, tehát azokat is, amelyek nincsenek a törvényekbe beírva. Így például a szocialista munkaversenyben való részvételt egyetlen törvény sem írja elő. A szocialista munkaverseny a Szovjetunió dolgozóinak önkéntes mozgalma. A szocialista együttélésnek a munkaverseny kérdésére vonatkozó számos szabályát a közösség dolgozta ki.

Aki a munkaversenyben résztvesz, nem kényszerből, hanem erkölcsi jószántából teszi. Birodalmunkban senki sem akadályozhatja meg büntetlenül a polgároknak a szocialista munkaversenyben való részvételét. Az Alkotmány, a polgárokra hárítva a szocialista együttélés szabályainak kötelező tiszteletbentartását, ezzel védelmébe is vette ezeket a szabályokat, hogy senki azokat meg ne sérthesse. Törvényeink előírják a vállalatvezetőknek, hogy a szocialista munkaverseny fejlesztését minden eszközzel segítsék elő.

A szocialista együttélés szabályai megsértésének számít a goromba bánásmód a gyengékkel, az öregekkel, a betegekről való gondoskodás hiánya, tiszteletlenség a szülők és pedagógusok iránt, az üzemekben, hivatalokban, iskolákban megállapított rend benemtartása, a fegyelmezetlen viselkedés. Az esetben, ha az illetőt, aki a felsorolt sértések valamelyikét elkövette, bírói vagy fegyelmi úton felelősségre vonni nem lehet, viselkedése elég alap ahhoz, hogy társadalmi úton erkölcsi megrovásban részesüljön.

e) A társadalmi, szocialista tulajdon megóvásának és szilárdításának kötelessége

A Szovjetúnió gazdasági alapja a szocialista gazdasági rendszer, a munkaeszközök és termelőeszközök társadalmi, szocialista tulajdona. A szocialista tulajdon meghonosodásának és a termelő eszközök magántulajdona megszüntetésének köszönhető nevezetesen, hogy megsemmisítették az embernek ember által való kizsákmányolását, s felállították a szocialista gazdasági rendszer osztatlan uralmát.

Természetes tehát, hogy az Alkotmány a polgárok alapkötelességei között írásba foglalta (a 131. cikkelyben): „A Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének minden polgára köteles óvni és szilárdítani a társadalmi, szocialista tulajdont, mint a szovjetrendszer szent és sérthetetlen alapját, mint a haza hatalmának és gazdagságának forrását, mint minden dolgozó jómódú és kultúrált életének forrását."

Mindenki, aki a szocialista tulajdon, mégpedig mind az állami, mind a szövetkezeti és kolhóz tulajdon ellen merényletet követ el vagy azt fosztogatja, az az egész társadalomnak kárt okoz, az a szovjet nép jólétének alapjait ássa alá.

A Szovjetunió alkotmánya, pontosan kifejezésre juttatja a nép akaratát, amikor ezt írja: „Aki a társadalmi, szocialista tulajdon ellen tör, a nép ellensége."

Sztálin elvtárs azt tanítja, hogy az a harc, amelyet a társadalmi tulajdon megóvásáért minden, a szovjet hatalom rendelkezésünkre álló törvényei által nyujtott intézkedéssel és eszközzel folytatunk, egyike a legalapvetőbb feladatoknak.

A Szovjetunió törvényhozása szigorúan küzd a szocialista tulajdon fosztogatói ellen. Mikor a szétvert ellenséges osztályok maradványai arra törekedve, hogy a nemrég megalakult kolhózokat, s rajtuk keresztül a szovjet államot gyengítsék, kezdték megszervezni a kolhóztulajdon tömeges fosztogatását, államunkban 1932 augusztus 7-én törvényt hoztak a szocialista tulajdon megóvására. Ez a törvény a kolhózi és a szövetkezeti vagyont, jelentőségét tekintve, egyenrangúvá tette az állami vagyonnal. Súlyos büntetéseket ír elő a kolhózok és szövetkezetek vagyonának, úgyszintén a vasúti és vízi szállítmányoknak a fosztogatásáért.

A szovjet állam szüntelenül gondoskodik a szocialista tulajdon megóvásáról. Ebből a célból a Szovjetunió Legfelsőbb Tanacsa Elnöksége 1947 júniusában rendeletet adott ki, amely bármilyen állami és társadalmi tulajdon fosztogatásáért 7-től 25 évig terjedő kényszermunkát és vagyonelkobzást ír elő.

A cárizmus idején Oroszországban rendkívül elterjedt az állami tulajdon (a kincstári javak) fosz-

togatása. A nagy szatirikus író, M. E. Szaltykov-Scsedrin, megrajzolta egy fiatal ember, Fegyjonka Nyeugodov alakját, aki úgy tekinti az állami tulajdont, mint kincstári süteményt, amelyből minden élelmes embernek le szabad egy darabot harapnia. Valamennyi burzsoá államban még ma is széles körben dívik ez a nézet. A becsületes emberek természetesen a burzsoá államban is megvetéssel tekintenek a kincstári javak tolvajaira. Annál kevésbbé megengedhető az állami vagyon fosztogatása a mi birodalmunkban, ahol az állami tulajdon, a kapitalista országoktól eltérően, az egész nép birtoka, s a dolgozók jólétének emelésére szolgál.

A szocialista tulajdon megóvása és szilárdítása nem csupán a fosztogatás elleni küzdelmet, hanem azt a törekvést is jelenti, hogy ezt a tulajdont minden tekintetben gyarapítsuk. Lenin mondotta: „Vezesd pontosan és lelkiismeretesen az elszámolásokat, gazdálkodj takarékosan, ne lopj, tartsd be szigorúan a munkafegyelmet!" A szocialista együttélés eme szabályai a szocialista tulajdon megszilárdítására szolgálnak. Az a kolhózelnök, vagy bármely állami vállalat igazgatója, aki nem szakavatott, hanyag, még ha maga becsületes ember is, rossz gazdálkodásával kárt okozhat a gondjaira bízott szocialista tulajdonban. Nem véletlen, hogy a Párt és a kormány oly nagy figyelmet fordítanak a gazdasági káderek kiképzésének tökéletesítésére, a munkatársak megválasztására, s felszólítják a dolgozók tömegeit, ellenőrizzék minden üzem, minden hivatal és szervezet vezetését. Törvényhozásunk büntető intézkedéseket ír elő azok számára, akik hanyagság vagy rossz szervezés következtében a rájuk bízott hatáskörben a gazdaságnak kárt okoznak.

f) A honvédelem és az általános védkötelezettség

Birodalmunk az első szocialista ország a világon, nálunk a munkásoké és a parasztoké a hatalom. Lenin és Sztálin a szovjet hatalom fennállásának első éveitől kezdve azt tanították, hogy mindaddig, amíg a világ legtöbb országában a kapitalista rend fennáll és a burzsoázia uralkodik, mindaddig fennáll a tőkés államok birodalmunk ellen indított katonai támadásainak állandó veszélye is. Birodalmunkat, 30 éves fennállása alatt, már nem egyszer érte a legkülönbözőbb tőkés államok részéről támadás. Noha minden egyes alkalommal győztesként került ki, ez nem gátolta meg a burzsoá államok reakciós köreit abban, hogy folyton újabb és újabb támadó terveket szőjenek ellenünk.

Csak nemrégen ért véget a második világháború, melynek győzelmes kimenetelében a Szovjetunióé volt a döntő szerep. A háború okozta sebek még be sem gyógyultak, de a reakciósok számos kapitalista országban máris egy újabb világháború gyujtogatóiként lépnek fel. Nyugtalanítja őket a szocializmus birodalmának növekvő ereje, az egész élenjáró emberiség rokonszenvének és hálájának megnövekedése azért, hogy a Szovjetunió az egész világot megmentette a fasizmustól. A reakciósokat nyugtalanítja a dolgozóknak minden országban megnyilvánuló érdeklődése a szocialista rend iránt, amelynek fölénye a kapitalizmussal szemben a háború folyamán és kimenetelében olyan világosan mutatkozott meg.

A tőkések persze az egész világon nyugodtabban uralkodhatnának a dolgozó osztályok felett, ha nem volna Szovjetunió. Éppen ezért mindaddig,

amíg a kapitalista társadalmi rend a külföldi országokban megmarad, népünknek állandó készenlétben kell állnia, hogy bármilyen támadást visszaverhessen.

Egyik kedves népdalunk helyesen mondja:

Készen állunk — nem jó
háborúba menni, —
nem hagyunk magunkra
bilincset se verni.

Az állam védelmének biztosításához nélkülözhetetlenek a Szovjetunió állandó fegyveres erői, amelyek határainkon őrt állva, megvédik a szovjet nép békés munkáját az ellenséges támadásoktól. Ezek a fegyveres erők az általános védkötelezettség felállítása alapján jönnek létre.

Az Alkotmány szerint (132. cikkely): „Az általános védkötelezettség: törvény.

A Szovjet Szocialista Köztársaságok Fegyveres Erőiben való katonai szolgálat a SzSzKSz polgárainak megtisztelő kötelessége."

1939 szeptemberben a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa elfogadta az általános védkötelezettségről szóló törvényt, amely részletesen feltünteti e kötelesség teljesítésének rendjét. A törvény kimondja, hogy minden férfi, — a Szovjetunió valamennyi polgára —, fajra, nemzetiségre, felekezetre, műveltségi fokra, társadalmi származásra és rangra való tekintet nélkül, köteles a Szovjetunió fegyveres erőinek kötelékében katonai szolgálatot teljesíteni. A katonai szolgálat tényleges szolgálatból és tartalékos szolgálatból áll. A tényleges szolgálatban állókat katonáknak, a tartalékosokat hadkötelesecknek nevezik. A tényleges katonai szolgálat tartama békeidőben a szárazföldi sorkatonaságnál két év, a haditengerészet-

ben öt év, a légierőben négy év. Tényleges katonai szolgálatra azokat a polgárokat hívják be, akik a behívás évében 19-ik életévüket, ha pedig középiskolát vagy ennek megfelelő más iskolát végeztek, 18-ik életévüket betöltötték. Hogy a Szovjetunió polgárai a katonai szolgálat megtiszteltető kötelezettségének jobban eleget tehessenek, mindegyik fiúiskola 8-ik, 9-ik, és 10-ik osztályú tanulói a behívást megelőző katonai kiképzést kapnak. A behívást megelőző kiképzés irányítását a Szovjetunió Fegyveres Erőinek Minisztériuma gyakorolja.

Minden tanuló, aki lelkiismeretesen fogja fel a behívást megelőző katonai kiképzést, ezáltal is megmutatja, hogy megérti a Szovjetunió polgáraira háruló általános védkötelezettséget és kész azt becsülettel teljesíteni.

A Lenin és Sztálin által alapított Szovjet Hadsereg magasztos és nemes célokat követ. A Szovjet Hadsereg a Szovjetunió népei közötti testvériség hadserege. A Szovjet Hadsereg sok elnyomott külföldi nép felszabadítója. Abban a szellemben nevelve, hogy más népek jogait és szabadságát tiszteletben tartsa, a békét és valamennyi ország népeinek egymásközti barátságát védelmezi. Nagy tisztesség a Szovjet Hadseregben, a szovjet állam fegyveres erőinek soraiban szolgálni. Népünk, államunk féltő gonddal és tisztelettel övezi a haza dicső védelmezőit. A kormány, mind a háború idején véghezvitt hőstettekért, mind a fegyveres erők soraiban teljesített hosszú és kifogástalan szolgálatért rendjelekkel és érmekkel tünteti ki a katonákat. A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának Elnöksége a különösen kiváló hőstetteket a Szovjetunió Hőse címmel, a Lenin rendjellel s az „Arany csillag" éremmel jutalmazza.

A szovjet nép megérti, hogy minden, birodalmunk ellen intézett katonai támadás célja a nálunk régóta megsemmisített kapitalista rendnek a Szovjetunióban leendő visszaállítása. Népünk, a szovjet állam egész történetének folyamán, kinyilvánította odaadását a Bolsevik Párt és a szovjet kormány iránt, amelyek igazi szabadságot biztosítanak részére. Bebizonyította, hogy kész feltétlenül megvédeni a szocialista forradalom nagy vívmányait. Ez különösen a Nagy Honvédő Háború éveiben bizonyosodott be.

Soknemzetiségű népünk akkor egy emberként vetette magát az ellenségre, kiállotta a soha nem látott megpróbáltatásokat, csodát művelt az önmegtagadásban és a hősiességben, s győzelemre vitte harcát. A szovjet nép a saját győzelméért, saját gyermekeinek boldogságáért, a vele rokon szovjet hatalomért harcolt. A szovjet ember számára a haza nem csupán a szülőföld, amelyen nevelkedett s amelyhez ragaszkodik. A szovjet embernek az általa kivívott életrend a drága. Drága néki az a jog, amelyet a dolgozók Lenin és Sztálin pártjának vezetésével, a szovjet kormány pedig hosszú harcokban és hősies munkával vívott ki, hogy a saját földjének gazdája lehessen. Szépen fejezi ezt ki B. Gorbatov, „Alekszej Kulikov, a harcos" című könyvében. Ennek az elbeszélésnek a hőse, egy tipikus szovjet sorkatona, így beszél: „Nekem nem akármilyen Oroszország kell. Ha éppen tudni akarod, én nem értek egyet akármilyen Oroszországgal. Nekem olyan Oroszország kell, hogy gazda legyek, úgy mint azelőtt, a saját földemen... Szovjet Oroszország kell nekem!"

A szovjet hazafiasság, azaz a szovjet haza szeretete, ilyenformán nem vak ragaszkodás ahhoz a föld-

höz, amelyen az ember nevelkedett, hanem öntudatos odaadás az ezen a földön megvalósult, sajátkezűleg kivívott szocialista rend iránt. A szovjet hazafiasságnak semmi köze a nacionalizmushoz, vagyis a (t. i. a saját) nemzetünk előtérbetolásához, az összes többi nemzettel szembeni gyülölethez. Sztálin elvtárs a következő szavakba foglalta a szovjet hazafiasság eme sajátságait: „ A szovjet hazafiasság ereje abban áll, hogy nem faji vagy nacionalista előítéletek, hanem a népnek a saját szovjet Hazájával szemben tanúsított mély odaadása és hűsége, birodalmunk valamennyi nemzete dolgozóinak testvéri közössége alkotják az alapját. A szovjet hazafiasságban harmónikusan fonódnak egybe a népek hagyományai s a Szovjetunió összes dolgozójának közös, életbevágó érdekei. A szovjet hazafiasság nem választ szét, hanem ellenkezőleg, egyetlen testvéri családba tömöríti birodalmunk valamennyi nemzetét és minden népét."*

A cári Oroszországban az üzbégeknek, a kirgizeknek, és sok más népnek, melyet a törvényekben megvetően „másszületésű"-nek neveztek, nem adtak fegyvert a kezébe, attól félve, hogy a cárizmus ellen fordíthatnák. E miatt nem sorozták be a hadseregbe számos, Oroszországban élő nép fiait. A Szovjetunióban, a Nagy Honvédő Háború éveiben, birodalmunk valamennyi népének fiai, az oroszokkal együtt, dicsőségesen harcoltak a szovjet hazáért. A Szovjetunió Hősei között a legkülönbözőbb nemzetek képviselői találhatók.

A Szovjet Hadsereg, az ellenséggel vívott harcában, az egész nép hatalmas segítségére támaszkodott.

---

* Sztálin: A Szovjetunió Nagy Honvédő Háborújáról, Szikra, Bp. (Sajtó alatt.)

Az ellenség által elfoglalt helyeken, Sztálin elvtárs felhívására, kibontakozott a nép félelmetes bosszúja, a partizán mozgalom, a polgári lakosság harca a megszállók ellen. Sztálin elvtárs felhívására a legkülönbözőbb életkorú emberek százezrei kapcsolódtak be a népi felkelésbe, a partizánörsökbe. Az üzemekben, a gyárakban, a kolhózokban, a szovjet hivatalokban a munkára visszamaradt munkások, kolhóztagok és értelmiségiek, hogy a birodalomnak és a hadseregnek a győzelemhez szükséges ellátást biztosítsák, a háborús idők minden nehézségét leküzdve, önfeláldozóan támogatták a frontot, s kovácsolták számára a győzelem fegyvereit. A tanulóifjúság a felnőttekkel egysorban fáradozott. Sokan közülök, szülőikkel együtt, a partizánok soraiban harcoltak.

A Honvédő Háború éveiben megnyilvánult tömeges hősiesség, a szovjet emberek nagy, küzdelmes, nehéz körülmények között véghezvitt hőstettei ékesszólóan bizonyítják, hogy az Alkotmány szavai — „a haza védelme a Szovjetunió mindegyik polgárának szent kötelessége" — pontosan fejezik ki a szovjet emberek felfogását eme kötelességükről. A szovjet ember szemében mi sem megvetendőbb, mint e szent kötelesség megszegése. „A hazaárulást: esküszegést, az ellenséghez való átpártolást, az állam katonai hatalmának csorbítását, a kémkedést a törvény, mint a legsúlyosabb gonosztettet, teljes szigorával sujtja", — hangzik az Alkotmány 133. cikkelye. A mi népünk, a hősök népe, kérlelhetetlen azokkal a korcsokkal szemben, akik olyan súlyos gonosztettre képesek, mint a hazaárulás. A. Fagyejev regényében, „Az ifjú gárdá"-ban elmeséli, hogyan bántak el a Vörös Don ifjúgárdistái Oleg Kosevoj vezetése alatt a haza aljas árulóival. Az ellenség által meg-

szállt területen tartózkodó ifjúgárdisták maguk ítélték halálra a hazaárulót, s maguk hajtották végre az ítéletet. Nem tűrhették, hogy az árulás büntetlen maradjon.

Századok múlnak majd el. Megváltozik majd a föld ábrázata. Az emberiség emlékezetében azonban soha sem fog elhalványulni az a csodálatraméltó hősiesség, amellyel a Nagy Honvédő Háborúban, 1941-től 1945-ig, a szovjet emberek milliói hazájukat védelmezték. A hősök ragyogó alakja, akik életüket adták a szocialista hazáért, évszázadokon át a szovjet nép hősiességének és szocialista hazája iránt érzett szeretetének példájaként lebeg majd az egész emberiség előtt.

Az ellenség felett aratott ragyogó győzelem biztosította a szovjet nép számára, hogy visszatérjen a szocializmus építésének betetőzésére, s a szocializmusból a kommunizmusba való fokozatos átmenetre szolgáló békés tevékenységhez és alkotó munkához. Hazánk minden sarkában hallatszik a nagy építés örömteli zaja. Hála a szovjet emberek egyesült munkájának, a háború által a birodalomnak okozott sebek napról-napra jobban és jobban behegednek, életünk minden nappal könnyebb, népünk életszínvonala emelkedik. Nem szabad azonban megfeledkeznünk a tőkés környezet fennállásáról, amely új háborúk állandó veszélyét hordja magában.

A környező kapitalista világ a béke idején is elküldi hozzánk a hírszerzőket, kémeket, szakadárokat, a külföldi kémirodák ügynökeit. Ez megköveteli dicső államvédelmi szerveink további megerősítését, s valamennyi polgár részéről a fokozott éberséget. Ismeretes, hogyan támogatják az államvédelmi szerveket a szovjet hazafiak, akik helyesen értelmezik a szocialista haza megvédésének kötelességét. Újság-

jaink nem egyszer jelentették, hogyan segített nem csupán a felnőttek, hanem a serdülő gyerekek, a tanulók ébersége is egy-egy kémet vagy szakadárt leleplezni.

A külföldi kémirodák által birodalmunkba küldött kémek arra törekednek, hogy állami titkot jelentő értesüléseket gyüjtsenek, titkos okmányokat lopjanak, vagy egyes személyek óvatlanságát vagy szószátyárságát kihasználva, beszélgetésekből tudják meg a részükre szükséges híreket.

A szocialista haza védelmének szent kötelessége előírja az állami titok szigorú betartását. A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének 1947 június 9-ről kelt rendelete még jobban megerősítette az állami titok védelmét. Szigorú büntetőjogi felelősséget állapított meg az állami titkot jelentő hírek kifecsegéséért, s a titkos értesüléseket tartalmazó okmányok elveszítéséért.

Népünk senkivel sem akar háborút. A szovjet szocialista állam az egész világ legbékeszeretőbb állama. Az egész világon éppen a szovjet állam a béke támasza.

Amíg azonban a tőkés környezet feltételei fennállanak, addig birodalmunk védelmi képességének erősítéséről, fegyveres erőink további tökéletesítéséről való szakadatlan gondoskodás a legfontosabb feladat. Többek között ezért olyan nagyjelentőségű az iskolákban, még békeidőben is, a behívást megelőző katonai kiképzés. A behívást megelőző katonai kiképzés célja, jobban előkészíteni a fiatal nemzedéket valamennyi polgár megtisztelő kötelességének, az általános védkötelezettségnek teljesítésére.

Az elmúlt háború során és végeredményeképen fényesen bebizonyosodott a szovjet szocialista állam ereje és hatalma. Ez a háborút követő években,

még jobban megnövekedett: nap nap után erősebbek és erősebbek leszünk.

A szovjet nép nem akar háborút, de nem ijed meg semilyen fenyegetéstől, mert tudja, hogy bármely, az imperialisták által kirobbantott háborúban ügyünk igazságos lesz, s a győzelem a miénk marad. Már Lenin is prófétaként előrelátta, s az élet igazat adott neki: semilyen erő sem törheti meg azt a népet, amely kivívta a szovjet hatalmat, s védelmezi ezt a számára testvéri hatalmat, mert hiszen ettől kapta szabadságát, s az önmaga javára szolgáló alkotó munka örömét, s ez tette meg teljesjogú gazdává a saját birodalmában.

Kérdések a VII. fejezet ismétléséhez

1. A szovjet polgárok mely jogait nevezzük alapjogoknak? Soroljuk fel az Alkotmány által a Szovjetunió polgárai részére nyujtott alapjogokat.
2. Hogyan biztosítják a Szovjetunióban a polgárjogok gyakorlását?
3. Miért nem biztosíthatja polgárai számára egyetlen tőkés állam sem a munkára való jogot?
4. Hogyan gyakorolják a Szovjetunió polgárai az üdülésre való jogukat?
5. Milyen elveken épül fel a társadalombiztosítás nálunk és a kapitalista országokban?
6. Mondjuk el, miért törekszik a szovjet állam arra, hogy az ismeretek a Szovjetunió valamennyi polgára számára hozzáférhetők legyenek, s miért nem érdeke a burzsoá államnak, hogy a tudás a dolgozók körében elterjedjen?
7. Mivel magyarázható, hogy mindmáig egyetlen burzsoá államban sincsen biztosítva a polgárok igazi egyenjogúsága?

8. Mutassuk meg a nemzetiségeknek és fajoknak a Szovjetunióban megvalósult egyenjogúságán a szovjet demokrácia fölényét a burzsoá demokrácia felett!

9. Soroljuk fel a Szovjetunió polgárainak szabadságjogait! Hogyan biztosítják birodalmunkban a dolgozóknak ezeket a politikai szabadságokat?

10. Milyen szerepet játszik az Össz-szövetségi Kommunista (bosevik) Párt a dolgozók valamennyi, mind társadalmi, mind állami szervezete között?

11. Miért állhat fenn a Szovjetunióban csupán egy párt, a Kommunista Párt?

12. Melyek a Szovjetunió polgárainak alapkötelességei?

13. Miben áll a szovjet törvények szervező és nevelő szerepe?

14. Milyen jellege van a Szovjetunióban a munkafegyelemnek?

15. Miért nincsen a szovjet társadalomban ellentmondás a polgárok társadalmi és egyéni érdekei között?

16. Miben áll az elvi különbség a szocialista együttélés szabályai és a tőkés országokban fennálló együttélési szabályok között?

17. Miért nyilvánítja a Szovjetunió Alkotmánya a nép ellenségeinek azokat a személyeket, akik merényletet követnek el a társadalmi, szocialista tulajdon ellen?

18. Miért szent kötelessége a Szovjetunió minden polgárának a honvédelem?

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés 5

I. Az állam és a jog alapvető fogalma 11

II. A szovjet állam — új, magasabbrendű állam 44

III. A szovjet alkotmány sajátságai, története és fejlődése 67

IV. A Szovjetunió társadalmi felépítése 87

V. A Szovjetunió államszervezete 122

VI. A Szovjetunió államhatalmi szervei 179

VII. A Szovjetunió polgárainak alapjogai és kötelességei 238